

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

แผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำ
ทะเลสาบ: นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา

Development of tourism potential in local identity and livelihood along Lake
Basin : Nakorn Sri Thammarat, Phatthalung, and Songkhla

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยรัตน์ จุสปาโล

มกราคม 2561

รายงานฉบับสมบูรณ์

แผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำ
ทะเลสาบ: นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา
Development of tourism potential in local identity and livelihood along Lake
Basin : Nakorn Sri Thammarat, Phatthalung, and Songkhla

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยรัตน์ จุสปาโล

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช.-สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

แผนงานวิจัย เรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบ : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ความช่วยเหลือจากหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายท่าน คณะผู้วิจัยขอแสดงความขอบพระคุณและขอกล่าวอ้างไว้ดังนี้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยการประสานงานและให้ความช่วยเหลือจาก ดร.จันทร์วิภา ธนะโสภณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุภาวดี โพธิยะราช รวมทั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิประจำโครงการวิจัยที่ร่วมให้คำแนะนำตั้งแต่การพัฒนาโจทย์การวิจัย การดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอนและแนวทางการดำเนินการวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ รศ.รศ.ดร.ชูวิทย์ สุจนายา ร.น. รศ.ดร.ยงธนิศร์ พิมลเสถียร รศ.ดร.ฉัตรไชย รัตนชัย รศ.ดร.อมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์ คุณดวงกมล จันสุริยวงศ์ และเจ้าหน้าที่สำนักประสานงานโครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการทุกท่านที่ให้ความสะดวกในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ยังได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพัทลุง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานหาดใหญ่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานนครศรีธรรมราช องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย อุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาเยา คณะที่ปรึกษาทีมงานวิจัย ตลอดจนแกนนำการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ผู้ประกอบการร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของระลึก ผู้ประกอบการที่พัก และขอขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้กล่าวนาม

หากงานวิจัยฯ ฉบับนี้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงานหนึ่งหรือหน่วยงานใด หรือผู้หนึ่งผู้ใดแล้ว ขอแสดงความดีอันพึงมีแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ชุมชนและสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ได้ให้การสนับสนุนทุกหน่วยงาน

คุณค่าของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูแด่เวทิตาแด่คุณพ่อ คุณแม่ ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ให้ความเมตตาและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยรัตน์ จุสปาโล

มกราคม 2561

บทสรุปผู้บริหาร

พื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นดินแดนที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มายาวนานไม่น้อย 6,000 ปี มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิตของผู้คน และงานกิจกรรมประเพณีต่างๆ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่จังหวัดสงขลา พัทลุง และ นครศรีธรรมราช แผนงานวิจัยได้สำรวจและศึกษาสภาพทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่ามีสภาพทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาพบว่ามี จำนวน 246 แหล่ง โดยจัดแบ่งเป็น 2 ประเภท ใหญ่ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและรวมถึงแหล่งมนุษย์สร้างขึ้น และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จากข้อมูลสถิติของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาพบว่านักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวประเทศที่เดินทางเข้ามาใช้พื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อการท่องเที่ยวยังจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นทะเลฝั่งอันดามัน หรือแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย และพบข้อมูลที่สอดคล้องกัน นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพัทลุง สงขลา และ นครศรีธรรมราช ทั้งชาวไทย ชาวต่างชาติมีจำนวนการวันการพักค้างคืนน้อย รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่มากที่สุดในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่ามีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อยที่สุด ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาพบว่ามีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ โดยเฉพาะมาเลเซีย เริ่มรู้จักมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามพบว่ามีนักท่องเที่ยวมักนิยมเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวเพียงบางแหล่งในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพียงเท่านั้น เช่นพื้นที่ เกาะยอ และทะเลน้อย เป็นต้น

ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ขาดข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยว และกลไกที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยว คือ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และชุมชนท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำ พบว่าทั้ง 2 กลุ่มหลัง ศักยภาพและการบริหารจัดการของชุมชนและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดพัทลุงยังขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวเป็นจำนวนมาก รวมถึงชุมชนหลายชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว ยังไม่พร้อมหลายเรื่อง และโดยเฉพาะความสามารถในการบริหารจัดการ การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ การประสานงานเพื่อร่วมมือกันในการเชื่อมแหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่มีหลากหลายในพื้นที่ไม่ได้ร้อยเรียงเตรียมการรองรับไว้ให้เหมาะกับการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทั้งๆ ที่ภาครัฐได้ส่งเสริมท่องเที่ยววิถีไทย โดยให้ความสำคัญส่งเสริมให้หนึ่งตำบลหนึ่งแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นใช้ชุมชนและสถานประกอบการ ใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ที่รวดเร็วและเข้าถึงมากเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามพบว่าประเด็นดังกล่าวหลายเรื่องยังไม่ได้แนวทางที่ปฏิบัติที่ชัดเจน

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่าแหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจำนวนมาก ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรม และรวมถึงวิถีชีวิตของชุมชนรอบรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แต่เนื่องจากปัจจุบันยังไม่สามารถใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวของพื้นที่และเส้นทางการท่องเที่ยวดังกล่าวได้อย่างเต็มที่และเต็มศักยภาพเท่าที่ควร และเพื่อให้การวิจัยได้นำไปใช้ประโยชน์ โดยต้องการใช้แนวคิด เรื่อง เขา ป่า นา เล หรือแนวคิดโหนดนา เล ที่คัสตรรเอาทรัพยากรธรรมชาติ ทางวัฒนธรรม ที่มีอยู่แล้วรอบทะเลสาบสงขลามาเป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และประกอบกับในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้นำมาสร้างสรรค์พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับผู้คนในท้องถิ่นบนฐานความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั้งภายในและนอกประเทศ โดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและชุมชนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ต้องการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อขยายระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยวให้มีโอกาสได้สัมผัสธรรมชาติ อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรม และความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่

โครงการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม จำแนกตาม ตามวัตถุประสงค์ การวิจัยครั้งนี้ ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาวิธีการวิจัย ประกอบด้วย การสำรวจ การสังเกตการณ์ สันทนากลุ่มย่อย สัมภาษณ์เชิงลึก จากชุมชนท่องเที่ยว ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ธุรกิจโรงแรมที่พัก ธุรกิจจันทนาการ ธุรกิจร้านอาหาร และธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ส่วนศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ วิธีการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม สัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ การทดลองท่องเที่ยว สันทนากลุ่มย่อยกับนักท่องเที่ยว และประเมินความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยว ส่วนแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวของธุรกิจและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา วิธีการวิจัย ประกอบด้วย สัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่มย่อย การประชุมระดมความเห็น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ชุมชนท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อุทยานแห่งชาติ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

1) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

พื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นดินแดนที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มายาวนาน มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิตของผู้คน และงานกิจกรรมประเพณีต่างๆ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดนครศรีธรรมราช ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ประมาณ 8,727 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นแผ่นดิน 7,685 ตารางกิโลเมตร และเป็นพื้นที่ทะเลสาบสงขลา 1,042 ตารางกิโลเมตร ความยาวจากเหนือจรดใต้ประมาณ 150 กิโลเมตร และจากตะวันออกถึงตะวันตกประมาณ 65 กิโลเมตร

ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาพบว่ามี จำนวน 246 แหล่ง โดยจัดแบ่งเป็น 2 ประเภท ใหญ่ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและรวมถึงแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 144 แหล่ง ซึ่งจำแนกออกได้เป็นกลุ่มย่อยตามลักษณะของสถานที่ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก หาดทราย พื้นที่ชุ่มน้ำ เกาะ ถ้ำ และแหล่งมนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ตลาดนัดชุมชน เป็นต้น และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำนวน 92 แหล่ง ได้แก่ ศาสนสถาน เมืองและชุมชนโบราณ ที่มีจุดเด่นสำคัญ เช่น เมืองเก่า เจดีย์ วัด ถ้ำโบราณ เป็นต้น และโบราณสถานอื่นๆ ซึ่ง

ทรัพยากรท่องเที่ยวดังกล่าวมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบเชิงเขา พื้นที่ราบ พื้นที่ราบชายฝั่งทะเลสาบสงขลา และในทะเลสาบสงขลา

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้วยเครื่องมือ 5 ด้าน คือ 1) สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว 2) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว 4) ที่พัก และ 5) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว จากการประชุมระดมความคิดเห็นพบว่าแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถให้บริการการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงรายงานผลการประเมินแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 90 แหล่ง ซึ่งประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 32 แหล่ง แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและโบราณวัตถุ 40 แหล่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และชุมชน จำนวน 18 แหล่ง สามารถสรุปผลได้ดังนี้

สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาประเภทธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีสิ่งดึงดูดใจในระดับปานกลางและน้อย แต่ก็มีบางแหล่งท่องเที่ยวที่มีสิ่งดึงดูดใจในระดับมากเนื่องจากมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในระดับประเทศ เช่น วัดพะโคะ วัดเขียนบางแก้ว และพระพุทธรูปรัตนราชูปถัมภ์ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และชุมชน พบว่ามีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวสูง ที่เป็นเช่นนี้อันเนื่องมาจากพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ปัจจุบันยังคงรักษาอัตลักษณ์ ขนบธรรมเนียม และวิถีชีวิตสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา ดังนั้นควรมีการนำเสนอกิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ สัมผัส และสร้างประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่าแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเกือบทุกแหล่งสามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกทั้งสภาพถนนและป้ายบอกทาง แต่สิ่งที่แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งยังขาด คือ รถโดยสารสาธารณะไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่แทบจะยังไม่มีบริการทำให้การเดินทางท่องเที่ยวไปในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นทำได้ไม่สะดวกเท่าที่ควร นอกจากนี้ระบบการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวยังมีน้อยในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวและยังไม่ได้มาตรฐานของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว พบว่าแหล่งท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำที่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย รวมถึงขาดระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่มีความจำเป็นอย่างสูงสำหรับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน องค์ประกอบเหล่านี้ยังเป็นจุดอ่อนของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ด้านที่พัก การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทำได้ง่ายและสะดวก ที่พักในแหล่งท่องเที่ยวอาจจะไม่ใช่ปัจจัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น พบว่าแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่มีที่พักในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งที่พักส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเขตเมือง เช่น เมืองพัทลุง สงขลา หาดใหญ่ และแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของพัทลุง เช่น ล่องแก่งลานข่อยและทะเลน้อย ส่วนที่พักที่อยู่นอกเมือง ประกอบด้วย โฮมสเตย์ บ้านพักในเขตอุทยานแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม

ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาพบว่า กิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และชุมชนมีศักยภาพมากที่สุดที่สามารถสร้างประสบการณ์ที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวได้ รองลงมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่รับผิดชอบโดยอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และสวนสัตว์สงขลา ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยส่วนมากจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในพระพุทธศาสนา กิจกรรมท่องเที่ยวควรจะเป็นการเที่ยวชมสถาปัตยกรรมโบราณสถานโบราณวัตถุ และการปฏิบัติ

ธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่กิจกรรมท่องเที่ยวในวัดส่วนใหญ่ กลับเป็นกิจกรรมที่สร้างความเชื่อในเรื่องอภินิหาร สิ่งศักดิ์สิทธิ์ โชคลาง โชคชะตา และของขลัง

ผลการประเมินศักยภาพด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนผลการประเมินศักยภาพด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน โดยใช้เกณฑ์ประเมินแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ GSTC 4 ด้าน คือ 1) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2) การเพิ่มผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนเจ้าของสถานที่และการลดผลกระทบเชิงลบ 3) การเพิ่มผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน นักท่องเที่ยว วัฒนธรรม และการลดผลกระทบเชิงลบ และ 4) การเพิ่มผลประโยชน์ให้สิ่งแวดล้อมและผลกระทบด้านลบ พบว่าแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ทะเลสาบสงขลาเกือบทุกแหล่งมีเพียงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเบื้องต้น ซึ่งยังไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการนำเอาหลักการการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้อย่างจริงจัง ซึ่งสามารถสรุปผลการประเมินทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

การจัดการอย่างยั่งยืน พบว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดมีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามฤดูกาลมี 2 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อนกับฤดูฝน มีป้ายแจ้งเตือนภัยในแหล่งท่องเที่ยวที่ดำเนินการทั้งหน่วยงานที่เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่เป็นการเตือนภัยขั้นพื้นฐาน ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวของกรมอุทยานแห่งชาติฯ มีข้อปฏิบัติในการท่องเที่ยวในพื้นที่ชั้นฐาน สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเภทวัดมีเพียงบางแห่ง และมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สิ่งที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต้องพัฒนาเพิ่มเพื่อให้เกิดการจัดการอย่างยั่งยืน คือ การประเมินสถานที่ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่ยังคงอยู่อย่างสม่ำเสมอ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับบุคคลทุพพลภาพหรือผู้ที่มีข้อจำกัดทางด้านสภาพร่างกาย การตรวจสอบและรายงานความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ และการวางแผนเพื่อตอบรับต่อวิกฤตการณ์หรือสถานการณ์ฉุกเฉินต่างๆ

การเพิ่มผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนเจ้าของสถานที่และการลดผลกระทบเชิงลบ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดมีร้านจำหน่ายอาหาร ของที่ระลึก และที่พัก เป็นของคนในพื้นที่ซึ่งเป็นการสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็กในชุมชน มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการใช้พื้นที่เพื่อจำหน่ายสินค้า และจัดงานกิจกรรมต่างๆ และมีการจัดอบรมให้ความรู้ให้กับชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงโดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว สิ่งท้าทายที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำต้องดำเนินการเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนเจ้าของสถานที่และลดผลกระทบ ได้แก่ การบันทึกรายงานสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นที่ได้จากการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว การเปิดโอกาสให้บริษัทธุรกิจภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน การรับฟังความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่นต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว สร้างวิถีปฏิบัติที่ป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่ชอบธรรม และมีระบบที่สนับสนุนท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดกลาง รวมถึงส่งเสริมและการพัฒนาความยั่งยืนของสินค้าท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

การเพิ่มผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน นักท่องเที่ยว วัฒนธรรม และการลดผลกระทบเชิงลบ พบว่า นโยบายและระบบในการวัดผล การฟื้นฟูและรักษาธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมในการด้าน CSR ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น กิจกรรมปลูกป่า ปลอยพันธุ์สัตว์น้ำ และรณรงค์รักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว ในด้านของมาตรการในการรักษา ป้องกัน และพัฒนาสมบัติทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มีการกำหนดโซนพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติตามในบางแหล่งท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยวในความรับผิดชอบของกรมอุทยานฯ สวนสัตว์ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดยังขาดการแบ่งโซนพื้นที่อย่างชัดเจน มีการจัดป้ายสื่อ

ความหมายด้านการท่องเที่ยวทั้งภาษาไทยและอังกฤษในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนคู่มือท่องเที่ยวจะดำเนินการโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประเด็นที่หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องพัฒนาเพื่อเพิ่มประโยชน์ให้แก่ชุมชน นักท่องเที่ยว วัฒนธรรม และลดผลกระทบ ได้แก่ มีคู่มือการปฏิบัติตัวในการท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวที่มีผลต่อความรู้สึกด้านจิตใจ และความศรัทธา และนโยบายและระบบในการวัดผล การฟื้นฟูและรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ด้านการเพิ่มผลประโยชน์ให้สิ่งแวดล้อมและผลกระทบด้านลบ สิ่งที่พบจากการประเมินแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาด้านสิ่งแวดล้อม พบว่ายังไม่มีการจัดการด้านพลังงาน น้ำเสีย เสียงรบกวน ควันพิษจากท่อไอเสีย และคุณภาพน้ำดื่ม อย่างเป็นระบบ มีเพียงการเตรียมถังขยะไว้บริการส่วนใหญ่ไม่ได้แยกขยะ มีการจัดสถานที่จอดรถไว้แต่เมื่อสังเกตจะพบว่า เป็นการเตรียมไว้เพื่อความเป็นระเบียบมากกว่าลดการปล่อยควันพิษ ในด้านของการลดมลภาวะการขนส่งในแหล่งท่องเที่ยวพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติส่วนใหญ่ยังไม่มีระบบขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว แต่บางแหล่งที่มีรถบริการ แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงต้องใช้วิธีการเดินไปยังจุดท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่สามารถเดินเท้าถึง ดังนั้น การเพิ่มผลประโยชน์ให้สิ่งแวดล้อมและผลกระทบด้านลบเป็นความท้าทายของหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ส่วนอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ขึ้นอยู่สภาพทางภูมิศาสตร์ ทางทิศตะวันตกเป็นเทือกเขา ต่อมาเป็นที่ราบลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแหล่งสำหรับทำนา ต่อมาก็เป็นทะเลสาบสงขลา เรื่องความเป็นอยู่ของผู้คนบริเวณมีวิถีที่สอดคล้องกับธรรมชาติ เป็นแบบ เขา ป่า นา เล วิถีชีวิตแบบนี้จะนำมาสร้างเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลากหลายซึ่งจะนำไปเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวได้ เช่น การเดินป่า การชมความหลากหลายทางชีวภาพ ทรัพยากรธรรมชาติในป่า เช่น ถ้ำ น้ำตก ความหลากหลายทางชีวภาพในทะเลสาบ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ เช่น นกน้ำ และรวมถึงวิถีชีวิตประมงของชาวบ้านในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา รวมไปถึงการชมควายน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้อัตลักษณ์และวิถีชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน พื้นที่รอบลุ่มน้ำยังเป็นอู่วัฒนธรรม มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น เมืองโบราณ วัด วัง โบราณ และรวมถึงโบราณสถานอีกหลายแห่ง

ดังนั้นทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและอัตลักษณ์รวมถึงวิถีชีวิต ควรนำมาทั้ง 2 เรื่องนี้มาสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผ่านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี พื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถกำหนดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวได้ หลายประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ การท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุ การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีกิจกรรมที่สำคัญได้แก่ การเดินป่า การเรียนรู้วิถีการทำเกษตรที่โยงถึงความมั่นคงทางอาหาร ชมวิถีชีวิต โหนด นา เล ส่วนพื้นที่ทางน้ำนั่งเรือชมและร่วมทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชาวบ้านที่ทำประมงชายฝั่งในทะเลสาบสงขลา ชมทะเลบัวที่ทะเลน้อย ล่องเรือชมหมู่เกาะรังนก เป็นต้น คณะผู้วิจัยได้ทดลองและทำการทดสอบเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยว เพื่อบูรณาการทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2) พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ แผนงานวิจัยได้สังเคราะห์จากโครงการย่อยที่ 1 ได้ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลกับตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 499 คน ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้เก็บข้อมูลจำนวน 155 คน พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แยกนำเสนอเป็น 2 พื้นที่ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในพื้นที่จังหวัดสงขลา และพัทลุง เนื่องจากพื้นที่ทั้ง 2 จังหวัดมีพื้นที่ส่วนใหญ่ติดทะเลสาบ และนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่เดินทางเข้ามาใช้บริการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ดังนั้นสามารถจำแนก พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นดังนี้

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในพื้นที่จังหวัดสงขลา

นักท่องเที่ยวที่เป็นคนไทยค้นหาแหล่งท่องเที่ยว จากเพื่อนหรือคนรู้จัก มากที่สุด ส่วนชาวต่างประเทศเป็นอินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์ มากที่สุด พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศพบว่าการก่อนหรือหลังที่จะมาเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นมาแล้ว ส่วนวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ระหว่างชาวไทยกับชาวต่างประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เพื่อท่องเที่ยว/พักผ่อน มากที่สุด จำนวนครั้งที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา ระหว่างชาวไทยกับ ชาวต่างประเทศก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ส่วนใหญ่ไม่ได้เดินทางมาเป็นครั้งแรก ใช้บริการรถจักรยานเหมาถือว่าค่อนข้างน้อย พาหนะสำหรับการเดินทางมาจังหวัดสงขลา พบว่า ชาวไทยเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวมากกว่าชาวต่างชาติ การใช้บริการที่พักแรมประเภทต่างๆ ตลอดการท่องเที่ยว พบว่า ชาวไทยส่วนใหญ่ใช้บริการ รีสอร์ท/บังกะโล ส่วนชาวต่างประเทศ ใช้บริการโรงแรม มากที่สุด ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทยกับชาวต่างประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ระหว่าง 2,500 – 5,000 บาท ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวมากที่สุดของชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ได้รับอิทธิพลจากเพื่อนหรือคนรู้จัก สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมหรือร่วมทำกิจกรรมมากที่สุด พบว่าสถานที่หรือกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทยมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ ตลาดกิมหยง แหลมสมิหลา เกาะยอ ตลาดน้ำคลองแห และน้ำตกโดนงาช้าง ส่วนสถานที่หรือกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ ตลาดกิมหยง แหลมสมิหลา สวนสัตว์สงขลา ตลาดน้ำคลองแดน และน้ำตกโดนงาช้าง ตามลำดับ

ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

รูปแบบการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พื้นที่จังหวัดสงขลา ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่ต้องการมากที่สุด คือ โปรแกรม 2 วัน 1 คืน ควรมีระดับราคาเฉลี่ยต่อวัน 1,000 – 1,500 บาท โปรแกรมการท่องเที่ยวที่จะพัฒนาในอนาคตที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โปรแกรมนำเที่ยวรูปแบบที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุด คือ โปรแกรม 2 วัน 1 คืน โปรแกรมนำเที่ยวที่ต้องการนั้นควรมีระดับราคาเฉลี่ยต่อวัน 1,000 – 1,500 บาท โปรแกรมการท่องเที่ยวที่จะพัฒนาในอนาคตที่ต้องการมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท

รายการนำเที่ยวพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่เชื่อมโยงกับจังหวัดสงขลา ที่นักท่องเที่ยว ต้องการเดินทางไปมากที่สุด พบว่าความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทย อยากได้รายการนำเที่ยวพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่เชื่อมโยงจากจังหวัดสงขลาไปสู่พื้นที่จังหวัดพัทลุง ที่ต้องการเดินทางไปมากที่สุด 5 ลำดับแรก

คือ ชมนกและพิชพรรณทะเลน้อย วังเจ้าเมืองพัทลุง (วังเก่า-วังใหม่) วัดคูหาสวรรค์ น้ำตกไพรวัลย์ และบ่อน้ำร้อน เขาชัยสน ตามลำดับ

ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ พบว่า รายการนำเที่ยวพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่เชื่อมโยงกับจังหวัดสงขลา ที่ต้องการเดินทางไปมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ ชมนกและพิชพรรณทะเลน้อยวังเจ้าเมืองพัทลุง (วังเก่า-วังใหม่) สวนเกษตรวิถีพุทธตะโหมด วัดคูหาสวรรค์ บ่อน้ำร้อนเขาชัยสนและหมู่เกาะสี่ เกาะห้า

ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าที่ระลึกและอาหารจังหวัดสงขลา มากที่สุด 5 ลำดับแรก แยกเป็นแต่ละด้าน ได้ ดังนี้ สินค้าที่ระลึกและอาหารคาว พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการ ไก่ทอดหาดใหญ่ อาหารทะเลสด แต่เตี้ยม/ติ่มซำ แกงส้ม และบะกุ๊ดเต๋ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ต้องการ ไก่ทอดหาดใหญ่ แกงส้ม อาหารทะเลสด ข้าวสตู และอาหารทะเลตากแห้งเกาะยอ อาหารหวานและของขบเคี้ยว พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการ เกาลัด

ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ต้องการ เกาลัด มะม่วงดอง ขนมข้าวฟ่างกวน ขนมโก๋ และ ขนมป้าจี ส่วนสินค้าเครื่องใช้ที่บ่งบอกถึงความเป็นสงขลา นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการ ผ้าทอเกาะยอ ผ้าบาติก กรงนก ผ้าคลุมผมสตรี หมวกกะปิเยาะ และ ผลิตภัณฑ์หนังตะลุง ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ต้องการ เครื่องประดับเกล็ดปลา กรงนก ผ้าคลุมผมสตรี หมวกกะปิเยาะ ผ้าทอเกาะยอ และ ผลิตภัณฑ์หนังตะลุง

ศักยภาพทางการตลาดของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในพื้นที่จังหวัดสงขลา มีศักยภาพทางการตลาดดีในทุกด้าน กล่าวคือ นักท่องเที่ยวมีระดับความคาดหวังต่ำกว่าการรับรู้สภาพปัจจุบัน แสดงทรัพยากรที่อยู่ในอยู่ ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลาสูง โดยเฉพาะ ในกลุ่มผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว การล่องเรือ ลำธาร การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย เดินป่า เส้นทางศึกษาทางธรรมชาติ

ส่วนผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีระดับความคาดหวังและการรับรู้สภาพปัจจุบันไม่แตกต่างกัน ในผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวได้แก่ (1) การล่องเรือ ชายหาดและ เกาะต่างๆ (2) การล่องเรือ ชมนก และพิชพรรณ ชมวิวทิวทัศน์ และสัมผัสธรรมชาติ (3) การเยี่ยมชมวัด โบราณสถาน หรือศาสนสถาน ประเพณี และ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในพื้นที่จังหวัดพัทลุง

นักท่องเที่ยวชาวไทยมีการค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยวจากเพื่อนและคนรู้จักมากที่สุด ส่วนชาวต่างประเทศนิยมค้นหาจากอินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์มากที่สุด นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศก่อนที่จะเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาส่วนใหญ่มีการเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นด้วยเช่นกัน ชาวต่างประเทศมีการวางแผนการเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าชาวไทย วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางมาครั้งนี้ระหว่างชาวไทยกับชาวต่างประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ เพื่อท่องเที่ยว/พักผ่อน มากที่สุด จำนวนครั้งที่มาท่องเที่ยว พบว่า ระหว่างชาวไทยกับชาวต่างประเทศ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ส่วนใหญ่เดินทางมากกว่า 1 ครั้ง การใช้บริการธุรกิจนำเที่ยว พบว่าชาวไทยส่วนน้อยที่ใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวในการเดินทาง และชาวต่างประเทศส่วนมากใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวในการเดินทาง พาหนะสำหรับการเดินทางมาจังหวัดพัทลุง พบว่าชาวไทยเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวมากที่สุด ส่วนชาวต่างประเทศเดินทางโดยรถโดยสารประจำทาง/รถตู้ การใช้บริการที่พักแรมประเภทต่างๆ ตลอดการท่องเที่ยว พบว่า ระหว่างชาวไทยกับชาวต่างประเทศ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ใช้บริการรีสอร์ท/บังกะโล ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทยกับชาว

ต่างประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ระหว่าง 2,500–5,000 บาท ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวมากที่สุดของชาวไทยและ ชาวต่างประเทศแตกต่างกัน กล่าวคือ ชาวไทยได้รับอิทธิพลจากตนเอง มากที่สุด ส่วนชาวต่างประเทศได้รับอิทธิพลจากบริษัทนำเที่ยว มักคุเทศก์ มากที่สุด สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพัทลุง ที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมหรือร่วมทำกิจกรรมมากที่สุด พบว่าสถานที่หรือกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทย มากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน ชมนกและพืชพรรณทะเลน้อย แก่งน้ำหุแร่ หาดแสนสุขลำปำ และล่องแก่งป่าพะยอม ส่วนสถานที่หรือกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ หมู่เกาะสี่ เกาะห้า สวนสละ บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน ชมนกและพืชพรรณทะเลน้อย ล่องแก่งป่าพะยอมและถ้ำสุมน

ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในพื้นที่จังหวัดพัทลุง

รูปแบบการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พื้นที่จังหวัดพัทลุง ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทย รูปแบบโปรแกรมนำเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการมากที่สุด คือ โปรแกรม 1 วัน โปรแกรมนำเที่ยวที่ต้องการนั้นควรมีระดับราคาเฉลี่ยต่อวัน 1,000 – 1,500 บาท โปรแกรมการท่องเที่ยวที่จะพัฒนาในอนาคตที่ต้องการมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ รูปแบบโปรแกรมนำเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการมากที่สุด คือ โปรแกรม 2 วัน 1 คืน ควรมีระดับราคาเฉลี่ยต่อวัน 2,001-2,500 บาท โปรแกรมการท่องเที่ยวที่จะพัฒนาในอนาคตที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวการท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและอัตลักษณ์วิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

รายการนำเที่ยวพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่เชื่อมโยงจากจังหวัดพัทลุงไปจังหวัดสงขลา พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย ต้องการเดินทางไปมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ สัการะหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ แหลมสมิหลา ตลาดกิมหยง วัดเจดีย์งาม และสวนสัตว์สงขลา นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ต้องการเดินทางไปมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ วัดเจดีย์งาม วัดคงคาเลียบ ด่านนอก/ปาดังเบซาร์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา แหลมสมิหลา และน้ำตกโตนงาช้าง

ศักยภาพของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาพื้นที่จังหวัดพัทลุง มีศักยภาพทางการตลาดดีในทุกด้าน กล่าวคือ นักท่องเที่ยวมีระดับความคาดหวังต่ำกว่าการรับรู้สภาพปัจจุบัน ในผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวทั้ง 5 ด้าน คือ (1) ด้านการเล่นน้ำตกถ้ำธาร น้ำพุร้อน และล่องแก่ง (2) ด้านการเล่นน้ำทะเล ชายหาด และ เกาะต่าง ๆ (3) ด้านการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย เดินป่า เส้นทางศึกษาทางธรรมชาติ (3) ด้านการล่องเรือ ชมนก และ พืชพรรณ ชมวิวทิวทัศน์ และสัมผัสธรรมชาติ (4) ด้านการเยี่ยมชมวัด โบราณสถาน หรือ ศาสนสถาน ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าที่ระลึกและอาหาร จังหวัดพัทลุง

สินค้าที่ระลึกและอาหาร พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการ เครื่องแกงตำมือ ปลาตุ๋น ข้าวกล้อง กุ้งแม่น้ำ และ เห็ดทอดนาโหนด ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการ กุ้งแม่น้ำ กุ้งหวาน ข้าวสังข์หยด ข้าวกล้อง และ แกงส้ม อาหารหวานและของขบเคี้ยว พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการ กลัวยฉาบ กะละแม ขนมปั้นสิบ เครื่องดื่มรังก และลูกหยีหวาน ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ต้องการเครื่องดื่มรังก มากที่สุด

สินค้าอุปโภคที่บ่งบอกถึงความเป็นพัทลุง พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการผลิตภัณฑ์กระจูด ผ้าทอแพรงหา ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ผลิตภัณฑ์หนังตะลุง และ ผ้าทอลานข่อย ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

ต้องการ เสื้อผ้าบาติกลำป่า ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ผ้าทอแพรงหา ผ้าทอลานข่อย ผลิตภัณฑ์กระจูด และ ผลิตภัณฑ์หนังตะลุง

3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและสังเคราะห์ข้อมูลจากกิจกรรมและกระบวนการวิจัย นำมา การประมวลผลข้อมูล และจัดกิจกรรมโดยการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ได้ทราบปัญหา/ความต้องการ นำมาจัดลำดับเพื่อแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการและมีแนวทางในการดำเนินการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามากขึ้น ได้ยกร่างกำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดกลยุทธ์ วิธีการ/แนวทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อจัดทำโครงการ/งาน/กิจกรรม (รองรับ) นำไปสู่การปฏิบัติและมีการกำกับ ติดตาม /ตรวจสอบ/ประเมินผลการดำเนินการ

สถิตินักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติในปี พ.ศ.2558 ที่เดินทางเข้าไปพื้นที่ ทะเลสาบสงขลาบริเวณ จังหวัดพัทลุงที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 704,057 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 6,217 คน และรายได้จากการท่องเที่ยว 2,555 ล้านบาท ส่วนพื้นที่จังหวัดสงขลาพบว่ามีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 3,127,541 คน และนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 2,300,127 คน รายได้จากการท่องเที่ยว 48,885 ล้านบาท จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพัทลุงมีน้อยมากเมื่อเทียบกับจังหวัดสงขลา ดังนั้นข้อมูลเหล่านี้จะมาเป็นฐานในการกำหนดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ในเรื่องจำนวนนักท่องเที่ยว ระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว (วัน) ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/คน/วัน) รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท) อัตราการเข้าพัก และจำนวนผู้เข้าพักแรม โดยตั้งเป้าหมายไว้ จะมีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 5-10 ต่อปี โดยกำหนด วิสัยทัศน์ในการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา “ท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ : เรียนรู้อัตลักษณ์วิถีไทย หลากหลายวัฒนธรรม กิจกรรมและประเพณีเด่น” ยุทธศาสตร์ในการการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน และสินค้าบริการด้านการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์วิถีไทย

- 1.โครงการปรับปรุง/ฟื้นฟูภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว
- 2.โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมวิถีชีวิตอย่างยั่งยืนภายใต้อัตลักษณ์ของชุมชน
- 3.โครงการพัฒนาและยกระดับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและมาตรฐาน
- 4.โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมวิถีชีวิตอย่างยั่งยืนภายใต้อัตลักษณ์ของชุมชน
- 5.โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง

- 1.โครงการพัฒนาอาสาสมัครนำเที่ยวชุมชน
- 2.โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว
- 3.โครงการอบรมส่งเสริมเยาวชนและคนในชุมชนด้านการสื่อความหมายการท่องเที่ยว
- 4.โครงการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครทุกภาคส่วน
- 5.โครงการอบรมสัมมนาเครือข่ายผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

6.โครงการจัดตั้งเครือข่ายเครือข่ายผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐ เอกชน ชุมชน และระดับกลุ่มพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ระดับกลุ่มพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช

7.โครงการมิตรสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว หน่วยงานของรัฐ และกับชุมชนท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

1. โครงการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์และแนะนำแหล่งท่องเที่ยว
2. โครงการจัดทำป้ายชี้ทาง/ป้ายสื่อความหมาย/ป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยว
3. โครงการพัฒนาเครื่องมือสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยว
4. โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน/จุดสาธิตในแหล่งท่องเที่ยว
5. โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความสมดุลกลุ่มนักท่องเที่ยวผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่มและการสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

- 1.โครงการอบรมพัฒนารูปแบบประชาสัมพันธ์เชิงรุกและการตลาดยุค 4.0
- 2.โครงการประกวดสื่อผสมตามแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กับ

นักเรียน นักศึกษา ทั่วประเทศ

- 3.โครงการพัฒนา Application การท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- 4.โครงการจัดทำ Digital content นำเสนอเป็นภาษา ไทย อังกฤษ และจีน

5.โครงการเชิญผู้ประกอบการนำเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ทดสอบเส้นทางตามเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (FAM Trip)

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการบูรณาการการจัดการการท่องเที่ยวของภาครัฐ เอกชนและชุมชน รวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศ

- 1.โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- 2.โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจากกลุ่มนักท่องเที่ยว IMT-GT
- 3.โครงการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นครศรีธรรมราช พัทลุงและสงขลา
- 4.โครงการพัฒนานำท่องเที่ยวประเทศจีน เข้าท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำ
- 5.โครงการจัดตั้งศูนย์ประสานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในพื้นที่รอบลุ่มน้ำ

จากข้อค้นพบผลการวิจัยทั้งหมดสามารถนำมาจัดเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำสาบ มีควมมีองค์ประกอบดังนี้ 1) ทรัพยากร/แหล่งท่องเที่ยว 2) ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวและบริการ 3) การตลาด และ การประชาสัมพันธ์ 4) การจัดการ การท่องเที่ยว

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ: RDG5950124
 โครงการ: การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบ
 : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา
 นักวิจัย: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยรัตน์ จุสปาโล
 Email: chairat.jus@hotmail.com
 ระยะเวลาโครงการ: 1 ปี (ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2559 – 31 พฤษภาคม 2560)

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบ : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรม และความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่ โครงการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่มย่อย การประชุมระดมความเห็น การทดลองท่องเที่ยว และการสังเคราะห์ผลการวิจัยจากโครงการย่อย 3 โครงการ ผลการวิจัยพบว่าศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นดังนี้แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาประกอบด้วย น้ำตก อ่างเก็บน้ำ ถ้ำ ทะเลสาบสงขลา บ่อน้ำร้อน แก่ง วัด มัสยิด และวิถีชีวิตชุมชน แหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตและชุมชนมีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวสูง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีสิ่งดึงดูดใจในระดับปานกลาง ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถานและโบราณวัตถุ มีสิ่งดึงดูดใจในระดับปานกลางและน้อย แหล่งท่องเที่ยวส่วนมากมีความสะดวกในการเข้าถึงแต่ยังขาดรถโดยสารประจำทาง แหล่งท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว จำนวน 11 แห่ง และสามารถพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์รอบทะเลสาบสงขลาได้ 4 เส้นทาง ส่วนพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยรูปแบบการท่องเที่ยวที่ต้องการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนชาวต่างชาติต้องการการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้อัตลักษณ์วัฒนธรรมและประเพณี ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติต้องการโปรแกรมท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน และต้องการให้โปรแกรมการท่องเที่ยวของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดใกล้เคียงเช่น สตูล ตรัง กระบี่ เป็นต้น ส่วนแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่ ได้สังเคราะห์นโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตามลักษณะภูมิศาสตร์ แบบเขา ป่า นา เล รวมถึงอัตลักษณ์และวิถีชีวิต และระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว ได้ 5 ยุทธศาสตร์ และท้ายที่สุดจากข้อค้นพบผลการวิจัยทั้งหมดสามารถนำมาจัดเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำสาบ มีควรมีองค์ประกอบดังนี้ 1) ทรัพยากร/แหล่งท่องเที่ยว 2) ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวและการบริการ 3) การตลาดและการประชาสัมพันธ์ 4) การจัดการการท่องเที่ยว

คำหลัก: ทะเลสาบสงขลา ทรัพยากร/แหล่งท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวและการบริการ การตลาดและการประชาสัมพันธ์ การจัดการการท่องเที่ยว

Abstract

Project code: RDG5950124
 Project title: Development of tourism potential in local identity and livelihood along Lake Basin : Nakorn Sri Thammarat, Phatthalung, and Songkhla
 Investigator: Asst. Prof. Dr.Chairat Jussapalo
 Email address: chairat.jus@hotmail.com
 Project duration: 1 year (From 1 June 2016 to 31 May 2017)

Development of tourism potential in local identity and livelihood along Lake Basin : Nakorn Sri Thammarat, Phatthalung, and Songkhla. The purposes are as follows: 1) To study the potential of natural and cultural attractions that promote sustainable creative tourism activities in the Lake Basin. 2) To study behavior and the needs of Thai and foreign tourists, and 3) to propose ways to develop tourism consistent with state and state policy. This research project uses qualitative research methodology, including in-depth interviews. Group discussion Bouncing Meeting Travel Experiences And the synthesis of research results from 3 subproject projects. The research results show that the potential of natural and cultural tourism destinations contributes to creative tourism. The attractions in the Lake Basin include waterfalls, reservoirs, caves, lakes, hot springs, rapids, temples, mosques, and community lifestyles. Travel, lifestyle and community are high tourist attractions. Natural attractions are moderately attractive. Historic sites and antiques. Has moderate and low appeal. Most tourist attractions have easy access but lack of bus. Most tourist attractions lack basic facilities. Creative tourism activities relate to the lifestyle of people in the area that are ready to accommodate 11 tourists and can develop as a creative tourist route around the lake basin four routes. Behavior and needs of Thai tourists and foreigners. Tourist Preferred travel style Ecotourism And tourism to learn identities Culture and tradition To be a 2-day-1-night program and to make the tourism program of the area around the lake basin linked to the attractions of neighboring provinces such as Satun, Trang, Krabi, etc. Tourism development align with state policy and the state of the area. It synthesizes the state policy and the condition of the lake basin in the geographic and its identity and way of life. And brainstorming for the development of a tourism development strategy. 5 Strategies and, finally, the findings of all research findings can be used as suggestions for developing tourism potential around the Lake Basin. There should be the following elements: 1) Tourism resources 2) Tourism products and services 3) Marketing and public relations 4) Tourism management

Key Words: Songkhla Lake Basin ,Tourism resources ,Tourism products and services , Marketing and public relations , Tourism management

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	(1)
บทสรุปผู้บริหาร	(2)
บทคัดย่อไทย	(12)
Abstract	(13)
สารบัญ	(14)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญ และที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์หลักของแผนงานวิจัย	6
1.3 คำนิยามศัพท์	7
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 เอกสารและวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ความหมายการท่องเที่ยว	8
2.2 แนวคิดพฤติกรรมของผู้บริโภค	11
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว	15
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดการท่องเที่ยว	18
2.5 การศึกษาคู่แข่งและทางเลือกการท่องเที่ยว กรณีศึกษา chi phat	23
2.6 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	24
2.7 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	26
2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	31
2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย	34
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	
3.1 วิธีการวิจัย	35
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	35
3.3 วิธีเก็บและรวบรวมข้อมูล	35
3.4 แผนการบริหารแผนงานวิจัยและแผนการดำเนินงานพร้อมทั้งขั้นตอนตลอดแผนงานวิจัย	37
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	38
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
4.1 อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	39
4.2 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	57
4.3 พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ	175
4.4 แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่	180

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย	198
5.2 ข้อเสนอแนะ	206
เอกสารอ้างอิง	218
ภาคผนวก	222

สารบัญภาพ

ภาพที่ 2.1 การเชื่อมโยงระหว่างอุปสงค์ อุปทานการท่องเที่ยว และอิทธิพลของการตลาด	20
ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบหลัก 5 ด้านของการพัฒนาชุมชน	27
ภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดของแผนงานวิจัย	34
ภาพที่ 3.1 กระบวนการดำเนินการวิจัยของแผนงานวิจัย	37
ภาพที่ 4.1 แผนที่โบราณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	41
ภาพที่ 4.2 การแบ่งพื้นที่ทะเลสาบสงขลา	43
ภาพที่ 4.3 ภูมิศาสตร์พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลส่งผลต่ออัตลักษณ์และวิถีชีวิต	47
ภาพที่ 4.4 แผนที่ท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	74
ภาพที่ 4.5 รายชื่อแหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	75
ภาพที่ 4.6 หาดแสนสุขลำปำ	78
ภาพที่ 4.7 ศูนย์รวมหัตถกรรมกะลามะพร้าวเมืองพัทลุง	79
ภาพที่ 4.8 วังเจ้าเมืองพัทลุง หรือ วังเก่า-วังใหม่	80
ภาพที่ 4.9 วัดคูหาสวรรค์	80
ภาพที่ 4.10 เมืองเก่าชัยบุรี	81
ภาพที่ 4.11 เขากทะเล	81
ภาพที่ 4.12 อุทยานนกน้ำทะเลน้อย	82
ภาพที่ 4.13 ควายน้ำและสะพานไสลิ่ง	83
ภาพที่ 4.14 คลองปากประ	84
ภาพที่ 4.15 น้ำตกไพรวัลย์	84
ภาพที่ 4.16 เกาะสี่ เกาะห้า	85
ภาพที่ 4.17 เกาะกระ โป๊ะเงินโป๊ะทอง	86
ภาพที่ 4.18 วัดถ้ำสุมน	86
ภาพที่ 4.19 ถ้ำพุทธโคดม	87
ภาพที่ 4.20 เจดีย์พิพิธภณัทหลวงปู่เปลี้อง	87
ภาพที่ 4.21 ศูนย์ศิลปหัตถกรรมบางแก้ว	88
ภาพที่ 4.22 บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน	89
ภาพที่ 4.23 แหลมจองถนน	89
ภาพที่ 4.24 วัดเขียนบางแก้ว	90
ภาพที่ 4.25 ถ้ำน้ำเย็นเขาชัยสน	91
ภาพที่ 4.26 แก่งหุแร่	91
ภาพที่ 4.27 ถ้ำสุโข	92
ภาพที่ 4.28 อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า	93
ภาพที่ 4.29 อ่างเก็บน้ำคลองป่าบอน	94

สารบัญภาพ

ภาพที่ 4.30 น้ำตกลานหม่อมจ้อย	94
ภาพที่ 4.31 ล่องแก่งหนานมดแดง	95
ภาพที่ 4.32 เมืองเก่าสงขลา	96
ภาพที่ 4.33 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลาฝั่งเขาแดง	99
ภาพที่ 4.34 แผนที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อয়ง	100
ภาพที่ 4.35 กิจกรรมสำรวจแหล่งโบราณสถานเมืองเก่าสงขลา	101
ภาพที่ 4.35 แผนที่ระบุแหล่งท่องเที่ยวสำคัญเมืองเก่าสงขลา	102
ภาพที่ 4.36 หลุมฝังศพสุลต่านสุลัยมาน	104
ภาพที่ 4.37 คูเมืองเก่าเมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง	105
ภาพที่ 4.38 แนวกำแพงเมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง	105
ภาพที่ 4.39 เจดีย์วัดเขาน้อย	105
ภาพที่ 4.40 ป้อมปราการหมายเลข 1	106
ภาพที่ 4.41 ป้อมปราการหมายเลข 2	107
ภาพที่ 4.43 ป้อมปราการหมายเลข 3	107
ภาพที่ 4.44 ด้านหลังของป้อมปราการหมายเลข 9	108
ภาพที่ 4.45 เจดีย์สองพี่น้อง	109
ภาพที่ 4.46 สุสานฝังศพเจวีลาเซน	110
ภาพที่ 4.47 ประตูบ่อแก่ง	110
ภาพที่ 4.48 วัดสุวรรณคีรี	111
ภาพที่ 4.49 วัดบ่อทรัพย์	111
ภาพที่ 4.50 วัดศิริวรรณवास	112
ภาพที่ 4.51 สุสานตันตระกูล ณ สงขลา	113
ภาพที่ 4.52 ศาลาหลบเสือ	113
ภาพที่ 4.53 พลับพลาที่ประทับ	114
ภาพที่ 4.54 พระเจดีย์หลวง	115
ภาพที่ 4.55 ประภาคารเมืองสงขลา	115
ภาพที่ 4.46 ป้อมปากน้ำแหลมทราย	116
ภาพที่ 4.57 ศาลหลักเมืองสงขลา	116
ภาพที่ 4.58 ถนนนครนอก – นครใน	117
ภาพที่ 4.59 ย่านเมืองเก่าสงขลา	118
ภาพที่ 4.60 สวนสองทะเลแหลมสนอ่อน	119
ภาพที่ 4.61 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา	120
ภาพที่ 4.62 วัดมณีมาวาส	121

สารบัญภาพ

ภาพที่ 4.63 โรงสีแดง (หับโห้หิ้น)	122
ภาพที่ 4.64 พิพิธภัณฑ์พธำมะรงค์	124
ภาพที่ 4.65 กำแพงเมืองสงขลา	124
ภาพที่ 4.66 แหลมสมิหลา	125
ภาพที่ 4.67 เขาดังกวน	126
ภาพที่ 4.68 แก้วเส้ง	127
ภาพที่ 4.69 เกาะยอ	128
ภาพที่ 4.70 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลาฝั่งเขาแดง	128
ภาพที่ 4.71 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อหยาง	129
ภาพที่ 4.72 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลา	130
ภาพที่ 4.73 อุทยานนกน้ำคูขุด	131
ภาพที่ 4.75 วัดพะโคะ	132
ภาพที่ 4.76 สะพานทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน ชะแล้	133
ภาพที่ 4.77 หุ่นปูนเทืองบ้านรำแดง	133
ภาพที่ 4.78 ตลาดน้ำคลองแดน	134
ภาพที่ 4.79 เส้นทางท่องเที่ยวรอบทะเลสาบสงขลา	143
ภาพที่ 4.80 คณะสื่อมวลชน	147
ภาพที่ 4.81 ล่องเรือชมทะเลสาบสงขลา	148
ภาพที่ 4.82 ควายน้ำ	148
ภาพที่ 4.83 วิถีชีวิตชุมชนท่าหิน	149
ภาพที่ 4.84 คณะสื่อมวลชนและคณะนักวิจัย	149
ภาพที่ 4.85 สื่อมวลชนร่วมกิจกรรมสาธิตการทำโพนบ้านปรางหมู	150
ภาพที่ 4.86 แสงแรกคลองปากประ	150
ภาพที่ 4.87 วิถีประมงยามเช้าในพื้นที่ลุ่มน้ำ	151
ภาพที่ 4.88 ทะเลบัวบริเวณทะเลน้อย	151
ภาพที่ 4.89 พื้นที่ชุ่มน้ำ	152
ภาพที่ 4.90 สวนไข่วัดใจ	152
ภาพที่ 4.91 ตลาดน้ำคลองแดน	153
ภาพที่ 4.92 ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง	153
ภาพที่ 4.93 ผู้ประกอบการ บริษัท นันตี แอดเวนเจอร์	154
ภาพที่ 4.94 ด่านปาดังเบซาร์	154
ภาพที่ 4.95 พระราชวัง Istana Arau	155
ภาพที่ 4.96 มัสยิด Al-Hussein	156

สารบัญภาพ

ภาพที่ 4.97 พิพิธภัณฑ์ Kota Kayang	156
ภาพที่ 4.98 โรตี่ ชาชัก	157
ภาพที่ 4.99 โฮมสเตย์ พญากูรัง	157
ภาพที่ 4.100 พระราชวัง Istana Arau 2	158
ภาพที่ 4.101 สื่อ blogger นำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำ	158
ภาพที่ 4.102 โครงการทัศนศึกษาสำรวจเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	161
ภาพที่ 4.103 โปรแกรมการท่องเที่ยวในงาน World Tourism Mart (WTM) 2016	166
ภาพที่ 4.104 ผู้ประกอบการนำผลงานวิจัยใช้ประโยชน์งาน World Tourism Mart 2016	167
ภาพที่ 4.105 กิจกรรมท่องเที่ยวสวนกระจุต	169
ภาพที่ 4.106 ชมแสงแรกที่คลองปากประ	171
ภาพที่ 4.107 เรียนรู้และร่วมกิจกรรมทำโปน	172
ภาพที่ 4.108 วิถีประมงพื้นบ้าน	173
ภาพที่ 4.109 องค์ประกอบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำสาบ	206
ภาพที่ 4.110 แนวการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	213

สารบัญตาราง

ตารางที่ 2.1 พฤติกรรมการบริโภค	12
ตารางที่ 3.1 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกวัตถุประสงค์การวิจัย	36
ตารางที่ 4.1 แหล่งท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา	103
ตารางที่ 4.2 รายชื่อแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลาฝั่งเขาแดง	129
ตารางที่ 4.3 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย	130
ตารางที่ 4.4 รายชื่อแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่า	131
ตารางที่ 4.5 วัตถุประสงค์และการพัฒนาการท่องเที่ยวจำแนกตามเขตการท่องเที่ยวของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	136
ตาราง 4.6 กำหนดการทดลองท่องเที่ยวกลุ่มสื่อมวลชน	144
ตาราง 4.7 โปรแกรมการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา WTM FAM	168
ตารางที่ 4.8 การวิเคราะห์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง	187
ตารางที่ 4.9 การวิเคราะห์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา	191
ตารางที่ 4.10 กรอบระยะเวลาในการดำเนินงานโครงการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	194

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : UNWTO) ได้พยากรณ์ว่าเมื่อถึงปี พ.ศ. 2563 จะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจำนวน 1,600 ล้านคน ภูมิภาคที่มีแนวโน้มเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม คือ ภูมิภาคเอเชียตะวันออก ภูมิภาคแปซิฟิก และกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นจุดหมายการท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่มีผู้นิยมเดินทางเข้ามาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีนักท่องเที่ยวเป็น 1 ใน 3 ของนักท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการตลาดกลุ่มประเทศ BRIC (บราซิลรัสเซีย อินเดีย และจีน) จะมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีศักยภาพในการส่งออกนักท่องเที่ยวในอนาคต UNWTO คาดว่า ในปี พ.ศ. 2563 จีนจะเป็นตลาดส่งออกและนำเข้านักท่องเที่ยวใหญ่ที่สุดในโลกโดยมีนักท่องเที่ยว 100-120 ล้านคน/ปี มีการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวสูงขึ้น การทวีบทบาทสำคัญของตลาดเกิดใหม่ซึ่งตลาดเหล่านี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในทวีปเอเชีย ทั้งตลาดที่มีขนาดใหญ่ เช่น จีน อินเดีย และตลาดขนาดกลางถึงขนาดเล็ก เช่น กลุ่มประเทศที่อยู่ในเอเชียใต้ กลุ่มประเทศในตะวันออกกลาง กลุ่มประเทศที่อยู่ในเอเชียกลาง กลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง รวมไปถึงการค้าและการลงทุน เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญ ในการสร้างรายได้ให้กับประเทศสามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาที่รวดเร็วกว่าภาคผลิต อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มการแข่งขันรุนแรงขึ้นตามลำดับ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความอ่อนไหวง่ายจากปัจจัยลบทั้งภายในและภายนอกประเทศโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สถานการณ์และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ที่เป็นความท้าทายต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทย และมีหน่วยงานได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และกรอบนโยบายรัฐบาลที่ต้องการให้ประเทศไทยต้องเป็นประเทศที่มั่นคง ประชาชนมั่งคั่ง อย่างยั่งยืน ส่วนกรอบในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานของแผนการตลาดท่องเที่ยว และนโยบายรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดพัฒนาเศรษฐกิจของชาติโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญ เพื่อให้การท่องเที่ยวได้สร้างนวัตกรรมหรือความคิดสร้างสรรค์สนับสนุนให้เกิดแหล่งเที่ยวใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่า ควบคู่กับการฟื้นฟูภาพลักษณ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่นโดยการสร้างจุดขายที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การเติบโตของเศรษฐกิจอย่างสมดุลและยั่งยืน นอกจากนี้ด้วยกระบวนการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ได้มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้องค์การภาคธุรกิจและชุมชนเกิดความยั่งยืน แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยสะท้อนวิถีไทย ที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาให้ชุมชนนั้นๆ ให้เกิดความยั่งยืน โดยมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชนในเชิงการเรียนรู้ นอกจากนั้นภาคธุรกิจและชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ใช้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในพื้นที่และผลประโยชน์ที่คนในพื้นที่

จะได้รับ ทั้งในรูปแบบที่เป็นผลประโยชน์ตอบแทนตามระบอบทุนนิยมและความยั่งยืนของการพัฒนาในชุมชน

พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยมีการท่องเที่ยวที่สร้างมูลค่าสูงให้กับประเทศไทย และพบว่ามีแหล่งใหญ่อยู่ทางฝั่งอันดามัน ได้แก่กลุ่มจังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา และตรัง ส่วนฝั่งทางทิศตะวันออกมีนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียและประเทศอื่นๆ ไกล่เกลียดได้เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และพบว่าการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นการท่องเที่ยวที่กระจุกตัว ทำให้การกระจายรายได้ ไม่ได้ไหลเวียนไปยังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามากนัก

ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทางทิศตะวันตกมีเทือกเขาบรรทัดเป็นสันปันน้ำ ทอดตัวยาวในแนวเหนือ - ใต้ ทางทิศใต้เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาสันกาลาศีรี เทือกเขาทั้งสองปกคลุมด้วยป่าไม้และเป็นแหล่งต้นน้ำของลุ่มน้ำนี้ ถัดจากพื้นที่ภูเขาลงมาจะเป็นที่ราบสลับเนินเขาเตี้ย ๆ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา สวนผลไม้ ถัดลงมาเป็นที่ราบขนาดใหญ่ล้อมรอบด้วยทะเลสาบส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาข้าว ทางตอนเหนือของทะเลสาบเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่เรียกว่า พรุควนเคร็ง ส่วนทางด้านตะวันออกเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลติดต่อกับอ่าวไทย ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งกักเก็บน้ำและระบายน้ำตามธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์พิเศษ คือ มีระบบนิเวศ 3 น้ำ ที่มีการผสมผสานทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ทะเลน้อยซึ่งอยู่ทางเหนือสุดเป็นน้ำจืด ถัดลงมา คือ ทะเลสาบตอนบน ส่วนใหญ่ของรอบปีจะเป็นน้ำจืด ทะเลสาบตอนกลางมีความเค็มของน้ำเปลี่ยนแปลงระหว่างน้ำจืดและน้ำกร่อยขึ้นกับฤดูกาล ทางใต้สุด คือ ทะเลสาบตอนล่าง ซึ่งเป็นน้ำกร่อยและน้ำเค็ม และเชื่อมกับอ่าวไทย ทำให้ความเค็มของน้ำในทะเลสาบมากกว่าบริเวณอื่น ๆ

พื้นที่รอบทะเลสาบสงขลา เป็นดินแดนที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มายาวนานไม่น้อย 6,000 ปี มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิตของผู้คน และงานกิจกรรมประเพณีต่างๆ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด (ฉัตรชัย รัตนชัย และคณะ, 2548) ได้แก่ พัทลุงทั้งจังหวัด ประกอบด้วย อำเภอเมืองพัทลุง ปากพะยูน ป่าบอน บางแก้ว เขาชัยสน ตะโหมด กงหรา ควนขนุน ศรีบรรพต ป่าพะยอม และศรีนครินทร์ จังหวัดสงขลา 12 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสงขลา หาดใหญ่ สะเดา นาหม่อม คลองหอยโข่ง รัตภูมิ บางกล่ำ ควนเนียง สิงหนคร สทิงพระ กระแสสินธุ์ และระโนด และจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอชะอวดและอำเภอหัวไทร ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ประมาณ 8,727 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นแผ่นดิน 7,685 ตารางกิโลเมตร และเป็นพื้นที่ทะเลสาบ 1,042 ตารางกิโลเมตร ความยาวจากเหนือจรดใต้ประมาณ 150 กิโลเมตร และจากตะวันออกถึงตะวันตกประมาณ 65 กิโลเมตร ปาริชาติ วิสุทธิสมาจารและคณะ (2548) ได้ทำการสำรวจและศึกษาสภาพทรัพยากรทางการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้จัดแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวดังกล่าวมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบเชิงเขา พื้นที่ราบ พื้นที่ราบชายฝั่งทะเลสาบ และในทะเลสาบสงขลา

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่าพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีประวัติศาสตร์ ไหลเวียน อย่างยาวนาน พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์นับพันปี ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม ที่ผลิตเปลี่ยนไปตามกาลเวลาแต่ยุคสมัย ทำให้พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นสนใจของผู้คนในหลากหลายเรื่องราว และนอกจากนี้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความหลากหลายของพื้นที่รองรับการท่องเที่ยว มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งเที่ยวเชิงเกษตร และรูปแบบอื่น ๆ อีกหลายหลาย เนื่องมาจากพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประเพณี มีโบราณสถานที่เป็นอัตลักษณ์ในเชิงพุทธวัฒนธรรมที่หลากหลาย (สุจิตราภรณ์ จุสปาโล และชัยรัตน์

จุสปาโล, 2553) ทั้ง ไทย จีน และมุสลิม ซึ่งเคยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาช้านาน ประวัติศาสตร์รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากหลักฐานเอกสารโบราณของจีน อาหรับ ชาว มลายู และจารึกของชาวอินเดียที่ปรากฏโดยเมืองสำคัญ 3 เมืองสงขลา เมืองพัทลุงและเมืองนครศรีธรรมราช เป็นเมืองสำคัญตอนบนของแหลมมลายู นักวิชาการทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเชื่อว่า ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นสถานที่แวะพักจอดเรือเพื่อแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าระหว่างพ่อค้าชาวอินเดียทางตะวันตกกับพ่อค้าชาวจีนทางตะวันออก นอกจากนั้นยังเชื่อมั่นอีกด้วยว่าพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ตามที่ปรากฏในเอกสารโบราณที่กล่าวมา

แต่อย่างไรก็ตามพบว่านักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวประเทศที่เดินทางเข้ามาใช้พื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อการท่องเที่ยวยังมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ของประเทศไทย เช่นแหล่งท่องเที่ยวฝั่งอันดามัน หรือแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคอื่น ๆ ของประเทศ และข้อมูลที่สุดอดคล้องกันว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพัทลุง สงขลา และนครศรีธรรมราช

สถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงที่ผ่านมา 5 ปี มีอัตราการเติบโตไม่มากนัก หากแยกพิจารณาเป็นคนไทยและชาวต่างประเทศ พบว่า ผู้เยี่ยมเยือนคนไทยที่เป็นตลาดหลัก ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากความหวั่นวิตกจากเหตุการณ์ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และค่าครองชีพที่สูงขึ้นทำให้คนพื้นที่ในภาคใต้ใช้แหล่งท่องเที่ยวใกล้บ้านเป็นหลัก ในขณะที่ผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศมีการเติบโตเพิ่มขึ้นแต่ไม่ใช้การเติบโตแบบก้าวกระโดด ที่เป็นเช่นนี้เป็นผลจากการที่ภาครัฐและเอกชนร่วมกันจัดกิจกรรมสนับสนุน อาทิ เทศกาลล่องเรือแล่นทะเลน้อย มหกรรมอาหารดีศรีเมืองลุง งานย้อนรอยประวัติศาสตร์ ร.5 เสด็จประพาสเกาะสี่ เกาะห้า งานทะเลงูเกมส์และงานประเพณีแข่งโพน ลากพระ ทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศโดยเฉพาะมาเลเซียและสิงคโปร์เริ่มเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยส่วนใหญ่เดินทางมาเองและนิยมเดินทางไปชมความงามแหล่งท่องเที่ยวบริเวณหาดแสนสุขลำปำ ถ้าคูหาสวรรค์ อุทยานนกน้ำทะเลน้อย โดยแวะพักค้างแรม 1 คืนหรือเดินทางไปพักค้างแรมยังจังหวัดใกล้เคียงแทน อย่างไรก็ตามที่ดีสถานการณ์ท่องเที่ยวภาพรวมของพัทลุงยังคงอยู่ในภาวะชะลอตัว เนื่องจากปัจจัยลบต่างๆ อาทิ สภาพเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยและของโลกมีการชะลอตัว ซึ่งล้วนมีผลต่อการตัดสินใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยว และเริ่มมีมาตรการในการใช้จ่ายมากขึ้น นอกจากนี้พบว่า ในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้ง นักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพำนักเฉลี่ย 1 วัน และจากจำนวนนักท่องเที่ยว วันพัก และค่าใช้จ่ายแต่ละวันประมาณ 934.27 บาท (ส่วนใหญ่เป็นการใช้จ่ายเพื่อค่าอาหาร/เครื่องดื่ม และค่าซื้อสินค้าของที่ระลึก) โดยมีค่าใช้จ่ายระหว่างอยู่ในจังหวัดนี้ประมาณ 730 บาท สำหรับสถานการณ์ด้านการพักแรม พบว่าจำนวนห้องพักในพัทลุงโดยประมาณ 400 ห้อง โดยนักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพำนักเฉลี่ยในสถานพักแรมเท่ากับ 1.57 วัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2557)

สถานการณ์ท่องเที่ยวจังหวัดสงขลาที่ผ่านมา 5 ปี โดยรวมมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้น แม้จะมีปัจจัยลบจากเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ และส่งผลต่อเนื่องถึงการท่องเที่ยวในเขตอำเภอหาดใหญ่ และชะลอการเดินทางเพื่อรอดูสถานการณ์ในแต่ละครั้ง แต่จากการส่งเสริมตลาดมาโดยตลอดทั้งปี ทั้งการจัดโรดโชว์ที่ต่างประเทศ และกิจกรรมท่องเที่ยวภายในประเทศ อาทิ มิดไนท์สงกรานต์ เทศกาลกินเจ เทศกาลฮารีรายอ รวมทั้งโครงการเชื่อมเส้นทางมาเลเซียสู่เบตง โดยอาศัยผ่านด่านสะเดา จังหวัดสงขลา ซึ่งผู้ประกอบการรถตู้ได้เริ่มใช้เส้นทางนี้มากขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงเส้นทางที่ไม่ปลอดภัยในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดน ส่งผลให้บริเวณด่านสะเดามีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าออกเพิ่มขึ้น และจากปัจจัยดังกล่าวได้ช่วยกระตุ้นกระแสนการเดินทางท่องเที่ยวให้เติบโตอยู่ในทิศทางที่ดี โดยสถานการณ์ท่องเที่ยวในภาพรวมเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา อยู่ที่ร้อยละ 9.79 แยกเป็นผู้เยี่ยม

เยือนคนไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.11 ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว เยี่ยมญาติ และประชุมสัมมนา โดยเป็นการเดินทางท่องเที่ยวภายในภูมิภาคเดียวกันมากที่สุด

ในส่วนจำนวนผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติพบว่า มีการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.58 ซึ่งตลาดหลักยังคงเป็นมาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย และยังคงมีพฤติกรรมเป็นการเดินทางท่องเที่ยวแบบเข้าไปเย็นกลับ หรือพักค้างแรมเพียง 1-2 คืนที่ด่านสะเดาหรือเข้าพักที่หาดใหญ่ ทำให้อัตราการเข้าพักเฉลี่ยที่ด่านดังกล่าว มีการเติบโตที่ดี โดยจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในช่วงเย็นวันศุกร์ เพื่อช้อปปิ้งและพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยว ยามค่ำคืน และเดินทางกลับในช่วงเช้าหรือเย็นวันอาทิตย์

ส่วนระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวมีจำนวนวันเพิ่มขึ้นเป็น 2.17 วันและจากจำนวน นักท่องเที่ยว คืนพัก และการใช้จ่ายแต่ละวันประมาณ 2,516.22 บาท ในด้านสถานการณ์การพักแรม พบว่า ในอำเภอหาดใหญ่มีจำนวนห้องพัก 10,186 ห้อง โดยนักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยในโรงแรม เท่ากับ 2.30 วัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2557)

สถานการณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ผ่านรอบ 5 ปี การเดินทางท่องเที่ยว นครศรีธรรมราช พบว่า มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปีที่ผ่านมา ในอัตราร้อยละ 1.11 โดยการ เดินทางท่องเที่ยวแบบวันเดียวของผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยและชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 6.99 และ 39.43 ตามลำดับ ขณะที่กลุ่มที่เดินทางแบบพักค้างคืนในนครศรีธรรมราชมีแนวโน้มลดลง แม้ว่าการ พักแรมตามบ้านญาติ/เพื่อน และที่พัก ในอุทยานมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นก็ตาม อย่างไรก็ตามจากการได้รับ ปัจจัยสนับสนุนหลายด้าน ได้แก่การเปิดให้บริการของสายการบินต้นทุนต่ำ กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว อาทิกิจกรรมวิสาหกิจในมาเมฆ งานมาฆบูชา แห่ผ้าขึ้นธาตุ พิธีแห่นางดาน และกิจกรรมปั่นจักรยานตาม รอยอารยธรรม ส่งผลให้กระแสนักเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดนี้ยังคงมีแนวโน้มที่สดใส โดยนักท่องเที่ยวที่ เป็นตลาดหลักยังคงเป็นคนไทยที่นิยมเดินทางมาเองในลักษณะกลุ่มครอบครัวและสัมมนา ขณะที่ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามา มีสัดส่วนไม่มากนัก ประมาณร้อยละ 5 ซึ่งนักท่องเที่ยวทั้งชาว ไทยและชาวต่างประเทศจะนิยมเดินทางในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวศาสนา และอุทยาน แห่งชาติเขาหลวง พาหนะที่นิยมใช้ในการเดินทางมากที่สุด คือ รถส่วนตัว

ในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งนักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพำนักรเฉลี่ย 2.07 วัน เพิ่มขึ้น เล็กน้อย สำหรับสถานการณ์ด้านการพักแรม พบว่า ในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีจำนวนห้องพักเพิ่มขึ้นเป็น 2,305 ห้อง โดยนักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยในสถาน พักแรมเท่ากับ 1.70 วัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2557)

จากที่กล่าวถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวของทั้งสามจังหวัดพบว่าจังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นจังหวัดที่ พื้นที่ติดอยู่ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบมากที่สุดที่ พบว่าเม็ดเงินได้จากการท่องเที่ยวที่น้อยที่สุด รวมถึงจำนวนการ เข้าพักของนักท่องเที่ยวก็มีจำนวนน้อยที่สุดเช่นกัน ส่วนจังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการ กำหนดจุดขายทางการท่องเที่ยวของตนเองชัดเจน และพบนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซีย สิงคโปร์ เริ่มรู้จัก แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามพบว่ามียกนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเดินทางไปใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ และหากเดินทางมาในพื้นที่จังหวัดพัทลุงก็จะอยู่ในเพียงบางแหล่งในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพียง เท่านั้น เช่นพื้นที่ทะเลน้อย เป็นต้น

ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากศักยภาพและการบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยวในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีหน่วยงานราชการ หน่วยงานธุรกิจหลายกิจการและรวมถึงชุมชนหลายชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว ยังขาด ความพร้อมในหลายเรื่อง โดยเฉพาะความสามารถในการจัดการและการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการ

ท่องเที่ยวทั้งทางน้ำและบนบก การประสานงานเพื่อร่วมมือกันในการเชื่อมแหล่งท่องเที่ยวที่มีหลากหลายในพื้นที่ยังไม่ได้ร้อยเรียงเตรียมการรองรับไว้ให้เหมาะกับการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย และที่สำคัญองค์ความรู้เรื่องพฤติกรรมกรรมของนักท่องเที่ยวที่จะนำมากำหนดกลยุทธ์การตลาดเพื่อการท่องเที่ยวขาดพลังความร่วมมือจากหลายภาคส่วน การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังไม่มีความชัดเจน ทำให้การท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ไม่ขยายตัวเท่าที่ควร และอีกประการหนึ่ง แรงขับเคลื่อนนอกด้านการพัฒนาในเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่จะบอกว่ารอบลุ่มน้ำมีอะไรที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมที่น่าสนใจไม่ได้ถูกดำเนินการอย่างเป็นระบบเท่าที่ควร เพราะปัจจุบัน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย เพื่อการช่วงชิงตลาดการท่องเที่ยว กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความแตกต่างและสร้างคุณค่าของสินค้าทางการท่องเที่ยว (ชัยรัตน์ จุสปาโล, 2557) และในอนาคตเรื่องราวเหล่านี้จะมีความสำคัญและซับซ้อนมากขึ้นในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะใช้ข้อมูลท่องเที่ยวผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อทำการสืบค้นและเปรียบเทียบราคามากขึ้น กลายมาเป็นช่องทางใหม่ในการแพร่กระจายข้อมูลต่างๆ และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดพบว่าแหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีสภาพความพร้อมของแหล่งทั้งเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และวิถีชีวิตของชุมชนรอบรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แต่เนื่องจากปัจจุบันยังไม่สามารถใช้พื้นที่และเส้นทางการท่องเที่ยวดังกล่าวได้อย่างเต็มที่และเต็มศักยภาพเท่าที่ควร และเพื่อให้การวิจัยได้รับประโยชน์ คณะผู้วิจัยได้สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโจทย์วิจัยบนฐานของความต้องการของคนในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบเป็นดังนี้

ในวันที่ 19 ตุลาคม 2558 คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อพูดคุยทิศทางการทำวิจัยกับผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยส่วนราชการ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ผู้ประสานงานแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย ผู้ประกอบการในท้องถิ่น พบว่าในพื้นที่รอบลุ่มน้ำมีการศึกษาค้นคว้า ทดลอง และวิจัยเป็นจำนวนมาก หลากหลายรูปแบบโครงการ ทั้งทางวิทยาศาสตร์และทางสังคมศาสตร์ รวมถึงโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทำให้ทราบว่าแหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความหลากหลาย แต่อย่างไรก็ดีจากการประชุมส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่าแม้ว่าเราจะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติและวิถีชีวิตของผู้คน กลับพบว่าการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นรอบลุ่มน้ำทะเลสาบนั้นมีน้อยมาก จากการประชุมมีความเห็นตรงกันในเบื้องต้นว่าควรพัฒนาเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำเพื่อให้เกิดการขยายตัวของการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ให้มากขึ้น และที่ประชุมมีความเห็นหลากหลายทิศทางการที่จะเคลื่อนงานวิจัย พบว่าพื้นที่รอบลุ่มน้ำลุ่มมีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน มีการไหลเวียนวัฒนธรรมเก่าใหม่กันหลายครั้ง รวมถึงปัจจุบันในพื้นที่รอบลุ่มน้ำมี ทรัพยากรธรรมชาติเป็นจำนวนมาก โดยต้องการใช้แนวคิด เรื่อง เขา ป่า นา เล ที่คัดสรรนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้วรอบทะเลสาบสงขลา นำมาเป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และประกอบกับในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้นำมาสร้างสรรค์เพื่อเชื่อมโยงพัฒนาบนฐานความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั้งภายในและนอกประเทศ โดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและชุมชนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ต้องการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา เพื่อขยายระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยวให้มีโอกาสได้สัมผัสธรรมชาติ อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของผู้คนเพื่อการกระจายรายได้สู่ชุมชน คณะผู้วิจัยจึงได้ประชุมเพื่อสังเคราะห์ความต้องการแล้วยกวางแผนงานวิจัยอีกครั้ง และนำเสนอต่อที่ประชุม โดยเชิญ

ผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความเห็นร่วมกับชุมชนและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวรอบลุ่มทะเลสาบ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง และสื่อมวลชนในท้องถิ่น โดยคณะผู้วิจัยนำเสนอในรายละเอียดแผนงานตามความต้องการที่กล่าวมาในข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้ภาพงานวิจัยมีความชัดเจนสอดคล้องกับแผนงานข้างต้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบ ที่ประชุมจึงมีมติว่าการวิจัยครั้งนี้ไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา หรือเชิงประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว ควรนำเสนอการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในสามจังหวัด ได้แก่ นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา เพื่อให้เห็นศักยภาพของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งหมดทุกรูปแบบที่จะสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ เช่นรูปแบบการท่องเที่ยวสอดคล้องกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น (Local Culture) รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ (Nature and adventure tourism) เพื่อนำเสนอต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมและความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้นแผนงานวิจัยจึงควรประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ศึกษาพฤติกรรม และความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกัน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่ เพื่อการรองรับการขยายตัวการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ ใช้รองรับการเดินทางมาท่องเที่ยวของคนในประเทศไทยและชาวต่างชาติจนกลายเป็นพลังในการสร้างฐานความรู้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ให้มีเศรษฐกิจทางเลือกโดยการใช้การท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนสร้างรายได้ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์หลักของแผนงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรม และความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่

1.3 คำนิยามศัพท์

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย จังหวัดพัทลุงทั้งจังหวัด ได้แก่ อำเภอเมืองพัทลุง ปากพะยูน ป่าบอน บางแก้ว เขาชัยสน ตะโหมด กงหรา ควนขนุน ศรีบรรพต ป่าพะยอม และศรีนครินทร์ จังหวัดสงขลา 12 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสงขลา หาดใหญ่ สะเดา นาหม่อม คลองหอยโข่ง รัตภูมิ บางกล่ำ ควนเนียง สิงหนคร สทิงพระ กระแสสินธุ์ และระโนด และจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอชะอวด และอำเภอหัวไทร

การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หมายถึง การเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติของนักท่องเที่ยวเพื่อทำกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น เดินป่า ดูนก เล่นน้ำตก ปีนผา เทียวถ้ำ ชมพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่ไม่สร้างผลกระทบให้กับสถานที่ท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การเข้าถึงวัฒนธรรมหรือประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้นที่เกี่ยวข้องกับการได้รับประสบการณ์จากการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และผูกพันอย่างแท้จริงกับวัฒนธรรมของเมืองหรือสถานที่แห่งนั้น

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว หมายถึง การแสดงออกของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้สินค้าและบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว รวมทั้งกระบวนการในการตัดสินใจที่มีผลต่อการแสดงออก หรือการกระทำทุกอย่างของนักท่องเที่ยว

แนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง วิธีการหรือกลยุทธ์ใหม่ที่จะดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยคำนึงความต้องการของนักท่องเที่ยวและกระแสการท่องเที่ยวของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อเตรียมการจัดการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยตั้งอยู่บนอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของคนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. ทราบถึงพฤติกรรม และความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ
3. ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่
4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว ทั้งจากเอกสารและการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำแนวคิดหลักการมาใช้ในการดำเนินงาน โดยสรุปดังนี้

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism)

ในปี พ.ศ. 2506 (ค.ศ. 1963) องค์การสหประชาชาติได้จัดประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้นที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี และได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “การท่องเที่ยว” ไว้ว่า “การเดินทางเพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติ หรือการไปร่วมประชุมแต่มิใช่เพื่อการประกอบอาชีพเป็นหลักฐานหรือไม่พำนักอยู่เป็นการถาวร”

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : W.T.O) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางของบุคคลจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (ไม่มากกว่า 1 ปี ติดต่อกัน) เดินทางด้วยความสมัครใจเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ติดต่อธุระและวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ ส่วนสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2546) การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียด แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ โดยมีเงื่อนไขว่า การเดินทางนั้น เป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว ผู้เดินทางจะต้องไม่ถูกบังคับให้เดินทาง และ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว ว่าเป็นการเดินทางภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นสากล 3 ประการ ดังนี้คือ 1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ 3) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตาม ที่มีใช้เพื่อประกอบอาชีพ หรือสร้างรายได้

รูปแบบการท่องเที่ยวองค์การการท่องเที่ยวโลก (www.unwto.org) ได้มีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวได้ 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (natural based tourism) 2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (cultural based tourism) และ 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (special interest tourism) ซึ่งแต่ละรูปแบบสามารถสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (natural based tourism) ประกอบด้วย

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (marine ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.3 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (geo-tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อดูความงามของภูมิทัศน์ที่มีความแปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โลก ศึกษาธรรมชาติของหิน ดิน แร่ต่างๆ และฟอสซิล ได้ความรู้ได้มีประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

1.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรมสวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และเลี้ยงสัตว์เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

1.5 การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (astrological tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการไปชมปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวาระ เช่น สุริยุปราคา ฝนดาวตก จันทรุปราคา และการดูดาวจักราศีที่ปรากฏในท้องฟ้าแต่ละเดือน เพื่อการเรียนรู้ระบบสุริยจักรวาล มีความรู้ความประทับใจ ความทรงจำและประสบการณ์เพิ่มขึ้น บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการร่วมกันอย่างยั่งยืน

2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (cultural based tourism) ประกอบด้วย

2.1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อการรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมและคุณค่า ของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2.2 การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี (cultural and traditional tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรีย์ศิลปะเพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อการรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมและคุณค่า ของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2.3 การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (rural tourism / village tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อรักษาสมบัติทางวัฒนธรรมและคุณค่า ของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (special interest tourism) ประกอบด้วย

3.1 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (health tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายใจได้รับความเพลิดเพลิน และสุนทรีย์ภาพ มีความรู้ต่อการรักษาคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนี้บางแห่งอาจจัดรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงาม (health beauty and spa)

3.2 การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (edu-meditation tourism) หมายถึงการเดินทางเพื่อทัศนศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนา หาความรู้ สัจธรรมแห่งชีวิตมีการฝึกทำสมาธิเพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมุ่งการเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เช่น การทำอาหาร

ไทยการนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย การช่างและงานศิลปหัตถกรรมไทย รวมถึงการบังคับช้างและเป็นความรู้อย่าง เป็นขั้น

3.3 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (ethnic tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมของชาวบ้านวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือ ชนเผ่าต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านผู้ไทย หมู่บ้านชาวกูย หมู่บ้านชาวกระเหรี่ยง เป็นต้น เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นมีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.4 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (sports tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเล่นกีฬาตามความถนัดความสนใจ ในประเภทกีฬา เช่น กอล์ฟ ดำน้ำ ตกปลา สนุกเกอร์ กระดานโตคลื่น สกีนํ้า เป็นต้น ให้ได้รับความเพลิดเพลินความสนุกสนานตื่นเต้น ได้รับความประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.5 การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (adventure travel) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ ที่นักท่องเที่ยวเขาไปเที่ยวแล้วได้รับความสนุกสนานตื่นเต้นหวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำ ความปลอดภัย และได้ประสบการณ์ใหม่

3.6 การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (home stay & farm stay) หมายถึง นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือนเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รับความประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น โดยมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นที่ยั่งยืน

3.7 การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (longstay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิตในบ้านปลายหลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มปัจจัยที่ห้าของชีวิตคือ การท่องเที่ยว โดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย 3 – 4 ครั้งต่อปี คราวละนาน ๆ อย่างน้อย 1 เดือน

3.8 การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (incentive travel) หมายถึงการจัดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของบริษัทที่ประสบความสำเร็จ (มีความเป็นเลิศ) ในการขายสินค้านั้นๆ ตามเป้าหมายหรือเกินเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทจำหน่ายรถยนต์ ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องสำอาง จากภูมิภาคหรือจังหวัดต่างๆ ที่สามารถขายสินค้าประเภทนั้นได้มากตามที่บริษัทผู้แทนจำหน่ายในประเทศตั้งเป้าหมายไว้เป็นการให้รางวัลและจัดนำเที่ยว โดยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พัก แรมและค่าอาหารระหว่างการเดินทางให้กับผู้ร่วมเดินทาง เป็นการจัดรายการพักแรมตั้งแต่ 2 – 7 วัน เป็นรายการนำเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ อาจเป็นรายการนำเที่ยวแบบผสมผสาน หรือรายการนำเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

3.9 การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE หมายถึง M=meeting/I= incentive/C=conference / E=exhibition) เป็นการจัดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของผู้ที่จัดประชุม มีรายการจัดนำเที่ยวก่อนการประชุม (pre-tour) และการจัดรายการนำเที่ยวหลังการประชุม (post-tour) โดยการจัดรายการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ไปทั่วประเทศ เพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมโดยตรง หรือสำหรับผู้ร่วมเดินทางกับผู้ประชุม (สามีหรือภรรยา) อาจเป็นรายการท่องเที่ยววันเดียว หรือรายการเที่ยวพักค้างแรม 2 – 4 วัน โดยคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหารและบริการท่องเที่ยว

3.10 การท่องเที่ยวแบบผสมผสานเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้จัดการการท่องเที่ยวคัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นำมาจัดรายการนำเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่าง

ระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในระยะยาวนานตั้งแต่ 2 – 7 วันหรือมากกว่านั้นเช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเกษตร (eco-agro tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประวัติศาสตร์ (agro-historical tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (eco-adventure travel) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์ (geo- historical tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม (agro-cultural tourism) เป็นต้น

สรุปได้ว่าจากคำนิยามและความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism) ผู้เขียนหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ข้างต้นสรุปได้ดังนี้ “การท่องเที่ยว” (Tourism) หมายถึง การเดินทางของมนุษย์จากสถานที่ใดสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง หรือการเดินทางจากถิ่นพำนักที่อาศัยไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจไป และเป็นการเดินทางด้วยเหตุผลของการท่องเที่ยวมิใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ เช่น การเดินทางเพื่อการพักผ่อน การเดินทางเพื่อไปชมการแข่งขันกีฬา การเดินทางเพื่อการศึกษา การเดินทางเพื่อประชุมสัมมนา การเดินทางเพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง หรือเพื่อน การเดินทางเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เป็นต้น และมีรูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม และ 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ

2.2 แนวคิดพฤติกรรมของผู้บริโภค

นักท่องเที่ยวเป็นผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าและบริการแตกต่างจากการบริโภคสินค้าจำเป็นและสินค้าอุตสาหกรรมทั่วไป ผู้ประกอบธุรกิจจำเป็นต้องค้นหา หรือวิจัยพฤติกรรมผู้บริโภคของนักท่องเที่ยวว่ามีพฤติกรรมการซื้อ ก่อนและหลังการใช้บริการอย่างไร เพื่อช่วยให้ฝ่ายการตลาดสามารถจัดกลยุทธ์และกิจกรรมทางการตลาดให้ตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคขั้นสุดท้ายที่ซื้อสินค้าหรือบริการไปเพื่อกินเองใช้เอง หรือเพื่อกินหรือใช้ภายในครัวเรือน ผู้บริโภคทุกคนที่ซื้อสินค้าและบริการไปเพื่อวัตถุประสงค์เช่นที่ว่านี้รวมกันเข้าเรียกว่าตลาดผู้บริโภค (สุปัญญา ไชยชาญ, 2542) James F. Engel และคณะ (1995) ได้อธิบายถึงความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภคไว้ดังนี้พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง ฏิกิริยาของบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการได้รับและใช้สินค้าและบริการทางเศรษฐกิจ รวมทั้งกระบวนการต่างๆ ของการตัดสินใจซึ่งเกิดก่อนและเป็นตัวกำหนดปฏิกิริยาต่าง ๆ เหล่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ Alastair M. Morrison, 1996 ได้อธิบายไว้ว่าพฤติกรรมผู้บริโภคหมายถึง วิธีการเลือกซื้อสินค้าและบริการของลูกค้าแต่ละคน ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยสองอย่างคือ ปัจจัยส่วนบุคคลและ ปัจจัยระหว่างบุคคล (Alastair M. Morrison, 1996)

คำถาม 7 คำถามที่นิยมใช้ค้นหาพฤติกรรมผู้บริโภค ประกอบด้วย 6 Ws และ 1 H ได้แก่ 6 Ws คือ Who, Whom, What, Why, When, Where และ 1 H คือ How คำตอบที่ต้องการทราบเพื่อรู้จักพฤติกรรมผู้บริโภค ประกอบด้วย 7 Os คือ Occupants, Objectives, Organizations, Occasions, Outlets และ Operations สามารถแสดงเป็นตารางได้ดังนี้ (ดัดแปลงจากศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, 2537)

ตาราง 2.1 พฤติกรรมการบริโภค

คำถาม	คำตอบ	กลยุทธ์ในแผนงานตลาด
1. ใครอยู่ในตลาดเป้าหมาย (Who is in the target market)	ลักษณะกลุ่มเป้าหมาย (Occupanta) ได้แก่ ประชากรศาสตร์ ภูมิศาสตร์ จิตวิทยา พฤติกรรมการบริโภค	กลยุทธ์ 4 Ps หรือมากกว่า Product, Price, Place Promotion ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
2. ผู้บริโภคซื้ออะไร (What does the consumer buy?)	สิ่งที่ผู้บริโภคต้องการซื้อ (Objects) ได้แก่ สินค้าและบริการ คุณสมบัติ และองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ (Product Components)	กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ (Product Strategies) ความแตกต่างด้านผลิตภัณฑ์ การบริการ บุคลากร ภาพลักษณ์
3. ทำไมผู้บริโภคจึงซื้อ (Why does the consumer buy?)	วัตถุประสงค์ในการซื้อ (Objective) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อ ได้แก่ ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยเฉพาะบุคคล	กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด (Promotion Strategies) ศึกษาเหตุจูงใจในการซื้อปัจจัยที่ทำให้เกิดความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยว
4. ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อ (Who participates in the buying?)	บทบาทของกลุ่มต่างๆ (Organizations) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ ประกอบด้วย ผู้ริเริ่ม ผู้มีอิทธิพล ผู้ตัดสินใจซื้อ ผู้ซื้อ และผู้ใช้	กลยุทธ์การโฆษณา และการส่งเสริมการตลาด (Advertising and Promotion Strategies) โดยใช้กลุ่มอิทธิพล และกลุ่มเป้าหมายเป็นแนวทางสร้างสรรค์การโฆษณา และเลือกใช้สื่อโฆษณาให้เหมาะสมกับกลุ่ม(นักท่องเที่ยว)
5. ผู้บริโภคซื้อเมื่อใด (When does the consumer buy?)	โอกาสในการซื้อ (Occasions) ช่วงฤดูกาลของปี ฤดูกาลท่องเที่ยว เทศกาล โอกาสพิเศษ วันหยุด เวลาว่าง	กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด (Promotion Strategies) เช่น ส่งเสริมการตลาดนอกฤดูกาลท่องเที่ยว การส่งเสริมการขายความร่วมมือระหว่างธุรกิจ (Partnership)
6. ผู้บริโภคซื้อที่ไหน (Where does the consumer buy?)	แหล่ง หรือ สถานที่จำหน่าย (Outlets) เช่น ร้าน กางาน ตัวแทนจำหน่าย ฯลฯ	กลยุทธ์ช่องทางการจัดจำหน่าย (Channel of Distribution) โดยผ่านสถาบันการค้าส่ง สถาบันการค้าปลีก และช่องทางพิเศษอื่นๆ

คำถาม	คำตอบ	กลยุทธ์ในแผนงานตลาด
7. ผู้บริโภคซื้ออย่างไร (How does the consumer buy?)	ขั้นตอน (Operations) ในการตัดสินใจซื้อ รับรู้ปัญหาหรือความ ต้องการการค้นหาข้อมูล การประเมินผลพฤติกรรม การตัดสินใจซื้อ ความรู้สึกหลังการซื้อ	กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด (Promotion Strategies) และราคา ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการ ตัดสินใจซื้อ

พฤติกรรมนักท่องเที่ยว คือ การกระทำหรือสิ่งที่นักท่องเที่ยวแสดงออกมาทางร่างกาย ความคิด และความรู้สึก เพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าทางการท่องเที่ยว เช่น จำนวนวันพำนักรถของนักท่องเที่ยว เพื่อนร่วมเดินทาง รูปแบบการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว เป็นต้น พฤติกรรมนักท่องเที่ยวถูกกำหนดจากสิ่งกระตุ้น ความปรารถนา ความต้องการ และความคาดหวังของบุคคลต่างๆ ในสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว สิ่งต่างๆเหล่านี้ ได้แก่

1. สิ่งกระตุ้นในการเดินทาง เช่น สิ่งต่างๆที่กระตุ้นความต้องการของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น การแนะนำจากบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น บริษัทนำเที่ยว หน่วยงานรัฐบาล
2. ข้อกำหนดของบุคคลในสังคม เป็นลักษณะของข้อบังคับในการตั้งวัตถุประสงค์ของการเดินทางของนักท่องเที่ยวในรูปแบบที่แตกต่างกัน
3. การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบภายนอก กำหนดความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยวในการให้บริการของผู้ประกอบการ ภาพพจน์ของแหล่งท่องเที่ยว ประสบการณ์ที่ผ่านมาของนักท่องเที่ยว ข้อจำกัดทางด้านราคาและเวลา เป็นต้น

กองวิชาการและฝึกอบรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กล่าวว่า ผลผลิตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว คือ บริการซึ่งลูกค้าจะเลือกซื้อเมื่อเกิดความพึงพอใจ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบริการมีดังนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548)

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resources) ประเทศไทยเป็นประเทศที่อุดมไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดให้ผู้คนเดินทางมาเยือนท้องถิ่นนั้นๆ อันจะมีสิ่งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งงานเทศกาลและงานประเพณีประจำปีที่มีอยู่ในท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.1 ประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติได้แก่ ภูเขา น้ำตก ถ้ำน้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ สวนสัตว์ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยานสวนรุกขชาติ ทะเลหาดทราย หาดหิน ทะเลสาบ เกาะ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ แหล่งน้ำจืด (ห้วย หนอง คลอง บึง) เป็นต้น

1.2 ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีหรือศาสนาได้แก่ วัด โบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ ศาสนสถาน กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ และอนุสรณ์สถาน

1.3 ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งในลักษณะของงานพิธี งานประเพณี ความเป็นอยู่ วิถีชีวิตเช่น หมู่บ้านชาวเขา สถาปัตยกรรมในชนบทศูนย์วัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง ไร่/สวน พืช ผัก ผลไม้ และเหมือง

2. ความปลอดภัย (Security) ในการตัดสินใจเลือกจุดหมายการเดินทางการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นประการสำคัญ มาตรการรักษาความปลอดภัยจึงต้องมีประสิทธิภาพและทั่วถึงทุกแหล่งท่องเที่ยว

3. โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructures) ประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกหลัก เช่น ถนน สะพาน สนามบิน สถานีรถไฟ สถานีรถโดยสาร ท่าเรือ ไฟฟ้า น้ำ ประปา ระบบสื่อสาร ที่ทันสมัย เป็นต้น โดยปกติแล้ว รัฐจะต้องเป็นผู้ลงทุนจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกสบายของประชาชน ในท้องถิ่น หรือหากเป็นการลงทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวประชาชนในท้องถิ่นก็ยังคงเป็นผู้ได้รับประโยชน์อย่างถาวร

4. สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) เป็นสถานที่ หรือบริการ ที่ส่วนใหญ่ เอกชนจะเป็นผู้จัดหาไว้บริการแก่ด้วย

5. การคมนาคม (Transportation) นักท่องเที่ยว ในรูปแบบการประกอบการทางธุรกิจแต่ก็มีบริการของรัฐอยู่ในบางส่วน เมื่อผู้ซื้อเดินทางมาซื้อบริการถึงที่ผลิต การคมนาคมขนส่งทั้งจากต่างประเทศ และภายในประเทศจะต้องสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย 3 ทางคือ

5.1 ทางบก มีถนนที่พาหนะต่างๆผ่านเข้า-ออก ได้สะดวก หรือมีบริการรถไฟ

5.2 ทางน้ำ มีท่าเทียบเรือและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ

5.3 ทางอากาศ มีท่าอากาศยานทันสมัย มีสายการบินมาลงมาก

6. พิธีการเข้าเมืองและบริการข่าวสาร (Border Control and Information) มีการผ่อนคลายระเบียบพิธีการเข้าเมืองให้สะดวก รวดเร็ว มีบริการให้ข่าวสาร บริการจองห้องพัก บริการขนส่งผู้ ที่พัก เป็นต้น

7. ที่พัก (Accommodation) มีโรงแรมระดับต่างๆ ให้เลือก มีอัตราค่าที่พักเหมาะสมกับคุณภาพ สะอาดและมีบริการตามมาตรฐานสากล

8. ร้านอาหาร (Food and Beverage) นอกจากจะมีอาหารให้เลือกหลายชนิดแล้ว จะต้องถูกสุขลักษณะ มีบริการที่สุภาพ และมีการกำหนดราคาที่เหมาะสม

9. บริการนำเที่ยว (Tour Guide) มีบริการนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีอัธยาศัยไมตรี และมีความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว

10. สินค้าของที่ระลึก (Souvenirs) จะต้องมีการควบคุมคุณภาพ กำหนดราคา รวมทั้งการส่งเสริมการใช้วัสดุพื้นบ้าน การออกแบบสินค้าให้มีเอกลักษณ์ รวมทั้งการบรรจุหีบห่อที่สวยงาม การโฆษณาเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ (Advertising and Public Relation)

11. ภาพลักษณ์ (Image) เป็นตัวกำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยว หากมีภาพลักษณ์ว่าเป็นดินแดนแห่งความฝันของผู้ขายนักท่องเที่ยว ที่สนใจก็จะเป็นกลุ่มชายรักสนุก จึงควรฟื้นฟูภาพลักษณ์ของประเทศไทย ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวที่อุดมด้วยมรดกทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นดินแดนแห่งความเพลิดเพลินในการใช้จ่ายทั้งสินค้าพื้นเมือง และสินค้าพื้นเมือง และสินค้าปลอดอากร

เนาวรัตน์ พลายน้อย และคณะ (2538) การวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยว มักจะกล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้บุคคลตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ ค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยว เวลาสำหรับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวและการตั้งใจที่จะท่องเที่ยว ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ เป็นตัวกำหนดที่สำคัญยิ่งต่อการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์องค์ประกอบเหล่านี้จึงเป็นกรอบกำหนดทิศทางและขนาดของพฤติกรรม การท่องเที่ยวให้แตกต่างออกไปตามข้อจำกัดที่คนมีรายได้สูง มีเวลามาก และมีความตั้งใจที่จะท่องเที่ยวในที่ที่ทันสมัยและมีคุณภาพเหนือกว่า เป็นต้น

สำหรับความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวซึ่งมักจะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นั้น McIntosh and Goeldner (1980) ระบุว่า เกิดจากการกระตุ้น 4 ด้านด้วยกัน คือ 1) กายภาพ (Physical Motivators) ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเพื่อผ่อนคลายทางกายภาพหรือเพื่อร่างกาย การทำกิจกรรมทางกีฬา การได้ไปตากอากาศชายทะเล 2) วัฒนธรรม (Cultural Motivators) เป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้เกิดการเดินทางเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนต่างๆ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Motivators) เป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้เกิดการเดินทางเพื่อไปเยี่ยมญาติ หรือเพื่อพบปะกับบุคคลต่างๆ และ 4) ด้านฐานะและชื่อเสียง (Status and Prestige Motivators) เป็นตัวกระตุ้นที่ต้องการยกฐานะของตนเองให้สูงขึ้น เพื่อเกียรติยศและชื่อเสียง เช่น การเดินทางไปต่างประเทศ ไปประชุมสัมมนา หรือการศึกษาดูงาน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อแสดงออกถึงความเป็นคนที่มีเกียรติ และมีความสำเร็จในการทำงานของตน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว

นักวิจัยด้านการท่องเที่ยวหลายคน ได้พยายามพัฒนาทฤษฎีของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวขึ้น แต่ยังไม่มียุทธวิธีใดเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายโดยทั่วไป นักวิจัยบางกลุ่ม ได้สรุปว่า ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว คือ ประสพการณ์ทั้งหมดที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง แนวคิดนี้จัดว่าเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด Middleton (1994) กล่าวว่าหากพิจารณาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในรูปของประสพการณ์การท่องเที่ยวทั้งหมดที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการท่องเที่ยวเช่นกัน โดยที่นักวิจัยผู้นี้ได้อ้างว่า ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวประกอบด้วย ทั้งองค์ประกอบที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งมีอยู่ 3 องค์ประกอบด้วยกัน คือ 1) สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น หาดทราย ภูเขา แม่น้ำ และสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สิ่งก่อสร้าง สวนสาธารณะ สนามกอล์ฟ เป็นต้น และในองค์ประกอบนี้ยังรวมถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของผู้คน ในแหล่งท่องเที่ยว นั้น 2) สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ย่านการค้า และ 3) ความสามารถในการไปถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น การบริการขนส่ง ถนนหนทาง รวมถึงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคนต่างด้าวของรัฐบาล Middleton (1994) กล่าวว่าสิ่งดึงดูดใจ (attractions) คือองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ที่เป็นปัจจัยหลักต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อของนักท่องเที่ยว และมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเกิดแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อาจมีความแตกต่างกัน แต่โดยรวม สิ่งดึงดูดใจ สามารถแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Natural attractions) แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built attractions) แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural attractions) และแหล่งท่องเที่ยวเชิงชุมชนสัมพันธ์ (Social attractions) Middleton (1994) กล่าวว่า นักท่องเที่ยวอาจเดินทางไปท่องเที่ยวในสถานที่ใดนั้น อาจเป็นผลสืบเนื่องจากสถานที่นั้นมีสิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ (Natural attractions) อาทิ วิวทัศน์ที่สวยงามลักษณะภูมิประเทศชายหาด ทะเล อากาศ ลักษณะทางกายภาพของสถานที่ และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ หรือนักท่องเที่ยวอาจสนใจในแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built attractions) เช่น สิ่งก่อสร้างสาธารณูปโภคการท่องเที่ยวต่างๆ อาทิ สถาปัตยกรรมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ สวนสาธารณะ ศูนย์การจัดการประชุม ทำเทียมเรือ โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่จัดขึ้นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ เช่น สวนสนุกสนามกอล์ฟ ห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ ในขณะที่นักท่องเที่ยวบางส่วนอาจให้ความสนใจในสิ่งดึงดูดใจเชิงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ศาสนาและศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์และการแสดงอื่นๆ ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นเทศกาลงานรื่นเริงเฉลิมฉลองต่างๆ นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวอาจให้ความสนใจต่อสิ่งดึงดูดใจเชิงชุมชนสัมพันธ์

(Social attractions) ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ภาษาและโอกาสที่จะได้พบปะและเรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่น นอกจากนี้ สิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการต่าง ๆ (Destination facilities and services) จัดเป็นองค์ประกอบหลักของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเช่นกัน เนื่องจากหากปราศจากองค์ประกอบนี้ นักท่องเที่ยวอาจไม่มีโอกาสที่จะพักผ่อนหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว

Dickman (1996) กล่าวว่าได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าด้านการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน หรือองค์ประกอบ 5 As

1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบหลัก เพราะเป็นสิ่งจูงใจและดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น แหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งเป็น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ทะเล น้ำตก ภูเขา ถ้ำ เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น วัด มัสยิด โบสถ์ กำแพงเมือง พระราชวัง เป็นต้น นอกจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน ก็สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวได้

2) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) นับเป็นปัจจัยหลักของการท่องเที่ยว ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นได้ ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์และบริการที่สามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกระดับ เช่น ระบบขนส่ง ยานพาหนะ ป้ายบอกทาง ท่าเรือ เป็นต้น

3) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) ซึ่งหมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่อนักท่องเที่ยว เช่น สาธารณูปโภคน้ำ ไฟ โทรศัพท์ ห้องสุขา และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้ เช่น สถานพยาบาล ตู้เอทีเอ็ม สัญญาณโทรศัพท์ ร้านสะดวกซื้อ สำนักงานไปรษณีย์ การบริการในกรณีฉุกเฉิน เป็นต้น

4) ที่พัก (Accommodation) รูปแบบของที่พักมีความหลากหลายในปัจจุบัน โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์ บ้านพักอุทยาน จุดบริการกางเต็นท์ เป็นต้น โดยมีราคาที่เหมาะสมกับสภาพ

5) กิจกรรมต่าง ๆ (Activity) หมายถึงสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้ทำเมื่อไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เช่น เดินป่า เทียวถ้ำ ดูนก ว่ายน้ำ พายเรือ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เลือกซื้อสินค้า เป็นต้น

นอกเหนือจากลักษณะของทรัพยากรดังกล่าวแล้ว เพื่อช่วยในการจำแนกประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ชัดเจน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว จึงควรพิจารณาลักษณะเฉพาะของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่ตั้งของทรัพยากรการท่องเที่ยว ความเข้มข้นของทรัพยากรการท่องเที่ยว และเขตพื้นที่ของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถของอุปทานในการรองรับอุปสงค์ทางท่องเที่ยวอันจะส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ลักษณะ คือ **ศักยภาพของพื้นที่รองรับการท่องเที่ยว** แหล่งท่องเที่ยวที่มีขนาดเล็กหรือขนาดกว้างใหญ่ จะมีผลต่อการใช้เวลาในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มากหรือน้อยตามขนาดของแหล่งท่องเที่ยว **ศักยภาพของการรองรับนักท่องเที่ยว** หมายถึงขีดความสามารถในการรองรับ (carrying capacity) นักท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากหรือน้อยมีผลต่อการจัดขนาดของกลุ่มของนักท่องเที่ยว เช่น พระราชวังวิมานเมฆที่เป็นโบราณสถานที่สำคัญของไทย มีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวครั้งละจำนวนจำกัด เนื่องจากมีความเก่าโบราณ อาจเสียหายได้ง่าย หรือบริเวณถ้ำที่รองรับนักท่องเที่ยวครั้งละจำนวนจำกัด เนื่องจาก ความหนาแน่น ทำให้อากาศถ่ายเทไม่สะดวก จึงควรให้นักท่องเที่ยวเข้าชมในจำนวนที่จำกัด มิฉะนั้นจะเกิดความเสียหายได้ ตรงกันข้ามชายทะเลสามารถรองรับ

นักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก และปริมาณของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สรรพสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยว เช่น น้ำตก ถ้ำ หุบเขา ในบริเวณเทือกเขา เป็นต้น หากแหล่งท่องเที่ยวมีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายจำนวนมาก นักท่องเที่ยวสามารถประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวได้หลายประเภท

ที่ตั้งของทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว ตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มี 3 ลักษณะสำคัญ คือ **กระจายอยู่ทั่วไป** เช่น สโตนเฮนจ์ (Stonehenge) ในประเทศอังกฤษ หุบเขา แกรนด์แคนยอน (Grand Canyon) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ภูเขาไฟในจังหวัดอุบลราชธานี หุบผาดอยแม่ฮูดอ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นต้น **การอยู่รวมกลุ่มกันภายในแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่** เช่น ตั้งอยู่ในเมือง เช่น กรุงปารีส กรุงลอนดอน กรุงเทพมหานคร มีทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ชมมากมาย หรืออยู่ในเขตชนบท หรืออยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติทางทะเลที่มีเกาะมากมายให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชม **การเชื่อมโยงจากแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง** เช่น เส้นทางสายไหม เส้นทางวัฒนธรรมขอม เส้นทางวัฒนธรรมเกาะยอ เป็นต้น

ความเข้มแข็งของทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วยลักษณะต่อไปนี้ **ความมีเอกลักษณ์เฉพาะ** โดดเด่น หายาก หรือแปลกแตกต่างจากที่อื่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความเข้มแข็งมาก ได้แก่ สิ่งมหัศจรรย์ของโลกที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น น้ำตกไนแอการา (Niagara Falls) ในประเทศสหรัฐอเมริกา เทือกเขา แกรนด์แคนยอน (Grand Canyon) ในประเทศสหรัฐอเมริกา หรือสิ่งมหัศจรรย์ของโลกที่มนุษย์สร้างขึ้น อาทิ กำแพงเมืองจีน (The Great Walls) ในประเทศจีน นครวัด (Angkor Wat) ในประเทศกัมพูชา เป็นต้น ตรงกันข้าม ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความเข้มข้นน้อย จะเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ทั่วไป หาง่าย เช่น โบสถ์หรือวัดที่สร้างขึ้นในเกือบทุกหมู่บ้านในท้องถิ่น เป็นต้น **การมีความสวยงาม ความประทับใจ และความระลึกถึงอดีต** ได้แก่ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือเกี่ยวกับสงครามในอดีต เช่น กำแพงเบอร์ลิน ในประเทศเยอรมนี เมืองฮิโรชิมา ในประเทศญี่ปุ่นที่ถูกทำลายโดยการทิ้งระเบิดปรมาณูของสหรัฐอเมริกา อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย สะพานข้ามแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น และการเป็นพื้นที่สงวน อนุรักษ์ หรือพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวใดที่ได้รับการประกาศจากรัฐบาล เช่น พื้นที่สงวน อนุรักษ์ หรือพัฒนา ย่อมมีความเข้มข้นของทรัพยากรท่องเที่ยวมาก เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น

เขตพื้นที่ของทรัพยากรการท่องเที่ยว เขตพื้นที่ หมายถึง ขอบเขตความเป็นเจ้าของ ผู้ครอบครอง ผู้ดูแลหรือรับผิดชอบ แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ **เขตพื้นที่ของรัฐบาล** ทรัพยากรการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศส่วนใหญ่หน่วยงานของรัฐจะเป็นเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ชายหาด โบราณสถาน โบราณวัตถุ สวนสาธารณะ เป็นต้น **เขตพื้นที่ขององค์กรไม่แสวงหากำไร** หมายถึง องค์กรที่ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือผลประโยชน์สู่สาธารณชนเป็นหลัก เช่น มูลนิธิจะรับผิดชอบสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่ง เช่น ไร่แม่ฟ้าหลวง อยู่ภายใต้การดูแล ของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง วังสวนผักกาด อยู่ภายใต้การดูแลของมูลนิธิจุฬาภรณ์ - บริพัตร ศาสนสถานที่มีกรรมการวัดดูแลรับผิดชอบ เป็นต้น **เขตพื้นที่ของเอกชน** เอกชนเป็นเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบดูแลทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นส่วนใหญ่ เช่น สวนสนุก สวนเกษตร รีสอร์ท เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม วัฒนธรรม และประเพณีที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม และสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเด่นของอารยธรรมของแต่ละท้องถิ่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวควรมีความดึงดูดใจ ความสามารถเข้าถึงได้ง่าย และมีความประทับใจ

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับตลาดการท่องเที่ยว

จากคำจำกัดความของการตลาดการท่องเที่ยวของ Middleton ที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว การจัดหาสินค้าและบริการของผู้จัดบริการทางการท่องเที่ยว (Suppliers) ซึ่งจำเป็นต้องใช้ส่วนประสมการตลาดมาเป็นตัวเชื่อมโยงที่สำคัญนั้น ทำให้เห็นบทบาทและความสำคัญของส่วนประสมการตลาดมากขึ้น ซึ่งทำให้ทั้งอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) มีความสอดคล้องต้องกัน

วินิจ วีรยางกูร ได้ให้ความหมายว่า ปรัชญาทางการจัดการที่มุ่งเน้นไปสู่ความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยอาศัยการวิจัยตลาด การพยากรณ์ การคัดเลือกทรัพยากรการท่องเที่ยวที่กำลังอยู่ในความต้องการเพื่อให้ธุรกิจท่องเที่ยวได้รับประโยชน์สูงสุดในการเสนอบริการแก่นักท่องเที่ยวตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (วินิจ วีรยางกูร, 2532)

Morrison (1996) ได้ให้ความหมายว่า กระบวนการจัดการแผนงานอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการต้อนรับ (Hospitality and Travel Industry) ที่กระทำอย่างเป็นลำดับและต่อเนื่องการวิจัย การปฏิบัติการ การควบคุม และประเมินกิจกรรมที่เกิดขึ้น เพื่อตอบสนองความจำเป็น ความต้องการ ความพอใจของลูกค้า และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ Morrison ได้เน้นว่า แผนงานตลาดจะประสบความสำเร็จอย่างสูงสุด ด้วยความพยายามของบุคลากรในองค์การทุกคน

องค์การท่องเที่ยวแห่งโลก (World Tourism Organization) ได้ให้ความหมายว่า ปรัชญาของการจัดการให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยการวิจัย การพยากรณ์ และการเลือกผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับตลาด โดยบรรลุวัตถุประสงค์และให้ได้ผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์การ (Coltman, 1989)

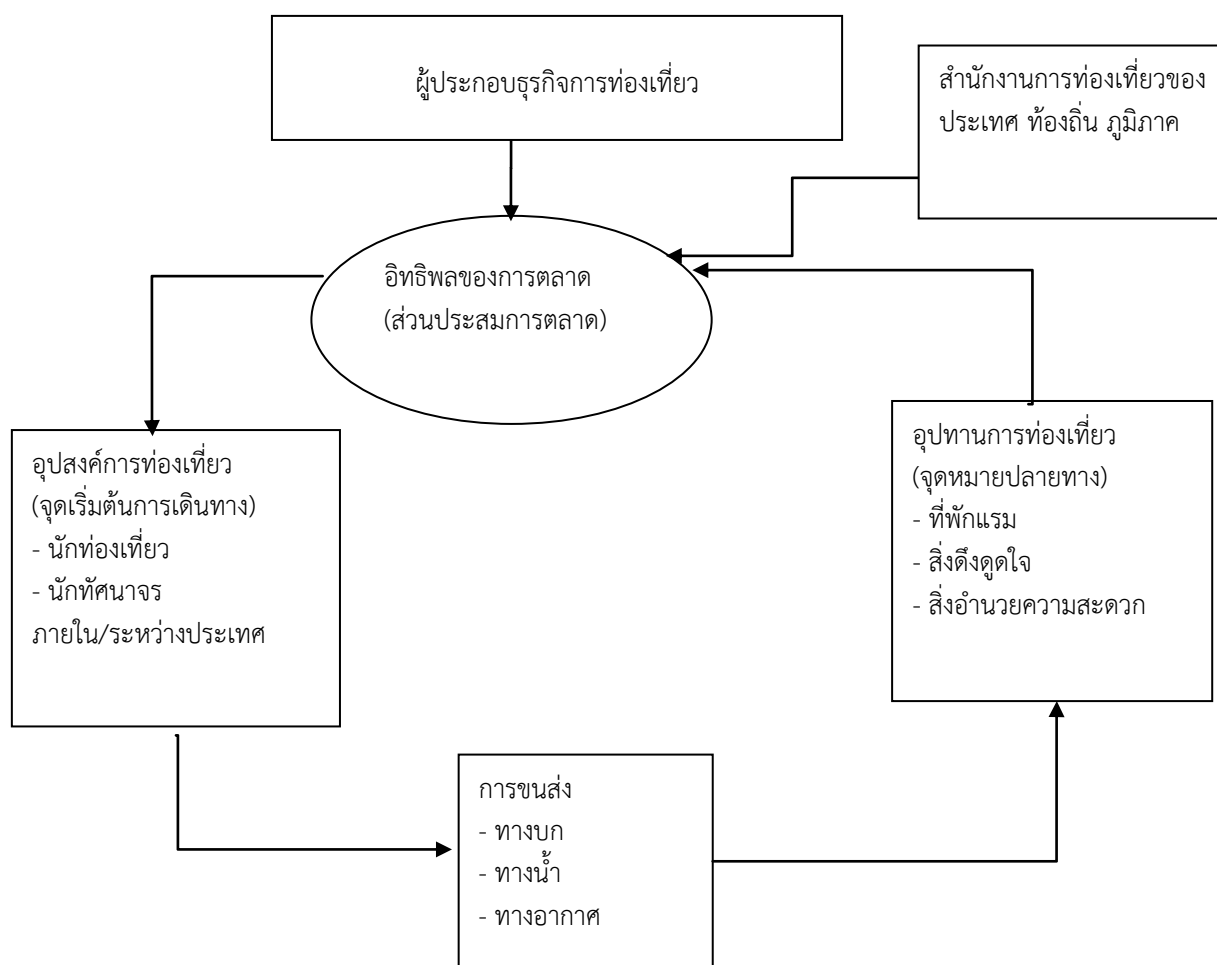
Middleton ได้ให้ความหมายว่า การศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว (อุปสงค์) และการจัดองค์ประกอบที่สำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (อุปทาน) ให้สอดคล้องกับอุปสงค์โดยให้ความสำคัญของส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยง (Middleton, 1994)

ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) หมายถึง ปัจจัยทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ บริษัทต้องใช้ร่วมกันเพื่อสนองความต้องการของลูกค้า ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์ (Product) ประกอบด้วย รูปลักษณะ (Features) คุณภาพ (Quality) รูปแบบ (Style) ขนาด (Size) ตราสินค้า (Brand) การบรรจุหีบห่อ (Packaging) ส่วนประสมผลิตภัณฑ์ (Product Mix) สายผลิตภัณฑ์ (Product lines) การรับประกัน (Warranties) การติดตั้ง (Installation) การให้บริการ (Servicing) 2) ราคา (Price) ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ในการตั้งราคา (Pricing Objectives) วิธีการตั้งราคา (Pricing Method) นโยบายและกลยุทธ์ราคา (Pricing Policies and Strategies) ฯลฯ 3) การจัดจำหน่าย (Place or Distribution) ประกอบด้วย ช่องทางการจัดจำหน่าย (Channel of Distribution) และการกระจายสินค้า (Physical Distribution) และ 4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ประกอบด้วย การโฆษณา (Advertising) การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ (Publicity and Public Relation) การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal Selling) และการส่งเสริมการขาย (Sales Promotion)

ส่วนประสมการตลาดนี้ถือว่าเป็นปัจจัยภายใน และเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่บริษัทสามารถควบคุมได้ ซึ่งถ้าใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับตลาดเป้าหมาย และสัมพันธ์กับปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ ก็จะประสบความสำเร็จในการจำหน่ายสินค้าและบริการ เป็นที่พอใจของผู้บริโภคและเหนือกว่าคู่แข่ง

ภาพที่ 1 ข้างล่างนี้จะแสดงความเชื่อมโยงระหว่างอุปสงค์ อุปทานการท่องเที่ยว และอิทธิพลของการตลาด การรู้ถึงความต้องการและพฤติกรรมผู้บริโภคของนักท่องเที่ยวทุกประเภท (Market Demand) มี

ความสำคัญต่อการจัดหาสินค้าและบริการ (Product Supply) ให้ตรงกับความต้องการนั้นๆ มากที่สุด ถ้า
 นักท่องเที่ยวเดินมาส่วนตัว (FIT) อาจได้รับอิทธิพลจากการตลาดน้อยเพราะนักท่องเที่ยวตัดสินใจละวาง
 แผนการเดินทางเอง แต่นักท่องเที่ยวที่ซื้อทัวร์เหมา (Package tour) จะต้องเดินทางท่องเที่ยวตามรายการ
 และเวลาที่ผู้ประกอบการจัดนำเที่ยว (Tour Operator) เป็นผู้กำหนดตั้งแต่การใช้จ่ายพาหนะ ที่พัก การ
 มาชมสถานที่และบริโภคกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ จัดหาสินค้าและบริการตามรายการ
 จำเป็นต้องใช้ส่วนประสมของการตลาดมาเป็นอิทธิพลทางการตลาด (Marketing influences) ที่ทำให้อุป
 สงค์และอุปทานสอดคล้องกัน กระตุ้นและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการเดินทางมากขึ้น ทั้งนี้
 สำนักงานการท่องเที่ยวของรัฐ (National Tourist Offices) ก็มีบทบาทสำคัญในการวางแผน กำหนด
 นโยบาย และกลยุทธ์การตลาดทั้งตลาดต่างประเทศ และตลาดในประเทศ

ภาพที่ 2.1 การเชื่อมโยงระหว่างอุปสงค์ อุปทานการท่องเที่ยว และอิทธิพลของการตลาด
ที่มา : ดัดแปลงจาก Middleton (1994) Marketing in Travel and Tourism.

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ส่วนประสมการตลาดเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวใช้ในการจัดอุปทานและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ในขณะที่ การวิจัยตลาด และการพยากรณ์ยังช่วยให้ทราบความต้องการและแนวโน้มในการบริโภคของนักท่องเที่ยว แนวโน้มทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว วงจรชีวิตของทรัพยากรการท่องเที่ยว ความหลากหลายและสมบูรณ์ของข้อมูลที่ต้องให้นักท่องเที่ยว จึงนับว่าส่วนประสมการตลาดเป็นเครื่องมือสำคัญที่สร้างแรงจูงใจให้คนอยากเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น จนทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเจริญเติบโตมากกว่าอุตสาหกรรมใด ๆ ในปัจจุบัน

ตลาดการท่องเที่ยวเป็นตลาดบริการที่ลูกค้ามีอิสระในการเลือกบริโภคสินค้าและบริการมากที่สุด องค์ประกอบของตลาดมีลักษณะเฉพาะดังนี้

1. ผู้ซื้อ ได้แก่ นักท่องเที่ยว ทัศนอาจร ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ความต้องการเดินทางท่องเที่ยว และบริโภคสินค้าการท่องเที่ยวมีความยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงสูงมาก เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ราคาการท่องเที่ยว ฤดูกาล สมัยนิยม รสนิยม ทัศนคติ ประสบการณ์ส่วนตัวของนักท่องเที่ยว และเหตุการณ์สำคัญอื่นๆ ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ แต่อาจ

สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าว่าจะมีผลกระทบอะไรบ้างต่อตลาดการท่องเที่ยวและทำให้การวางแผนการตลาดมีความลำบากมากขึ้น ผู้วางแผนงานจำเป็นต้องศึกษาความต้องการของตลาด (Market Demand) และเตรียมกิจกรรมทางการตลาด เพื่อแก้ไขสถานการณ์ทางการตลาดที่อาจเปลี่ยนแปลงไป

2. ผู้ขาย ได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจจัดหาสินค้าและบริการท่องเที่ยว (Travel Suppliers) ผลิตภัณฑ์ในลักษณะการแปรรูปสินค้าและบริการ เช่น ที่พักโรงแรม การเดินทางโดยเครื่องบิน การบริการอาหารและเครื่องดื่ม การเข้าชมการแสดงในสถานที่และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และสินค้าบริการอื่นๆ ในสายของสินค้าเดียวกัน และขายสินค้าให้แก่กลุ่มผู้ซื้อดังนี้คือ การขายตรงให้นักท่องเที่ยว (Direct Sales) การขายให้แก่ผู้ผลิตรายการนำเที่ยวแบบเหมาจ่าย (Tour Operator) และการขายให้แก่บริษัทตัวแทนจำหน่าย (Travel Agent) ผู้ผลิตรายการนำเที่ยวแบบเหมาจ่าย และบริษัทตัวแทนจำหน่ายจะเป็นทั้งผู้ซื้อและผู้ขายในเวลาเดียวกัน (ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์, 2548)

3. สินค้าและบริการ สินค้าในตลาดการท่องเที่ยว แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

3.1 สินค้าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่างๆ เช่น น้ำตก ภูเขา ทะเล เขตรักษาพันธุ์พืช และสัตว์ป่า ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ฯลฯ

3.2 สินค้าที่มนุษย์สร้างขึ้น แบ่งออกเป็นหลายชนิด ได้แก่

3.2.1 สิ่งก่อสร้างที่สำคัญ เช่น อนุสาวรีย์ทางประวัติศาสตร์ วัด โบสถ์ สถานที่สำคัญทางศาสนา ศิลปะ สถาปัตยกรรม พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ สวนสนุก ท่าเรือ โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านการคมนาคมขนส่ง ฯลฯ

3.2.2 สิ่งดึงดูดใจทางด้านวัฒนธรรมและสังคม ทั้งรูปธรรมและนามธรรม เช่น ศาสนา ภาษา เทศกาล ประเพณี ศิลปหัตถกรรม สิ่งบันเทิงต่างๆ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม อาหาร การแต่งกาย ทัศนคติ ความเชื่อ ฯลฯ

3.2.3 สินค้าและบริการที่อำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว ได้แก่ สายการบินและการขนส่ง ที่พักแรม อาหารและเครื่องดื่ม การจัดนำเที่ยว สินค้าของที่ระลึก กิจกรรมการท่องเที่ยว บ้านพักและพักผ่อน เป็นต้น

ลักษณะเฉพาะของสินค้าการท่องเที่ยว แตกต่างจากสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไปอย่างชัดเจนดังนี้

1. สินค้ามีลักษณะเป็นนามธรรม ไม่สามารถจับต้อง หรือสัมผัสก่อนการตัดสินใจซื้อได้ เช่น การเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ลูกค้าจะซื้อจากจินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึกส่วนตัว และประสบการณ์

2. สินค้ามีเอกลักษณ์ มีเฉพาะแบบเดียวไม่เหมือนใคร ไม่ว่าจะเป็นเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจทางธรรมชาติ (Natural Attractions) หรือสิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made Attractions) ซึ่งอาจมีบางส่วนที่สร้างเลียนแบบจนดูเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันได้ แต่ผู้ขายก็ต้องพยายามเลือกสรรใช้กลยุทธ์การสร้าง ความแตกต่างในตัวสินค้าให้มีความแปลกแตกต่างจากสินค้าของคู่แข่ง และอยู่ในความนิยมของลูกค้าเพื่อรักษาสถานะไว้

3. การผลิตและบริโภคสินค้าเกิดขึ้นในเวลาและสถานที่เดียวกัน เช่น การเดินทางโดยเครื่องบิน การเข้าพักในโรงแรม ลูกค้าจะสามารถบริโภคได้ในเวลาและสถานที่ที่กำหนดเท่านั้น

4. กระบวนการซื้อขายสินค้าและบริการไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เช่น การซื้อรายการนำเที่ยวแบบเหมาจ่าย (Package tour) ผู้ประกอบธุรกิจจัดนำเที่ยวต้องให้บริการตั้งแต่เริ่มออกเดินทางจนกลับถึงบ้าน หรือกลับมาถึงจุดเริ่มต้นของการเดินทาง กระบวนการซื้อขายจึงสิ้นสุด การเดินทางโดยเครื่องบิน และการเข้าพักในโรงแรมก็เช่นเดียวกัน ผู้ซื้อได้รับการบริการตลอดเวลาการบริโภคสินค้านั้น

5. สินค้ามีลักษณะ “เน่าเสีย” ถ้าลูกค้าไม่มาบริโภคหรือใช้บริการในเวลาที่กำหนด เช่น การยกเลิกการเดินทางของกลุ่มทัวร์ สินค้าและบริการจะถูกทิ้งไปเฉยๆ เป็นลูกโซ่ ตั้งแต่การยกเลิกเที่ยวบิน โรงแรม ร้านอาหาร และการนำชมสถานที่ต่างๆ ถ้าไม่มีลูกค้าอื่นมาซื้อสินค้าและบริการทันในเวลานั้น สินค้าบริการนั้นก็เสียไปเลย รายได้สูญเปล่า ไม่มีโอกาสในการขายมากเหมือนสินค้าอื่น

6. สินค้าการท่องเที่ยวจะขายได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฤดูกาล สภาพภูมิอากาศ เช่น ที่พักแรมตามสถานที่ตากอากาศชายทะเลจะเต็มเฉพาะฤดูร้อน ในฤดูหนาวแทบไม่มีคนเข้าพัก ความต้องการเดินทางโดยเที่ยวบินวันจันทร์หรือวันศุกร์ จะมากกว่าเที่ยวบินวันอังคารถึงวันพฤหัสบดี

7. การซื้อขายสินค้าการท่องเที่ยวมักเป็นการซื้อขายร่วมกันในคราวเดียวกันถึงแม้จะต่างเจ้าของกัน จึงต้องการความร่วมมือทางธุรกิจสูง เช่น การซื้อขายตั๋วเครื่องบินและบริการ เรือสำราญ (Fly/Cruise packages) และการซื้อขายสินค้าการท่องเที่ยวอย่างใดอย่างหนึ่ง ก่อให้เกิดการซื้อขายสินค้าและบริการทางตรงและทางอ้อม เช่น การเดินทางโดยเรือสำราญ ลูกค้าต้องการสินค้าและบริการอื่นๆ ที่ทำเรือที่จอดแวะ เช่น การเที่ยวชมสถานที่ รถยนต์รับจ้าง ร้านขายสินค้าของที่ระลึก

การจะบริหารการตลาดของธุรกิจให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องพิจารณาถึงส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของผู้บริโภคด้วย เนื่องจากธุรกิจจะต้องตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของผู้บริโภคเรียกว่า 4Cs มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ชัยสมพล ขาวประเสริฐ, 2548)

1. คุณค่าที่ลูกค้าจะได้รับ (Customer Value) ลูกค้าจะเลือกใช้บริการอะไรหรือกับใคร สิ่งที่ผู้บริโภคใช้พิจารณาเป็นหลักคือคุณค่าหรือคุณประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะได้รับเมื่อเทียบกับเงินที่จ่าย ดังนั้นธุรกิจต้องเสนอเฉพาะบริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคอย่างแท้จริง

2. ต้นทุน (Cost to Customer) ต้นทุนหรือเงินที่ผู้บริโภคยินดีที่จะจ่ายสำหรับสินค้าหรือบริการนั้นต้องคุ้มค่างับสินค้าหรือบริการที่จะได้รับ หากผู้บริโภคยินดีจ่ายในราคาสูง แสดงว่าความคาดหวังในสินค้าหรือบริการนั้นย่อมสูงด้วย ดังนั้นในการตั้งราคาค่าสินค้าหรือบริการ ธุรกิจจะต้องหาราคาที่ผู้บริโภคยินดีที่จะจ่ายให้ได้ เพื่อนำราคานั้นไปใช้ในการลดค่าใช้จ่ายต่างๆ ทำให้สามารถเสนอสินค้าหรือบริการในราคาที่ผู้บริโภคยอมรับได้

3. ความสะดวก (Convenience) ผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าหรือบริการกับธุรกิจใด ธุรกิจนั้นจะต้องสร้างความสะดวกให้ผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสอบถามข้อมูลและการไปใช้บริการ หากผู้บริโภคไปติดต่อใช้บริการได้ไม่สะดวก ธุรกิจจะต้องทำหน้าที่สร้างความสะดวกด้วยการให้บริการถึงที่บ้านหรือที่ทำงาน

4. การติดต่อสื่อสาร (Communication) ผู้บริโภคย่อมต้องการได้รับข่าวสารอันเป็นประโยชน์จากธุรกิจ ในขณะเดียวกันก็ต้องการติดต่อกับธุรกิจเพื่อให้ข้อมูล ความเห็น หรือข้อร้องเรียน ธุรกิจจะต้องจัดหาสื่อที่เหมาะสมกับผู้บริโภคเป้าหมายเพื่อการให้และรับข้อมูลความเห็นจากผู้บริโภค ดังนั้นการส่งเสริมการตลาดทั้งหลายจะไม่ประสบความสำเร็จเลยหากการสื่อสารล้มเหลว

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ของสินค้านั้นโดยพื้นฐานจะมีอยู่ 4 ประการได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด (Kotler, 2000) แต่สำหรับธุรกิจบริการส่วนประสมทางการตลาดจะมีความแตกต่างจากส่วนประสมทางการตลาดของสินค้าทั่วไป กล่าวคือจะต้องมีการเน้นถึงพนักงาน กระบวนการในการให้บริการ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพซึ่งทั้งสามส่วนประสมเป็นปัจจัยหลักในการส่งมอบบริการ ดังนั้น ส่วนประสมทางการตลาดของการบริการจึง

ประกอบด้วย 7Ps ได้แก่ ผลิตภัณฑ์และบริการ ราคา สถานที่การส่งเสริมการตลาด บุคลากร กระบวนการให้บริการ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ดังนี้ (Payne,1993)

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ของสินค้าขึ้นโดยพื้นฐานมีอยู่ 4Ps ตามที่ได้กล่าวไปแล้ว และสำหรับ 3Ps ที่เพิ่มมาในธุรกิจบริการสามารถอธิบายได้ดังนี้ (ชัยสมพล ชาวประเสริฐ, 2548)

5 .บุคลากร (People)บุคลากรจะประกอบด้วยบุคคลทั้งหมดในโฮมสเตย์ที่ให้บริการนั้น ซึ่งจะรวมตั้งแต่เจ้าของบ้าน ผู้ให้บริการในทุกระดับ ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีผลต่อคุณภาพของการให้บริการเจ้าของบ้านมีส่วนสำคัญอย่างมากในการกำหนดนโยบายในการให้บริการการกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ให้บริการในทุกระดับ กระบวนการในการให้บริการ รวมถึงการแก้ไขปรับปรุงการให้บริการผู้ให้บริการเป็นบุคคลที่ต้องพบปะและให้บริการกับลูกค้าโดยตรงและพนักงานในส่วนสนับสนุนทำหน้าที่ให้การสนับสนุนงานด้านต่างๆ ที่จะทำให้บริการนั้นครบถ้วนสมบูรณ์

6 . กระบวนการให้บริการ (Process) กระบวนการให้บริการเป็นส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสำคัญมาก โดยอาจใช้เครื่องมือที่ทันสมัยในการทำให้เกิดกระบวนการที่สามารถส่งมอบบริการที่มีคุณภาพได้เนื่องจากการให้บริการโฮมสเตย์โดยทั่วไปมักจะประกอบด้วยหลายขั้นตอน ได้แก่การต้อนรับ การสอบถามข้อมูลเบื้องต้น การให้บริการตามความต้องการการชำระเงิน เป็นต้น ซึ่งในแต่ละขั้นตอนต้องประสานเชื่อมโยงกันอย่างดี หากมีขั้นตอนใดไม่ดีแม้แต่ขั้นตอนเดียวย่อมทำให้การบริการไม่เป็นที่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

7. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Evidence) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ที่พัก เครื่องมือ และอุปกรณ์ เช่น เครื่องนอน การตกแต่งสถานที่ ลานจอดรถ สวน หอมน้ำ ป้ายชื่อที่พัก ป้ายประชาสัมพันธ์ แบบฟอร์มต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวใช้เป็นเครื่องหมายแทนคุณภาพของการให้บริการ กล่าวคือ นักท่องเที่ยวจะอาศัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเป็นปัจจัยหนึ่งในการเลือกใช้บริการ ดังนั้น สิ่งแวดล้อมทางกายภาพยังมีเอกลักษณ์ มีบรรยากาศหรือวัฒนธรรมประจำถิ่นเพียงใด ก็ยังเป็นที่น่าสนใจ น่าเข้าไปใช้บริการมากขึ้น จากทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการดังกล่าวข้างต้น ประกอบด้วย 7Ps ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์บริการ ด้านราคา ด้านสถานที่ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากรด้านกระบวนการให้บริการ และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

สรุปการตลาดแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั่วโลกมีการแข่งขัน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ายังแหล่งท่องเที่ยว (Buhalis, 2000) ดังนั้นชุมชนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว นักวิชาการในพื้นที่ ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ควรทำความเข้าใจกับการแหล่งท่องเที่ยว (Destination) โดยทั่วไปแล้ว แนวคิดเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวควรที่เน้นไปที่เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ที่จำทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความยั่งยืนในแต่ละด้านไม่ว่าเป็นเรื่องสิ่งแวดล้อม ความเติบโตของเศรษฐกิจในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว

2.5 การศึกษาคู่แข่งขันและทางเลือกทางการท่องเที่ยว กรณีศึกษา chi phat

การท่องเที่ยว กรณีศึกษา chi phat ชื่อ ชี-ผาด (Chi Phat) มีที่มาจากตำนานกษัตริย์ "So Phat" ที่หายตัวไปในผืนป่าและกลับมากลายเป็นเทพเจ้า (Chi ในภาษาเขมร = เทพเจ้า) Chi Phat เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ Piphot ต้นกำเนิดจากเทือกเขาพนมกระวาน (มีบ้าน An Daung Toeuk (เทียบอักษรไทยว่า "อน-ดวง-ตึก" An Daung=บ่อ, Toeuk=น้ำ รวมกันเรียกว่า บ้านบ่อน้ำ) หมู่บ้านบริเวณปากแม่น้ำใกล้ อ่าวไทย ที่นี้เคยเป็นชุมชนสำคัญสมัยเขมรแดง ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลและเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญ หลังหมดสมัยเขมรแดง พื้นที่นี้ก็เป็นแหล่งค้าไม้เถื่อนและล่าสัตว์ จนกระทั่งปี 2007 หน่วยงาน

Wildlife Alliance (USA) ได้เข้ามาช่วยเหลือชุมชน พลิกเปลี่ยนจากผู้ล่าสัตว์ ทำลายป่าในชุมชน ให้กลายมาเป็นผู้ปกป้อง-รักษาผืนป่า โดยมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (ecotourism) เป็นตัวนำ นอกเหนือไปจากอาชีพทำนา ปลูกกล้วย และเครื่องเทศ หมู่บ้าน Chi Phat เขมรกลางชายป่าเทือกเขาพนมกระวานอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของกัมพูชา ดินแดนในอดีตที่เคยถูกเรียกว่า "Wild West" เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีผืนป่าอันอุดมสมบูรณ์มากขวางกั้นพื้นที่จังหวัดเกาะกง ให้เป็นเมืองไกลปืนเที่ยงออกจากส่วนอื่นๆ ของประเทศ เป็นผืนป่าที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศประกอบไปด้วย 1) เขต Samlaut Multiple Use Management Areas-Phnom Samkos Wildlife Sanctuaries ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกที่เป็นผืนป่าต่อเนื่องจากเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกคลองแก้ว จังหวัดตราด มียอดสูงสุดคือ พนมสามเกาะ 1,717m 2) เขต Central Cardamom Forest Protection Areas ที่ตั้งอยู่ตอนกลาง 3) เขต Phnom Aural Wildlife Sanctuaries ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก เป็นที่ตั้งของยอดเขาที่สูงที่สุดในประเทศคือ Phnom Aural 1,813m 4) กลุ่มป่าชายเลนตอนใต้ ทั้งเขต Peam Krasaop Wildlife Sanctuaries ผืนป่าชายเลนขนาดใหญ่ประชิดตัวเมืองเกาะกง อุทยานแห่งชาติ Botum Sakor ผืนป่าชายเลนขนาดใหญ่มาก รวมไปถึงกลุ่มผืนป่าต่อเนื่องทั้ง อุทยานแห่งชาติ Kirirom ที่มีผืนป่าสนเขา อุทยานแห่งชาติ Phnom Bokor หนึ่งในสอง ASEAN Heritage ของประเทศ (อีกแห่งคือ อุทยานแห่งชาติ Virachey) อุทยานแห่งชาติ Ream อุทยานแห่งชาติ Kep

การเดินทางจากเกาะกงสู่พนมเปญในอดีตจึงต้องนั่งเรือมาขึ้นฝั่งแถบ Kampong Som เท่านั้น ก่อนที่ทางหลวงหมายเลข NH48 จะถูกสร้างขึ้นด้วยความร่วมมือของรัฐบาลไทยเมื่อปี 2008 มาจนถึงปัจจุบัน Chi Phat กลายเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่นักเดินทางจากทั่วทุกมุมโลกให้ความสนใจมากที่สุดในเขมร จึงไม่แปลกที่จะเห็นนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยียนอย่างไม่ขาดสาย ด้วยกิจกรรมมากมายในชุมชน ทั้งเส้นทางเดินป่าส่องสัตว์กว่า 150 กิโลเมตร ตั้งแต่ครึ่งวันถึงห้าวัน จะได้พบกับแก่งลำธาร แหล่งประวัติศาสตร์ที่ค้นพบไพบอราณ น้ำตก และอีกหลากหลายกิจกรรมที่น่าสนใจ ทั้งพายเรือ ล่องแก่ง ดูนก ปั่นจักรยานเสือภูเขา และกิจกรรมอื่นๆ อีกมากมาย นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวเขมร หมู่บ้านกลางผืนป่าที่สมบูรณ์เล็กๆ สงบ เรียบง่าย รอยยิ้ม น้ำใจแบบชนบทเขมร

ที่มา <http://www.mekongresponsibletourism.org/wp-content/uploads/kalins-pdf/singles/adventurous-grassroots-journeys-at-chi-phat.pdf>

2.6 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)

นาฬิกอติภัค แสงสนิท (2556) ได้นิยามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) หมายถึง "การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์ของสถานที่ ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชน แต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนเท่านั้น" สอดคล้องกับ ที่องค์การยูเนสโกและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ว่า เป็นการ ท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวอย่างกลมกลืนและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีต่าง ๆ ในชุมชน ในเชิงของการเรียนรู้และการทดลอง เพื่อให้ ได้มาซึ่งประสบการณ์จากสิ่งที่มีอยู่และเป็นอยู่จริงในชุมชน นอกจากนั้น ชุมชนจะต้องสามารถใช้การจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือใน การรักษาความสมดุลระหว่าง 1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

จากการท่องเที่ยวภายในชุมชนและ 2) ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ ทั้งในรูปแบบที่เป็นผลประโยชน์ตอบแทนอิงตามระบอบทุนนิยมและในรูปแบบความยั่งยืนของการพัฒนาในชุมชน

ยูเนสโกยังได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์รวมถึง การจัดให้เกิดกิจกรรมต่างๆ โดยเน้นการเรียนรู้ การศึกษาจากประสบ การณ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นักท่องเที่ยวกับชุมชน การท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่าง นักท่องเที่ยวและผู้คนในชุมชนนั้นๆ โดยมีเป้าหมายว่านักท่องเที่ยวใน ลักษณะของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จะเป็นนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่เป็นเพียง นักท่องเที่ยว (Tourist) แต่จะเป็นสมาชิกของชุมชนที่ได้มีโอกาสเข้าไป ใช้ชีวิตร่วมกัน (Citizen of Community)

การท่องเที่ยวสร้างสรรค์นับได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ เมื่ออ้างอิงจากความหมายของการท่องเที่ยวในรูปแบบที่มีมาก่อน แต่เดิมการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อเป็นการใช้เวลาในการพักผ่อนหย่อนใจ แสวงหาความสุขและความเพลิดเพลินที่ได้รับจากการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ แม้ต่อมาการท่องเที่ยวได้เพิ่มรูปแบบให้มีการท่องเที่ยว เชิงประวัติศาสตร์หรือเชิงวัฒนธรรม โดยจะเน้นรูปแบบของการท่องเที่ยว ไปยังพิพิธภัณฑสถาน หรือโบราณสถานต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่มีมิติของการพัฒนาและ สร้างความสมดุลในชุมชนโดยการใช้การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในไม่กี่ประเทศในโลกที่นับได้ว่าเป็นจุดหมาย ด้านการท่องเที่ยวของนานาชาติมาอย่างต่อเนื่อง จากลักษณะที่โดดเด่น ของประเทศซึ่งมีประวัติศาสตร์โบราณคดีอันเป็นอารยะ มีความหลากหลาย ทางชาติพันธุ์ มีความงดงามทางประเพณีวัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติ แหล่งพันธุ์พืชและสัตว์ที่น่าสนใจ และที่เป็นส่วนสำคัญยิ่งคือ ประชาชนชาวไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารี เต็มไปด้วยมิตรไมตรี ทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพสูงในพัฒนาการท่องเที่ยวได้ในหลากหลายมุมมองและหลากหลายกระบวนการ

สำหรับการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพื่อมุ่ง ไปสู่รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์นั้น ภารกิจการท่องเที่ยว สร้างสรรค์ขององค์การบริหารพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ได้เริ่มต้นขึ้น โดยในเบื้องต้นจะเป็นการนำเสนอแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์แก่ชุมชน เกิดเป็นต้นแบบของแนวทางการดำเนินงานด้านการพัฒนาท่องเที่ยว เพื่อหา รูปแบบของการจัดการ การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ พร้อมกับประเมินผลลัพธ์หรือประโยชน์ที่ผู้มีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนจะได้รับ ทั้งที่สามารถจับต้องได้ เช่น รายได้ และที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความสามัคคี ความห่วงใยในท้องถิ่น ตลอดจนศึกษาผลดีผลเสียในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาชุมชนในประเทศไทยที่ผ่านมาชุมชนในประเทศไทยได้มีการนำแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางเพื่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวสร้างสรรค์

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมจะเอื้อประโยชน์ต่อการ อนุรักษ์อย่างชัดเจน และเป็นกระบวนการสำคัญในการก่อเกิดจิตสำนึกร่วม กันในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศในชุมชน ทั้งจากการร่วมคิด ร่วมทำ สร้างกระบวนการกลุ่ม เมื่อมีการจัดการอย่างเป็นระบบและประสบความสำเร็จแล้ว ยังสามารถขยายผลไปในพื้นที่ข้างเคียงและพื้นที่อื่นๆ ได้ แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนจะเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างเครือข่าย จนกลายเป็นพลังในการสร้างฐานความรู้สำหรับการ พัฒนาอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า "การท่องเที่ยวสร้างสรรค์มีรากฐานจากชุมชน และต้องใช้ทุนทางสังคมต่าง ๆ เพื่อสร้างการท่องเที่ยวสร้างสรรค์"

2.7 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวได้รับการกล่าวขานว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อผลเสียต่อสภาพแวดล้อมทั้งของแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรม และชุมชน จึงเป็นเหตุให้มีการจัดประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแบบยั่งยืนขึ้น ณ เมืองแวนคูเวอร์ประเทศแคนาดา หรือที่เรียกกันว่า GLOBE '90 Conference ซึ่งการประชุมในครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่จะเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable tourism development) จากผลการประชุมในครั้งนี้ได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนไว้ดังนี้

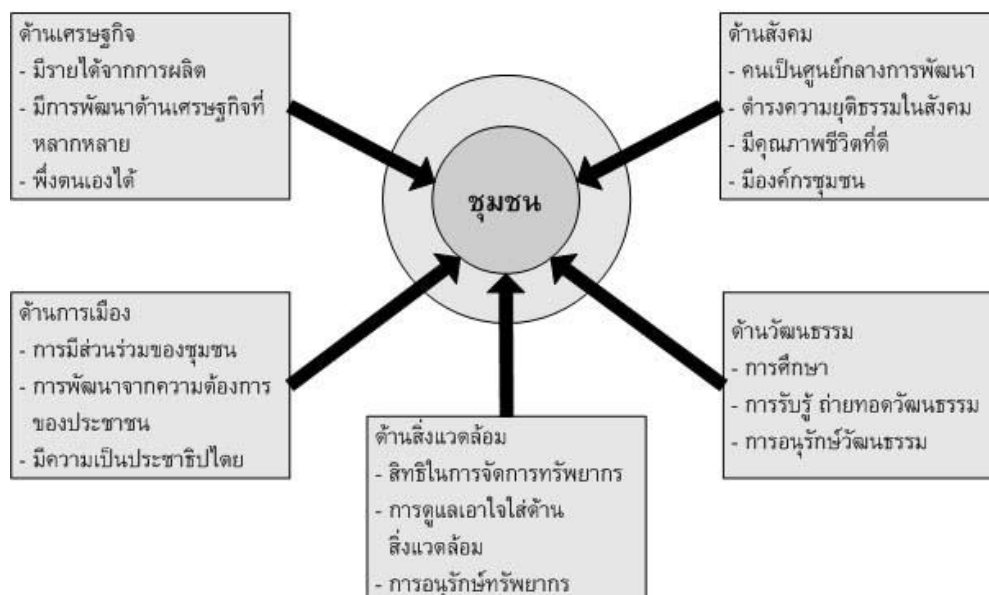
การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable tourism development) หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้ที่เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน ในขณะเดียวกันก็ปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง จึงมีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพพร้อมกับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และระบบนิเวศได้ด้วย (GLOBE '90, 1990, Dymond, 1997) ตามทฤษฎีของ GLOBE '90 (1990) การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมีเป้าหมายโดยรวมดังนี้ 1) เพื่อสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ 2) เพื่อสร้างดุลยภาพในการพัฒนา 3) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่น 4) เพื่อให้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว 5) เพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอันซึ่งทั้ง 4 วัตถุประสงค์ข้างต้นต้องพึ่งพาอย่างยิ่ง

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่ประกอบด้วยหลายมิติ ซึ่ง Tourism Canada (1990) ได้กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable tourism development) คือ การท่องเที่ยวที่มีการจัดการทรัพยากรทั้งหมดในลักษณะที่สามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ ในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม กระบวนการที่จำเป็นอยู่บนพื้นฐานของเชิงนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบสนับสนุนชีวิต (Life supporting system)

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization, 1997) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนี้ หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 1) มีการดำเนินการจัดการภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ ในการทดแทนฟื้นฟู ให้สามารถผลิตและให้บริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตลอดไป โดยไม่ลดทอนหรือเสื่อมโทรมลง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและความต้องการของชุมชน 2) มีการกระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรมสู่ท้องถิ่น 3) ให้ประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว 4) ให้ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ทรัพยากร และวิถีชีวิต 5) เน้นการออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และใช้วัสดุในท้องถิ่น 6) เน้นการผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ 7) เน้นข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นฐานการตัดสินใจ และการติดตามตรวจสอบ (Huybers & Bennett, 2003)

จากแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนจนนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ สามารถสรุปได้ว่าการพัฒนานั้นต้องเริ่มต้นจากชุมชนท้องถิ่นภายใต้มิติต่าง ๆ ดังนี้ (พจนา สวนศรี, 2546) 1) มิติด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมนี้ควรก่อให้เกิดการเรียนรู้ และร่วมมือกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งจำกัดให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด 2) มิติด้านการเมือง กิจกรรมนี้ควรเป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับล่าง โดยการสร้างกระบวนการวางแผน และการตัดสินใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน 3) มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมนี้ควรสร้างสรรค์การแลกเปลี่ยน(เมือง- ชนบท) เพื่อเพิ่มความเข้าใจและตระหนักใน

คุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการรู้เท่าทันต่อวัฒนธรรมแบบเมืองที่เติบโตอย่างไร้รากฐาน 4) มิติด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมนี้ควรนำไปสู่การกระจายรายได้และผลกำไรที่เกิดจากการท่องเที่ยวให้เกิดกับชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นประชาชนในพื้นที่จะเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาและควบคุมการเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง โดยไม่เกิดความขัดแย้งกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบหลัก 5 ด้านของการพัฒนาชุมชน

ที่มา: พจนา สวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. หน้า 20.

ภายใต้มิติต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นและหลักการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในด้านการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กันไปตลอดจนการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาคุณภาพของประชาชนท้องถิ่น ที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณข้างเคียง

มาตรฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นรากฐานของการท่องเที่ยวทางเลือกโดยเฉพาะการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งได้รับการประยุกต์มาจากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เรียกเฉพาะว่า “The Global Sustainable Tourism Criteria Partnership” ได้นำเสนอ “เกณฑ์สำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” ในที่ประชุม The World Conservation Congress ในปี ค.ศ. 2008 ณ นคร Barcelona ประเทศ Spain มีการจัดแบ่งออกเป็น 4 เกณฑ์มาตรฐาน โดยยึดหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นสำคัญ และแต่ละเกณฑ์มาตรฐานนั้นประกอบด้วยรายละเอียดที่บ่งบอกว่าควรจะดำเนินการหรือปฏิบัติในเรื่องใดบ้าง จึงสามารถนำไปสู่ความเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ (Global Sustainable Tourism Council, 2012)

ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

- 1) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว (Tourism strategy) มีการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อการบริหารจัดการในระยะยาว มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแผนการดำเนินงานในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม มรดกทางวัฒนธรรม คุณภาพการดำเนินงาน สุขภาพ และความปลอดภัย
- 2) การจัดการองค์การการท่องเที่ยว (Tourism management organization) มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรหรือคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบดำเนินงานเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ในประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และมรดกทางวัฒนธรรม
- 3) การติดตามประเมินผล (Monitoring) มีระบบตรวจสอบประเมินผลและรายงานต่อสาธารณะ ในประเด็นสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และมรดกทางวัฒนธรรม
- 4) การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change adaptation) มีการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่คำนึงถึงผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยึดหลักของการก่อสร้างอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น
- 5) ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Inventory of attraction sites) มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่น มีความสวยงามทางทัศนียภาพ เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรม เป็นต้น
- 6) การวางแผนนโยบาย (Planning regulations) มีการวางแผนแนวทาง กฎระเบียบ และนโยบาย เพื่อควบคุมการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างมีทิศทาง เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว ปฏิบัติตามประกาศของผังเมืองหรือเขตการใช้ที่ดิน และปฏิบัติตามกฎระเบียบของพื้นที่คุ้มครอง/พื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ฯลฯ โบราณสถาน โบราณวัตถุหรือพื้นที่หวงห้ามอื่นๆ
- 7) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Access for all) มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งสำหรับคนพิการ เด็กเล็ก และผู้สูงอายุ
- 8) สิทธิการครอบครองที่ดิน (Property acquisitions) มีกฎระเบียบข้อบังคับในการซื้อขายที่ดิน และการประกอบธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อป้องกันการคุกคามสิทธิการใช้ประโยชน์ทรัพยากรสำหรับชุมชนท้องถิ่น ชุมชนมีสิทธิในการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกมาตั้งถิ่นฐานหรือประกอบกิจการในพื้นที่
- 9) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Tourist satisfaction) มีการประเมินและตรวจวัดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว หรือผู้รับบริการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการแก้ไข/ปรับปรุงสิ่งที่จำเป็นตามความเหมาะสม
- 10) มาตรฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability standards) มีระบบบริหารจัดการภายใต้มาตรฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 11) ความปลอดภัย (Safety and security) มีการจัดการด้านความปลอดภัยด้านชีวิตและทรัพย์สินสำหรับนักท่องเที่ยว
- 12) การเตรียมความพร้อมรับมือกรณีฉุกเฉิน (Crisis and emergency preparedness and response) มีแผนรับมือเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินสำหรับนักท่องเที่ยว มีระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานสำหรับบุคลากร

13) การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Promotion) สื่อที่ใช้ในการเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์มีความสมบูรณ์และถูกต้องตรงกับความเป็นจริง และไม่สัญญาเสนอสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้แก่ผู้รับบริการมากไปกว่าที่องค์กรหรือบริษัทสามารถทำได้

ด้านเศรษฐกิจต่อชุมชนท้องถิ่น

1) การตรวจสอบทางเศรษฐกิจ (Economic monitoring) องค์กรหรือบริษัทให้การสนับสนุนการพัฒนาชุมชนด้านสังคมและสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ อาทิ การศึกษา สุขอนามัย ความสะอาด ฯลฯ

2) โอกาสการจ้างงานในท้องถิ่น (Local career opportunities) องค์กรหรือบริษัทมีการจ้างงานคนท้องถิ่นเข้าทำงานในตำแหน่งต่างๆ และจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะหากจำเป็น

3) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder participation) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนการท่องเที่ยว

4) ความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่น (Local community opinion) เปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและเสนอปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงแนวทางการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

5) การเข้าถึงท้องถิ่น (Local access) เคารพต่อธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ตั้งอยู่โดยรอบ โดยสะท้อนให้เห็นจากการวางผังบริเวณ การออกแบบ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการได้มาซึ่งสิทธิในที่ดิน

6) ความตระหนักรู้ต่อการท่องเที่ยว (Tourism awareness) มีการปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้กับนักท่องเที่ยวในแง่ของการท่องเที่ยวอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

7) การป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์ (Preventing exploitation) องค์กรหรือบริษัท มีการดำเนินนโยบายที่เป็นการต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบเชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเอารัดเอาเปรียบต่อเด็กและเยาวชน เช่น การใช้แรงงาน การค้าประเวณี ฯลฯ

8) การสนับสนุนชุมชน (Support for community) องค์กรหรือบริษัทให้การสนับสนุนจัดทำกฎกติกา หรือจรรยาบรรณ สำหรับการปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ของชุมชน แต่ทั้งนี้ต้องได้รับการยินยอมและความร่วมมือจากชุมชนท้องถิ่น

9) สนับสนุนผู้ประกอบการในชุมชนและสินค้าที่ถูกกฎหมาย (Supporting local entrepreneurs and fair trade) องค์กรหรือบริษัทเสนอให้ความช่วยเหลือแก่ร้านค้ารายย่อยในชุมชนเพื่อพัฒนาและขายผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืน ซึ่งทำมาจากวัตถุดิบหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น อาหารและเครื่องดื่ม เพื่อสุขภาพ เครื่องหัตถกรรม ศิลปะการแสดง ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ฯลฯ

ด้านการลดผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยว รวมไปถึงมรดกทางวัฒนธรรม

1) การปกป้องแหล่งท่องเที่ยว (Attraction protection) มีแผนงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว

2) การจัดการผู้มาเยือน (Visitor management) มีการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ หรือกรอบกติกาของการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือทางประวัติศาสตร์อันเปราะบาง เพื่อให้การท่องเที่ยวสร้างผลกระทบน้อยที่สุด แต่ให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินมากที่สุด

3) พฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Visitor behavior) มีการควบคุมพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด

4) การปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage protection) ไม่มีการซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงโบราณวัตถุทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ยกเว้นสิ่งที่ได้รับอนุญาตหรือถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น

5) การสื่อความหมายในพื้นที่ (Site interpretation) มีข้อมูลและการสื่อความหมายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติโบราณสถาน โบราณวัตถุวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่น แก่ ผู้ใช้บริการพร้อมมีคำอธิบายขอความร่วมมือให้ประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมด้วยความระมัดระวังและเหมาะสม

6) ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ช่วยสนับสนุนการปกป้องรักษาสถานที่และทรัพย์สินทางประวัติศาสตร์โบราณคดีวัฒนธรรม และสิ่งที่เป็นความเชื่อของท้องถิ่น รวมทั้งเปิดเส้นทางให้คนในท้องถิ่นเข้าถึงสถานที่และทรัพย์สินดังกล่าวได้

7) การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว (Visitor contributions) มีรูปแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวร่วมเป็นอาสาสมัครในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพ

ด้านสิ่งแวดล้อม

1) ความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental risks) มีการประเมินความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม และระบุถึงความเสี่ยงที่สำคัญ

2) การปกป้องสิ่งแวดล้อมที่เปราะบาง (Protection of sensitive environments) มีระบบในการตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีความเปราะบาง เช่น เป็นแหล่งอาศัยของหรือขยายพันธุ์ของพืชและสัตว์ เป็นต้น

3) สัตว์ป่าคุ้มครอง (Wildlife protection) ไม่มีการกักขังสัตว์ป่า ยกเว้นกฎหมายจะอนุญาตและต้องกระทำอย่างเหมาะสม และสัตว์ป่าชนิดหวงห้ามหรือชนิดคุ้มครองที่ยังมีชีวิตอยู่ควรมอบให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเป็นผู้ดูแล โดยจัดให้อยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมและมีการเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง

4) การปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse gas emissions) มีการตรวจวัดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากแหล่งที่มาต่างๆ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรหรือบริษัท พร้อมมีกระบวนการ วิธีการลดและสร้างสมดุลการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่จะไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

5) การอนุรักษ์พลังงาน (Energy conservation) มีการตรวจวัดการใช้พลังงาน ทราบแหล่งที่มา และมีมาตรการลดปริมาณการใช้พลังงานโดยรวม พร้อมทั้งพยายามใช้พลังงานทดแทน

6) การจัดการน้ำ (Water management) มีการตรวจวัดการใช้น้ำ ทราบแหล่งที่มา และมีมาตรการลดปริมาณการใช้น้ำ

7) การตรวจสอบทรัพยากรน้ำ (Water security) มีการตรวจสอบปริมาณการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำเพื่อให้เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์

8) คุณภาพน้ำ (Water quality) มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำอุปโภคและบริโภคอย่างสม่ำเสมอ ให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน

9) การบำบัดน้ำเสีย (Wastewater) มีการบำบัดน้ำเสีย และน้ำทิ้งอย่างมีประสิทธิภาพและหากกระทำได้อีกก็นำกลับมาใช้ใหม่

10) ลดของเสีย (Solid waste reduction) การจัดการของเสียและขยะอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายให้มีของเสียและขยะเป็นปริมาณน้อยที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งของเสียและขยะที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีก ลดการใช้สารที่มีอันตราย ได้แก่ ยากำจัดวัชพืช สีทาบ้าน น้ำยาฆ่าเชื้อ

โรคในสระว่ายน้ำและน้ำยาทำความสะอาดให้เหลือน้อยที่สุด และพยายามทดแทนโดยใช้สารที่ไม่มีพิษภัยต่อสุขภาพ นอกจากนี้การใช้สารเคมีทุกชนิดต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ

11) มลพิษทางแสงและเสียง (Light and noise pollution) มีวิธีปฏิบัติที่ช่วยลดมลภาวะทางเสียงและแสง มลภาวะอันเกิดจากน้ำไหลบ่าหน้าดิน การกีดขวางฟังทลายของดิน การใช้สารประกอบที่ทำลายโอโซน และสารพิษตกค้างในอากาศและดิน

12) การขนส่งที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Low impact transport) ลดการใช้พลังงานเพื่อการขนส่งที่เกินความจำเป็น ใช้ระบบขนส่งที่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เช่น การใช้รถพลังงานแสงอาทิตย์ การปั่นจักรยาน การพายเรือ หรือใช้เชื้อเพลิงที่ก่อให้เกิดมลพิษน้อยที่สุด

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อัจฉรา วงศ์วัฒนามงคล (2553) ได้ดำเนินโครงการวิจัยลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยการสร้างฐานข้อมูล องค์ความรู้ท้องถิ่น แหล่งวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีการสร้างชุดการเรียนรู้การสอน และสื่อเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะ ความรักและความหวงแหนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ยังได้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติไปสู่การท่องเที่ยวจริงในหลายจุดเนื่องจากงานนี้เป็นการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวหลัก ๆ ที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวในปัจจุบันเพียงเท่านั้น ประมาณ เทพสงเคราะห์และจิรินทร์ เทพสงเคราะห์ (2554) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผังตะวันตก โดยศึกษารูปแบบการจัดการแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวของชุมชน พบแหล่งท่องเที่ยวอยู่รอบทะเลสาบฝั่งตะวันตก เป็นแหล่งธรรมชาติจำนวน 63 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมจำนวน 55 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวผลิตภัณฑ์ชุมชนอีก 19 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 8 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประเพณี 6 แห่ง ส่วนคันธรส พวงแก้วและคณะ (2552) ที่ได้ทำการศึกษาการท่องเที่ยวพื้นประวัติศาสตร์ตามรอยพระพุทธเจ้าหลวง ใน 5 จังหวัดภาคใต้ คือ สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช ตรัง และสตูล โดยงานวิจัยได้ทำการสรุปเส้นทางที่พระพุทธเจ้าหลวงเสด็จประพาส พบข้อมูลที่พัฒนาและยกระดับให้เป็น เส้นทางประวัติศาสตร์ตามรอยพระพุทธเจ้าหลวงในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาหลายจุด คาดว่าเส้นทางปรากฏอยู่ในงานวิจัยจะนำมาพัฒนาเป็นเส้นทางและส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางดังกล่าวต่อไป

ส่วนวิจัยด้านท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ลุ่มทะเลสาบอื่นๆ พบว่า สุริยญา อุไรรัตน์ (2554) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา บุษกร ถาวรประสิทธิ์ (2550) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบขนส่งเพื่อการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ต่อมาบุษกร ถาวรประสิทธิ์ (2554) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และในปีเดียวกันมณฑารพ ยมาภัย และคณะ (2554) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จิราภรณ์ นวลทอง (2553) ได้ศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยว ที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง สมชาย เลี้ยงพรพรรณ (2542) ได้ศึกษาการศึกษาแหล่งทรัพยากรนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในบริเวณทะเลน้อย ทะเลหลวง และทะเลสาบสงขลาและแคล้ว ทองสม (2526) ได้ศึกษาแนวทางพัฒนาทะเลสาบสงขลาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

นอกจากงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำแล้ว พบว่านันทรัตน์ นามบุรี และคณะ (2550) ศึกษาเรื่อง การปรับปรุงโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปเพื่อสนองความต้องการพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสำหรับประเทศไทย กรณีศึกษา 14 จังหวัดของภาคใต้ พบว่า สถานการณ์ท่องเที่ยวมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากภัยธรรมชาติ และการก่อการร้ายในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่ มักเป็นโปรแกรมที่มีเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแวะพักซ้ำ ๆ ทำให้ไม่เป็นที่น่าใจของนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาเที่ยวซ้ำ ดังนั้นการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวอิสระ และนักท่องเที่ยวกลุ่มทัวร์ ควรออกแบบโปรแกรมให้ผสมผสานกับการท่องเที่ยวในเส้นทางธรรมชาติ และเส้นทางวัฒนธรรม ควรมีระยะเวลา 1 วัน 2 วัน และ 3 วัน เพื่อพอเหมาะกับจุดแวะพัก

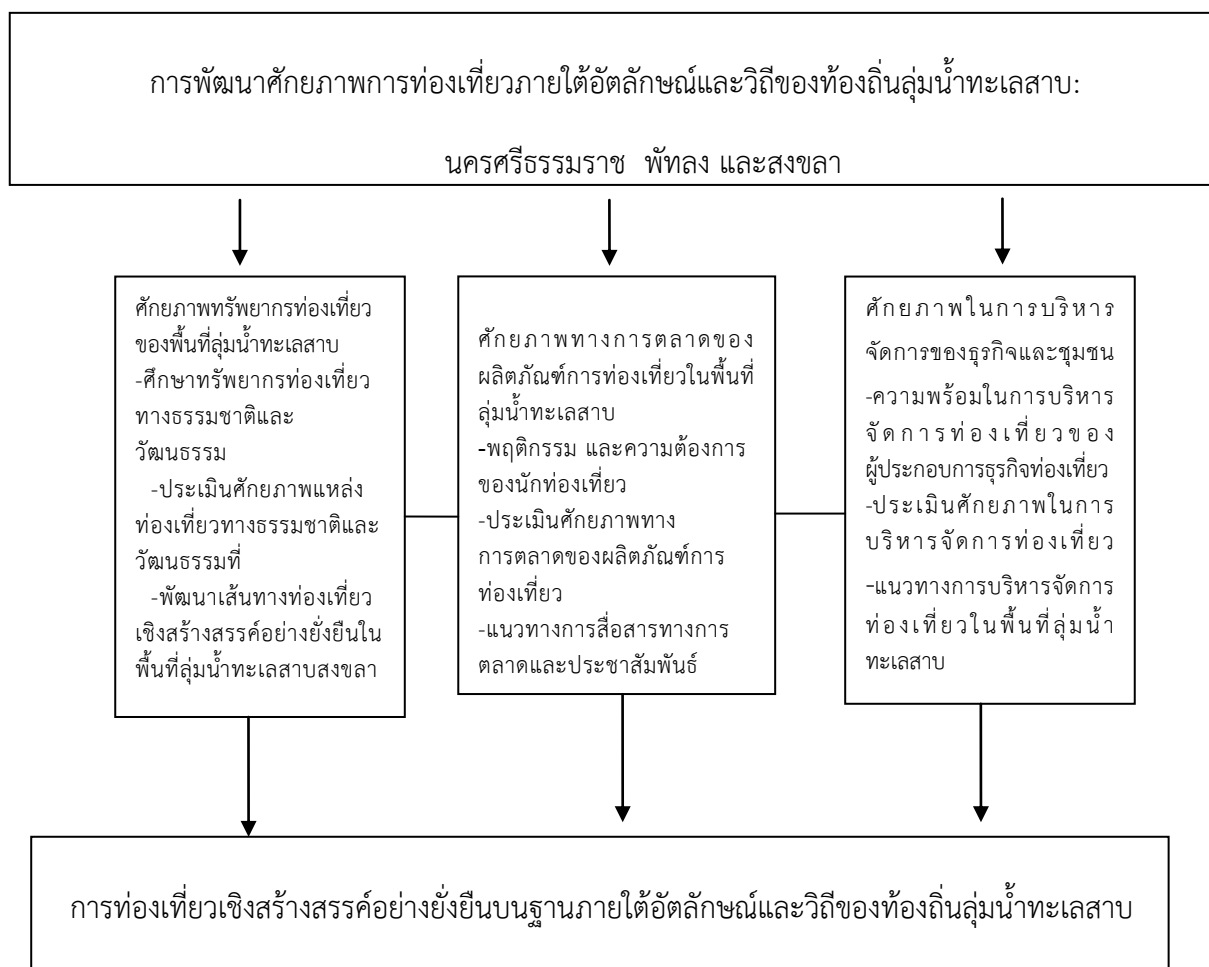
วศิน ปัญญาอุตตระกุล (2550) การศึกษาวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ระยองวัฒนธรรมโดยมีพื้นที่การวิจัย คือจังหวัดกำแพงเพชร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และสุโขทัย โดยสำรวจข้อมูลอุปสงค์และอุปทานการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พบว่า ด้านอุปทานการท่องเที่ยวมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งสิ้น 154 แห่ง โดยอาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มประวัติศาสตร์ 106 แห่ง และกลุ่มประเพณีวัฒนธรรมและกิจกรรมที่สำคัญ 48 แห่ง ด้านอุปสงค์การท่องเที่ยวมีผู้เยี่ยมชมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีโอกาสขยายตัวเนื่องจากมีปริมาณการกลับมาเที่ยวครั้งที่ 2 และ 3 โดยมีความสนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ส่วนใหญ่ประสบปัญหาไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวแบบใหม่ ที่สร้างตลาดการท่องเที่ยวเชิงรุกในรูปแบบ “แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง” ภายใต้จุดขายร่วมกัน ที่มีลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ภายใต้แนวคิด แดนตำนาน แหล่งวีรกรรมและคนกล้า 2) โดยกำหนดมาตรฐานในการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและจัดลำดับความสำคัญเพื่อจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ผลการประเมินแหล่งท่องเที่ยวสามารถจัดลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวได้เป็น 3 กลุ่ม โดยแบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่หลักจำนวน 22 แห่ง 1 พื้นที่รอง 3) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมโดยพิจารณาจากการจัดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มพื้นที่ต่าง ๆ และพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เพื่อนำมาสู่การจัดเส้นทางนำเที่ยวจำนวน 51 เส้นทาง เป็นกลุ่มตำนาน 11 เส้นทาง กลุ่มประวัติศาสตร์ 21 เส้นทาง กลุ่มวัฒนธรรม 19 เส้นทาง 4) ศึกษาเชิงปฏิบัติการแนวทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาคมรอบอุทยานประวัติศาสตร์ ณ บ้านนาต้นจั่น อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ผลจากการศึกษาพบว่าชุมชนมีศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านทรัพยากรและด้านประชาคมในชุมชน โดยเน้นการพัฒนาเพื่อ การค้นหาทีมงาน เพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายเรียนรู้ และประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านตลอดจนพัฒนาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของทีมงานกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือการ พัฒนาบ้านนาต้นจั่นเป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว “Village Based Tourism” ตัวอย่าง โดยมี 5 กลยุทธ์ และ 19 โครงการ โดยโครงการวิจัยได้ดำเนินการตามโครงการต่าง ๆ เป็นโครงการต้นแบบ จำนวน 5 โครงการ

อรพิน สันติธรรมา และคณะ (2550) การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปเพื่อตอบสนองความต้องการพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสำหรับประเทศไทย กรณีศึกษา 15 จังหวัดภาคเหนือ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อสำรวจและจำแนกโปรแกรมการท่องเที่ยวของภาคเหนือในปัจจุบันว่ามีอะไรบ้าง ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในภาคเหนือ และเสนอแนะโปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่มีระยะเวลาเดินทาง 1, 2 และ 3 วัน ตามลำดับ สำหรับนักท่องเที่ยวแบบ อิสระและแบบกลุ่ม การดำเนินการวิจัยเป็นแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจาก 2 กลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มที่ 1 ได้แก่ บริษัทธุรกิจ

ท่องเที่ยวในภาคเหนือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโปรแกรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันและโปรแกรมท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ และกลุ่มที่ 2 ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในภาคเหนือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่าโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน เสนอแหล่งท่องเที่ยวที่กระจุกตัวอยู่ในภาคเหนือตอนบน และโปรแกรมการท่องเที่ยวมักเป็นแบบเชิงผสมมากกว่าเชิงเดี่ยว หลังจากคัดเลือกและจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่แล้ว โปรแกรมการท่องเที่ยวก็ยังคงกระจุกตัวอยู่ในภาคเหนือตอนบนเช่นเดิม และผลการวิจัยยังพบว่าพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางแบบอิสระและแบบกลุ่มมีข้อแตกต่างที่แรก ส่วนนักท่องเที่ยวแบบกลุ่มให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยในการเดินทางเป็นลำดับแรก นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความเสื่อมโทรม และสภาพภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยวไม่เป็นระเบียบสวยงาม

สรุปจากการทบทวนกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด คณะผู้วิจัยแผนงานวิจัยการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ได้สรุปแนวทางดำเนินงานงานเป็นตามภาพที่ 2 เพื่อให้การวิจัยสร้างภาพร่วมกันโดยเฉพาะชุมชนและภาคธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต้องคำนึงถึงความต้องการของคนในพื้นที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวจากภายนอกชุมชน และเพื่อใช้การท่องเที่ยวสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน เพื่อให้เกิดความรัก ความภูมิใจในอัตลักษณ์ของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และการเกิดการพึ่งตนเอง โดยใช้พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นศูนย์กลาง ใช้ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่จะสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยคำนึงการสร้างคามเข้มแข็งภายในโดยเฉพาะภาคธุรกิจและชุมชนรอบพื้นที่ ที่สนใจทำเรื่องการท่องเที่ยว โดยตระหนักถึงมาตรการเชิงรุกในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีชื่อเสียงเช่นการท่องเที่ยวในเมืองหาดใหญ่ การท่องเที่ยวผิงอันตามัน การวิจัยครั้งนี้แนะนำให้ใช้การท่องเที่ยวเป็นตลาดกระจายสินค้าของชุมชน และผลการวิจัยส่วนหนึ่งหากพบแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนางานก็จะใช้เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมด้วยช่วยกันพัฒนาและยกระดับแหล่งท่องเที่ยวใหม่ รวมถึงให้การวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างกระบวนการรับรู้ และการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจวัฒนธรรมและเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันเพื่อให้เกิดความรักและความภูมิใจในอัตลักษณ์ของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ดังภาพกรอบงานวิจัยการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา

กรอบแนวคิดของแผนงานวิจัย

ภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดของแผนงานวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

แผนงานวิจัยเรื่อง ศึกษาศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของธุรกิจและชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรม และความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ 3) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่ โดยนำเสนอระเบียบวิธีวิจัยเป็นดังนี้

3.1 วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. (PAR). ซึ่งเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสำรวจ (field survey) การสังเกต (observation) สัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและผู้คนในชุมชนพื้นที่ โดยแยกรายละเอียดเป็นดังนี้

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาจากเอกสาร และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (documentary research) ทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย โครงการการศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา (สมชาย เลี้ยงพรพรรณ, 2547) โครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548) โครงการพัฒนาการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสงขลา, 2549) และรูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ปรัชญากรณ์ ไชยคช, 2554) ซึ่งพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย จังหวัดพัทลุงทั้งจังหวัด ได้แก่ อำเภอเมืองพัทลุง ปากพะยูน ป่าบอน บางแก้ว เขาชัยสน ตะโหมด กงหรา ควนขนุน ศรีบรรพต ป่าพะยอม และศรีนครินทร์ จังหวัดสงขลา 12 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสงขลา หาดใหญ่ สะเดา นาหม่อม คลองหอยโข่ง รัตภูมิ บางกล่ำ ควนเนียง สิงหนคร สทิงพระ กระแสสินธุ์ และระโนด และจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอชะอวด และอำเภอหัวไทร ดังนั้นการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยพิจารณาจากผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ชุมชนท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว

ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจโรงแรมที่พัก ธุรกิจจันทน์เที่ยว ธุรกิจร้านอาหาร และธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยสุ่มตัวอย่างตามประเภทของธุรกิจการท่องเที่ยว ขนาดของธุรกิจที่ตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลในแต่ละธุรกิจ

3.3 วิธีเก็บและรวบรวมข้อมูล

วิธีเก็บและรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการในการศึกษาผสมผสานระหว่าง การศึกษาจากเอกสาร (documentary research) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสำรวจ การสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง

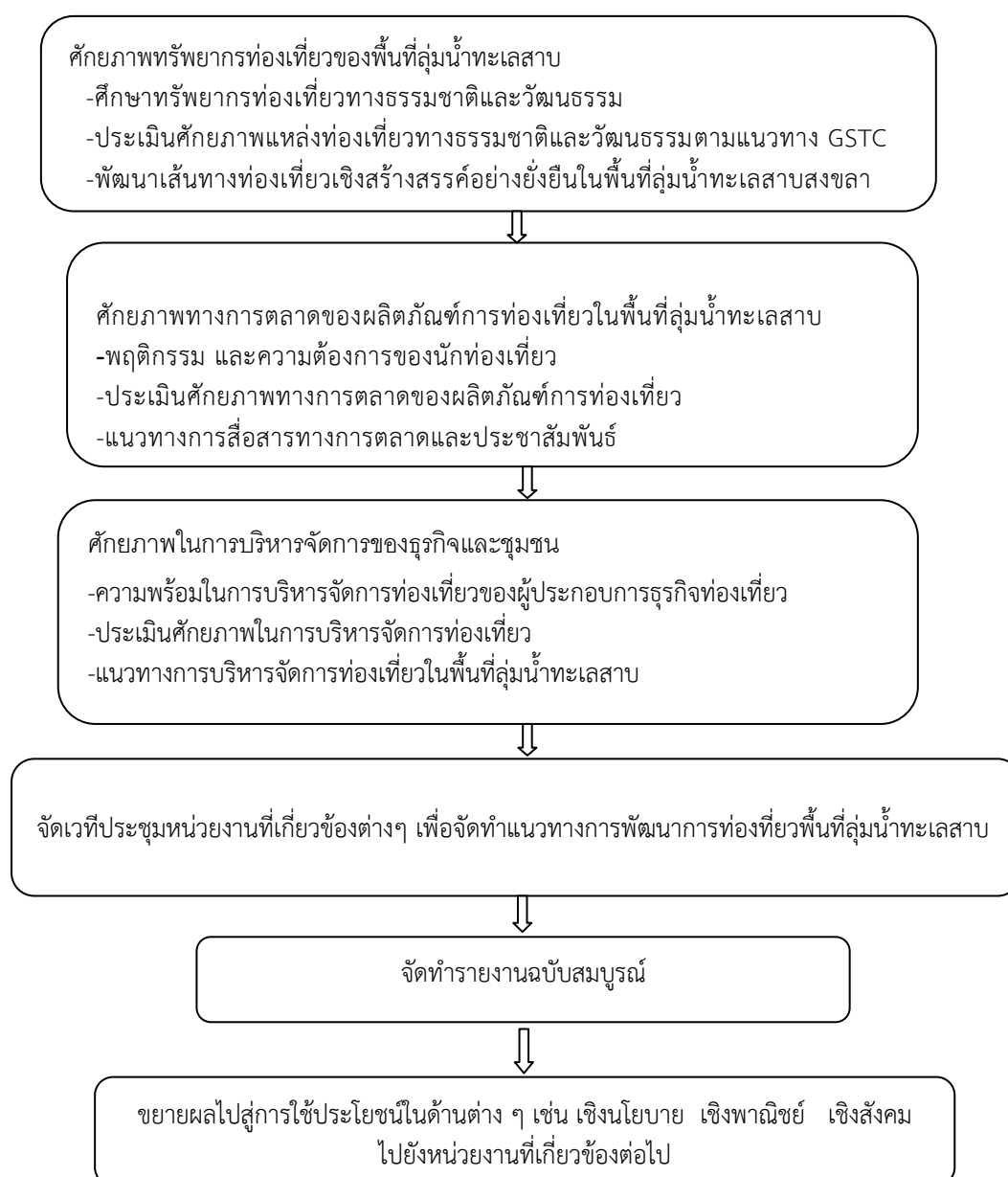
การสนทนากลุ่ม การจัดประชุมระดมความคิดเห็น และการทดสอบโปรแกรมและเส้นทางการท่องเที่ยว โดยแยกรายละเอียดตามเป็นดังนี้

ตารางที่ 3.1 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	กลุ่มเป้าหมาย
ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	ประชุมระดมความคิดเห็นการสำรวจ การสังเกตการณ์ สนทนากลุ่มย่อย สัมภาษณ์เชิงลึก การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยใช้เกณฑ์ GSTC ได้ดำเนินการในช่วงเมษายน-มิถุนายน พ.ศ. 2559 และกิจกรรมสำรวจเส้นทางร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยว	ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจโรงแรมที่พัก ธุรกิจจันทน์เที่ยว ธุรกิจร้านอาหาร และธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ชุมชนท่องเที่ยว และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 200 คน
ศึกษาพฤติกรรม และความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ	การสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ สนทนากลุ่มย่อย กิจกรรม Press TRIP กิจกรรมสำรวจเส้นทางร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยว จัด FAM TRIP ร่วมกับผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวกลุ่มยุโรป (WTM)	สื่อมวลชนจำนวน 25 คน ผู้ประกอบการนำเที่ยวไทย มาเลเซีย 50 คน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจโรงแรมที่พัก ธุรกิจจันทน์เที่ยว ธุรกิจร้านอาหาร และธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ชุมชน จำนวน 150 คน ผู้ประกอบการนำเที่ยวและนักท่องเที่ยวกลุ่มยุโรป (WTM) จำนวน 15 คน
เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่	สัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่มย่อย การประชุมระดมความเห็นร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง เข้าร่วมงานส่งเสริมการขายในงาน WTM	-ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจโรงแรมที่พัก ธุรกิจจันทน์เที่ยว ธุรกิจร้านอาหาร และธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก จำนวน 60 คน -ชุมชนท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่มีโครงสร้างการบริหารจัดการ จำนวน 150 คน -หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา

วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	กลุ่มเป้าหมาย
		การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อุทยานแห่งชาติ เขตห้ามล่า สัตว์ป่า ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 80 คน

3.4 แผนการบริหารแผนงานวิจัยและแผนการดำเนินงานพร้อมทั้งขั้นตอนตลอดแผนงานวิจัย

ภาพที่ 3.1 กระบวนการดำเนินการวิจัยของแผนงานวิจัย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลนำข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง การสนทนากลุ่ม การจัดประชุมระดมความคิดเห็น และการทดสอบ โปรแกรมและเส้นทางการท่องเที่ยว มาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล คัดกรองข้อมูลและจัดแยกเป็น ประเด็นต่างๆ วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ตามประเด็นที่ค้นพบ (topic) แล้วนำมาพรรณนาเชิง อุปนัย (inductive)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

แผนงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา นำเสนอผลการวิจัย เป็นดังนี้ 1) อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 2) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา 3) พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ 4) เสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่

4.1 อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความอุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งของโลก มีสัตว์น้ำนานาชนิด ซึ่งเป็นเสมือนอู่ข้าวอู่น้ำที่หล่อเลี้ยงสรรพชีวิตรอบทะเลสาบ ประกอบด้วยจังหวัดสงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช มีชุมชนอาศัยอยู่มากกว่า 160 ชุมชน มายาวนานหลายชั่วอายุคน ชุมชนรอบทะเลสาบมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดเป็นระบบเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เกษตรกรรม ซึ่งเกื้อกูลต่อการยังชีพของคนในชุมชนรอบทะเลสาบ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเงินตราของผู้คนในพื้นที่สมัยก่อนถ้าย้อนไปหาอดีต ชุมชนบริเวณทะเลสาบสงขลา มีลักษณะเป็นเมืองท่าที่ติดต่อกับต่างชาติและในหลายพื้นที่เป็นชุมชนเกษตรกรรมกระจายตัวตามจุดต่างๆ รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะในอดีตผู้คนมีน้อย และไม่เดือดร้อนในเรื่องข้าวปลาอาหารมากนัก ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรนั่นเอง ต่อมาในสมัยอยุธยาเป็นต้นมา ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้นทั่วไปรอบทะเลสาบซึ่งมีเกิดการขยายตัวของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผู้คนในพื้นที่มีค่านิยม และประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ส่วนในลักษณะของสังคมปัจจุบันของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีหลาย ๆ สิ่งหลาย ๆ อย่างเปลี่ยนแปลงไป ส่วนหนึ่งที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือการเพิ่มขึ้นของประชากร และการลดลงของทรัพยากรนั่นเอง ถ้าจะมองตัวเลขของประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณรอบทะเลสาบมีประมาณ 1.2 ล้านคน ใน 173 ตำบล 1,412 หมู่บ้าน โดยประชากรส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นตามบริเวณรอบทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางตอนใต้ของทะเลสาบเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ คือ เมืองหาดใหญ่ และเมืองสงขลาและบางในแถบพื้นที่สูงและภูเขาของจังหวัดพัทลุง

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าสังคมของชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาจะเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัยไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ค่านิยม และวัฒนธรรมต่าง ๆ จะเปลี่ยนไปเช่นไร แต่ผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังรักทะเลสาบ ช่วยกันอนุรักษ์และฟื้นฟูเชื่อมั่นว่าสังคมของชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาจะน่าอยู่และกลับมามีชีวิตชีวาเหมือนในอดีตอีกครั้ง โดยมีหลายหน่วยงานได้ร่วมมือกันพัฒนาทะเลสาบหลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องการท่องเที่ยวควรคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้ประโยชน์จากพื้นที่ โดยไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตในพื้นที่ได้รับเสียหาย

ผลการวิจัยได้จากสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วมและเข้าไปสัมผัสกับอัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตลอดระยะเวลา 1 ปีในโครงการวิจัยสามารถสรุปเรื่องอัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อนำไปใช้ประยุกต์เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง

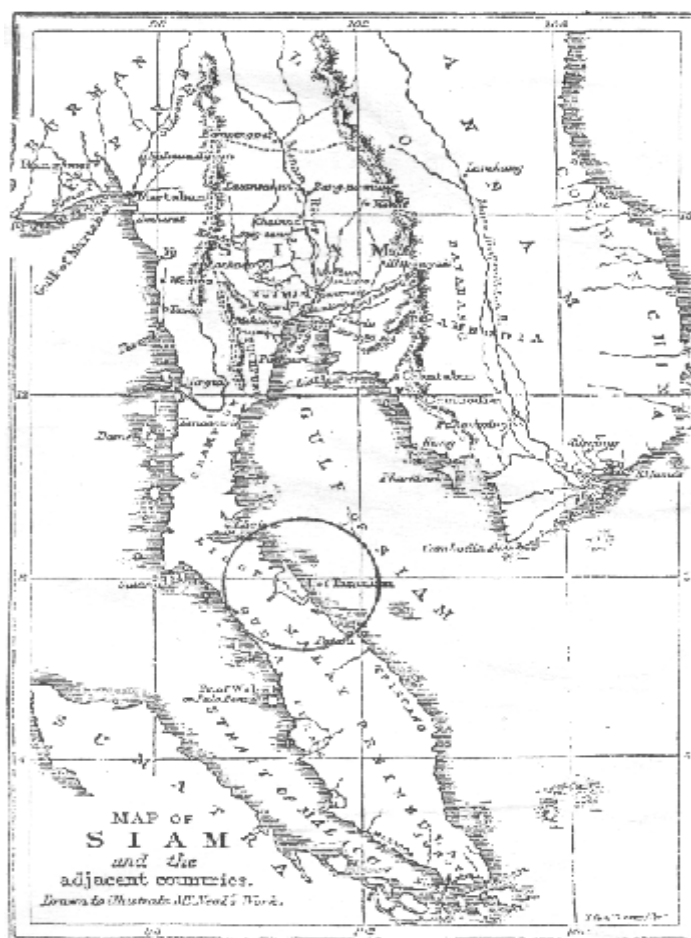
สร้างสรรค์ ประกอบด้วยข้อมูลที่สำคัญเป็นดังนี้ ความเป็นมาและประวัติของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อุตลักษณ์และวิถีชีวิตของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ความเป็นมาและประวัติของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

พื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์กว่า 6,000 ปี มีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ด้านตะวันตกของทะเลสาบมีคนเข้ามาอาศัยทั้งในพื้นที่สูงและพื้นที่ราบ โดยพบหลักฐานกระดูกมนุษย์ เครื่องปั้นดินเผาต่างๆ และพบขวานหินขัดสมัยหินใหม่ไม่ต่ำกว่า 100 ชิ้น ตามภูเขาและถ้ำหินปูนในจังหวัดพัทลุง หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าเกิดชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง ได้แก่ เศษเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมากที่พบในถ้ำล่องลมเขาชัยสน อำเภอลำเลียง ตำบลบ้านนา กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง และพบหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในสมัยก่อนในพื้นที่ทางฝั่งตะวันออกและทางตอนใต้ของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในหลายพื้นที่มีหลักฐานพบตามป่าและภูเขาในจังหวัดสงขลา เช่น พบภาชนะดินเผาแบบหม้อสามขา ภาชนะดินเผาลายเชือกทาบ ขวานหินขัด และโครงกระดูกมนุษย์และสัตว์ ในสมัยหินใหม่ฝังอยู่ในถ้ำและเพิงทางทิศเหนือของเขารักเกียรติ อำเภอรัตนภูมิ พบภาชนะดินเผาลายเชือกทาบสมัยหินใหม่จำนวนมากที่ถ้ำเขารูปช้าง อำเภอสะเดา พบขวานหินขัดที่บ้านสวนตุล และคาบสมุทรสทิงพระ ซึ่งน่าจะเป็นการตั้งถิ่นฐาน ยุคแรกและใช้ชีวิตด้วยการล่าสัตว์และหาของป่า ต่อมาในช่วงระหว่าง 5,000-3,000 ปีมาแล้ว ได้มีการอพยพมายังที่ราบและชายฝั่ง ใช้ชีวิตด้วยการเพาะปลูกและจับสัตว์น้ำ และได้มีการติดต่อกับภายนอก โดยเฉพาะ ชาวอินเดียและจีนเมื่อประมาณ 2,000-3,000 ปีมาแล้ว

จากหลักฐานของแผนที่ของชาวต่างประเทศ พื้นที่บริเวณนี้มีลักษณะแตกต่างจากปัจจุบันมากพอสมควร โดยเฉพาะบริเวณอำเภอกว๋ายไทร อำเภอรโนด อำเภอกระแสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอลิงหนคร บริเวณนี้แต่เดิมเป็นเกาะสองเกาะ คือพื้นที่ในส่วนอำเภอกว๋ายไทรไปจนถึงอำเภอลิงหนครซึ่งเป็นเกาะขนาดใหญ่ ส่วนเกาะขนาดเล็กก็คือ "เกาะใหญ่" ในปัจจุบัน อันเกิดจากระดับน้ำที่ลดลงทำให้พื้นที่ดินเดิมใต้ผิวน้ำโผล่ขึ้นมาเป็นภูเขาเตี้ย ๆ ประกอบกับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดเอาทรายทะเลมาทับถมทางด้านซีกตะวันออกของภูเขา ทำให้เกิดสันทรายงอกออกไปเรื่อย ๆ ในขณะที่ซีกตะวันตกของภูเขาก็ก่เกิดดินตะกอนที่ลำนํ้าสายสั้น ๆ คือ คลองนางเรียม คลองปากประ คลองลำปำ คลองท่าเตื่อ คลองอู่ตะเภา และแม่น้ำสายยาวที่พาดจากจังหวัดสตูลไหลออกทะเลที่บริเวณทะเลสาบตอนในในปัจจุบัน ทำให้แผ่นดินทั้งสองด้านงอกออกไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นเกาะขึ้น ซึ่งภายหลังเกาะนี้ก็ได้ออกไปตั้งถิ่นฐานทำมาหากินเป็นชุมชนหนาแน่นเพราะมีความเหมาะสมที่จะเป็นท่าเรือ และสามารถกำบังลมได้เป็นอย่างดี แม้แผ่นดินทางด้านทิศเหนือจะงอกออกไปจนติดเป็นแผ่นดินเดียวกันแล้ว บริเวณเกาะซึ่งพัฒนาเป็นแหลมก็ยังคงเป็นชุมชนที่หนาแน่นยิ่งขึ้น เมื่อน้ำในทะเลสาบตอนในเปลี่ยนเป็นน้ำจืด เพราะได้รับอิทธิพลจากน้ำในลำคลองหลายสายที่ได้กล่าวถึงข้างต้น พื้นที่โดยรอบของทะเลสาบจึงเริ่มกลายเป็นพื้นที่เพาะปลูกเนื่องจากบริเวณนี้มีดินตะกอนทับถมกันมากซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูก จึงกลายเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของภาคใต้ โดยเฉพาะบริเวณฝั่งตะวันตก หรือพื้นที่ของจังหวัดพัทลุงในปัจจุบัน ขณะเดียวกันทะเลสาบที่เกิดขึ้นก็เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิดด้วย

ส่วนบริเวณตอนบนหรือแถบต้นน้ำเชิงเขาเป็นเขตป่า โดยมีป่าดงดิบขึ้นปกคลุมหนาแน่น ในอดีตจึงมีผลผลิตจากป่าจำนวนมาก เช่น หวาย ไม้ไผ่ สมุนไพร งามช้าง เครื่องหนัง เขาสัตว์ และของป่า อื่น ๆ ซึ่งของพวกนี้พ่อค้าชาวจีนและอินเดียต้องการมาก พ่อค้าชาวจีนและอินเดียจึงเดินทางเข้ามาค้าขาย โดยนำสินค้าเหล่านี้ผ่านปากน้ำออกทะเลอ่าวไทยบริเวณเขาแดง นอกจากนี้ชาวต่างชาติได้นำเอาอารยธรรมเข้ามาเผยแพร่ในบริเวณคาบสมุทรมาลายูและรวมถึงพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 4.1 แผนที่โบราณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
ที่มา : <http://www.sklonline.com/demo.html>

ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้มีการพัฒนาจนเจริญรุ่งเรืองเป็นชุมชนเมืองโบราณบริเวณคาบสมุทรสทิงพระในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-18 มีหลักฐานการเป็นเมืองสำคัญทั้งคูน้ำ คันดิน และกำแพงเมืองโบราณ มีการติดต่อสัมพันธ์กับต่างชาติทั้งจีน อินเดีย และอาหรับ ชุมชนโบราณที่สำคัญ ได้แก่ ชุมชนโบราณปะโอ อำเภอสิงหนคร ชุมชนโบราณสทิงพระ บริเวณเขาควหา-เขาพะโคะ อำเภอสทิงพระ และชุมชนโบราณสีหยัง อำเภอรโนด ทั้งหมดอยู่ในจังหวัดสงขลา การตั้งถิ่นฐานในยุคประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน

ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ดินแดนบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้พัฒนาจนเจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็วทั้งด้านฝั่งตะวันตก ซึ่งมีศูนย์กลางที่เมืองพัทลุง และฝั่งตะวันออกมีศูนย์กลางที่เมืองสงขลา เหตุการณ์ทางการเมืองในสมัยนั้นทำให้มีการโยกย้ายเมืองหลายครั้ง จนกระทั่งย้ายมาอยู่ตรงเมืองพัทลุงและสงขลาในปัจจุบัน ในปลายพุทธศตวรรษที่ 24 และต้นพุทธศตวรรษที่ 25 มีหลักฐานของความเจริญรุ่งเรืองในยุคนี้มากมายทั้งที่เป็นวัด (เช่น วัดเขียนบางแก้ว วัดจะทิ้งพระ เป็นต้น) ชากเมือง (เช่น โคกเมืองบางแก้ว กำแพงเมืองสงขลาที่เขาแดง กำแพงเมืองพัทลุง ที่เขาชัยบุรี เป็นต้น) พระพุทธรูป เนินดิน สระน้ำ ฯลฯ การตั้งถิ่นฐานของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในปัจจุบันกระจุกกระจายเป็นกลุ่มตามบริเวณพื้นที่ราบรอบๆ ทะเลสาบสงขลา ได้แก่ การตั้งถิ่นฐานเป็นเมืองหรือชุมชนใหญ่ โดยเฉพาะเทศบาลนครสงขลา เทศบาลนครหาดใหญ่ และเมืองพัทลุง ฯลฯ ชุมชนที่อยู่ชานเมืองใหญ่ๆ

ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญๆ และการตั้งถิ่นฐานที่มีมาแต่เดิมซึ่งต้องพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรในลุ่มน้ำ เช่นกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนต่างๆ ริมชายฝั่งทะเลสาบสงขลา

อัตลักษณ์และวิถีชีวิตของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

อัตลักษณ์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ขึ้นกับภูมิลักษณะทางธรรมชาติที่ส่งผลต่อภูมินิเวศ ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และการตั้งถิ่นฐานของผู้คน จากการลงพื้นที่ สัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต โดยการเข้าไปอยู่ในพื้นที่ของคณะผู้วิจัย สามารถสังเคราะห์อัตลักษณ์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อนำทรัพยากรข้อมูลในการนำไปบูรณาการเพื่อก่อให้เกิดการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตามอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยจะอธิบาย ลักษณะภูมิศาสตร์ของพื้นที่ลุ่มน้ำ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ชุมชนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ความเป็นอยู่ของผู้คน วัฒนธรรมประเพณี และอื่น ๆ

ภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ภาคใต้มีลักษณะเป็นคาบสมุทรที่ทอดตัวยาวในแนวเหนือ-ใต้ และตั้งอยู่ใกล้ชิดกับเส้นศูนย์รัศมีมากกว่าภูมิภาคใดๆของไทย นอกจากนี้ ยังมีมหาสมุทรขนานอยู่ทั้งสองข้าง ภูมิอากาศของภาคใต้จึงมีความแปรปรวนสูงจากอิทธิพลของทะเลทั้งอ่าวไทย และมหาสมุทรอินเดีย ตลอดจนอิทธิพลจากกระแสลม ทั้งลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่าน มาจากภาคพื้นมหาสมุทรซึ่งได้หอบเอาไอน้ำที่กลั่นตัวขึ้นไปในอากาศมาเมื่อพัดผ่านแผ่นดินคาบสมุทรจึงควบแน่นกลั่นตัวลงมาเป็นน้ำฝน ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้พื้นที่ภาคใต้จึงมีฝนที่ตกชุก และมีพายุลมแรงตลอดทั้งปี ตลอดจนมีความชื้นสัมพัทธ์ในอากาศสูง จากที่กล่าวมาข้างต้นพื้นที่ภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตั้งอยู่บริเวณกึ่งกลางของภาคใต้

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นแผ่นดิน นับตั้งแต่สันปันน้ำปากตะวันตกของแนวเทือกเขาบรรทัดที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของทะเลสาบสงขลาโดยไหลผ่านลำห้วยลำคลอง และแม่น้ำสายต่างๆ พื้นที่ส่วนแผ่นดินนี้มีพื้นที่ประมาณ 7,687 ตร.กม. สำหรับส่วนที่ 2 คือ “ทะเลสาบสงขลา” มีลักษณะเป็น “ลากูน (Lagoon)” มีพื้นที่ประมาณ 8,729 ตร.กม. โดยมีแหล่งต้นน้ำอยู่ทางตะวันตกบนเทือกเขาบรรทัดที่ทอดตัวยาวในแนวเหนือ-ใต้ เป็นสันปันน้ำที่กั้นพื้นที่ระหว่างปากฝั่งอ่าวไทยและอันดามัน สำหรับที่ลาดภูเขาปากตะวันตกมีภูมิประเทศค่อยๆ ลาดเทลงมาสู่ทะเลสาบ ส่วนทางด้านตะวันออกของทะเลสาบจะเป็นสันทรายยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ติดกับอ่าวไทย โดยต้นกำเนิดของแม่น้ำสาขาย่อยของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ส่วนใหญ่อยู่ใน จ.พัทลุง เช่น คลองปากประ คลองลำปำ คลองห่านโพธิ์ เป็นต้น ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แบ่งเป็น 4 ส่วนหลัก คือ ทะเลน้อย ทะเลสาบตอนบน (ทะเลหลวง) ทะเลสาบตอนกลาง และทะเลสาบตอนล่างดังนี้

ภาพที่ 4.2 การแบ่งพื้นที่ทะเลสาบ

ทะเลน้อย

ทะเลน้อย ตั้งอยู่ทางตอนบนสุดของทะเลสาบ มีพื้นที่ครอบคลุม 3 จังหวัด คือ อ.ควนขนุน จ.พัทลุง อ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราช และ อ.ระโนด จ.สงขลา มีพื้นที่ประมาณ 27.2 ตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ยประมาณ 1.5 เมตร มีลักษณะเป็นทะเลสาบน้ำจืด โดยมีคลองนางเรียบ คลองบ้านกลาง และ คลองยวนเชื่อมต่อระหว่างทะเลน้อยกับทะเลหลวง รอบพื้นที่ทะเลน้อยมีลักษณะเป็นพื้นที่ป่าพรุ ขนาดใหญ่ เรียกว่า "พรุควนเคร็ง" มีเนื้อที่ประมาณ 195,545 ไร่อยู่ในเขตรอยต่อของ จ.พัทลุง จ.สงขลา และ จ.นครศรีธรรมราช

ทะเลสาบตอนบน หรือทะเลหลวง

ทะเลสาบตอนบน อยู่เหนือสุดซึ่งมีลำคลองเชื่อมต่อกับทะเลน้อย เรื่อยลงมาถึง "ฝั่งลำป่า" ซึ่งอยู่ในเขต จ.พัทลุง ซึ่งมี คลองลำป่า บ้างเรียกทะเลสาบตรงบริเวณนี้ว่า ทะเลลำป่า ทะเลสาบตอนบน หรือทะเลหลวง ตั้งอยู่ถัดจากทะเลน้อยลงมาจนถึงแหลมจองถนน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง และแหลมควายราบฝั่งเกาะใหญ่ อ.กระแสสินธุ์ จ.สงขลา ซึ่งเป็นช่วงที่กว้างใหญ่ที่สุดของทะเลสาบ มีพื้นที่ประมาณ 458.80 ตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ยประมาณ 2 เมตร ปกติมีเป็นทะเลสาบน้ำจืด แต่ในช่วงฤดูแล้งที่น้ำจืดมีปริมาณน้อย และมีน้ำทะเลหนุนสูง น้ำในทะเลสาบส่วนนี้จะมีระดับความเค็มสูงขึ้น

ทะเลสาบตอนกลาง

ทะเลสาบตอนกลาง มีพื้นที่ตั้งแต่บริเวณตอนใต้ของคลองลำป่าไปจนกระทั่งถึงมีลำคลองหานโพธิ์ที่สามารถเชื่อมต่อเข้าไปยังพื้นที่ตอนใน เรื่อยลงมาทางใต้ผ่านชุมชนบ้านจกเก ชาวบ้านบริเวณนี้เรียกทะเลจกเก ต่อลงมายังแถบ บางแก้วอยู่ถัดจากทะเลหลวงลงมาบรรจบกับ อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง และบริเวณตอนใต้อยู่บริเวณ บ้านปากกรอ อ.สิงหนคร จ.สงขลา มีพื้นที่ประมาณ 377.2 ตารางกิโลเมตร ความลึกเฉลี่ย

ประมาณ 2 เมตร เป็นส่วนของทะเลสาบที่มีหลายเกาะ เช่น เกาะสี่ เกาะห้า เกาะนางคำ เกาะกระ เป็นต้น ทะเลสาบตอนกลางมีลักษณะเป็นระบบนิเวศแบบสามน้ำ อันได้แก่ น้ำเค็ม น้ำจืด และน้ำกร่อย ซึ่งจะมี ความเค็มที่ผันแปรไปตามแต่ฤดูกาล พื้นที่บริเวณนี้แต่เดิมเป็นชุมชนชาวนาขนาดใหญ่มาตั้งแต่สมัยอยุธยา ดังปรากฏประจักษ์หลักฐาน คือ "วัดตะเขยิบางแก้ว" ซึ่งเป็นวัดสำคัญประจำชุมชน และมีการสร้างพระ เจดีย์ประธานของวัดที่สะท้อนว่าได้รับอิทธิพลจากพระบรมธาตุเจดีย์วัดพระธาตุนครศรีธรรมราช ต่อลงมา คือ ชุมชนสะทัง และจองถนน พื้นที่บริเวณเป็นตมหมู่เกาะสี่เกาะห้า เป็นแหล่งรังนกชั้นเลิศ มีการสัมปทาน รังนกมาตั้งแต่สมัยโบราณ รังนกที่เกาะสี่เกาะห้าเป็นต้องการของตลาดการค้ารังนกระดับโลก ก่อเกิดวิถีและ วัฒนธรรมที่น่าสนใจ ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ ตำบลเกาะหมาก อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง พื้นที่บริเวณมีความหลากหลาย ทางธรรมชาติ มีหมู่เกาะ ชายหาด มีวัฒนธรรม มีอัตลักษณ์ วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน และเป็นสำคัญใน เส้นทางเสด็จประพาสต้นของรัชกาลที่ 5 นับได้พื้นที่ทะเลสาบตอนกลางเป็นจุดสำคัญที่พัฒนาควร สร้างสรรค์ในเรื่องการท่องเที่ยวต่อไป

ทะเลสาบตอนล่าง

ทะเลสาบตอนล่างตั้งอยู่ตอนใต้สุดของทะเลสาบสงขลา และมีปากทะเลที่เชื่อมต่อกับอ่าวไทย พื้นที่ทั้งหมดอยู่ในเขต จ.สงขลา ครอบคลุม อ.เมืองสงขลา อ.บางกล่ำ อ.ควนเนียง และ อ.สิงหนคร มีพื้นที่ ประมาณ 185.8 ตารางกิโลเมตร ซึ่งนับตั้งแต่ปากทะเลตรงบริเวณที่เชื่อมต่อกับทะเลหลวงตรงตำแหน่ง หัวเขาแดง-แหลมสนอ่อนนับไปจนถึงบริเวณปากอ่าวซึ่งเป็นช่องทางน้ำแคบที่เชื่อมระหว่างทะเลสาบ ตอนล่างกับทะเลสาบตอนกลาง ความลึกเฉลี่ยประมาณ 1.5 เมตร ยกเว้นบริเวณช่องแคบที่ติดต่อกับทะเล อ่าวไทย ซึ่งเป็นช่องเดินเรือมีความลึกประมาณ 12-14 เมตร บริเวณนี้มีลักษณะเป็นทะเลสาบน้ำเค็มเป็น ส่วนใหญ่ แต่บางช่วงในฤดูฝนมีลักษณะเป็นน้ำกร่อย และเป็นพื้นที่ได้รับอิทธิพลจากน้ำขึ้น-น้ำลงอยู่ ตลอดเวลา อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตอนล่าง ในอดีตเป็นแหล่งผลิตสินค้าเช่น เครื่องปั้นดินเผา ที่สำคัญเป็นประตูทางการค้ากับต่างชาติมาแต่โบราณ สินค้าจำพวกของป่า ไม่ว่าจะเป็น งาช้าง เครื่องเทศ พริกไทย และข้าว ที่หาและผลิตได้ในพื้นที่ทะเลสาบตอนบนและตอนกลาง จะถูกส่งออก บริเวณปากน้ำ วิถีชีวิตและการค้ายังดำเนินการมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน แต่ชนิดของสินค้าหลาย รายการอาจมีการเปลี่ยนไปบ้างตามความต้องการของลูกค้า นอกจากนี้บริเวณทะเลสาบตอนล่าง เป็นที่ตั้ง เมืองเก่าสงขลา ทำให้พื้นที่บริเวณนี้มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ หลากหลาย เนื่องมาจากในอดีตพื้นที่บริเวณนี้มีความหลากหลายทางหลายทางพหุวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

จากลักษณะภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ก่อให้เกิดการตั้งถิ่นฐาน ผังชุมชน และรูปแบบ สถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ขึ้นอยู่ความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ มีทั้งที่ราบชายฝั่ง ทะเล ปากอ่าว ที่ราบเชิงเขา หรือระหว่างภูเขา ที่ราบตามแนวสายน้ำ ตลอดจนทะเลสาบน้ำจืด และน้ำ กร่อยที่กว้างใหญ่ ภูมิลักษณะทางพื้นที่ ที่หลากหลายดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานกระจายตัว ในพื้นที่บริเวณทะเลสาบ จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่า หลายชุมชนยังมีการตั้งถิ่นฐานและเป็นชุมชน แบบดั้งเดิม ส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนประมงชายฝั่งและชุมชนการเกษตร ในการตั้งชุมชนคำนึงถึงปัจจัยที่ สำคัญที่สุด คือ ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำนาปลูกข้าว อย่างไรก็ตามที่ราบที่อุดม สมบูรณ์และกว้างขวาง ตลอดจนมีน้ำท่าอุดมสมบูรณ์เช่นพื้นที่ราบรอบๆ ทะเลสาบหรืออาจจะเรียกได้ว่าที่ รียบในลุ่มน้ำ

เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นฐานสำหรับการพัฒนาท่องเที่ยวบนพื้นฐานอัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่น คณะวิจัยได้จำแนกพื้นที่รอบทะเลสาบตามลักษณะของภูมิประเทศดังต่อไปนี้ คือ

พื้นที่ราบด้านตะวันออกของทะเลสาบ ได้แก่ พื้นที่ทางฝั่งตะวันออกของทะเลสาบซึ่งทำหน้าที่เป็นคันกั้นระหว่างทะเลสาบและทะเลหลวง ซึ่งมีลักษณะเป็นสันทรายที่ทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ที่ทอดตัวมาจากแนวของสันทรายแหลมตะลุมพุกทอดตัวต่อเนื่องมาจนถึง อ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราช ยาวไปจนจรดพื้นที่หัวเขาแดงใน อ.สิงหนคร จ.สงขลา เรียกแนวสันทรายนี้ว่า "สันทรายสทิงพระ" ซึ่งมีความยาวประมาณ 155 กิโลเมตร นอกจากนี้ ลักษณะทางธรณีวิทยาของสันทรายสทิงพระมีลักษณะเป็นคันสูงสลับกับที่ราบลุ่มมีความกว้างที่สุดประมาณ 10 กิโลเมตร และที่แคบที่สุดประมาณ 3 กิโลเมตร โดยมีสันกลางทอดตัวลงมากเป็นแกนกลางทำให้พื้นที่ทางปากกริมทะเลค่อยๆ มีลักษณะเป็นเนินทรายที่ลาดลงไปยังชายฝั่งทะเล ในขณะที่อีกฟากหนึ่งของแกนกลางดังกล่าวมีลักษณะเป็นดินตะกอนที่มีความละเอียดและกักเก็บน้ำได้ดี พื้นที่แถบ อ.สทิงพระ อ.ระโนด อ.กระแสดินรุ้ง จ.สงขลา พื้นที่บริเวณนี้มีฐานทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ที่หลากหลาย เป็นต้นทุนที่สำคัญที่จะนำเอาทรัพยากรเหล่านี้มาคิดสร้างสรรค์โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในสร้างรายได้ให้กับพื้นที่ต่อไป

พื้นที่ราบด้านตะวันตกของทะเลสาบ ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นชายฝั่งทะเลมาก่อน จนกระทั่งเมื่อมีการทับถมของแนวสันทรายสทิงพระจึงทำให้พื้นที่ลุ่มที่เคยเป็นท้องทะเลเดิมที่อยู่ระหว่างพื้นที่ลาดเชิงเขาบรรทัดกับสันทรายสทิงพระกลายเป็นทะเลสาบน้ำจืดในที่สุด พื้นที่ทางปากตะวันตกของทะเลสาบที่กล่าวมานี้ มีลักษณะเป็นพื้นที่ลาดเชิงเขาที่ลาดชันขึ้นไปทางด้านตะวันตกไปสู่แนวเทือกเขาบรรทัดที่ทอดตัวยาวเป็นกระดูกสันหลังของคาบสมุทรในแนวทิศเหนือ-ใต้ นอกจากนี้ พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะทางกายภาพเป็นลูกคลื่นลอนลาดสลับลอนชัน และที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลำคลองที่ไหลลงมาจากแนวเทือกเขาบรรทัดทางตะวันตกไหลลงสู่ทะเลสาบที่อยู่ทางตะวันออกอยู่หลายสาย เช่น คลองปากประ คลองลำปำ คลองหานโพธิ์ จึงทำให้บริเวณที่ราบลุ่มแถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยได้รับแร่ธาตุและอินทรีย์วัตถุที่มาจากของตะกอนดินที่ลำน้ำสายต่างๆ ได้ลำเลียงมา

นอกจากนี้ ภูมิอากาศของทะเลสาบได้รับอิทธิพลจากมรสุมเขตร้อน ทำให้มีฝนตกชุกมากเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากมวลอากาศที่พัดผ่านมหาสมุทรทั้งสองฝั่ง ในช่วงแรกเกิดขึ้นระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายนซึ่งถือว่าเป็น ฤดูฝนช่วงแรก โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดผ่านจากมหาสมุทรอินเดีย แต่ทว่าฝนช่วงต้นนี้จะตกในพื้นที่ จ.พัทลุง หรือด้านตะวันออกของเทือกเขาบรรทัดน้อยกว่าทางปากตะวันตก เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่มีเทือกเขาบรรทัดทอดตัวยาวลงไปในแนวเหนือ-ใต้ จึงทำให้พื้นที่ปากตะวันออกของเทือกเขาบรรทัดเป็นเขตเงาฝน และ "ฤดูฝนช่วงหลัง" และในช่วงที่สองอยู่ระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคมซึ่งเป็นผลมาจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่านอ่าวไทยเข้าหาฝั่งโดยไม่มีเทือกเขาเป็นแนวกำบังลมจึงทำให้มีฝนตกหนักในพื้นที่

ส่วนฤดูร้อนของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีฤดูร้อนสั้นๆ ประมาณ 3 เดือน เริ่มตั้งแต่กุมภาพันธ์ ไปสิ้นสุดเมษายน มูลเหตุดังกล่าวมาข้างต้น ทั้งในประเด็นเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ตลอดจนมีฤดูฝนที่ชุกมากทำให้พื้นที่บริเวณนี้มีความสมบูรณ์อย่างสูงเหมาะแก่การทำนา และพื้นที่บริเวณทะเลสาบสงขลาถือได้ว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของคาบสมุทรภาคใต้ ตลอดจนดินแดนตอนปลายของคาบสมุทรในแถบคาบสมุทรมะละกาอีกด้วย ประกอบกับการมีแม่น้ำลำคลองหลายสายไหลผ่านที่ราบสูงลงสู่ทะเล ทำให้บริเวณนี้มีความเหมาะสมแก่การเพาะปลูก โดยเฉพาะการทำนาปลูกข้าวอย่างยิ่ง ซึ่งต่อมาบริเวณดังกล่าวกลายเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของภาคใต้

สำหรับพื้นที่ส่วนที่เป็น "ทะเลสาบ" มีลักษณะเป็น ลากูน (Lagoon) พื้นที่น้ำที่กว้างใหญ่ที่อยู่ภายในแผ่นดิน มักเกิดในบริเวณแอ่งแผ่นดิน หรือบริเวณที่มีน้ำขังซึ่งอาจจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของธรณีสัณฐาน ตลอดจนการทับถมของดินตะกอนบริเวณปากน้ำที่เชื่อมต่อกับทะเล โดยมีพื้นที่ต้นน้ำอยู่

ทางด้านตะวันตกของกลุ่มน้ำ มีสภาพภูมิประเทศเป็นเทือกเขา คือ เทือกเขานครศรีธรรมราช หรือเทือกเขาบรรทัดทอดยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ ซึ่งเป็นเขตติดต่อระหว่าง จ.ตรังกับ จ.พัทลุง และประเทศมาเลเซีย และสภาพภูมิประเทศค่อยๆ ลาดเทมาทางทิศตะวันออกลงสู่ทะเลสาบ ซึ่งกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นทะเลสาบที่มีอาณาเขตใหญ่ที่สุดกว่าทะเลสาบอื่นๆ ในประเทศไทย มีพื้นที่ครอบคลุมเขต จ.สงขลา จ.พัทลุง และจ.นครศรีธรรมราช อยู่ มีพื้นที่ประมาณ 1,042.6 ตารางกิโลเมตร มีรูปร่างเป็นแนวยาวตามชายฝั่งทะเลจากทิศเหนือไปยังทิศใต้ประมาณ 75 กิโลเมตร ความกว้างจากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออกประมาณ 20 กิโลเมตร มีความลึกประมาณ 1.5-2.5 เมตร

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานชุมชนในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตามลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่าง การตั้งถิ่นฐานของผู้คนในรอบลุ่มน้ำนับแต่โบราณกาลนั้นมีลักษณะของทำเลที่ตั้งที่หลากหลาย มีทั้งตั้งถิ่นฐานบนที่ราบริมชายฝั่งทะเล บริเวณปากอ่าว บริเวณท่าเรือที่มีการขนถ่ายและแลกเปลี่ยนสินค้า บริเวณที่ราบเชิงเขา บริเวณที่ราบหลังเขา หรือที่ราบระหว่างภูเขา ที่ราบริมแม่น้ำ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดินและปัจจัยพื้นฐานของการยังชีพเป็นสำคัญ

ชุมชนรอบกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถจำแนกชุมชนตามลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ออกได้เป็น 3 ส่วน คือ 1) ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ราบ 2) ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่เนิน ที่ลาดเชิงเขา และภูเขา และ 3) ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ลุ่มริมทะเลสาบ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ราบ

ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ราบ สามารถจำแนกพื้นที่ออกได้เป็น 2 ส่วน คือ 1) พื้นที่ราบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ฝั่งตะวันออก ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างสันทรายสทิงพระทางทิศตะวันออกซึ่งอยู่ในเขต อ.ระโนด อ.กระแสสินธุ์ อ.สทิงพระ จ.สงขลา กับทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีลักษณะเป็นสันทรายสลับทุ่งที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มที่เหมาะสมกับการทำนา และยังเต็มไปด้วยต้นตาลโตนดอีกด้วย 2) พื้นที่ราบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ฝั่งตะวันตก ซึ่งหมายถึงพื้นที่ราบที่อยู่ระหว่างที่ลาดเชิงเขาบรรทัดและชายฝั่งด้านตะวันตกของทะเลสาบสงขลา คือ ทุ่งคลองปากประ อยู่ในเขต อ.ควนขนุน ทุ่งศรีขนา บริเวณ ต.ลำปำ อ.เมือง และ ทุ่งบางแก้ว บริเวณปากคลองบางแก้ว ในเขต อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง ชุมชนที่อาศัยบริเวณในพื้นที่ราบลุ่มที่เป็นท้องทุ่งนานั้นเอง อาชีพหลักคือการทำนาและการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์

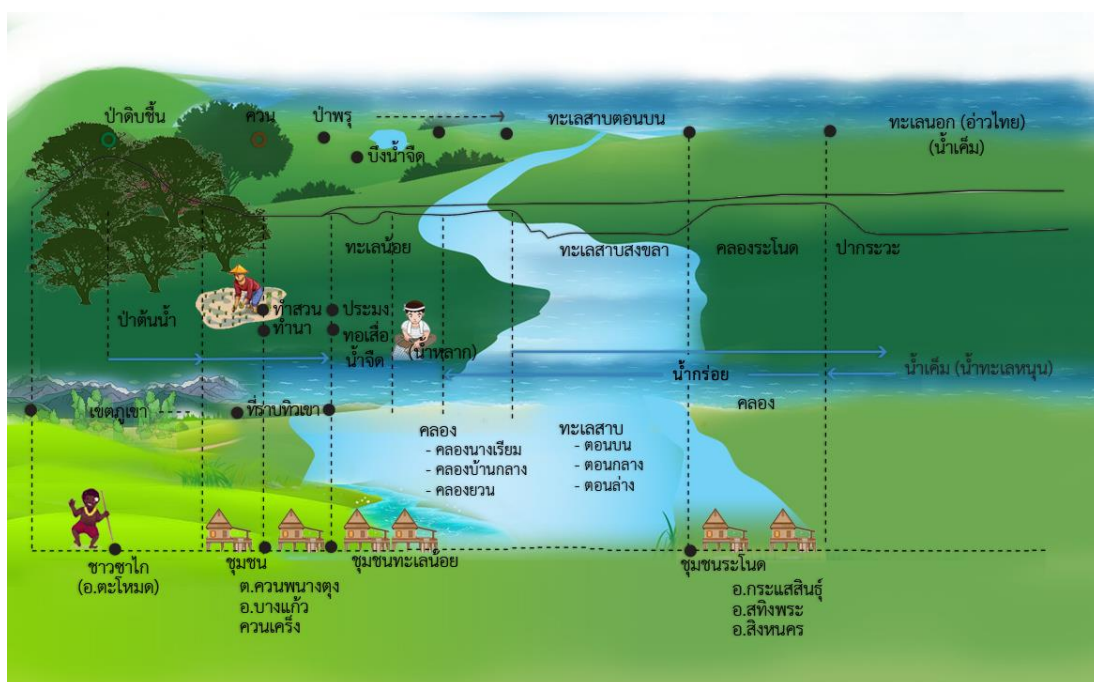
ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่เนิน ที่ลาดเชิงเขา และภูเขา

พื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนในกลุ่มนี้อยู่บนพื้นที่ลูกคลื่นลอนชันนี้เป็นพื้นที่ที่อยู่ถัดลงมาจากทิวเขาบรรทัด มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินเตี้ยๆ ที่เรียกกันโดยทั่วไปในท้องถิ่นว่า ควน สลับด้วยที่ราบที่มีความลาดชันประมาณร้อยละ 5-10 และมีความสูงเฉลี่ยประมาณ 150 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง อยู่ในเขต อ.ป่าบอน อ.ตะโหมด อ.ศรีนครินทร์ อ.งหรา อ.ศรีบรรพต และ อ.ป่าพะยอม ซึ่งเทือกเขาบรรทัดเป็นภูเขาที่ทำหน้าที่เป็นดั่งกระตุ่นหลังภาคใต้และกั้นระหว่างจังหวัดพัทลุงกับจังหวัดตรัง ด้วยความเป็นภูเขาที่ทำหน้าที่เป็นดั่งกำแพงที่รับแรงปะทะจากลมมรสุมที่พัดผ่านมาจากมหาสมุทรอินเดีย และอ่าวไทยจึงทำให้มีฝนตกชุกทั้งสองฟากฝั่งของภูเขาเพียงแต่คนละช่วงเวลากัน ทำให้เกิดป่าไม้ในลักษณะป่าดิบ และป่าดิบชื้นอันอุดมสมบูรณ์ที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งหาของป่าและล่าสัตว์มาตั้งแต่บรรพกาล ต่อมาป่าในพื้นที่ภูเขา ปกคลุมไปด้วยป่าไม้ประเภทป่าดิบ และป่าดิบชื้น ซึ่งเต็มไปด้วยต้นไม้จำพวก ไม้ตะเคียน ไม้เคี่ยม ไม้หลุมพอง พื้นที่เนิน ไม้สำคัญในการนำมาใช้เป็นวัสดุก่อสร้างบ้านเรือน ตลอดจนการต่อเรือของผู้คนในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ลุ่มริมทะเลสาบ

ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในเขตที่ลุ่มริมทะเลสาบ เป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยตรงชายขอบของพื้นที่ทะเลสาบ ในพื้นที่ทะเลสาบซึ่งเต็มไปด้วยสัตว์น้ำนานาชนิด ซึ่งสัมพันธ์ไปกับระบบนิเวศสามน้ำ ได้แก่ น้ำจืด ที่บริเวณทะเลน้อย และทะเลสาบตอนบน จะเป็นน้ำกร่อย ที่คลองนางเรียม คลองบ้านกลาง และคลองยวน และที่ทะเลสาบตอนกลางที่จะจืดในช่วงฤดูฝนจะเกิดน้ำหลากลงจากภูเขา และจะมีน้ำกร่อยในช่วงเวลาที่น้ำเค็มหนุนโดยมีคลองระโนดเชื่อมทะเลสาบกับอ่าวไทยที่บริเวณปากกระวะที่เป็นประตูส่งน้ำจืดและน้ำเค็มไปมาหากันตามฤดูกาล และ พื้นที่มีน้ำเค็ม โดยเฉพาะที่ทะเลสาบสงขลาตอนล่าง ที่ประกอบขึ้นด้วยระบบนิเวศที่มีความหลากหลาย ได้แก่ ป่าชายเลน ป่าพรุ ป่าเขียว พุงหญ้า และบริเวณผืนน้ำของทะเลสาบ และยังมีเครือข่ายความสัมพันธ์ของการใช้สอยทรัพยากรในระบบนิเวศดังกล่าว โดยเชื่อมโยงผ่านเส้นทางของทะเลสาบ ตลอดจนคลองต่างๆ เกิดความสัมพันธ์ระหว่าง ทะเลสาบตอนบน ตอนกลาง

ดังจะเห็นได้ว่าความหลากหลายชุมชนในการเลือกการตั้งถิ่นฐานที่สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์ที่แตกต่าง ปรากฏการณ์ นำพาไปสู่ความหลากหลายทางภูมินิเวศ และส่งอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานของผู้คน ในลักษณะของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ที่กำกับให้ผู้อยู่อาศัยต้องปรับตัวตามสภาพแวดล้อมนั้นๆ ในการดำเนินชีวิตเช่นนี้ก่อให้เกิดภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นของผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ภาพที่ 4.3 ภูมิศาสตร์พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลส่งผลต่ออัตลักษณ์และวิถีชีวิต

ด้วยความแตกต่างของภูมิศาสตร์พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ส่งผลต่ออัตลักษณ์และวิถีชีวิตของผู้คน ทำให้มีการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม และการจัดการสภาพแวดล้อมที่ต่างกันไป ดังที่กล่าวมาข้างต้น ก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายความเชื่อมโยงผู้คนให้เกิดการแลกเปลี่ยนผลผลิต และสินค้าระหว่างชุมชนที่ผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบลุ่มจะทำหน้าที่เป็นดั่งคนกลาง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานคั่นกลางอยู่ระหว่างผู้คนที่ย้ายมาอยู่ในพื้นที่ตอนเหนือและตอนล่าง

ในพื้นที่เทือกเขาบรรทัดยังมีกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่ดำรงชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติ คือ ชาวมั่นนิ หรือที่รู้จักกันในนามว่า ซาไก และมีการเคลื่อนย้ายการตั้งถิ่นฐานไปยังพื้นที่ที่สามารถทำมาหากินได้อย่างอุดมสมบูรณ์ ซาไกเป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์กลุ่มมีระบบสังคมเป็นแบบที่ดำรงชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติในป่าบนภูเขาที่สูงชัน โดยการเก็บของป่าและล่าสัตว์ ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในภูเขาสูงชัน และป่ารกทึบตลอดจนเทือกเขาบรรทัดในเขต จ.พัทลุง และจังหวัดใกล้เคียง การสร้างที่อยู่อาศัยขึ้นอยู่การโยกย้ายถิ่นฐานที่เกิดขึ้นตามวัฏจักรการดำรงชีวิต และความสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ และสัตว์ต่างๆ เมื่อมีการโยกย้ายถิ่นฐานจึงมีการสร้างที่พัก ที่สร้างขึ้นในลักษณะชั่วคราวจากวัสดุ และพืชพรรณที่หาได้ในสภาพแวดล้อม ต่อมาก็เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งด้วยมีการดำรงชีพด้วยการเพาะปลูก ตลอดจนปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่นๆ และมีการสร้างทับ ซึ่งหมายถึง กระโจม ใช้สำหรับพักอาศัยตามรอบระยะเวลาที่อยู่ความสมบูรณ์ของอาหารที่หล่อเลี้ยงมวลสมาชิกในกลุ่มของชาวซาไก

ส่วนผู้คนทั่วไปที่เดินทางเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ดังที่ได้กล่าวไปแล้วพื้นที่แห่งนี้มี การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มากกว่า 6,000 ปี คณะผู้วิจัยจะกล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในสมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา นั้น ชุมชนในแถบนี้ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังดำรงชีพด้วยการเก็บของป่าและล่าสัตว์ อย่างไรก็ตามสินค้าป่าเหล่านี้ก็เป็นสินค้าที่เป็นการต้องการของต่างชาติ อาจเป็นผลมาจากยังไม่มีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น ตลอดจนธรรมชาติสิ่งแวดล้อมก็ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์อยู่มากจนยังไม่มี ความกังวลเรื่องความมั่นคงทางอาหารต่อมาการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แรกเริ่มเดิมทีนั้น ก่อเกิดขึ้นจากการกระจายตัวของชุมชนชาวพุทธที่ประกอบอาชีพหลักเป็นการทำนา ต่อมาเมื่อมีการขยายตัวของชุมชน และการปรับสถานะของชุมชนเข้าสู่ระบบการปกครองในระดับความเป็นเมืองที่ทำให้เกิดรูปแบบทางเศรษฐกิจที่หลากหลายขึ้นในสมัยอยุธยา ที่ทำให้เกิดการกระจายตัว และขยายขนาดของชุมชนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสภาพความเป็นชุมชนชาวนาจึงปรากฏชัดเจนมากขึ้น

สำหรับการคัดเลือกพื้นที่สำหรับการตั้งถิ่นฐานนั้นมีปัจจัยแวดล้อมที่คำนึงถึงด้านการประกอบอาชีพเพื่อความเป็นอยู่ด้วยเป็นสำคัญ ดังปรากฏหลักฐานยืนยันการขยายตัวไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในแหล่งต่างๆ และมีการสร้างวัดวาอารามต่างๆ เป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชนตั้งแต่อยุธยาตอนกลางลงมา ต่อมา กลางพุทธศตวรรษที่ 22 เมืองสงขลาได้เกิดขึ้นบริเวณหัวเขาแดงทำหน้าที่เป็นเมืองท่าการค้าเป็นหลัก และทำให้เมืองนครศรีธรรมราชลดบทบาทของการเป็นเมืองท่าการค้าลง รวมไปถึงเมืองพัทลุงที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรสทิงพระได้ย้ายเข้าไปสร้างใหม่ในพื้นที่ตอนในทะเลสาบสงขลา ในช่วงเวลานี้เริ่มมีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิมที่เข้ามาเพื่อทำการค้าเป็นหลัก และเริ่มมีการกระจายตัวไปตั้งถิ่นฐานในแหล่งต่างๆ และประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการค้ามาแต่เดิม และด้วยความที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมชายฝั่งทะเลชาวมุสลิมจึงมีความคุ้นชินกับการทำอาชีพประมงจับสัตว์น้ำทั้งในทะเลนอก และในทะเลสาบด้วย เช่น บ้านมุสลิมหัวเขา บ้านมุสลิม ท่าเสา ต.หัวเขา อ.สิงหนคร จ.สงขลา เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็พบว่าชาวมุสลิมเข้าไปตั้งถิ่นฐานลึกเข้าไปยังแผ่นดินตอนในและเริ่มหักล้างถางพงปรับตัวเองมาทำการเกษตรกรรมด้วยโดยเฉพาะการทำนาเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร ดังตัวอย่างเช่น บ้านมุสลิมบ้านควน ต.คูเต่า อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา บ้านมุสลิมคูซุด อ.สทิงพระ จ.สงขลา อย่างไรก็ตามชุมชนชาวพุทธ และชุมชนชาวมุสลิมมีลักษณะร่วมกัน คือ เป็นชุมชนที่มีฐานการผลิตที่อยู่ใกล้ชิดกับสภาพแวดล้อมของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เช่นเดียวกัน โดยชุมชนชาวพุทธมีฐานเศรษฐกิจอยู่บนการทำเกษตรกรรมด้วยการทำนา และทำสวนเป็นหลัก ในขณะที่ชุมชนชาวมุสลิมก็มีฐานเศรษฐกิจอยู่บนการทำประมงเป็นหลัก ด้วยความแตกต่างกันของทรัพยากร และผลิตผลที่ได้จึงทำให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างกันจนถึงขนาดมีการ

ผูกเกลอ คือ เป็นเพื่อนสนิทที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างกันด้วยความยุติธรรม ดังที่เรียกว่า เกลอเขา เกลอนา และ เกลอเล โดยไม่มีพรมแดนของชาติพันธุ์และศาสนามาขวางกั้น กลายเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง

สำหรับคนอีกกลุ่มที่สำคัญของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คือ ชาวจีน ซึ่งแม้ว่าชุมชนในกลุ่มทะเลสาบสงขลา มีการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้ากับจีนมาอย่างยาวนาน แต่ชาวจีนที่มีบทบาทต่อชุมชนชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อย่างจริงจังนั้นเริ่มตั้งแต่สมัยปลายอยุธยา และรัตนโกสินทร์ และบางกลุ่มก็เพิ่งเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานไม่นานมานี้เอง โดยชาวจีนกลุ่มใหญ่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองสงขลาฝั่งบ่ออย่างซึ่งเป็นชาวจีนที่ทำการค้าเป็นหลัก ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานแถบหัวเขาแดง อ.สิงหนคร จะทำการประมงเป็นหลัก ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานบนเกาะยอ จะทำเครื่องปั้นดินเผา กระเบื้องดินมุงหลังคา และอิฐ รวมไปถึงการทำประมง ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานแถบระโนดจะประกอบอาชีพที่สัมพันธ์กับการทำนา ทั้งการทำนา การเป็นพ่อค้าข้าว และทำโรงสี นอกจากนี้ ยังเป็นเจ้าของกิจการเดินเรือในทะเลสาบสงขลา ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านแม่ทอม ต.คูเต่า อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา จะทำสวนผลไม้ โดยเฉพาะส้มจุก ชาวจีนที่ตั้งถิ่นฐานที่ลำปำ จ.พัทลุงจะทำการค้า และเป็นพ่อค้าคนกลางในการรวบรวมสินค้าต่างๆ ในท้องถิ่นมาขายต่อเป็นต้น นอกจากนี้ จากชุมชนลำปำจะมีเส้นทางถนนตัดผ่านช่องเขาของเทือกเขาบรรทัดเพื่อเชื่อมต่อไปยังเมืองตรังด้วย สำหรับชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณรอบลุ่มน้ำทะเลสาบส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนฮกเกี้ยน ชาวจีนไหหลำ และชาวจีนแต้จิ๋ว และได้สร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมกับผู้คนในท้องถิ่นผ่านการแต่งงาน และเป็นผู้ที่มีบทบาททางเศรษฐกิจอย่างสูงในภาคใต้ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน นอกจากชุมชนในชนบทแล้ว คนจีนยังมีบทบาทอย่างสูงยิ่งในชุมชนเมือง อาทิ เมืองสงขลา เมืองหาดใหญ่ เป็นต้น ทำให้มีการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีรูปแบบอันสะท้อนให้เห็นถึงสัมภาระทางวัฒนธรรมแบบจีนที่ติดตัวมากับชาวจีนโพ้นทะเลที่ออกเดินทางมาตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพยังหลักแหล่งใหม่อีกด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาได้รับอิทธิพลการสร้างบ้านเมืองที่ถอดแบบมาจากเมืองจีน และปัจจุบันยังมีบ้านเรือน และสถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตให้เห็นอยู่ อัตลักษณ์และวิถีของชาวจีนในพื้นที่อำเภอสงขลา ย่านเมืองเก่าสามารถพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเพื่อยกระดับมรดกทางวัฒนธรรมได้ในอนาคตอันใกล้

สำหรับชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานเป็นรุ่นแรกๆ จะตั้งถิ่นฐานตามปากคลอง หรือริมคลองทั้งสิ้น และชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ไกลเข้าไบนั้นจะเป็นชุมชนที่มีอายุน้อยกว่า ตัวอย่างชุมชนเก่าแก่ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมคลองและปากคลองต่างๆ มีดังต่อไปนี้ ในพื้นที่ทะเลสาบตอนล่าง ได้แก่ บ้านสทิงหม้อตั้งอยู่ปากคลองสทิงหม้อ บ้านปากบางภูมิตั้งอยู่ปากคลองภูมิ บ้านพะวงตั้งอยู่ปากคลองวง บ้านบางเหริยตั้งอยู่ปากคลองและริมคลองบางเหริย บ้านเกาะนกตั้งอยู่ปากคลองอู่ตะเภา บ้านแหลมโพธิ์ตั้งอยู่ริมคลองอู่ตะเภา สำหรับทะเลสาบตอนกลาง ได้แก่ บ้านท่าหินตั้งอยู่ปากคลองท่าหิน บ้านพังจากตั้งอยู่ปากคลองคูชุด บ้านปากพลตั้งอยู่ปากคลองท่ามะเตือ บ้านปากหะตั้งอยู่ปากคลองชุด บ้านลำปำตั้งอยู่ปากคลองลำปำ บ้านปากประตั้งอยู่ปากคลองปากประ บ้านปากบางเครียะตั้งอยู่ปากคลองตะเครียะ บ้านระโนดตั้งอยู่ปากคลองระโนด และบ้านกลางตั้งอยู่ปากคลองบ้านกลาง เป็นต้น

เป็นที่น่าสนใจว่า การขยายตัวของชุมชนที่ผลิตข้าวและการค้าข้าวยังส่งผลให้เกิดการกระจายตัวของวัด และความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนาอีกด้วย เนื่องจากการทำนาปลูกข้าวทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิตอันเป็นผลมาจากความสามารถในการวางแผน และการจัดการอาหารได้มากขึ้นกว่าการดำรงชีพด้วยการเก็บของป่า การล่าสัตว์ และการประมง และเมื่อมีผลผลิตเกินความต้องการจากการบริโภคในครัวเรือนแล้วยังเป็นสินค้าที่นำไปค้าขายแลกเปลี่ยนเป็นเงินตรา หรือแลกเปลี่ยนกับสินค้าอย่างอื่น ที่กล่าวมาข้างต้น

ทำให้เห็นว่าชุมชนชาวนาเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของสถาบันทางศาสนาที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชนไปด้วยโดยปริยาย

ชุมชนชาวนาที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติระหว่างกัน การปลูกข้าวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต้องการแรงงานเพื่อการผลิตพร้อมๆ กันเป็นจำนวนมาก เหตุดังกล่าวจึงทำให้ครอบครัวชาวนาต้องมีลักษณะเป็นครอบครัวขยายขนาดใหญ่ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนมีขนาดใหญ่ตามไปด้วย และโดยปริยายก็จะมี การสร้างและทำนุบำรุงวัดต่างๆ ที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชนไว้ด้วย ชุมชนชาวนานั้นได้ตั้งถิ่นฐานและกระจายตัวอยู่ทั่วไป นอกจากนี้ ตามหัวไร่ปลายนา ยังปลูกต้นตาลโตนด ซึ่งเรียกภาษาถิ่นได้ว่า "โหนด" ซึ่งให้ผลผลิตเป็นน้ำตาลโหนดที่นำมาเคี่ยวแล้วได้เป็นน้ำตาลโหนดที่มีความหอมหวาน ซึ่งจะนำมาใส่ในเบ้าที่ทำจากตอกไม้ไผ่ขัดเป็นวง นอกจากนี้ ยังมีการนำน้ำตาลสดมาหมักเป็นน้ำส้มสายชูเรียกว่า น้ำส้มโหนด สำหรับการปรุงอาหาร นำลูกโหนด (ลูกตาล) สดมาบริโภค สำหรับลูกแก่ที่หล่นตามพื้นนำไปทำถ่านสำหรับเป็นเชื้อเพลิงในการประกอบอาหาร นอกจากนี้ ใบแห้ง และทางโหนด (ทางตาล) ก็นำมาเป็นเชื้อเพลิง และนำมาทำรั้วล้อมรอบบ้านเพื่อกำหนดอาณาเขต และป้องกันโจรขโมยที่หมายตาวัวควายของชาวบ้านเอาไว้อีกด้วย

นอกจากนี้ พื้นที่รอบทะเลสาบยังมีการตั้งถิ่นฐานของผู้คนเป็นชุมชนของผู้คนต่างวัฒนธรรมที่อพยพมาจากแดนไกลผ่านการเดินทางเพื่อติดต่อค้าขาย และแสวงหาที่ทำกินใหม่ตั้งแต่เมื่อครั้งอดีต ทั้งชาวมลายู และชาวจีน อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลาม และชาวจีนต่างเข้ามาตั้งถิ่นฐานพื้นที่รอบๆ ทะเลสาบสงขลา นั้นมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางโดยเฉพาะบริเวณ ที่เรียกว่าหัวเขาแดงหรือที่เรียกว่า เมืองสิงขร สร้างเป็นชุมชนเมืองที่อิงกับการค้าทางทะเลเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ชาวมลายูมีการตั้งชุมชนที่อยู่ริมชายฝั่ง ทะเลนอก ซึ่งหมายถึง ทะเลน้ำเค็ม และทะเลในซึ่งหมายถึง ทะเลสาบ จึงมีบทบาททางเศรษฐกิจที่สำคัญนอกจากการทำการค้าแล้วคือ การทำการประมงจับสัตว์น้ำ แต่อย่างไรก็ดี ชุมชนชาวมลายูก็มีความจำเป็นต้องนำผลผลิตจากการประมงมาแลกเปลี่ยนกับข้าวและสินค้าจำเป็นอื่น จึงทำให้ชุมชนชาวมลายูที่ทำการประมงจึงตั้งถิ่นฐานอยู่ไม่ไกลจากชุมชนชาวพุทธที่ประกอบอาชีพการทำนา โดยตั้งชุมชนอยู่แถบสงขลา และปากพะยูน เป็นต้น

นอกจากพื้นที่ราบลุ่มริมทะเลสาบที่เหมาะสมแก่การทำนาอันส่งผลให้เกิดการตั้งถิ่นฐานที่หนาแน่นแล้ว ในพื้นที่ที่มีคุณลักษณะอื่นๆ ก็มีแรงจูงใจให้เกิดการตั้งถิ่นฐาน การสร้างอาชีพ วิถีชีวิต ตลอดจนนำไปสู่การสร้างสรรคสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน อาทิเช่น พื้นที่ลาดเชิงเขา และภูเขาซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีของป่าอุดมสมบูรณ์ก็ก่อให้เกิดอาชีพการหาของป่า และล่าสัตว์เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเงินตรา ตลอดจนข้าวปลาอาหารจากชุมชนที่อยู่ในที่ราบลุ่ม

สถาปัตยกรรมพื้นที่ลุ่มทะเลสาบ

สถาปัตยกรรมพื้นที่ลุ่มทะเลสาบ ในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาเป็นดังต่อไปนี้ การตั้งบ้านเรือนของผู้คนมีลักษณะเป็น หย่อมบ้าน กระจายตัวอยู่กับแหล่งทรัพยากรต่างๆ อันเป็นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งชุมชนที่ทำนา ชุมชนที่หาของป่า ชุมชนที่ทำการประมง และนำผลผลิตที่ได้มาแลกเปลี่ยนกันและกันจากการลงภาคสนามสำรวจพื้นที่ชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า บางพื้นที่ได้ธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชนของตนได้ไว้ในระดับที่ดี นับตั้งแต่อดีตที่เคยเป็นพื้นที่ ที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจ และศูนย์กลางความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนภูมิลักษณะ และสภาพแวดล้อมของพื้นที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา จึงทำให้ชุมชนรอบๆ ทะเลสาบสงขลา มีความเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างสูง จึงไม่มีความจำเป็นต้องกระตือรือร้นที่จะเร่งรัดให้เกิดเปลี่ยนแปลง

ทั้งวิธีการผลิตและวิถีชีวิต ทำให้หลายชุมชนมีพัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความเปลี่ยนแปลงค่อนข้างช้าเมื่อเทียบกับชุมชนในพื้นที่อื่นๆ

ศาสนาพุทธและวัดในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ในชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นชุมชนที่มีรากฐานจากสังคมพุทธศาสนา ตั้งแต่ประวัติศาสตร์ยุคโบราณ ความสัมพันธ์ระหว่างวัดในฐานะของศูนย์กลางพุทธศาสนา และสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นอกจากนี้ วัดยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการปกครองเครือข่ายชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา วัดยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และศิลปวิทยาการแขนงต่างๆ นอกเหนือไปจากคติธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา และเป็นสถานที่เล่าเรียนของกุลบุตรในชุมชน โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนที่สอนศิลปวิทยาการความรู้ควบคู่ไปกับความรู้ความเข้าใจต่อศาสนา ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ สำหรับเสนาสนะภายในวัดจะประกอบด้วยสิ่งก่อสร้าง ดังต่อไปนี้ พระเจดีย์ พระอุโบสถ ศาลาโรงธรรม กุฏิ จึงทำให้มีมรดกทางพุทธสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และน่าสนใจมากมาย และอุโบสถวัดหลายแห่งแสดงออกถึงคุณลักษณะพื้นฐานของพุทธศาสนสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่แสดงถึงความเรียบง่าย ไม่ประดับประดาอย่างวิจิตรพิสดาร แต่ทว่ามีคุณค่าที่แสดงออกถึงการออกแบบสถาปัตยกรรมอย่างสุขุม ผ่านการใช้วัสดุอย่างรู้คุณค่า และตอบโจทย์ในการใช้สอยอย่างลงตัว และมีความงามแบบศาสนสถานปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีคุณค่าในตัวเอง จากการลงพื้นที่พบว่า มีวัดในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบเป็นจำนวนมากมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น เช่นวัดคูเต่า วัดเขียนบางแก้ว และวัดบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่าอัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่ความโดดเด่นและมีความหลากหลาย ที่ประชุมกลุ่มต้องการให้นำอัตลักษณ์และวิถีชีวิตเหล่านี้ เป็นกิจกรรมหรือเส้นทางแวะชมในนำเสนอในผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบเป็นดังนี้

ชุมชนประมงพื้นบ้านและการทำประมงพื้นบ้านลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ชุมชนประมงพื้นบ้านและการทำประมงพื้นบ้านลุ่มน้ำในพื้นทีทะเลสาบสงขลาที่ต้องการนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยว เนื่องจากวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านมีบรรยากาศกลิ่นไอของวิถีประมงที่โดดเด่นไม่เหมือนพื้นที่อื่น ๆ เนื่องจากการเป็นการทำประมงจับสัตว์น้ำเศรษฐกิจ สัตว์น้ำส่วนใหญ่จะมีรสชาติดีเนื่องจากทะเลสาบ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือมี 3 น้ำ ได้แก่ น้ำจืด น้ำกร่อย น้ำเค็ม การทำประมงพื้นบ้านเป็นวิถีของชาวบ้านที่ได้สืบทอดอาชีพมาตั้งแต่หลายชั่วอายุคน รุ่นพ่อ มาสู่รุ่นลูก รุ่นหลาน ชาวประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่ความเป็นอยู่เรียบง่าย และมีการใช้ชีวิตภายในหมู่บ้านริมทะเลสาบ ส่วนการใช้เครื่องมือในการทำประมงในท้องทะเลสาบที่ชาวบ้านสามารถหล่อเลี้ยงชีวิตครอบครัวด้วยการทำการประมงขนาดเล็ก มีการใช้อุปกรณ์ประมงเหล่านี้ เช่น ยอ เบ็ดราว ไซ กัด ฯลฯ เครื่องมือประมงที่มีความแตกต่างกันนี้ คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่าเครื่องมือต่างกันวิธีการและช่วงเวลาที่ทำกิจกรรมประมงแตกต่างกัน และแต่ละเครื่องมือก็จะได้สัตว์น้ำต่างชนิดกัน แต่โดยรวมส่วนใหญ่จะทำประมงโดยการนำเครื่องมือไปวางตอนเย็นและในตอนเช้าของอีกวันหนึ่งก็จะไปกู้กลับคืนมา หลังจากที่ได้สัตว์น้ำมาแล้ว ชาวบ้านก็นำสัตว์น้ำออกจากแต่ละเครื่องมือและคัดแยกประเภท แล้วนำไปขายให้กลุ่มของชาวบ้านที่ซื้อหรือพ่อค้าผู้รวบรวมสัตว์น้ำเหล่านี้ ต่อมาแพชุมชนหรือพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อก็จะนำไปจำหน่ายต่อไปยังตลาดหรือร้านอาหาร หรือลูกค้ารายย่อยต่อไป การทำประมงพื้นบ้านแบบนี้ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านมีรายได้จากการหาปลา กุ้ง ปลา และนำเงินไปค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อไป นอกจากนี้ ชาวประมงพื้นบ้าน โดยส่วนใหญ่ก็จะมีสวนยางพารา สวนผลไม้ หลังจากเสร็จกิจกรรมการประมง บางส่วนก็จะไปทำสวนต่อไป วิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านที่เรียบง่ายเหล่านี้ได้แฝงความน่าสนใจเอาไว้

โดยเฉพาะวิถีชีวิตประมงพื้นบ้านบริเวณเกาะหมาก ดังนั้นควรคิดสร้างสรรค์ให้เป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยได้ปรึกษากับชาวประมงพื้นบ้านในบางจุด เช่น ชุมชนช่องพิน ชุมชนแหลมกรวด โดยในช่วงแรกได้ขอให้แต่ละจุดที่ทำกิจกรรมการประมงพื้นบ้านที่ใช้เครื่องมือทำประมงแตกต่างกัน ให้นักท่องเที่ยวได้ชม หรือทดลอง และเรียนรู้การทำประมงพื้นบ้าน ถือได้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สำคัญ

โพนเมืองพัทลุง

โพนจัดเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านใช้เพื่อให้สัญญาณ ที่อยู่คู่วิถีชีวิตในพื้นที่รอบลุ่มน้ำมาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้คนในพื้นที่จังหวัดพัทลุง เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานวิถีบรรพบุรุษ ชาวบ้านในพื้นที่รอบลุ่มน้ำ จัดงานประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น นั่นคือ "ประเพณีลากพระ" เป็นงานบุญที่เหล่าพุทธบริษัททั้งมวลต่างร่วมแรงแข่งขันตกแต่งและประดับประดาเรือพระที่วัดใกล้บ้าน เพื่อเคลื่อนขบวนในวันออกพรรษาอย่างวิจิตรตระการตา และสิ่งหนึ่งที่อยู่คู่กับเรือพระ “โพน” นอกจากนี้ช่วงเทศกาลออกพรรษา จังหวัดพัทลุงจะจัดงานประเพณี “แข่งโพน” ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นงานประเพณีที่เต็มเปี่ยมไปด้วยเอกลักษณ์และคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมตั้งแต่ครั้งโบราณอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานวิถีบรรพบุรุษ พบว่าปัจจุบันยังมีชุมชนทำโพนในพื้นที่จังหวัดพัทลุง โดยคณะนักวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจ และเตรียมความพร้อมร่วมกับชาวบ้านที่ทำโพนได้แก่ บ้านปรางหมู่ และบ้านไสโต อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เพื่อใช้เป็นจุดแวะในการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำที่สะท้อนวิถีของถิ่น ที่เป็นอัตลักษณ์ที่หาชมได้ยากมาก นอกจากได้สำรวจจุดแวะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโพน พบว่าทางเทศบาลเมืองพัทลุงจึงได้สร้างหอโพนมงคลเมืองพัทลุง 9 ลูกขึ้น ซึ่งตั้งอยู่บริเวณสถานที่ต่างๆ ดังนี้ 1) โพนก้องฟ้า อยู่ที่วัดอินทราวาส หรือวัดท่ามิหรำ เดิมชื่อฟ้าลั่น เป็นโพนใหญ่ทำจากไม้ขนุนทอง เป็นแชมป์ในงานประเพณีแข่งโพนลาก-ลากพระ ระหว่าง พ.ศ. 2536 - 2540 รูปทรงสวยงาม มีเสียงดังมีเสน่ห์ 2) โพนพสุธา ลั่น อยู่ที่สวนกาญจนาภิเษก เดิมชื่อสุธา ลั่น ไม่ปรากฏว่าเป็นของวัดใด มีเสียงยัดหุ้ม รูปทรงสวยงาม เคยเป็นแชมป์ไทยสยามภูธร และรองแชมป์ถ้วยพระราชทาน 3) โพนขวัญเมือง อยู่ที่ศาลาจัตุรมุขฯ เดิมชื่อฟ้าเมืองลุง สร้างเมื่อ พ. ศ.2496 ทำด้วยไม้ตะเคียนทอง เคยคว้าแชมป์โพนถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2543 เป็นแชมป์ระดับตำบล-หมู่บ้านมาทุกปี 4) โพนเรืองเดชา อยู่ที่สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติฯ เดิมชื่อโครงฟูก โพนแห่งวัดควนปรัง สร้างโดยพระอาจารย์คง เจ้าอาวาส ประมาณ พ. ศ. 2518 ทำด้วยไม้ขนุนทองคำ เชื่อกันว่าใครที่บนบานมักจะสัมฤทธิ์ผล 5) โพนมหามงคล อยู่ที่สำนักวิปัสสนาวิมุตติบรรพต เดิมชื่อไฉ่ยอม สร้างเมื่อ พ.ศ. 2432 ทำด้วยไม้พะยอมเป็นโพนคู่แข่งของโพนโครงฟูก ผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ 6) โพนมนต์เทวัญ อยู่ที่ศูนย์ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ เดิมชื่อไฉ่เคียนทอง สร้างโดยหลวงพ่อยิ้ม สยติโก ใน พ.ศ. 2490 ทำด้วยไม้ตะเคียนมีจุดเด่นที่เสียงหวาน หนักแน่น และมีความคลั่งด้วยอาคมคาถา 7) โพนอนันตชัย อยู่ที่สวนหลวงร. 9 ลูก เดิมชื่อไฉ่โดแห่งวัดท่าเสาไถ่ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2430 ไม่ปรากฏข้อมูลว่าใครสร้าง ทำจากไม้ประดู่ มีเสียงดัง ก้องกังวาน ไม่เป็นสองรองใคร 8) โพนพิชิตไพร่ อยู่ที่ถ้ำมาลัยเทพนิมิต เดิมชื่อไฉ่เคียนทอง ทำจากไม้ท่อนเดียวกับโพนไฉ่เคียนแห่งวัดควนปรังสร้างเมื่อ พ.ศ. 2493 เล่ากันว่าเมื่อถึงฤดูช่วงเทศกาลออกพรรษามักจะดังขึ้นเอง 9) โพนศรีไพศาล อยู่ที่หาดแสนสุขลำปำ เดิมชื่อก้องสุธาโพน แห่งวัดควนป็นธาราม (ปันแต) เป็นโพนขนาดใหญ่อายุ 78 ปี ทำด้วยไม้ตะเคียนทอง เสียงทุ้มดังกังวาน น้ำหนักมากเคลื่อนย้ายลำบาก ไม่มีใครชนะได้กระทั่งไม่มีคู่แข่งจึงเก็บไว้

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมบางแก้ว

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมรูปหนังบางแก้ว จัดตั้งขึ้นเพื่อสืบสานมรดกทางศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาติ ด้านการแกะหนังตะลุง และผลิตภัณฑ์การแกะหนัง ปัจจุบันทางศูนย์ได้พัฒนารูปแบบตัวสินค้ามีความ

หลากหลายเช่น การแกะโลโก้หรือสัญลักษณ์ของหน่วยงานต่าง ๆ โดยพื้นฐานเดิมศูนย์แห่งนี้มีชื่อเสียงทางด้านศิลปะการแกะหนังตะลุงมาช้านาน ภูมิความรู้ในการสร้างสรรค์ตัวหนังตะลุง ก็มีช่างแกะหนังฝีมือดีอยู่มากมาย ศูนย์ศิลปหัตถกรรมบางแก้วเป็นศูนย์ฝึกงานแกะหนังตะลุงของภาคใต้ เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาและศิลปการแกะหนัง และเป็นแหล่งเผยแพร่จำหน่ายผลงานของสมาชิกอีกด้วย จากการลงพื้นที่พบว่า การแกะหนัง เป็นศิลปะขั้นสูงที่ในยุคปัจจุบันหากคนทำได้น้อยมาก ดังนั้นควรนำเสนอให้ศูนย์แห่งนี้เป็นจุดแวะพักเพื่อเรียนรู้ การแกะหนังต่อไป

เทศกาลทำบุญเดือนสิบ

เทศกาลทำบุญเดือนสิบเป็นงานประเพณีของชาวภาคใต้ โดยเชื่อว่าช่วงวันแรม 1 – 15 ค่ำ เดือน 10 วิญญาณของญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้วโดยเฉพาะผู้ที่ยังไม่ได้ไปเกิดจะได้รับการปลดปล่อยให้มาพบญาติพี่น้องในเมืองมนุษย์ ผู้ที่มีชีวิตอยู่จึงจัดหาอาหารไปทำบุญตามวัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเฉพาะการจัดงานทำบุญเดือนสิบที่อำเภอสิงหนคร แยกไปจากที่อื่น คือ ในงานจะมีการแห่หุ่นทองสูงเพื่อใช้แทนญาติหรือผู้อาวุโส ผู้เป็นที่นับถือของชาวบ้าน

ประเพณีสงกรานต์

จัดขึ้นในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี ที่อำเภอหาดใหญ่ บริเวณถนนนิพัทธ์อุทิศ 1-3 ตั้งแต่เช้าถึงค่ำ ภายใต้งาน “หาดใหญ่ มีไนท์สงกรานต์” โดยเฉพาะการสาดน้ำในยามค่ำคืน ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของหาดใหญ่ ชาวมาเลเซียและชาวสิงคโปร์มาร่วมสนุกกับชาวไทยในเทศกาลนี้ด้วย ในงานจะมีพิธีแห่เทียนดาเพื่อเสริมสิริมงคล “งานทำบุญเดือนห้า ห่มผ้าพระนอน” ณ วัดหาดใหญ่ใน สรงน้ำพระนอน นอกจากนี้มีขบวนคานีวัล ปาร์ตีโฟมส์ และชมการแสดงคอนเสิร์ต มหรสพ และการละเล่นพื้นบ้าน นอกจากนี้ที่หาดใหญ่แล้ว ในอำเภอเมืองสงขลา ก็จัดงานประเพณีสงกรานต์เช่นเดียวกัน ที่บริเวณศาลาไทย แหลมสมิหลา

ประเพณีลากพระและตักบาตรเทโว

จากสภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น ทำให้การลากพระหรือการชักพระของชาวใต้มีทั้งทางบกและทางน้ำ ถือเป็นประเพณีที่สำคัญของภาคใต้และปฏิบัติกันมายาวนาน ที่จังหวัดสงขลาจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ประมาณเดือนตุลาคม ณ อำเภอเมือง พิธีจะเริ่มก่อนวันงานด้วยการห่มผ้าพระเจดีย์บนยอดเขาดังกวัน ในวันงานเวลาเช้าจะเป็นพิธีตักบาตรเทโวบริเวณเชิงเขาดังกวัน พระสงฆ์หลายร้อยรูปจะเดินลงมาจากเขาดังกวันเพื่อรับบิณฑบาตจากพุทธศาสนิกชน ตอนสายจะมีเรือพระจากวัดต่างๆ ในเขตจังหวัดสงขลาเคลื่อนผ่านให้พุทธศาสนิกชนได้ร่วมทำบุญและลากพระ ตามความเชื่อที่ว่า จะได้บุญกุศลมาก เรือพระจะมารวมกันบริเวณสระบัวเพื่อร่วมประกวดการตกแต่งเรือพระ นอกจากนี้ภายในงานยังมีการแสดงและการละเล่นพื้นบ้าน เช่น รำโนราห์ กีฬาซัดตัม ตะกร้อลอดบ่วง เป็นต้น

การแข่งขันเรือยาวประเพณี จังหวัดสงขลา

ในอดีตพื้นที่อำเภอบางกล่ำ ตำบลบางกล่ำ ตำบลแม่ทอม เป็นที่ราบลุ่ม มีลำคลองออกสู่ทะเลสาบหลายสาย เช่น คลองบางกล่ำ คลองท่าเมรุ คลองคูเต่า ประชาชนในพื้นที่แถบนี้จะใช้เรือเป็นพาหนะในการติดต่อไปมาหาสู่ และใช้ขนส่งผลผลิต การแข่งเรือยาวประเพณี จัด ณ บริเวณท่าน้ำวัดบางหยี ตำบลบางกล่ำ อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา หลังจากออกพรรษา เป็นฤดูฝน มีน้ำหลาก ชาวบ้านที่อาศัยบริเวณริมคลองบางกล่ำ – แหลมโพธิ์จะแข่งเรือยาวในวันทอดกฐิน เนื่องจากวันดังกล่าวมีประชาชนมาร่วมทำบุญเป็นจำนวนมาก เรือของพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาทอดกฐิน ก็จะเข้าร่วมแข่งขันจนเกิดเป็นประเพณีแข่งเรือยาวขึ้น ต่อมาได้มีการแข่งขันในระหว่างหมู่บ้าน ขยายออกไปในอำเภอใกล้เคียง และได้มีการจัดการแข่งขันขึ้นเป็นประจำทุกปี จนกลายเป็นประเพณีการแข่งขันเรือยาวประจำปี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและ

สืบสานประเพณีโบราณ เริ่มจัดครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2539 เมื่อมีผู้เข้าร่วมการแข่งขันมากขึ้น มีเรือจากต่างอำเภอ ต่างจังหวัด จึงยกระดับการแข่งขันจากระดับอำเภอเป็นระดับจังหวัด ปัจจุบันการแข่งขันเรือยาว การแข่งขันเป็นประจำทุกปี ในวันเสาร์แรกของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ซึ่งถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นอกจากแข่งขันเพื่อความสนุกสนานแล้ว ยังมีสินค้าของอำเภอบางกล่ำ มาจำหน่ายในงาน อาทิ อาหาร ขนม สินค้า OTOP

เทศกาลตรุษจีนหาดใหญ่

เทศกาลตรุษจีนหาดใหญ่ เป็นเทศกาลสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีน ในอำเภอหาดใหญ่ เพื่อเฉลิมฉลองวันปีใหม่ของจีน จัดงานยิ่งใหญ่อลังการด้วยบรรยากาศที่จำลองวัฒนธรรมของคนจีน เช่น การเซิม มังกร สิงโต การประกวด “Miss Hatyai Chinese” การประกวดหนูน้อย “Chinness Kids” คอนเสิร์ตจากศิลปินชั้นนำ การออกร้านจำหน่ายอาหารและสินค้า และการแสดงจากสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นต้น

การแข่งขันนกเขาชวา

นกเขาเป็นสัตว์เลี้ยงที่นิยมกันมากทางภาคใต้ นกเขาที่มีชื่อเสียงมากที่สุดเพราะพันธุ์ได้จากฟาร์ม นกเขาที่อำเภอจะนะ เป็นอำเภอที่มีชื่อเสียงในการเลี้ยงนกเขา เกือบทุกบ้านจะมีกรงนกพร้อมคั่นชัก การแข่งขันนกเขานิยมจัดเป็นประจำทุกปี ระหว่างเดือนมกราคม – กรกฎาคม การตัดสินนกเขา กรรมการจะตัดสินจากเสียงของนก โดยดูจากโทนเสียง น้ำเสียง จังหวะการขัน ความดัง และความต่อเนื่องในการขัน นกที่ชนะการประกวดมีราคาสูงมาก ปัจจุบันมีฟาร์มเพาะเลี้ยงนกเขาชวาเพื่อจำหน่ายหลายแห่ง เป็นที่รู้จักกันดีของนักเลี้ยงนกเขาชวาในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์และอินโดนีเซีย

เทศกาลอาหาร 2 ทะเล

จัดขึ้นระหว่างเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน ของทุกปี บริเวณสระบัว แหลมสมิหลา จังหวัดสงขลา เทศบาลนครสงขลา ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในจังหวัดร่วมกันจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนาน การจัดงานเทศกาลอาหาร 2 ทะเล เป็นการสนับสนุนเผยแพร่อาหารทะเล และอาหารพื้นบ้านของจังหวัดสงขลาที่มีเอกลักษณ์ความอร่อยในแบบปักษ์ใต้ ทั้งเป็นการส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลาและกระจายรายได้กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นภายในงานมีการออกร้านจำหน่ายอาหารทะเล อาหารพื้นบ้าน รวมถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปจากทะเล สินค้า OTOP ของแต่ละชุมชน กิจกรรมการแข่งขันการปรุงอาหาร การแสดงพื้นบ้าน การแสดง แวง สี เสียง การแสดงจากประเทศเพื่อนบ้าน และการประกวดนางสาวสมิหลา

สมโภชเจ้าพ่อหลักเมือง

จัดขึ้นในช่วงเดือนกรกฎาคม บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา ซึ่งเป็นศาลเก่าแก่คู่เมืองสงขลา พร้อมกับการสร้างเมืองสงขลา ลักษณะเป็นอาคารแบบจีน ตั้งอยู่บนถนนนางงาม ศาลหลักเมืองก่อสร้างในสมัยพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง ณ สงขลา) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ภายในประดิษฐานหลักเมือง ทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์ ที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจกรรมภายในงานมีหลากหลายในแต่ละปี อาทิ งานถนนคนเดิน นางงามยามค่ำคืน การเสวนา “สงขลาสู่เมืองมรดกโลก” พร้อมกิจกรรมไหว้พระหลักเมือง ชิมของอร่อยเมืองป้อยาง การแสดงริมถนน ชมขบวนแห่พระรอบเมือง ภาคกลางคืน พิธีเวียนเทียนสะเดาะเคราะห์เสริมดวงชะตา กิจกรรมการแสดงบนเวที และการแสดงอุปรากรจีน (จ๊ว) ในช่วงกลางคืนทุกวัน เป็นต้น

เทศกาลกินเจ

เทศกาลกินเจเป็นงานประจำปีของอำเภอหาดใหญ่และจังหวัดสงขลา ซึ่งชาวไทยเชื้อสายจีนจัดขึ้นถือเป็นช่วงเวลาถือศีลกินเจ ซึ่งหมายถึงการกินอาหารที่เป็นผักปราศจากเนื้อสัตว์และเครื่องปรุงที่มีกลิ่นฉุนและคาว ความหมายของการกินเจ ไม่เพียงแต่ไม่ทานเนื้อสัตว์ แต่ยังต้องดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม มีความบริสุทธิ์ สะอาด ทั้งกาย วาจา และใจ อำเภอหาดใหญ่จัดเทศกาลนี้ต่อเนื่องทุกปี ภายในงานมีกิจกรรมหลายอย่าง อาทิ พิธีสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รับพรจากคณะสงฆ์ การสร้างกุศลเพื่อความสุขและความมั่งมีด้วยการทำบุญ รวมทั้งขบวนแห่ผ้าทรงเปิดงาน ขณะที่บรรดาผู้ประกอบการและภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ได้มีการออกร้านขายอาหารเจนานาชนิด

ประเพณีลอยกระทง หาดใหญ่ และอำเภอเมือง

ประเพณีลอยกระทงเป็นวันสำคัญอีกวันหนึ่งของชาวไทยทุกคน ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ส่วนใหญ่อยู่ในราวเดือนพฤศจิกายน เชื่อกันว่าลอยกระทงเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ และขอขมาต่อพระแม่คงคา หรือบูชารอยพระพุทธรูปที่ริมฝั่งแม่น้ำ และบ้างก็เชื่อว่าเป็นการบูชาพระอุปคุต ที่อำเภอหาดใหญ่จัดเป็นงานยิ่งใหญ่ สร้างสีสันและบรรยากาศของงาน มีกิจกรรมหลากหลาย อาทิ การประกวดนางนพมาศ หนูน้อยนพมาศ หนูน้อยนครหาดใหญ่ และกิจกรรมการแสดงบนเวทีต่างๆ นอกจากนี้อำเภอเมืองสงขลา ก็จัดพิธีลอยกระทงเช่นเดียวกัน ที่บริเวณสระบัว แหลมสมิหลา

ประเพณีแห่ผ้าขึ้นเขาภู ตำบลเกาะยอ

จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี ที่เจดีย์เขาภู ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา เพื่อบูชาสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ ซึ่งเป็นพระอริยสงฆ์ ที่เคารพสักการะของชาวเกาะยอและชาวสงขลา ชูดังมาปกเกล้าจำพรรษาอยู่บนยอดเขาภู เมื่อมรณภาพ ชาวเกาะยอและสาธุศิษย์ได้สร้างเจดีย์บรรจุอัฐิไว้ พิธีกรรมเริ่มตั้งแต่การสมโภชผ้า ซึ่งชาวเกาะยอจะร่วมกันทอผ้าเกาะยอ ซึ่งเริ่มทอตั้งแต่เดือนเมษายน โดยการแห่ผ้ารอบเกาะยอในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6 ตอนเช้า ตอนค่ำทำพิธีสมโภชผ้า หรือสวดผ้า รุ่งเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 มีขบวนแห่ผ้าขึ้นเขาภู และพิธีห่มผ้าองค์เจดีย์ ห่มผ้าสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ ห่มรูปปั้นท้าวจุลโลกบาล และห่มรูปเทพพนม ตามลำดับ จากนั้นพิธีทอดผ้าป่าและพิธีแก้บนเจ้าสมเด็จเจ้าเกาะยอสำหรับผู้ที่บนบานไว้

ประเพณีสมโภชแม่โพสพ (ทำขวัญข้าว) อำเภอรโนด

ชาวนาอำเภอรโนด ไต่จัดพิธีสมโภชแม่โพสพหรือทำขวัญข้าวกันมาอย่างยาวนาน เดิมเป็นพิธีกรรมเฉพาะครอบครัว ต่อมาได้รวมตัวกันจัด ณ บริเวณวงเวียนแม่โพสพของอำเภอรโนด หน้าวัดราษฎร์บำรุง โดยทุกหมู่บ้าน ทุกตำบลในอำเภอรโนดจะรวบรวมข้าวและพิธีร่วมกัน เพื่อขอบคุณแม่โพสพที่ให้ความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ผืนนา สร้างขวัญกำลังใจให้กับชาวนา และสร้างความสมัครสมานสามัคคีและความสนุกสนานหลังจากการเหน็ดเหนื่อยจากการทำนา แต่เดิมการทำพิธีมักกำหนดในเดือน 6 ข้างขึ้นทำในวันคี่ ข้างแรมทำในวันคู่ แต่โดยมากทำในวันธรรมสวนะ ทั้งกำหนดวันห้ามทำพิธีไว้ด้วย ปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนเป็นกำหนดทำในเดือนเมษายนของทุกปี การทำพิธีมีทั้งพิธีสงฆ์และพิธีพราหมณ์

ประเพณีทอดผ้าป่าสามัคคี ปิดทองหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดและห่มผ้าพระสุวรรณมาลิกเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุ วัดพะโคะ อำเภอสิงหนคร

ประเพณีดังกล่าวมี 3 ขั้นตอนคือ การทอดผ้าป่าสามัคคี การปิดทองหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดและห่มผ้าพระสุวรรณมาลิกเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุ เดิมในครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2489 มีเพียงการทอดผ้าป่าและปิดทองหลวงปู่ทวด เพื่อหารายได้ซ่อมแซมบำรุงวัดและนมัสการสมเด็จพระเจ้าพะโคะ หรือหลวงปู่ทวด ต่อมาใน พ.ศ. 2544 พระครูบุญญาพิศาล เจ้าอาวาสวัด มีดำริให้ทำพิธีห่มผ้า “พระสุวรรณมาลิกเจดีย์รัตนมหาธาตุ” อีกพิธีหนึ่งด้วย เนื่องจากเป็นโบราณสถานที่สำคัญของวัด จึงเรียกรวมทั้งหมดว่า “งาน

ประเพณีทอดผ้าป่าสามัคคี ปิดทองหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดและห่มผ้าพระสุวรรณมาลิกเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุ” สืบทอดมาถึงปัจจุบัน เป็นงานบุญประเพณีที่สำคัญของชาวบ้านพะโคและชาวสทิงพระตลอดมา

วัดพะโคะ มีชื่อทางการว่า วัดราชประดิษฐฐาน เป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา และเกี่ยวข้องกับตำนานหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด หรือสมเด็จพระมาลิกเจดีย์ ให้สูงขึ้นกว่าเดิม (ของเดิมถูกโจรสลัดทำลาย) โดยได้รับพระราชทานยอดพระเจดีย์เบญจโลหะยาว 3 วา 2 คืบ มาจากกรุงศรีอยุธยา โบราณสถานสำคัญของวัดพะโคะ นอกจากพระมาลิกเจดีย์ที่บรรจุพระบรมธาตุแล้ว ยังมีพระพุทธรูปไสยาสน์ ฝีมือช่างท้องถิ่น เรียกว่า พระโคตะมะ หรือพะโคะ ประดิษฐานในพระวิหารด้านทิศเหนือของเจดีย์ กับมีโบราณสถาน โบราณวัตถุล้ำค่าอีกจำนวนมาก นอกจากนี้ วัดพะโคะยังเคยเป็นสถานที่กระทำพิธี “ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา” ของเมืองพัทลุง ในสมัยกรุงศรีอยุธยา บริเวณพื้นที่ดังกล่าวเคยพบวัตถุทางศาสนาพราหมณ์ และพุทธฝ่ายมหายาน ซึ่งมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 – 14 เป็นจำนวนมาก ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ เมื่อ พ.ศ. 2528

ความศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดนั้นมีมาแต่โบราณ เกิดจากการเล่าขานต่อกันมาถึงความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงปู่ทวด หรือหลวงพ่อทวด มีอิทธิปาฏิหาริย์ และอภิญญาแก่กล้าจนได้สมญาว่า “หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด”

กำหนดพิธีในวันพฤหัสบดีแรกของเดือนยี่ ข้างแรม เป็นวันจัดงาน กิจกรรมในการจัดงานมี 2 วัน คือ วันแรกซึ่งตรงกับวันพุธ มีกิจกรรมสมโภชผ้าป่า การแสดงหนังตะลุง และปิดทองหลวงปู่ทวด ส่วนวันที่ 2 ตรงกับวันพฤหัสบดี คือพิธีห่มผ้า “พระสุวรรณมาลิกเจดีย์รัตนมหาธาตุ” ในตอนเช้า และพิธีทอดผ้าป่าในตอนบ่าย

ประเพณีสมโภชพ่อเฒ่านอน วัดจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ

“พ่อเฒ่านอน” เป็นนามที่ชาวบ้านเรียกพระพุทธรูปปางไสยาสน์ ก่ออิฐถือปูน ยาว 14 เมตร สูง 2 เมตร นอนตะแคงขวา พระหัตถ์ขวาวนพระเศียร ประดิษฐานภายในพระวิหารพระพุทธรูปไสยาสน์ วัดจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ นับถือกันว่ามี ความศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนทั้งในอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง มีงานสมโภชทุกปี ในวันขึ้น 15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำ เดือน 6 เพื่อเป็นพุทธบูชาเนื่องในวันวิสาขบูชา มีกิจกรรม 2 วัน วันแรกเป็นวันสมโภชและห่มผ้าพ่อเฒ่านอน โดยประธานในพิธี และประชาชนทยอยห่มผ้า (ผ้าที่ห่มนั้นนำมาเองหรือเช่าที่วัดก็ได้) เวียนเทียนรอบศรีมหาธาตุ 3 รอบ วันที่สอง เป็นการประชันโนรา 2 โรง ถวายภัตตาหารเพล และห่มผ้าพ่อเฒ่านอน

ประเพณีตายายย่าน อำเภอสทิงพระ

ประเพณีตายายย่าน เป็นประเพณีของชุมชนวัดท่ากระแตะ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ เรียกกันว่า ทำบุญเดือนหก หรือประเพณีสมโภชเจ้าแม่อยู่หัววัดท่ากระแตะ กำหนดในวันพุธ แรม 1 ค่ำ เดือน 6 หากปีใดไม่ตรงกับวันพุธให้เลื่อนไปเป็นวันพุธแรกที่เป็นข้างแรม เดือน 6 โดยการรวมตัวกันของลูกหลานชาวบ้านที่อาศัยในบ้านวัดท่ากระแตะ ตลอดจนผู้ที่ไปอาศัยที่อื่น จะกลับมาร่วมประเพณีตายายย่านอย่างพร้อมเพรียง

วัดท่ากระแตะ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหล่อทองคำ ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 2 เซนติเมตร สูง 2.5 เซนติเมตร ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “เจ้าแม่อยู่หัว” โดยเชื่อกันตามตำนานเกี่ยวกับตายายพราหมณ์จันทร์ส่งเสด็จเจ้าอยู่หัว พระราชินี พาพระหน่อ (โอรส) กลับเมืองและสมโภชในวันพุธ แรม 1 ค่ำ เดือน 6 ประเพณีนี้จึงเกิดจากความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่อยู่หัว พิธีกรรมประกอบด้วย พิธีสงฆ์ น้ำเจ้าแม่อยู่หัว พิธีเจริญพระพุทธมนต์ และมีการแสดงมหรสพ โนรา และหนังตะลุง ในวันแรก วันที่ 2 จะเริ่ม

ด้วยการสมโภชเจ้าแม่อยู่หัว บวงสรวง พิธีแก้บนและพิธีทำบุญทักษิณานุปทานอุทิศแก่เจ้าแม่อยู่หัว เป็นอันเสร็จพิธี

สินค้าพื้นเมืองที่สำคัญรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่

ผ้าทอเกาะยอ

ผ้าทอเกาะยอเป็นผ้าทอพื้นเมืองของจังหวัดสงขลาที่มีชื่อเสียง แหล่งทอผ้าอยู่ที่เกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา ไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่า ชาวเกาะยอ เริ่มทอผ้ากันตั้งแต่เมื่อใด แต่มีการทอผ้ามานานนับร้อยๆ ปีแล้วผ้าทอเกาะยอมีความประณีตผ้าทอเกาะยอส่วนมากทอมาจากเส้นใยฝ้าย มีเนื้อแน่น ลวดลายไม่ซับซ้อน เป็นลวดลายที่เกิดจากการขีด โดยการทอด้วยมือและการเหยียบตะกอกแยกเส้นขึ้น-ลง ทำให้เกิดลายตารางคล้ายกับผ้าขาวม้า นิยมใช้ทำผ้าโสร่งและผ้านุ่ง จุดเด่นของผ้าทอเกาะยออยู่ที่มีลายในเนื้อผ้าที่นูนขึ้นมา มีลายเส้นละเอียดสวยงามและมีความคงทน เนื้อผ้าดูแลรักขาง่าย สีสันทนสวยงามมีการทอยกดอกที่มีลวดลายอ่อนนุ่ม ถือเป็นสัญลักษณ์หัตถกรรมพื้นบ้านของภาคใต้และเป็นสุดยอดผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP ปี 2549 ผ้าทอเกาะยอ มีชื่อลายต่างๆ เช่น ลายราชวัตร ลายลูกแก้ว ลายดอกพิกุลเล็ก ลายดอกพิกุลใหญ่ ลายดอกกก ลายดอกจุก ลายดอกแก้ว ลายรสสุคนธ์ ลายดอกพะยอม เป็นต้น

สินค้า OTOP และอาหารพื้นเมือง

สินค้า OTOP และอาหารพื้นเมือง ของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบมีเป็นจำนวนมาก ทั้งในจังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และบางส่วนของอำเภอหัวไทร และอำเภอชะอวด ประกอบด้วยสินค้าอุปโภค และสินค้าบริโภคเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีสินค้าและอาหารพื้นเมืองหลายอย่าง อาหารสด และอาหารแห้งหรืออาหารแปรรูปจากวัตถุดิบท้องถิ่น ที่ขึ้นชื่อว่รสชาติอร่อย ได้แก่ กุ้งแก้ว ข้าวเกรียบกุ้ง ข้าวเกรียบปลา ไช้ครอบ ซาลาเปา ขนมไทยหลายชนิด ได้แก่ ขนมสำปันนี ขนมทองม้วน ขนมทองเอก ส่วนอาหารที่ถือว่าเป็นของพื้นเมืองได้แก่ เต้าคั่ว ประกอบด้วย แดงกวา ถั่วงอกและผักบุ้งลวก เนื้อสัตว์ ได้แก่ กุ้งชุบแป้งทอดกรอบ หัวหมู เต้าหู้ทอด ไช้ต้ม เส้นหมี่ขาว ประรสด้วยน้ำปรุงรสเปรี้ยว หวาน กล่าวได้ว่า เต้าคั่วเป็นอาหารที่ได้โภชนาการครบ 5 หมู่ นอกจากนี้ยังมี ข้าวยา ขนมจีน แกงพื้นเมืองหลากหลายเมนูอาหารเหล่านี้จะเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเพื่อได้ลิ้มลองถึงความอร่อยของอาหารในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบ

4.2 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การพัฒนาการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่ผ่านมามีพัฒนาที่ค่อยเป็นค่อยไป มีหลายภาคส่วน เข้ามาศึกษาและวางแผนพัฒนาร่วมกันเพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้นำมาสร้างมูลค่าในเชิงการท่องเที่ยว มีหน่วยงานราชการจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นหลายหน่วยงาน พยายามส่งเสริม ยกระดับพัฒนาการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

การจัดประชุมครั้งที่ 1 สถานที่จัดประชุม หาดทองรีสอร์ท อ.ปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2559 ภาควิชาเครือข่ายท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วยส่วนราชการจากส่วนกลางและราชการส่วนท้องถิ่น ชุมชนท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมที่พัก ธุรกิจจัดนำเที่ยว ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำ และชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนท่องเที่ยวได้เข้าร่วมประชุม 80 ท่าน ให้ข้อมูลถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบ

โดยที่ประชุมกลุ่มระดมความคิดเห็นได้นำเสนอศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่โดดเด่น และยังสามารถให้บริการการท่องเที่ยว โดยมีรูปแบบการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย

มีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นดังนี้ คือ 1) สวนสะละลูงถิ่น จุดท่องเที่ยว ได้แก่ สวนสะละ อ่างเก็บน้ำป่าบอน สถานที่และจุดเงาป่าชาไก กิจกรรมเดินป่าเขาสามกู่ และเดินป่าเขาเจ็ดยอด 2) ศูนย์ศิลปหัตถกรรมบางแก้ว จุดท่องเที่ยว ได้แก่ ศูนย์ศิลปหัตถกรรมบางแก้ว ฟาร์มตัวอย่าง ศูนย์การเรียนรู้เกษตรธรรมชาติ การทำนาดั้งเดิม แก่งหุแร่ ตลาดน้ำบ้านปากพล 3) ชุมชนท่องเที่ยวเขาชัยสน จุดท่องเที่ยว ได้แก่ บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน ถ้ำช้าง ถ้ำน้ำเย็น กลุ่มแกะหนังตะลุงเขาชัยสน ถ้ำพระเขาชัยสน 4) เทศบาลตำบลพนาสูง จุดท่องเที่ยว ได้แก่ ทะเลน้อย สวนพฤกษศาสตร์พัทลุง หมู่บ้านหัตถกรรมทะเลน้อย การทำนาข้าวอินทรีย์ บ้านปากประ มีกิจกรรมเที่ยวชมวิถีชีวิตชาวประมง การยกยอ ทอดแห และการทำนาในทะเลสาบ สะพานเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา กิจกรรมท่องเที่ยว ชมวิวดูทะเลสาบทั้งฝั่งที่เป็นทะเลน้อย และทะเลหลวง ชมฝูงควาย 5) วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรอนุรักษ์กฤษฎาโฮมสเตย์ จุดท่องเที่ยว ได้แก่ วัดถ้ำสุเมโน ถ้ำพุทธโคดม น้ำตกเขาคราม เดินป่าเขาบรรทัด น้ำตกหนานคล้าว 6) ชุมชนท่องเที่ยวอำเภอกงหรา จุดท่องเที่ยว ได้แก่ เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติเขาเจ็ดยอด เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติเขาลูกกลอน น้ำตกปากราง น้ำตกมโนราห์ และน้ำตกไพรวัลย์ 7) องค์การบริหารส่วนตำบลนาปะขอ จุดท่องเที่ยว ได้แก่ ตลาดน้ำปากพล พ่อท่านนุช วัดปากพล ฟาร์มตัวอย่าง โครงการพระราชดำริ 8) ชุมชนบ้านฝาละมี จุดท่องเที่ยว ได้แก่ เกาะกระ เกาะราบ หมู่เกาะสี่ เกาะห้า อ่าวท่ายาง และอ่าวบางขนอน 9) ชมรมล่องแก่งตำบลลานข่อย จุดท่องเที่ยว ได้แก่ ล่องแก่ง กลุ่มสินค้า OTOP น้ำตกหนานสวรรค์ น้ำตกหนานปลิว 10) กลุ่มเครื่องแกงชาวเลบ้านบางขนอน จุดท่องเที่ยว ได้แก่ หาดทองรีสอร์ท เกาะกระ เกาะรังนก เกาะราบ 11) องค์การบริหารส่วนตำบลปากพะยูน จุดท่องเที่ยว ได้แก่ สนามกีฬาบ้านหักผาดวัดรัตนาราม (วัดพระนอน) ท่าเทียบเรือปากพะยูน ท่าเรือโบราณชมอำเภอเก่า 12) ชุมชนท่องเที่ยวป่าบอน จุดท่องเที่ยว ได้แก่ ล่องแก่งโดนหินลาด สวนเกษตรวิถีพุทธ อ่างเก็บน้ำคลองเขาหัวช้าง เขาเจ็ดยอด และธนาคารน้ำห้วยลำตรน และ 13) ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน จุดท่องเที่ยว ได้แก่ วัดคลองแดน ตลาดริมน้ำคลองแดน ดงตาลโดนด้อยปี ฐานการเรียนรู้ชุมชน จำนวน 8 ฐาน การท่องเที่ยวทางน้ำ และแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

ส่วนกิจกรรมท่องเที่ยวที่สำคัญบางส่วนที่ได้จากเวทีระดมความคิดเห็น ได้แก่ กิจกรรมเดินป่าชมสวนคนเลน้อย กิจกรรมล่องเรือ แล่นกทะเลน้อย กิจกรรมการปั่นจักรยานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงอนุรักษ์ ถ่ายภาพจุดแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ กิจกรรมชมนิทรรศการภาพเก่าเล่าเรื่อง/นิทรรศการมีชีวิต กิจกรรมดำนาข้าวอินทรีย์ กิจกรรมชมแสงแรกที่บ้านปากประ/ป่าพรุ/วังยอ กิจกรรมสาธิตการทำแปงสาคร กิจกรรมพายเรือชมป่าเมซอนเมืองไทย กิจกรรมชมวิถีคนเลี้ยงควายน้ำ กิจกรรมยกยักษ์ กิจกรรมทำนาข้าวริมทะเลสาบ ล่องเรือชมถ้ำน้ำเย็นเขาชัยสน ชมความงามของหินงอกหินย้อย ผู่ค้างคาวนับพันตัว ระยะทางประมาณ 350 เมตร ใช้เวลาประมาณ 45 นาที เดินชมถ้ำสุขใจ ชมความงามของหินงอกหินย้อย สัมผัสกับธรรมชาติที่งดงาม ฝึกสอนการแกะสลักหนังตะลุง ของกลุ่มแกะหนังตะลุงบางแก้ว นมัสการเจดีย์วัดเขียน เป็นเจดีย์เก่าแก่อายุประมาณ 876 ปี ชมพันธ์ปลาป่าเกือบแสนตัว พักผ่อนชมบรรยากาศธรรมชาติกับหาดทองรีสอร์ท

ต่อมาคณะผู้วิจัย การจัดประชุมกลุ่มย่อยจากผู้เกี่ยวข้องหลายครั้งทั้งในพื้นที่จังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลาและได้ทำการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทำให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ จากประชาชน องค์กรและหน่วยงานราชการที่ได้เข้าร่วมการประชุม สามารถสรุปทรัพยากรท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย คือ พื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว สามารถแบ่งออกเป็น 4 พื้นที่ คือ 1) พื้นที่เชิงเขา แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง และอุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาเย่า 2) พื้นที่ราบ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบ

ติดชายฝั่งทะเลสาบ ในจังหวัดสงขลาประกอบด้วย อำเภอนาหม่อม หาดใหญ่ บางกล่ำ ควนเนียง เมืองสิงหนคร สทิงพระ กระแสสินธุ์ และระโนด จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย อำเภอปากพะยูน บางแก้ว เขาชัยสน เมือง ควนขนุน และบางส่วนของอำเภอป่าพะยอม อำเภอหัวไทรและชะอวดของจังหวัดนครศรีธรรมราช 3) พื้นที่ในทะเลสาบ ซึ่งใช้พื้นน้ำในทะเลสาบทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ทะเลน้อย บ้านปากประ และเกาะหมาก 4) พื้นที่เกาะ ในทะเลสาบสงขลามีพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นเกาะประกอบด้วย เกาะยอ เกาะใหญ่ หมู่เกาะสี่เกาะห้า เกาะหมาก เกาะคำเหียง และเกาะกระ จากทั้ง 4 พื้นที่ สามารถจัดกลุ่มได้ 2 ประเภท คือทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยที่ประชุมมีมติให้นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่สามารถให้บริการการท่องเที่ยว

ดังนั้นสามารถสรุปทรัพยากรท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง สรุปแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในแต่ละอำเภอทั้ง 11 อำเภอ จังหวัดสงขลาทั้ง 16 อำเภอ และจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอได้ดังต่อไปนี้

ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง

อำเภอเมือง

ประวัติศาสตร์เมืองพัทลุง

วัดถ้ำคูหาสวรรค์

วัดวัง

วัดยางงาม

วัดควนปรัง

ศาลหลักเมือง

หอโพนมมงคล

พระพุทธรูปรัตนไตรยชัยวัฒน์จตุรทิศ

พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.5)

อนุสาวรีย์พระยาทุกขราษฎร์ (ช่วย)

หอศิลป์หนังตะลุง

วัดภูผาภิมุข

วัดป่าสไลยก์

วังเจ้าเมืองพัทลุง

วัดวิหารเบิก

หมู่บ้านโพนเมืองลุงปรังหมู่ และบ้านไสโด

อาจารย์หมูน ยสโร วัดเขาแดงตะวันออก

ภูเขากทะเล

ชัยบุรีเมืองเก่าพัทลุง

หาดแสนสุขลำปำ ตลาดน้ำลำปำ ศาลาลำปำที่รัก

อำเภอเขาชัยสน

วัดเขียนบางแก้ว

กลุ่มแกะหนังระลุงเขาชัยสน

ถ้าพระเขาชัยสน

วัดสทังน้อย / วัดสทังใหญ่

แหลมจองถนน

ตลาดน้ำเขาชัยสน

บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน

ธารน้ำเย็น

ถ้าสุขใจ

อำเภอตะโหมด

โตนหินลาดลองแก่ง

ถ้าควาย

อ่างเก็บน้ำเขาหัวช้าง

สวนเกษตรวิถีพุทธ

น้ำตกลานหม่อมจ้อย

ควนศัพทวด

วัดตะโหมด

เขาเจ็ดยอด

ธนาคารน้ำห้วยลำตรน

อำเภอควนขนุน

วัดบ้านสวน

วัดเขาอ้อ

วัดดอนศาลา

แสงแรกและยอยักษ์ที่คลองปากประ

อุทยานนกน้ำทะเลน้อย-ทะเลบัว

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงท่าช้าง

ศูนย์รวมศิลปหัตถกรรมกะลามะพร้าว

สะพานไสลิ่ง-บ้านหัวป่า

สวนพฤกษศาสตร์

ศูนย์หัตถกรรมกระจูดวรรณิ

หมู่บ้านกระจูดทะเลน้อย

สวนไผ่ขวัญใจ

ตลาดสวนไผ่สร้างสุข

ตลาดน้ำทะเลน้อย

ตลาดใต้โนด

วัดสุนทราวาส

อำเภอปากพะยูน

วัดรัตนาราม (พระนอน)

หมู่เกาะสี่ เกาะห้า

เกาะเสือสกุสเตย์

วัดป่อหมาแปะ

เกาะกระ

เกาะราบ

เกาะหมาก

แหลมกรวด

เส้นทางและจุดประกาศต้น ร.5

ท่าเทียบเรือปากพะยูน

อำเภอบางแก้ว

หาดไข่เต่า

วัดบางแก้วผดุงธรรม

ศูนย์ศิลปหัตถกรรมบางแก้ว

ฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริฯ การเรียนการเกษตร การทำนาแบบดั้งเดิม

แก่งหุแร่

ตลาดน้ำปากพอ

หัวปอ

อำเภอศรีนครินทร์

วัดถ้ำสุมะโน

ถ้ำพุทธโคดม

น้ำตกเขาคราม

น้ำตกโตนแพรทอง

เขาหลัก

สวนกวางเปิดเขาคราม

เดินป่าเขาบรรทัด

น้ำตกหนนคล้าว

อำเภอกงหรา

น้ำตกไพรวัลย์

น้ำตกนกรำ

น้ำตกมโนราห์

น้ำตกปากราง

เขาล້อน

เขาเจ็ดยอด

น้ำตกหนานญี่ปุ่น

อำเภอป่าบอน

อ่างเก็บน้ำคลองป่าบอน

ชมวิถีชีวิตชาวกูยพักพิงในพงไพร

ล่องแก่งป่าบอน

สวนสละลุงถัน

น้ำตกโตนสะตอ

เขาสามภู

เดินป่าเขาเจ็ดยอด

วัดหลักสิบ

วัดทุ่งนารี

อำเภอป่าพะยอม

ล่องแก่งลานข่อย

อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำใส

น้ำตกหอนานสวรรค์

น้ำตกหอนานปลิว

นิคมทอผ้าลานข่อย

อำเภอศรีบรรพต

อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า

ผ้าฝ้าย / ถิ่นเทพนิมิต

ถ้ำมัจฉาปลาวน

น้ำตกลาดเตย

น้ำตกเหวียงทอง

การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา

1. อำเภอสติงพระ

วัดพะโคะ (วัดพระราชประดิษฐาน)

วัดต้นเลียบ แหล่งกำเนิดหลวงปู่ทวด

วัดท่าคูระ

วิถีโหนด นา เล บ้านท่าหิน

วัดธรรมประดิษฐ์

วัดจะทิ้งพระ

หาดมหาราช

อุทยานนกน้ำคูขุด

2. อำเภอสิงหนคร

เมืองเก่าสงขลาสมัยอยุธยา ฝั่งเขาแดง

วัดพิบูล
 วัดธรรมโฆชน์
 วัดแหลมจาก
 หาดทรายแก้ว
 ชุมชนสทิงหม้อ
 เจดีย์สองพี่น้องยอดเขาแดง
 เจดีย์วัดเขาน้อย
 วัดสุวรรณคีรี
 วัดบ่อทรัพย์
 วัดมะม่วงหมู่
 ศูนย์เรียนรู้การเพาะปลูกปูบ้านหัวเขา
 สุสานสุลต่านสุไลมาน
 หาดม่วงงาม
 หาดแก้ว

3.อำเภอเมือง

หาดสมิหลา
 หาดชลาทัศน์
 แหลมสนอ่อน
 เมืองเก่าสงขลาสมัยรัตนโกสินทร์ ฝั่งบ่อয়ง
 หาดเก่าแสง-หัวนายแรง
 เขาน้อย – เขาดังกวน
 เกาะหนู – เกาะแมว
 สวนสัตว์สงขลา
 วัดมณีมาวาสวรหาร (วัดกลาง)
 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา
 วัดชัยมงคล
 เจดีย์หลวง และ พลับพลาที่ประทับบนเขาดังกวน
 กำแพงเมืองสงขลา
 ป้อมเมืองสงขลา
 พิพิธภัณฑ์พระอัครมหารัชมังคล
 ตำหนักเขาน้อย
 ศาลหลักเมืองสงขลา
 สถาบันทักษิณคดีศึกษา-พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา
 สะพานติณสูลานนท์
 เกาะยอ

สวนเสรี
สถานที่แสดงพันธุ์สัตว์น้ำ
ประติมากรรมพญานาคพ่นน้ำ
วัดเกาะถ้ำ

วัดท้ายยอ

วัดแหลมพ้อ

สำนักสงฆ์เขาฤๅ

4.อำเภอจะนะ

หาดปากบางสะกอม

ฟาร์มนกเขาชวา

วัดขุด

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หมู่บ้านสะกอม

5.อำเภอเทพา

หาดสร้อยสวรรค์

หาดสะกอม

เกาะขาม

6.อำเภอหาดใหญ่

สวนสาธารณะเทศบาลนครหาดใหญ่

น้ำตกโตนงาช้าง

น้ำตกโตนปลิว

ตลาดการค้ากิมหยง

ตลาดการค้าปลาซา

ตลาดน้ำคลองแห

แหลมโพธิ์

พระนอนวัดหาดใหญ่

วัดถาวร

เจดีย์ไตรภพ ไตรมงคล

มัสยิดกลางสงขลา

พระพุทธรูปมงคลหาราช ทำวรมหาพรหม พระโพธิสัตว์กวนอิม เขาคอหงส์

7.อำเภอรัตภูมิ

วนอุทยานน้ำตกบริพัตร

วัดห้วยลาด

8.อำเภอกระแสสินธุ์

วัดพระเจดีย์งาม

บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ วัดแหลมบ่อท่อ

9.อำเภอสะบ้าย้อย

วัดถ้ำตลอด

ถ้ำรูนกสีก

10.อำเภอนาทวี

อุโมงค์ประวัติศาสตร์เขาน้ำค้าง

ด่านประกอบ

เส้นทางหลวงปู่ทวด

วัดในวัง

11.อำเภอบางกล่ำ

วัดคงคาเลียบ

วัดคูเต่า แม่ทอม

12.อำเภอนาหม่อม

วัดเนินพิจิตร

วัดป่ากอสุวรรณาราม

เจดีย์ควนโยง

สำนักสงฆ์ควนสำหรับ

ควนเสาธง

น้ำตกโตนลาด

น้ำตกคานหลาว

น้ำตกวังทวด

น้ำตกเหวเพชรสี

13.อำเภอสะเตา

วัดถ้ำเขารูปช้าง

ด่านจิงโหล่น แหล่งท่องเที่ยวบริเวณด่าน

ด่านปาดังเบซาร์

อ่างเก็บน้ำคลองสะเตา

พุทธอุทยานเขาเล่สะเตา

สำนักสงฆ์แม่ชีสุขขี

วัดหัวถนน

14.อำเภอรโนด

ตลาดน้ำคลองแดน

ตลาดน้ำระโนด

สวนพระเทพ บ้านทุ่งบัว

วัดเจดีย์งาม

วัดสี่หยัง

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรระโนด

พิพิธภัณฑสถานอำเภอรอนด

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านขาว

15.อำเภอควนเนียง

หาดบางปากภูมิ

วัดคงคาดี

วัดบางทิง

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบางเหรียง

16.อำเภอกลองหย่อง

น้ำตกผาดำ

อ่างเก็บน้ำคลองหลา

อ่างเก็บน้ำคลองจำไทร

พิพิธภัณฑสถานบ้าน

วัดโคกม่วง

วัดปลักคล้า

วัดโพธิ์

วัดปรางแก้ว

เขาวังชิง

จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.อำเภอชะอวด

อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำใส

น้ำตกหอนสวรรค์

วัดเขาพระ

วัดไม้เสียบ

วัดเขาลำปะ

ล่องแพบ้านวังหอน

คลองชะอวด

ตลาดน้ำชุมชนบ้านไม้เสียบ

สะพานโค้งชะอวด

จุดชมวิวควนไต่หาด

วัดเขาพระทอง

ถ้ำวังนายพุ่ม

2.อำเภอหัวไทร

วัดคลองแดน

กังหันลม

สวนน้อมเกล้า

วัดพิพิธสีมา

วัดควนชะลิก

อ่างเก็บน้ำทุ่งทับใน
หาดแพรกเมือง
หาดจันทร์แจ้ง

จากแหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทั้ง 3 จังหวัด สามารถนำมาจัดกลุ่มการท่องเที่ยวได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1. วัดบ้านสวน
2. วัดเขาอ้อ
3. วัดดอนศาลา
4. ประวัติศาสตร์เมืองพัทลุง
5. วัดถ้ำคูหาสวรรค์
6. วัดวัง
7. วัดยางงาม
8. วัดควนปรัง
9. ศาลหลักเมือง
10. พระสี่มุมเมืองและหอโพนมมงคล
11. พระพุทธรูปรัตนไตรยชัยวัฒน์จตุรทิศ
12. พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
13. อนุสาวรีย์พระยาตากสินมหาราช (ช่วย)
14. หอศิลป์หนังตะลุง
15. วัดภูผาภิรมย์
16. วัดป่าลิไลย์
17. วัดเจ้าเมืองพัทลุง
18. วัดวิหารเบิก
19. วัดเขียนบางแก้ว
20. ถ้ำพระเขาชัยสน
21. วัดสทังน้อย / วัดสทังใหญ่
22. วัดบางแก้วผดุงธรรม
23. วัดตะโหมด
24. วัดรัตนาราม (พระนอน)
25. เส้นทางและจุดประภาสตัน ร.5
26. วัดถ้ำสุมะโน
27. ถ้ำพุทธโคดม
28. วัดหลักสิบ
29. วัดคงคาดี
30. วัดคงคาเลียบ
31. วัดคูเต่า

32. วัดโคกม่วง
33. วัดปลักคล้า
34. วัดโคกเหริยง
35. วัดโพธิ์
36. วัดปรางแก้ว
37. วัดถ้ำเขารูปช้าง
38. วัดถ้ำตลอด
39. วัดขวด
40. วัดเนินพิจิตร
41. วัดป่ากอสวรรณาราม
42. เจดีย์ควนโยง
43. สำนักสงฆ์ควนสำหุด
44. พระนอนวัดหาดใหญ่
45. เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่ออย่าง
46. วัดมัทธิมาวาสวรรหาร (วัดกลาง)
47. วัดชัยมงคล
48. เจดีย์หลวง และ พลับพลาที่ประทับบนเขาตั่วกววน
49. ย่านเมืองเก่าสงขลา
50. กำแพงเมืองสงขลาและป้อมเมืองสงขลา
51. พิพิธภัณฑพระตำมรงค์
52. ตำหนักเขาน้อย
53. ศาลหลักเมืองสงขลา
54. วัดเกาะถ้ำ
55. เมืองเก่าสงขลาสมัยอยุธยา ฝั่งเขาแดง
56. สุสานสุลต่านสุไลมาน
57. วัดธรรมโฆชน์
58. วัดแหลมจาก
59. เจดีย์สองพี่น้องยอดเขาแดง
60. เจดีย์วัดเขาน้อย
61. วัดสุวรรณคีรี
62. วัดบ่อทรัพย์
63. วัดพะโคะ (วัดพระราชประดิษฐาน)
64. วัดต้นเลียบ แหล่งกำเนิดหลวงปู่ทวด
65. วัดท่าคุระ
66. วัดธรรมประดิษฐ์
67. วัดจะทิ้งพระ
68. วัดพระเจดีย์งาม
69. บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ วัดแหลมบ่อท่อ

70. หลวงพ่อเดิม วัดเอกราช
71. สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ วัดสุทัศน์
72. วัดสีหยัง
73. วัดทุ่งนารี
74. วัดสุนทรवास
75. วัดท้ายยอ
76. วัดแหลมพ้อ
77. สำนักสงฆ์เขาภูมิ
78. วัดมะม่วงหมื่น
79. วัดเจดีย์งาม
80. วัดห้วยลาด
81. สำนักสงฆ์แม่ชีสุขขี
82. มัสยิดกลางสงขลา
83. วัดหัวถนน
84. วัดถาวร หาดใหญ่
85. เจดีย์ไตรภพ ไตรมงคล หาดใหญ่
86. วัดเขาพระ
87. วัดไม้เสียบ
88. วัดเขาลำปะ
89. วัดเขาพระทอง
90. วัดคลองแดน
91. วัดพัทธสีมา
92. วัดควนชะลิก

การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น

1. ล่องแก่งลานข่อย
2. อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำใส
3. น้ำตกหนานสวรรค์
4. น้ำตกหนานปลิว
5. แสงแรกและรอยักษ์ที่คลองปากประ
6. อุทยานนกน้ำทะเลน้อย-ทะเลบัว
7. ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงท่าช้าง
8. ศูนย์รวมหัตถกรรมกะลามะพร้าวบ้านคอกวัว
9. สะพานไสลิ่ง-บ้านหัวป่า
10. สวนพฤกษศาสตร์
11. ศูนย์หัตถกรรมกระจูดวรรณ
12. สวนไผ่ขวัญใจ
13. ตลาดสวนไผ่สร้างสุข

14. ตลาดน้ำทะเลน้อย
15. ตลาดใต้โหนด
16. หมู่บ้านโพนเมืองพัทลุงปรางหมู่ และบ้านไสโด
17. อาจารย์หมุน ยสโร วัดเขาแดงตะวันออก
18. ภูเขาอกทะลุ
19. ชัยบุรีเมืองเก่าพัทลุง
20. หาดแสนสุขลำป่า ตลาดน้ำลำป่า ศาลาลำป่าที่รัก
21. น้ำตกไพรวัลย์
22. น้ำตกนกกรำ
23. น้ำตกมโนราห์
24. น้ำตกปากราง
25. เขาล้อน
26. เขาเจ็ดยอด
27. กลุ่มแกะหนังตะลุงเขาชัยสน
28. แหลมจองถนน
29. ลาดน้ำเขาชัยสน
30. บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน
31. ธารน้ำเย็น
32. ถ้ำสุขใจ
33. หาดไข่เต่า
34. ศูนย์ศิลปหัตถกรรมบางแก้ว
35. ฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริฯ
36. แก่งหูแร่
37. ตลาดน้ำปากพอ
38. ห้วยปอ
39. โตนหินลาดล่องแก่ง
40. ถ้ำควาย
41. อ่างเก็บน้ำเขาหัวช้าง
42. สวนเกษตรวิถีพุทธ
43. น้ำตกลานหม่อมจ้อย
44. ควนศพทวด
45. 68. เขาเจ็ดยอด
46. ธนาคารห้วยลำตรน
47. หมู่เกาะสี่ เกาะห้า
48. เกาะเสือสคูสเตย์
49. เกาะกระ
50. เกาะราບ
51. แหลมกรวด

52. ท่าเทียบเรือปากพะยูน
53. น้ำตกเขาคราม
54. น้ำตกโตนแพรทอง
55. เขาหลัก
56. สวนกวางเปิดเขาคราม
57. เขาบรรทัด
58. น้ำตกหนานคล้าว
59. อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า
60. ผาผึ้ง / ถ้ำรินเทพนิมิต
61. ถ้ำมัจฉาปลาวน
62. น้ำตกลาดเตย
63. น้ำตกเหรียญทอง
64. อ่างเก็บน้ำคลองป่าบอน
65. ชมวิถีชีวิตชาวกูยพักพิงในพงไพร
66. ล่องแก่งป่าบอน
67. สวนสละลุงถัน
68. น้ำตกโตนสะตอ
69. เขาสามกู่
70. เดินป่าเขาเจ็ดยอด
71. วนอุทยานน้ำตกบริพัตร
72. หาดบางปากภูมิ
73. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบางเหรียญ
74. น้ำตกผาดำ
75. อ่างเก็บน้ำคลองหลา
76. อ่างเก็บน้ำคลองจำไทร
77. พิพิธภัณฑ์ชาวบ้าน
78. เขาวังชิง
79. ด่านจิงโหลน
80. ด่านปาดังเบซาร์
81. อุโมงค์ประวัติศาสตร์เขาน้ำค้าง
82. ด่านประกอบ
83. ถ้ำนกกัก
84. หาดสร้อยสวรรค์
85. หาดสะกอม
86. ฟาร์มนกเขาชวา
87. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หมู่บ้านสะกอม
88. น้ำตกโตนลาด
89. น้ำตกเหวเพชรศรี

90. น้ำตกวังหวด
91. น้ำตกคานหลาว
92. น้ำตกโตนงาช้าง
93. ตลาดการค้ากิมหยง
94. ตลาดการค้าปลาซา
95. ตลาดน้ำคลองแห
96. พระพุทธมิ่งมงคลหาราช ท้าวมหาพรหม พระโพธิสัตว์กวนอิม เขาคอหงส์
97. หาดสมิหลา
98. แหลมสนอ่อน
99. หาดแก้วแสง
100. เขาน้อย – เขาดังกวน
101. เกาะหนู – เกาะแมว
102. สวนสัตว์สงขลา
103. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา
104. สถาบันทักษิณคดีศึกษา-พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา
105. สะพานติณสูลานนท์
106. เกาะยอ
107. สวนเสรี
108. ประติมากรรมพญานาคพ่นน้ำ
109. วิถีเล
110. หาดทรายแก้ว
111. ชุมชนสทิงหม้อ
112. ศูนย์เรียนรู้การเพาะปลูกปูบ้านหัวเขา
113. วิถีโหนด นา เล บ้านท่าหิน
114. หาดมหาราช
115. อุทยานนกน้ำคูขุด
116. กลุ่มผ้าทอกระแสดินธุ์ ต.กระแสดินธุ์
117. สวนพระเทพ บ้านทุ่งบัว
118. ตลาดน้ำคลองแดน
119. ตลาดน้ำระโนด
120. อุทยานแห่งชาติเขาปู่ เขาย่า
121. นิคมทอผ้าลานข่อย
122. เกาะหมาก
123. หมู่บ้านกระจัดทะเลน้อย
124. น้ำตกหนานญี่ปูน
125. หาดชลาทัศน์
126. หาดม่วงงาม
127. หาดแก้ว

128. พิพิธภัณฑ์อำเภอรอนด
129. แหล่งท่องเที่ยวบ้านขาว
130. อ่างเก็บน้ำคลองสะเดา
131. น้ำตกโตนปลิว
132. อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำใส
133. น้ำตกหอนสวรรค์
134. ถ้ำวังนายพุด
135. คลองชะอวด
136. ตลาดน้ำชุมชนบ้านไม้เสียบ
137. ล่องแพบ้านวังหอน
138. สะพานโค้งชะอวด
139. จุดชมวิวกวนไช่หาด
140. กังหันลม
141. สวนน้อมเกล้า
142. อ่างเก็บน้ำทุ่งทับโน
143. หาดแพรกเมือง
144. หาดจันทร์แจ่ง

ภาพที่ 4.4 แผนที่ท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

5. วัดบ้านสวน	112. วัดโพธิ์	185. บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ วัดแหลมบ่อทอง
6. วัดเขาอีโต้	113. วัดปรางแก้ว	186. หลวงพ่อเดิม วัดเอกราช
7. วัดดอนศาลา	115. วัดถ้ำเขาวงกต	187. สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ วัดสุทัศน์เทพวราราม
19. ประวัตินครเมืองพัทลุง	120. วัดถ้ำลอด	189. วัดสืบทอด
20. วัดถ้ำคูหาสวรรค์	125. วัดเขตนคร	204. วัดทุ่งนา
21. วัดวัง	127. วัดเนินพิชิต	205. วัดสุนทราภรณ์
22. วัดยางงาม	128. วัดปากอสุวรรณา	206. วัดห้วยยอด
23. วัดควนปรัง	129. เจดีย์ควนโยง	207. วัดแหลมพือ
24. ศาลหลักเมือง	130. สำนักสงฆ์ควนสำริด	208. สำนักสงฆ์เขาภูมิ
25. พระสิมมเมืองและหอโพนมมงคล	139. พระนอนวัดหาดใหญ่	209. วัดมะม่วงงาม
26. พระพุทธนิรโรคันตรายชัยวัฒน์จตุรทิศ	143. เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง	210. วัดเจดีย์งาม
27. พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	148. วัดมณีมาวาสวรวิหาร (วัดกลาง)	211. วัดห้วยลาด
28. อนุสาวรีย์พระยาตากสินมหาราช (ช่วย)	150. วัดชัยมงคล	212. สำนักสงฆ์แม่ชีสุชี
29. หอศิลปวัฒนธรรม	151. เจดีย์หลวง และ พลับพลาที่ประทับบนเขาตัวควน	213. มัสยิดกลางสงขลา
30. วัดกุฎาภิรมย์	152. ย่านเมืองเก่าสงขลา	214. วัดหัวถนน
31. วัดป่าสิริโสภา	153. กำแพงเมืองสงขลาและป้อมเมืองสงขลา	215. วัดถ้ำหวด
32. วัดเจ้าเมืองพัทลุง	154. พิพิธภัณฑ์พระอภัยมณี	216. เจดีย์ไตรภพ ไตรมณฑล หาดใหญ่
33. วัดวิหารเบิก	155. ตำนานเขาน้อย	225. วัดเขาพระ
45. วัดเขียนบางแก้ว	156. ศาลหลักเมืองสงขลา	226. วัดไม้เลียบ
47. ถ้ำพระเขยขี้สน	162. วัดเกาะถ้ำ	227. วัดเขาป่าพะ
48. วัดสทิงใหญ่ / วัดสทิงใหญ่	163. เมืองเก่าสงขลาสมัยอยุธยา ฝั่งเขาแดง	228. วัดเขาพระทอง
55. วัดบางแก้วมดธรรม	164. สุสานสุลต่านสุไลมาน	229. วัดคลองแดน
67. วัดตะโหมด	165. วัดธรรมโชน	230. วัดพุทธนิมิต
70. วัดรัตนาราม (พระนอน)	166. วัดแหลมจาก	231. วัดควนชะลิก
76. เส้นทางและจุดประภาสตัน ร.5	170. เจดีย์สองพี่น้องยอดเขาแดง	
78. ถ้ำสุโขทัย	171. เจดีย์วัดเขาน้อย	
79. ถ้ำพุทธนิมิต	172. วัดสุวรรณคีรี	
98. วัดหลักสิบ	173. วัดบ่อทรัพย์	
101. วัดคงคาดี	175. วัดพระโค (วัดพระราชนิเวศน์)	
103. วัดคงคาเลียบ	176. วัดต้นเลียบ แหล่งกำเนิดหลวงปู่ทวด	
104. วัดคูเต่า	177. วัดท่าคูระ	
109. วัดโคกม่วง	179. วัดธรรมประสิทธิ์	
110. วัดปลักคล้า	180. วัดจะทิ้งพระ	
111. วัดโคกเหนือ	183. วัดพระเจดีย์งาม	

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น

1. ล่องแก่งลานชัย	75. แหลมกรวด	145. เขาน้อย – เขาดัง
2. อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำใส	77. ห้วยเหืองเรือปากพะยูน	146. เกาะหนู – เกาะแมว
3. น้ำตกหนานสวรรค์	80. น้ำตกเขาคราม	147. สวนสัตว์สงขลา
4. น้ำตกหนานปลิว	81. น้ำตกโตนทอง	149. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา
8. แสงแดและยอยักษ์ที่คลองปากประ	82. เขาลึก	157. สถาบันทักษิณคดีศึกษา-พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา
9. อุทยานนกน้ำทะเลน้อย-ทะเลบัว	83. สวนกวางเปิดเขาคราม	158. สะพานดินสุลต่าน
10. ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงท่าช้าง	84. เขาวงกต	159. เกาะยอ
11. ศูนย์รวมหัตถกรรมกะลามะพร้าวบ้านคอกวัว	85. น้ำตกหนานคั่ว	160. สวนเสรี
12. สะพานโลกถึง-บ้านหัวป่า	86. อุทยานแห่งชาติเขาน้อย-เขายา	161. ประติมากรรมพญานาคพ่นน้ำ
13. สวนพฤกษศาสตร์	87. ผาผึ้ง / ถ้ำรินเทพนิมิต	167. วิถีเส
14. ศูนย์หัตถกรรมกระจูดธรรมณี	88. ถ้ำมัจฉาปลาว	168. หาดทรายแก้ว
15. สวนไม้ร้อยใจ	89. น้ำตกถลาง	169. ชุมชนสทิงหม้อ
16. ตลาดสวนไม้สรวัดสุข	90. น้ำตกเหืองทอง	174. ศูนย์เรียนรู้การเพาะปลูกปูบ้านหัวเขา
17. ตลาดน้ำทะเลน้อย	91. อ่างเก็บน้ำคลองบาบอง	178. วิถีโนน นา เล บ้านท่าหิน
18. ตลาดใต้โนน	92. ชมวิถีชีวิตชาวกูยปากพะยูน	181. หาดทรายขาว
34. หมู่บ้านโพนเมืองพัทลุงปรังหมู และบ้านไสโต	93. ล่องแก่งบาบอง	182. อุทยานนกน้ำคูขุด
35. อาจารย์หมอย สโร วัดเขาแดงตะวันออก	94. สวนสละสุก	184. กลุ่มผ้าทอกระแสดิ้นขี้ ด.กระแสดิ้น
36. ภูเขาทอง	95. น้ำตกโตนสะตอ	188. สวนพระเทพ บ้านทุ่งบัว
37. เขียวเมืองเก่าพัทลุง	96. เขาสาม	190. ตลาดน้ำคลองแดน
38. หาดแสนสุขลำปำ ตลาดน้ำลำปำ ศาลาลำปำที่รัก	97. เติมน้ำเขาเจ็ดยอด	191. ตลาดน้ำระโนด
39. น้ำตกพรหม	99. วนอุทยานน้ำตกบรีพัตร	192. อุทยานแห่งชาติเขาน้อย เขายา
40. น้ำตกกรว	100. หาดบางปากภูมิ	193. นิคมทอผ้าลานชัย
41. น้ำตกมโนราห์	102. แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบางเหนือ	194. เกาะหมาก
42. น้ำตกปากกร	105. น้ำตกผาตา	195. หมู่บ้านกระเจ็ดทะเลน้อย
43. เขาล้อม	106. อ่างเก็บน้ำคลองเขา	196. น้ำตกหนานญี่ปุ่น
44. เขาเจ็ดยอด	107. อ่างเก็บน้ำคลองจำไ	197. หาดชะลาทัศน์
46. กลุ่มเกาะหวัดทะเลสาบเขาชัยสน	108. พิพิธภัณฑ์ชาวบ้าน	198. หาดม่วงงาม
49. แหลมจองถนน	114. เขาวังชิง	199. หาดแก้ว
50. ตลาดน้ำเขาชัยสน	116. ด่านจิงโหล	200. พิพิธภัณฑ์อำเภอระโนด
51. บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน	117. ด่านป่าดงเบ	201. แหล่งท่องเที่ยวบ้านขาว
52. สุราณานิ	118. อุโมงค์ประวัติศาสตร์เขาน้ำค้าง	202. อ่างเก็บน้ำคลองสะเดา
53. ถ้ำสุโขทัย	119. ด่านประกอบ	203. น้ำตกโตนปลิว
54. หาดไข่เต่า	121. ถ้ำหิน	217. อ่างเก็บน้ำห้วยน้ำใส
56. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมบางแก้ว	122. หาดทรายสวรรค์	218. น้ำตกหนานสวรรค์
57. ฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริ	123. หาดสะกอม	219. ล่องแพบ้านวังทอง
58. แก่งห้วย	124. ฟาร์มนกเขา	220. คลองชะอวด
59. ตลาดน้ำปากพ	126. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หมู่บ้านสะกอม	221. ตลาดน้ำชุมชนบ้านไม้เลียบ
60. ห้วย	131. น้ำตกโตน	222. สะพานโค้งชะอวด
61. โตนหินลาดสองแ่ง	132. น้ำตกเหวเพชรศรี	223. จุดชมวิวควนไช้
62. ถ้ำควย	133. น้ำตกวังหวด	224. ถ้ำวังนาพุทธ
63. อ่างเก็บน้ำเขาหัวช้าง	134. น้ำตกคานหลวง	232. กังหันลม
64. สวนเกษตรวิถีพุทธ	135. น้ำตกโตนช้าง	233. สวนน้อมเกล้า
65. น้ำตกลานหมอมัจ	136. ตลาดการค้ากิมหยง	234. อ่างเก็บน้ำทุ่งทับโน
66. ควนศรหวด	137. ตลาดการค้าผ้า	235. หาดแห่เมือง
68. เขาเจ็ดยอด	138. ตลาดน้ำคลองแห	236. หาดจันทร์แดง
69. ธนาคารห้วยสำตร	140. พระพุทธมิ่งมงคลราช พัทธมหาราช	
71. หมู่เกาะสี่ เกาะห้า	พระโพธิสัตว์กวนอิม เขาคอหงส์	
72. เกาะเสียดุล	141. หาดสมิหลา	
73. เกาะกระ	142. แหลมสนอ่อน	
74. เกาะรา	144. หาดแก้ว	

ภาพที่ 4.5 รายชื่อแหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ผลจากวิจัยในครั้งนี้พบว่าแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่รอบลุ่มน้ำทั้งหมด 246 แห่ง และจากการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจาก หน่วยงานราชการ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ประชาชนในชุมชน และได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยทำการประเมินจำนวน 90 แห่ง ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากพื้นที่ ที่เป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวครอบคลุมพื้นที่กว้าง และบางแหล่งไม่สามารถเดินทางเข้าถึงด้วยรถยนต์หรือทางเท้า และบางแหล่งยังคงเป็นระบบนิเวศทางธรรมชาติที่สมบูรณ์หลายพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าถึงได้

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวคณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือตามแนวคิด องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน หรือองค์ประกอบ 5 As และแนวคิดการประเมินความยั่งยืนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว (GSTC)

แนวคิดของ Dickman (1996) กล่าวว่าได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าด้านการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน หรือองค์ประกอบ 5 As การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้วยเครื่องมือ 5 ด้าน คือ 1) สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว 2) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว 4) ที่พัก และ 5) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

ผลการประเมินแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 90 แห่ง ซึ่งประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 32 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานและโบราณวัตถุ 40 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และชุมชน จำนวน 18 แห่ง สามารถสรุปโดยภาพรวมเป็นดังนี้

สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประเพณีธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีสิ่งดึงดูดใจในระดับปานกลางและน้อย แต่ก็มีบางแหล่งท่องเที่ยวที่มีสิ่งดึงดูดใจในระดับมากเนื่องจากมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในระดับประเทศ เช่น วัดพะโคะ วัดเขียนบางแก้ว และพระพุทธรูปโรคนัตราลัยวัฒนธรรมจิตรลดา ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และชุมชน พบว่ามีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวสูง ด้วยเหตุผลของการนำเสนอกิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้อย่างชัดเจน

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่าแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เกือบทุกแหล่งสามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกทั้งสภาพถนนและป้ายบอกทาง แต่สิ่งที่แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งยังขาดคือ รถโดยสารสาธารณะไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่แทบจะยังไม่มีบริการทำให้การเดินทางท่องเที่ยวไปในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นทำได้ไม่สะดวกเท่าที่ควร นอกจากนี้ระบบการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวยังมีน้อยในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวและยังไม่ได้มาตรฐานของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ห้องน้ำที่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย รวมถึงระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่มีความจำเป็นอย่างสูงสำหรับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน องค์ประกอบเหล่านี้ยังเป็นจุดอ่อนของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ด้านที่พัก เมื่อการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทำได้ง่ายและสะดวก ที่พักในแหล่งท่องเที่ยวอาจจะไม่ใช่ปัจจัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น พบว่าแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่มีที่พักในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งที่พักส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเขตเมือง เช่น เมืองพัทลุง สงขลา หาดใหญ่ และด่านสะเดา และแหล่งท่องเที่ยวใหม่ของพัทลุง เช่น ล่องแก่งลานข่อยและทะเลน้อย ส่วนที่พักที่อยู่นอกเมืองประกอบด้วย โฮมสเตย์ บ้านพักในเขตอุทยานแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีที่

พักที่เรียกว่า “รีสอร์ต” แต่ให้บริการ “ชั่วคราว” มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะไม่ถูกรวมในศักยภาพของการประเมินในครั้งนี้

ด้านกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า กิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และชุมชนมีศักยภาพมากที่สุดที่สามารถสร้างประสบการณ์ที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวได้ รองลงมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่รับผิดชอบโดยอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และสวนสัตว์สงขลา ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยส่วนมากจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในพระพุทธศาสนา กิจกรรมท่องเที่ยวควรจะเป็นการเที่ยวชมสถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และการปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่กิจกรรมท่องเที่ยวในวัดส่วนใหญ่ กลับเป็นกิจกรรมที่สร้างความเชื่อในเรื่องอภินิหาร สิ่งศักดิ์สิทธิ์ โชคลาภ โชคชะตา และของขลังแทน

การประเมินความยั่งยืนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) การจัดการอย่างยั่งยืน 2) การเพิ่มผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนเจ้าของสถานที่และการลดผลกระทบเชิงลบ 3) การเพิ่มผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน นักท่องเที่ยว วัฒนธรรม และการลดผลกระทบเชิงลบ และ 4) ด้านการเพิ่มผลประโยชน์ให้สิ่งแวดล้อมและผลกระทบด้านลบ ผลการประเมินแหล่งท่องเที่ยวเป็นดังนี้

1) การจัดการอย่างยั่งยืน พบว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดมีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามฤดูกาลซึ่งฤดูกาลในภาคใต้ไม่ได้สลับซับซ้อนเหมือนที่อื่นเนื่องจากมี 2 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อนกับฤดูฝน มีป้ายแจ้งเตือนภัยในแหล่งท่องเที่ยวที่ดำเนินการทั้งหน่วยงานที่เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่เป็นการเตือนภัยขั้นพื้นฐาน ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวขอรมอุทยานแห่งชาติฯ มีข้อปฏิบัติในการท่องเที่ยวในพื้นที่ชั้นฐาน สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเภทวัดมีเพียงบางแห่ง และมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สิ่งที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต้องพัฒนาเพิ่มเพื่อให้เกิดการจัดการอย่างยั่งยืน คือ การประเมินสถานที่ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่ยังคงอยู่อย่างสม่ำเสมอ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับบุคคลทุพพลภาพหรือผู้ที่มีข้อจำกัดทางด้านสภาพร่างกาย การตรวจสอบและรายงานความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ และการวางแผนเพื่อตอบรับต่อวิกฤตการณ์หรือสถานการณ์ฉุกเฉินต่างๆ

2) การเพิ่มผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนเจ้าของสถานที่และการลดผลกระทบเชิงลบ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดมีร้านจำหน่ายอาหาร ของที่ระลึก และที่พัก เป็นของคนในพื้นที่ซึ่งเป็นการสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็กในชุมชน มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการใช้พื้นที่เพื่อจำหน่ายสินค้า และจัดงานกิจกรรมต่างๆ และมีการจัดอบรมให้ความรู้ให้กับชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงโดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว สิ่งท้าทายที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต้องดำเนินการเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนเจ้าของสถานที่และลดผลกระทบ ได้แก่ การบันทึกรายงานสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นที่ได้จากการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว การเปิดโอกาสให้บริษัทธุรกิจภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน การรับฟังความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่นต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว สร้างวิถีปฏิบัติที่ป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่ชอบธรรม และมีระบบที่สนับสนุนท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดกลาง รวมถึงส่งเสริมและพัฒนาความยั่งยืนของสินค้าท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

3) การเพิ่มผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน นักท่องเที่ยว วัฒนธรรม และการลดผลกระทบเชิงลบ พบว่า นโยบายและระบบในการวัดผล การฟื้นฟูและรักษาธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมในการ

ด้าน CSR ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น กิจกรรมปลูกป่า ปปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และรณรงค์รักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว ในด้านของมาตรการในการรักษา ป้องกัน และพัฒนาสมบัติทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มีการกำหนดโซนพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติตามในบางแหล่งท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยวในความรับผิดชอบของกรมอุทยานฯ สวนสัตว์ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดยังขาดการแบ่งโซนพื้นที่อย่างชัดเจน มีการจัดป้ายสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยวทั้งภาษาไทยและอังกฤษในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนคู่มือท่องเที่ยวจะดำเนินการโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประเด็นที่หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องพัฒนาเพื่อเพิ่มประโยชน์ให้แก่ชุมชน นักท่องเที่ยว วัฒนธรรม และลดผลกระทบ ได้แก่ มีคู่มือการปฏิบัติตัวในการท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวที่มีผลต่อความรู้สึกด้านจิตใจ และความศรัทธา (Sensitive Sites) และนโยบายและระบบในการวัดผล การฟื้นฟูและรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4) ด้านการเพิ่มผลประโยชน์ให้สิ่งแวดล้อมและผลกระทบด้านลบ สิ่งที่เกิดจากการประเมินแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาด้านสิ่งแวดล้อม พบว่ายังไม่มีการจัดการด้านพลังงาน น้ำเสีย เสียงรบกวน ควันทิพย์จากท่อไอเสีย และคุณภาพน้ำดื่ม อย่างเป็นระบบ มีเพียงการเตรียมถังขยะไว้บริการส่วนใหญ่ไม่ได้แยกขยะ มีการจัดสถานที่จอดรถไว้แต่เมื่อสังเกตจะพบว่า เป็นการจอดเตรียมไว้เพื่อความเป็นระเบียบมากกว่าลดการปล่อยควันทิพย์ ในด้านการลดมลภาวะการขนส่งในแหล่งท่องเที่ยวพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติส่วนใหญ่ยังไม่มีระบบขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว แต่บางแหล่งที่มีรถรางบริการ แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงต้องใช้วิธีการเดินไปยังจุดท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่สามารถเดินเท้าถึง ดังนั้น การเพิ่มผลประโยชน์ให้สิ่งแวดล้อมและผลกระทบด้านลบเป็นความท้าทายของหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

จากการลงพื้นที่การสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยกตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เป็นดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง

อำเภอเมืองพัทลุง

1) หาดแสนสุขลำปำ

ภาพที่ 4.6 หาดแสนสุขลำปำ

หาดแสนสุขลำปำตั้งอยู่ที่ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง บรรยากาศร่มรื่นด้วยต้นสนริมหาดทะเลสาบ พื้นที่บริเวณนี้เป็นทะเลสาบน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีฝูงปลาลำปำพื้นเมืองในพื้นที่นี้ มีศาลากลางน้ำ ชื่อ "ศาลาลำปำที่รัก" สำหรับชมทิวทัศน์บริเวณทะเลสาบ และจากบริเวณชายหาดมีสะพานเชื่อมไปยังเกาะลอย ซึ่งเป็นเกาะที่เกิดจากการทับถมของตะกอนปากน้ำลำปำที่สามารถเห็นปลาโลมาได้บ่อย

กิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ สักการะ พระราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ในฉลองพระองค์โจงกระเบน ประดิษฐานเด่นเป็นสง่าอยู่ริมชายฝั่งด้านซ้ายมือ ซึ่งครั้งหนึ่งพระองค์เคยเสด็จมาประทับแรม ณ ที่แห่งนี้ แวะถ่ายรูปกับ รูปปั้นโนราห์ ศิลปะการแสดงที่มีชื่อเสียงของพัทลุงที่ตั้งเด่นเป็นสง่าเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก เดินเล่นใน ลานน้ำพุ ที่ประดับด้วยรูปปั้น “โลมาอิรวดี” และ “ปลาลำปำ” อันเป็นปลาสำคัญของทะเลสาบสงขลา จากจุดนี้สามารถมองเห็นศาลากลางน้ำที่เรียกว่า ศาลาลำปำที่รัก และข้ามสะพานไปยัง เกาะลำปำ เกาะกลางน้ำขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ บรรยากาศบนเกาะร่มรื่นไปด้วยป่าสน มีลมพัดเย็นสบาย บริเวณชายหาดยังเหมาะแก่การนั่งชมวิว และในบางจุดสามารถลงเล่นน้ำได้ด้วย บนเกาะลำปำนั้นเป็นเพียงจุดเดียวบนฝั่งทะเลสาบด้านตะวันตก ที่สามารถชมวิวทะเลสาบสงขลาได้อย่างสวยงาม

2) ศูนย์รวมหัตถกรรมกะลามะพร้าวเมืองพัทลุง

ภาพที่ 4.7 ศูนย์รวมหัตถกรรมกะลามะพร้าวเมืองพัทลุง

หมู่บ้านหัตถกรรมผลิตภัณฑ์กะลาที่มีชื่อเสียงในด้านการทำผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว จนได้ชื่อว่า "หมู่บ้านกะลาเงินล้าน" แนวความคิดริเริ่มมาจากผู้นำชุมชนนายปลื้ม ชูคง ได้มีการนำกะลามะพร้าวมาออกแบบเป็นภาชนะสำหรับใช้ในครัวเรือน และครัวเรือนต่างๆ อีกกว่า 100 ครัวเรือน ต่อมาได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและมีคุณภาพเช่น ช้อน ถ้วย กาแฟ ถ้วยน้ำ กระบวยตักน้ำ ทัพพี โคมไฟและเครื่องประดับตกแต่งอื่นๆ ออกจำหน่ายต่างประเทศ

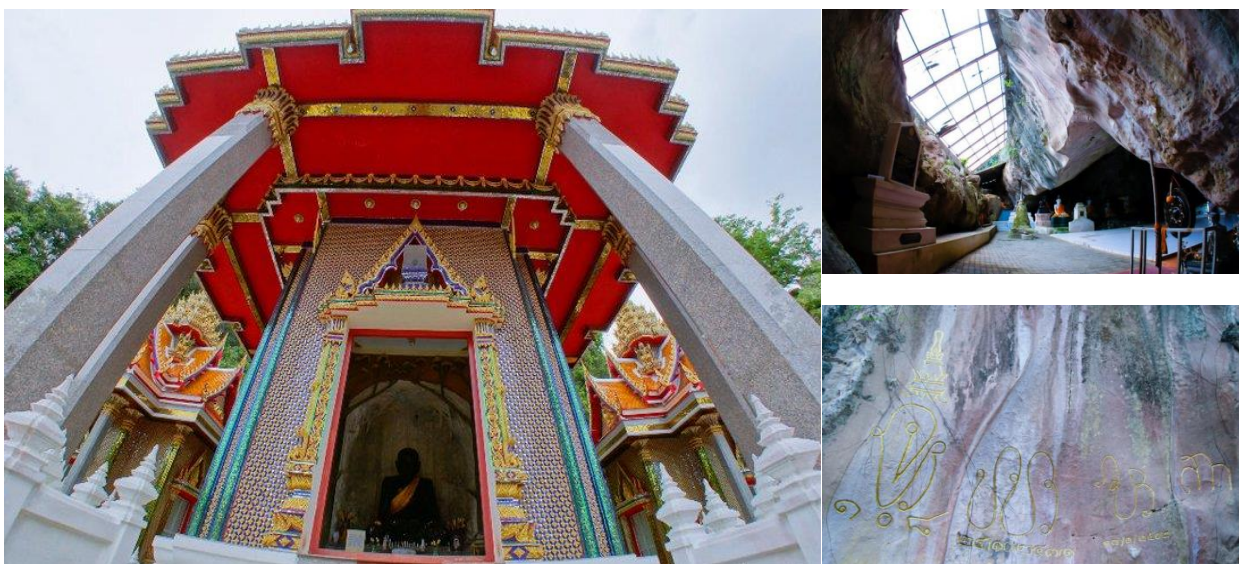
3) วังเจ้าเมืองพัทลุง หรือ วังเก่า-วังใหม่

ภาพที่ 4.8 วังเจ้าเมืองพัทลุง หรือ วังเก่า-วังใหม่

วังเจ้าเมืองพัทลุงตั้งอยู่ใกล้กับวัดวัง เดิมเป็นที่ว่าราชการและเป็นที่พักอาศัยของเจ้าเมืองพัทลุง ปัจจุบันยังเหลืออยู่ส่วนหนึ่งคือ วังเก่าสร้างในสมัยพระยาพัทลุง (น้อย จันทโรจนวงศ์) เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ต่อมาวังได้ตกทอดมาจนถึงนางประไพ มุตตามะระ บุตรีของหลวงศรีวรรณธร ส่วนวังใหม่สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2432 โดยพระยาอภัยบริรักษ์จักราวชิตพิพิธภักดี (เนตร จันทโรจนวงศ์) บุตรชายของพระยาพัทลุงซึ่งเป็นเจ้าเมืองพัทลุง ครอบครัวจันทโรจนวงศ์ ได้มอบวังนี้ให้เป็นสมบัติของชาติและกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานวังเก่าในปี พ.ศ 2535

4) วัดคูหาสวรรค์

ภาพที่ 4.9 วัดคูหาสวรรค์

วัดสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาและถูกปรับมาให้เป็นพระอารามหลวงแห่งแรกในจังหวัด ภายในถ้ำมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์องค์ใหญ่และพระพุทธรูปนั่งประดิษฐาน บริเวณหน้าถ้ำมีจารึกพระปรมาภิไธยย่อของ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถในรัชกาลปัจจุบัน

5) เมืองเก่าชัยบุรี

ภาพที่ 4.10 เมืองเก่าชัยบุรี

เมืองเก่าชัยบุรีเป็นชุมชนโบราณ ตั้งอยู่ที่ตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เคยเป็นที่ตั้งเมืองพัทลุงในสมัยอยุธยา ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ของเมืองเก่าอยู่ในหุบเขา มีคูเมือง กำแพงเมืองที่แข็งแรง มีป้อมใหญ่ไว้ป้องกันศัตรู ภายในเมืองเก่ามีโบราณสถานที่มีประวัติความเป็นมาปรากฏหลักฐานทางโบราณคดี เป็นอนุสรณ์สถานและมรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดพัทลุงที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ สิ่งสำคัญที่พบบริเวณเมืองเก่า เช่น เจดีย์ ก่ออิฐถือปูนย่อมุมไม้สิบสองพบบริเวณวัดเขา (ช้าง) เสือเมืองชัยบุรี ซึ่งเป็นเนินดินรูปสามเหลี่ยม เคยเป็นที่ตั้งของเสือเมือง หรือหลักเมืองในสมัยอยุธยา ประชาชนในท้องถิ่นนับถือ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และเป็นหลักฐานที่สำคัญทางด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

6) เขากทะเล

ภาพที่ 4.11 เขากทะเล

ภูเขาอกทะลุ ตั้งตระหง่านอยู่ทางทิศตะวันออกของสถานีรถไฟพัทลุง จนส่งผลให้ภูเขาอกทะลุเป็นสัญลักษณ์ของเมืองพัทลุง มีบันไดน้ำขึ้นไปยังยอดเขา ที่สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของจังหวัดได้โดยรอบ และมีโพรงทะลุมองเห็นสามารถมองเห็นทิวทัศน์เมืองพัทลุงได้โดยรอบมีลักษณะพิเศษจนเป็นที่มาของชื่อคือมีช่องทะลุบริเวณเกือบยอดเขา ภูเขาอกทะลุมีความสูงประมาณ 280 เมตร มีทางขึ้นสำหรับเดินขึ้นไปชมทิวทัศน์ของตัวเมืองจากยอดเขานี้ได้ อีกทั้งบริเวณช่องเขาอกทะลุ นักท่องเที่ยวสามารถสักการะพระพุทธรูปยืนตรีรูปรูปเหมือนหลวงปู่ทวด และรูปเหมือนหลวงพ่อปัญญา นันทภิกขุได้อีกด้วย

อำเภอควนขนุน

1) อุทยานนกน้ำทะเลน้อย

นักท่องเที่ยวเรียกติดปากว่า “อุทยานนกน้ำทะเลน้อย” เขตห้ามล่าสัตว์ป่าแห่งแรกของประเทศไทย สังกัดกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบทะเลน้อย บริเวณพรุควนขี้เสียน เป็นแรมซาร์ไซด์แห่งแรกของประเทศไทย ตั้งอยู่ใน ตำบลนางตุง และ ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีเนื้อที่ประมาณ 285,625 ไร่ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญของประเทศ ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด คือ พัทลุง สงขลาและนครศรีธรรมราช ส่วนที่เป็นพื้นน้ำ (ทะเลน้อย) ประมาณ 17,500 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ของ ทะเลน้อย เป็นพื้นที่ราบริมทะเลสาบ ประกอบด้วยนาข้าว ป่าพรุ ทุ่งหญ้า ตัว ทะเลน้อย กว้างประมาณ 5 ตารางกิโลเมตร ยาวประมาณ 6 กิโลเมตร มีพืชน้ำปกคลุม เช่น ผักตบชวา กก กระจุตหนู บัวต่างๆ และพืชลอยน้ำ สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ อุทยานนกน้ำทะเลน้อย แบ่งออกเป็น นกน้ำ 287 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 26 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 6 ชนิด นกน้ำมีทั้งนกที่ประจำถิ่นและนกอพยพ เช่น นกกาบบัว นกกูลา นกกระสานวล นกกระสาแดง นกกาน้ำเล็ก นกแขวก เป็นต้น

ภาพที่ 4.12 อุทยานนกน้ำทะเลน้อย

อุทยานนกน้ำทะเลน้อยมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว ชมฝูงนกนางนวล ที่พากันอพยพมาอยู่ที่นี่ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเมษายนของทุกปี รวมทั้ง ฝูงนกเป็ดน้ำ ซึ่งพบได้ตามดงบัวสายหรือบัวหลวงหนาแน่น ตื่นตากับภาพนกเป็ดน้ำที่บินขึ้นพร้อมกันนับพันตัว อันเป็นภาพที่หาชมได้ไม่บ่อยนัก ดมด้าความสดใสของ ดงบัว

สาย ดงบัวสีชมพูซึ่งจะบานสะพรั่งพร้อมกันในช่วงเช้าตรู่ ของทุกวัน พักผ่อนหย่อนใจใน ศาลานางเริ่ม ที่มีบรรยากาศร่มรื่น ตั้งอยู่บริเวณปากคลองนางเริ่ม มีลักษณะเป็นศาลากลางน้ำ จุคนได้ประมาณ 30 คน และเป็นจุดที่นิยมแวะพัก รับประทานอาหารกลางวันท่ามกลางความเป็นกันเองของธรรมชาติ ล่องคลองนางเริ่ม อันเป็นคลองที่เชื่อมต่อกับทะเลสาบสงขลา ซึ่งตลอดสองฝั่งคลองมีพันธุ์ไม้หลายชนิดให้ได้ชมเช่น ลำพู กุ่มน้ำ จิกพรุ เสม็ดขาว บัวสาย บัวลีนจง ฯลฯ แวะชมวิถีชาวบ้านที่ หมู่บ้านทะเลน้อย รวมทั้งเลือกซื้อของฝากจากทะเลน้อยที่ขึ้นชื่อ รวมทั้งผลิตภัณฑ์จากต้นกระจุต ไม่ว่าจะเป็นหมวก กระเป๋า เสื้อ หรือ แผ่นรองแก้ว และ ปลาตุกร้า สูตรต้นตำรับที่อร่อยล้ำเลิศ

2) ถนนเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา หรือสะพานไสลิ่ง

ภาพที่ 4.13 ควายน้ำและสะพานไสลิ่ง

ถนนเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา เป็นสะพานข้ามจากบ้านไสลิ่ง-บ้านหัวป่า” เส้นทางระหว่าง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุงไปยังบ้านหัวป่า อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา และได้เปลี่ยนเป็น “ถนนเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550” บริเวณถนนสายนี้ชาวบ้านทะเลน้อยและบ้านหัวป่านำควายมาเลี้ยงในพื้นที่นานกว่า 100 ปีมาแล้ว เป็นการปล่อยออกไปกินหญ้าเองตามทุ่งหญ้าขนาดใหญ่เหมือนชาวบ้านในพื้นที่อื่น แต่ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ของทะเลน้อย ทำให้ในช่วงฤดูน้ำหลาก ทุ่งหญ้าที่เป็นแหล่งหากินของควายต้องจมอยู่ใต้ผืนน้ำเป็นเวลา 5 เดือนใน 1 ปี ส่งผลให้ควายต้องปรับตัวอาศัยหากิน ด้วยการว่ายน้ำเป็นระยะทางไกล เพื่อดำน้ำลงไปกินหญ้าที่จมอยู่ใต้น้ำ บางตัวสามารถดำน้ำได้นานจะมุดหัวลงน้ำ เท้าหลังชี้ขึ้นฟ้า กินหญ้าน้ำได้คราวละหลายนาที่ ส่วนลูกควายตัวเล็กจะดำน้ำลงไปทั้งตัว เป็นภาพที่ชาวทะเลน้อยเห็นชินตามาหลายชั่วอายุคน จนเรียกขานควายในทะเลน้อยว่า "ควายน้ำ" นักท่องเที่ยวที่ผ่านไปมาจะจอดรถถ่ายรูปฝูงควายน้ำบนสะพาน หรือนั่งเรือชมได้ตลอดเวลา

3) คลองปากประ

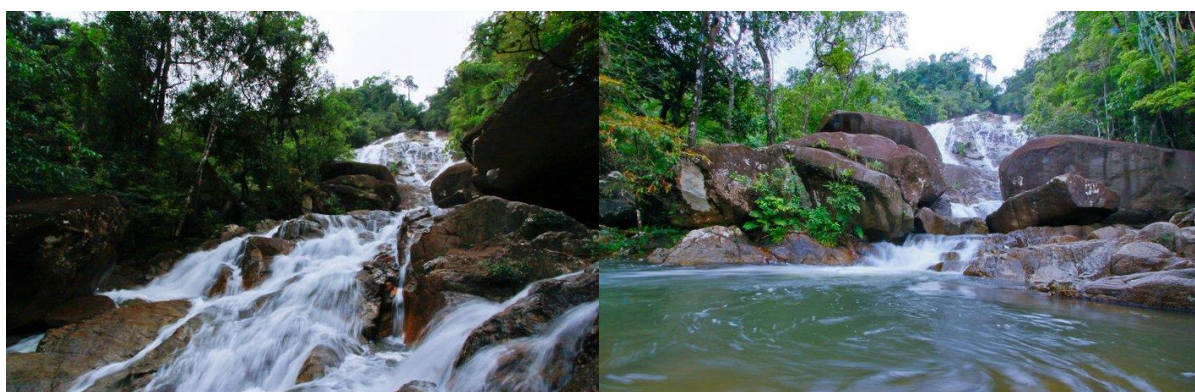

ภาพที่ 4.14 คลองปากประ

คลองปากประ มีจุดเด่น คือ การชมแสงแรกตอน 6.00 น. มีความสวยงาม และอีกเรื่องหนึ่งคือการยกยอยักษ์ เป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านในละแวกคลองปากประ โดยจะยกยอในช่วงเช้าตั้งแต่ประมาณ 6:00 น. หากมีปลา ก็จะยกยอไปเรื่อยๆ จนถึงเย็น แต่หากปลาน้อยก็จะหยุดเพื่อไปทำอาชีพอื่น เช่นปลูกพริก ชาวบ้านในละแวกนี้จะมายกยอกันเป็นส่วนใหญ่ เพื่อนำปลาที่ได้ไปขายเป็นรายได้เสริม จุดที่น่าสนใจคือมีชาวบ้านหลายคนมายกยอบริเวณนี้ เนื่องจากเป็นปากแม่น้ำ สามารถออกเรือไปสูทะเลได้และใช้ยอขนาดใหญ่ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของที่นี่นักท่องเที่ยวที่สนใจสามารถนั่งเรือชมวิวบริเวณนี้ได้

อำเภอองครา

น้ำตกไพรวัลย์

ภาพที่ 4.15 น้ำตกไพรวัลย์

ตั้งอยู่ในหน่วยพิทักษ์ป่าบ้านพุด อำเภอองคราเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด ตำบลคลองเฉลิม เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ เจียบสงบร่มเย็นด้วยพรรณไม้บนานาชนิด น้ำไหลตลอดทั้งปี

อำเภอปากพะยูน

1) หมู่เกาะสี่ เกาะห้า

ภาพที่ 4.16 เกาะสี่ เกาะห้า

เกาะสี่ เกาะห้า ตั้งอยู่ในทะเลสาบสงขลาตอนกลาง อำเภอปากพะยูน สามารถเดินทางไปยังเกาะนี้ได้โดยออกจากท่าเรือตำบลลำปำ (25 กิโลเมตร) หรือท่าเรือปากพะยูน (10 กิโลเมตร) ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง หมู่เกาะนี้เป็นที่อยู่อาศัยของฝูงนกนางแอ่นทะเล จึงถูกเรียกว่า เกาะรังนก ในพื้นที่เกาะรังนกปัจจุบันมีบริษัทเอกชนที่ได้รับสัมปทานจากการเก็บรังนกขาย และธรรมชาติของเกาะนี้เป็นหนึ่งในสิ่งที่สวยงามที่สุดในพัทลุง ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จประพาสและทรงจารึกพระปรมาภิไธยย่อไว้บริเวณหน้าผา บริเวณใกล้เคียงอนุสาวรีย์ของท่าน

กิจกรรมการท่องเที่ยว เพราะหมู่เกาะสี่เกาะห้าประกอบด้วยเกาะเล็กเกาะใหญ่มากมาย อาทิเช่น เกาะท้ายถ้ำดำ เกาะร้านไก่ เกาะรูสุม เกาะหน้าเทวดา หรือเกาะมวย ฯลฯ ที่มีลักษณะเป็นภูเขาหินปูนเขียวครึ้มไปด้วยต้นไม้ที่ ขึ้นตามซอกของโขดหิน และระหว่างเขาหินเป็นที่ราบลุ่มชุ่มน้ำ เต็มไปด้วยต้นกกและกระจูด ที่นี้จึงเหมาะสำหรับการชมธรรมชาติของนกนิยมไพร เรียนรู้ประวัติศาสตร์ในสมัยที่ครั้งหนึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยเสด็จมาประทับแรม ก่อนเสด็จไปยังเกาะหมาก ที่ตั้งขนานบอยู่หน้าเกาะสี่เกาะห้า นักท่องเที่ยวสามารถสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งประดิษฐานอยู่หน้าเกาะ พร้อมชมรอยจารึกพระปรมาภิไธยย่อ รัชกาลที่ 5 ที่จารึกไว้บริเวณหน้าผาเบื้องหลัง และชมถ้ำรังนก ซึ่งสามารถเลือกชมได้ถึง 7 เกาะด้วยกัน ได้แก่ เกาะท้ายถ้ำดำ เกาะรูสุม เกาะหน้าเทวดา เกาะมวย เกาะกันตัง เกาะยายโส และเกาะตาโส ทั้งนี้ในส่วนของการทำสัมปทานพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตสัมปทานรังนก หากต้องการเข้าชม ต้องขออนุญาตจากบริษัทผู้รับสัมปทานก่อนเข้าชม

2) เกาะกระ โพธิ์เงินโพธิ์ทอง

ภาพที่ 4.17 เกาะกระ โพธิ์เงินโพธิ์ทอง

เกาะกระ มีต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทอง เป็นต้นโพธิ์ศักดิ์สิทธิ์ ที่นักท่องเที่ยวหรือนักหาโชคลาภเดินทางข้ามฟากมากราบไหว้บูชาและหวังจะได้เลขเด็ดกลับไป เป็นที่เลื่องลือว่ามีคนถูกรางวัลกันบ่อยมากเมื่อมาหาเลขเด็ด เมื่อมากราบไหว้โพธิ์เงินโพธิ์ทองที่เกาะกระแห่งนี้ บนที่เกาะกระมีการพัฒนาโดยบริษัทหาดทองการท่องเที่ยว มีการสร้างสิ่งสักสิทธิ์หลายรายการ เช่นหลวงปู่ทวด เจ้าแก้วอนิม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สักการะ

อำเภอศรีนครินทร์

1) วัดถ้ำสุมนโน

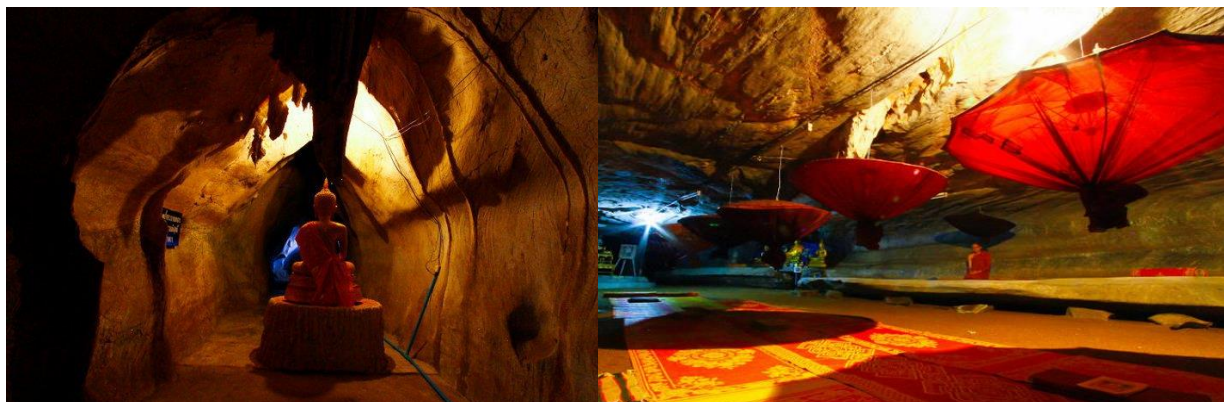

ภาพที่ 4.18 วัดถ้ำสุมนโน

วัดถ้ำสุมนโน ได้ถูกค้นพบโดยพระอาจารย์ เดช สุมนโน ในวันที่ 28 เดือนเมษายน พุทธศักราช 2530 ตรงกับวันอังคารขึ้น 2 ค่ำ เดือน 6 ปีเถาะ ขณะนั้นท่านมีอายุ 36 ปี พรรษาที่ 14 พื้นที่วัดถ้ำสุมนโนเป็นภูเขาสูง

เล็กๆ ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านนา อำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ห่างจากตัวจังหวัดไปทางเขาพับผ้าประมาณ 25 กิโลเมตร ภูมิประเทศกว่า 500 ไร่ อุดมร่มรื่นด้วยพืชพันธุ์ธรรมชาติเป็นป่าเขา มีถ้ำหินงอกหินย้อยทัศนียภาพเป็นเทือกเขาบรรทัดสลับซับซ้อนและมีลำธารไหลผ่านตลอดปี นับว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามมากแห่งหนึ่งของประเทศไทย ปัจจุบันวัดถ้ำสุเมโนยังได้รับคัดเลือกให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่นเป็นที่เชิดหน้าชูตาของชาวพัทลุงอีกด้วย

2) ถ้ำพุทธโคดม

ภาพที่ 4.19 ถ้ำพุทธโคดม

ถ้ำพุทธโคดม ประกอบด้วยถ้ำน้อยใหญ่มากมายในบริเวณเดียวกัน ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยเป็นเกร็ดแก้วแวววาวสวยงาม มีชั้นดินที่เกิดจากน้ำกัดเซาะไล่ระดับ น่าอัศจรรย์ มีความเป็นธรรมชาติ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบธรรมชาติ รักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีสำนักวิปัสสนาอันแสนสงบร่มเย็น เป็นถ้ำโอ่โถงกว้างขวางเงียบสงัด อยู่บริเวณเทือกเขาบรรทัด เส้นทางสายพัทลุง-ตรัง หรือถนนเขาพับผ้า ภายในถ้ำได้ปรับปรุงเป็นสถานที่ทำสมาธิ มีพระพุทธรูปหลายองค์ประดิษฐาน ตามถ้ำสาขาใหญ่น้อยมีหินประกายเพชรอันเกิดจากการไหลรินของน้ำผ่านแร่ชนิดหนึ่ง

อำเภอบางแก้ว

1) เจดีย์พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่ปลื้ม

ภาพที่ 4.20 เจดีย์พิพิธภัณฑสถานหลวงปู่ปลื้ม

วัดบางแก้วผดุงธรรม (วัดหลวงปู่เลื่อง ปณฺณวันโต) หมู่ 1 ต.ท่ามะเตี๋อ อ.บางแก้ว จ.พัทลุง 93140 “หลวงปู่เลื่อง ปณฺณวันโต” หรือ “พระครูวิจิตรกิตติคุณ” มีนามเดิมว่า เปเลื่อง มุสิกอุปถัมภ์ เกิดเมื่อวันที่ 15 กันยายน พุทธศักราช 2446 ณ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง โยมบิดา-โยมมารดาชื่อ นายอ้น และนางเอี่ยม มุสิกอุปถัมภ์ ท่านอุปสมบทเป็นพระภิกษุครั้งแรกเมื่ออายุได้ 20 ปีบริบูรณ์ แล้วลาสิกขาออกมามีครอบครัว แต่ในขณะเป็นฆราวาสท่านก็ปฏิบัติอยู่จนภรรยาของท่านถึงแก่กรรม และท่านก็รื้อให้ลูกๆ ของท่านโตก่อนจึงได้อุปสมบทอีกครั้งเมื่ออายุได้ 60 ปี เมื่อปี พ.ศ. 2506 ในช่วงอุปสมบทครั้งที่ 2 ท่านเล่าไว้ว่า “อาตมาบวชเมื่ออายุล่วงกาลผ่านวัยมามาก เมื่อบวชแล้วได้เพียรพยายามประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจังไม่ทอดทิ้ง มีความตั้งใจมั่นคงในชีวิตพรหมจรรย์อย่างที่ท่านกล่าวว่า อูร์ ทตฺวา ถวายกายตั้งสัจจาธิษฐานเป็นเดิมพันเพื่อพิสูจน์หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เมื่อปฏิบัติไปได้ผลจริง โดยการปฏิบัติของท่านอย่างหนึ่งก็คือท่านจะถือเนสัชชิกิธุดงค์ คือการถือไม่นอนเป็นวัตร ท่านพูดเป็นคำคมว่า “คนทั่วไปนอนแล้วสบาย พระปฏิบัติไม่นอนแล้วสบาย”

2) ศูนย์ศิลปหัตถกรรมบางแก้ว

ภาพที่ 4.21 ศูนย์ศิลปหัตถกรรมบางแก้ว

ศูนย์ศิลปหัตถกรรมบางแก้วเป็นศูนย์ฝึกงานแกะหนังตะลุงแห่งภาคใต้ เปิดเมื่อปี พ.ศ.2524 ตามพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 บ้านบางแก้ว ตำบลท่ามะเตี๋อ อำเภอโดยมีนายอิม จันทรขุม เป็นหัวหน้าศูนย์ฯ มีการแกะรูปหนังตะลุง หนังใหญ่ และรูปแบบใหม่ ๆ ตามผู้สั่งซื้อ ฝีมือประณีต งดงาม ส่งจำหน่ายทั่วประเทศและต่างประเทศ กว่า 15 ประเทศ สำหรับผู้สนใจแวะชมและซื้อสินค้าการแกะหนังได้

อำเภอเขาชัยสน

1) บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน

ภาพที่ 4.22 บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน

บ่อน้ำร้อนเขาชัยสนเป็นแอ่งน้ำที่มีอุณหภูมิประมาณ 60 องศาเซลเซียส อยู่บริเวณเชิงเขาชัยสน บริเวณบ่อน้ำร้อน มีที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยวและบริการนวดสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อผ่อนคลาย

2) แหลมจองถนน

ภาพที่ 4.23 แหลมจองถนน

พื้นที่แหลมจองถนนเป็นหมู่บ้านชาวประมง อยู่ตำบลจองถนน จังหวัดพัทลุง ห่างจากตัวเมืองพัทลุงไปตามเส้นทางสายเพชรเกษม เลี้ยวซ้ายผ่านอำเภอเขาชัยสนไปประมาณ 12 กิโลเมตร ระยะทางห่างจากตัวเมือง 39 กิโลเมตร อยู่บนเนินดินและลาดชันลงไปยังชายหาดทะเลสาบสงขลาสามารถมองเห็นทิวทัศน์ เกาะแก่งต่าง ๆ และยังมีร้านอาหารบริการนักท่องเที่ยวอีกด้วย

3) วัดเขียนบางแก้ว

ภาพที่ 4.24 วัดเขียนบางแก้ว

วัดเขียนบางแก้วเป็นวัดที่มีความเก่าแก่ที่สุดของจังหวัดพัทลุง ที่มีพระธาตุบางแก้ว ตั้งอยู่ที่อำเภอเขาชัยสน อยู่ริมทะเลสาบสงขลา สร้างแบบเดียวกับพระมหาธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชแต่ขนาดเล็กกว่า เป็นปูชนียสถานที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัดพัทลุง เชื่อว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น สันนิษฐานว่าพื้นที่บริเวณวัดเขียนนี้จะเป็นที่ตั้งของเมืองพัทลุงมาก่อน เพราะพบซากปรักหักพังของศิลาแลง และพระพุทธรูปมากมาย

4) ถ้ำน้ำเย็นเขาชัยสน

ภาพที่ 4.25 ถ้ำน้ำเย็นเขาชัยสน

ถ้ำน้ำเย็นเขาชัยสน อยู่ใกล้บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน ภายในถ้ำมีความงดงามของหินงอก หินย้อย และมีฝูงค้างคาวจำนวนมาก บริเวณปากถ้ำมีเรือให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว

5) แก่งหูแร่

ภาพที่ 4.26 แก่งหูแร่

อีกหนึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมมากแห่งหนึ่งของจังหวัด มีลักษณะเป็นคลองน้ำขนาดใหญ่ ที่มีน้ำค่อนข้างใสสะอาด บริเวณพื้นคลองเป็นทรายและโขดหิน และที่สำคัญ บริเวณน้ำลึกยัง

เหมาะสำหรับ การพักผ่อนหรือลงเล่นน้ำได้อีกด้วย โดยต้นน้ำของคลองหุแ่งแห่งนี้ คือ ป่าใหญ่แห่งเทือกเขาบรรทัด บริเวณอำเภอตะโหมดและอำเภอกงหรา จังหวัดมีความรื่นรมย์ของป่า มีกิจกรรมการท่องเที่ยวได้แก่ เพลิดเพลินกับการนั่งรับประทานอาหารในร้านอาหารจำนวนมาก ที่ให้คุณนั่งในคลองน้ำที่ไหลผ่านสนุกสนานกับการลงเล่นน้ำในคลองที่มีความใสสะอาด และปลอดภัย เหมาะสำหรับทุกคนในครอบครัว ชมความบริสุทธิ์ของธรรมชาติรายรอบที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ช่วยสร้างความผ่อนคลายในวันหยุดได้เป็นอย่างดี

6) ถ้ำสุโข

ภาพที่ 4.27 ถ้ำสุโข

ถ้ำสุโข ตั้งอยู่บริเวณภูเขาทอง ของแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่เขาชัยสน คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับผู้ประกอบการหาการท่องเที่ยว และได้ประสานงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชัย เพื่ออนุญาตสำรวจความพร้อมในการเปิดถ้ำใหม่แห่ง ให้นักท่องเที่ยวเข้าเที่ยวความงดงาม ขนาดของถ้ำมีขนาดใหญ่มาก ในถ้ำเงียบสงบ ลมเย็น มีหินงอก หินย้อยสวยงาม การเข้าถ้ำต้องคนนำ ซึ่งเป็นไกด์ท้องถิ่นเป็นคนเดินนำชม ปัจจุบันจากงานวิจัยนี้ ถ้ำสุโขได้ถูกบรรจุเข้าเป็นหนึ่งในโปรแกรมท่องเที่ยวของผู้ประกอบการท่องเที่ยวหาท่องเที่ยวรีสอร์ท

อำเภอป่าบอน

อ่างเก็บน้ำคลองป่าบอน

ภาพที่ 4.29 อ่างเก็บน้ำคลองป่าบอน

อ่างเก็บน้ำคลองป่าบอน ตั้งอยู่ที่บ้านโหล๊ะหาร หมู่ 7 ตำบลทุ่งนารี อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง เมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวแล้วจะเห็นความสวยงามของอ่างเก็บน้ำและขุนเขา

อำเภอตะโหมด

น้ำตกลานหม่อมจ้อย

ภาพที่ 4.30 น้ำตกลานหม่อมจ้อย

น้ำตกตะโหมด หรือน้ำตกหม่อมจ้อย อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง อยู่ในบริเวณหน่วยพิทักษ์สัตว์ป่า ตะโหมด อยู่เลยวัดตะโหมดไป 4-5 กม. เป็นน้ำตกที่อยู่ท่ามกลางป่าที่ร่มรื่น ลักษณะของน้ำตกจะแบ่งเป็น ชั้นๆ แต่ละชั้นมีชื่อต่างกัน มีแอ่งน้ำสามารถเล่นน้ำได้ มีลานกว้างเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ

อำเภอป่าพะยอม

ล่องแก่งห่านมดแดง

ภาพที่ 4.31 ล่องแก่งห่านมดแดง

ล่องแก่งห่านมดแดง ตั้งอยู่ที่ ม.1 ต.ลานข่อย อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง พื้นที่ห่านมดแดงมีลำคลองที่มีน้ำไหลตลอดปี เป็นทุนเดิมทางธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว ต่อมาชาวบ้านในพื้นที่ได้นำมาประยุกต์กับแนวคิดที่ตกผลึกจากการที่ได้ไปสัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยวล่องแก่งในพื้นที่อื่นๆ แล้วนำกลับมาปรับใช้กับห่านมดแดงจนก่อเกิด "ล่องแก่งห่านมดแดง" ล่องแก่งที่นี่ไม่ต้องคำนึงถึงฤดูกาลต่างๆ นักท่องเที่ยวสามารถมาพักผ่อนได้ตลอดทั้งปี มีห่านที่ผจญภัยประมาณ 40 ห่าน และอีก 5 ห่านที่เร้าใจ อาทิ ห่านลูงจวน ห่านสองพี่น้อง ห่านมดแดง ห่านยาว และห่านไม้ไผ่ รวมระยะทาง 6 กิโลเมตร ใช้เวลาในการล่องแก่งประมาณ 2 ชั่วโมง

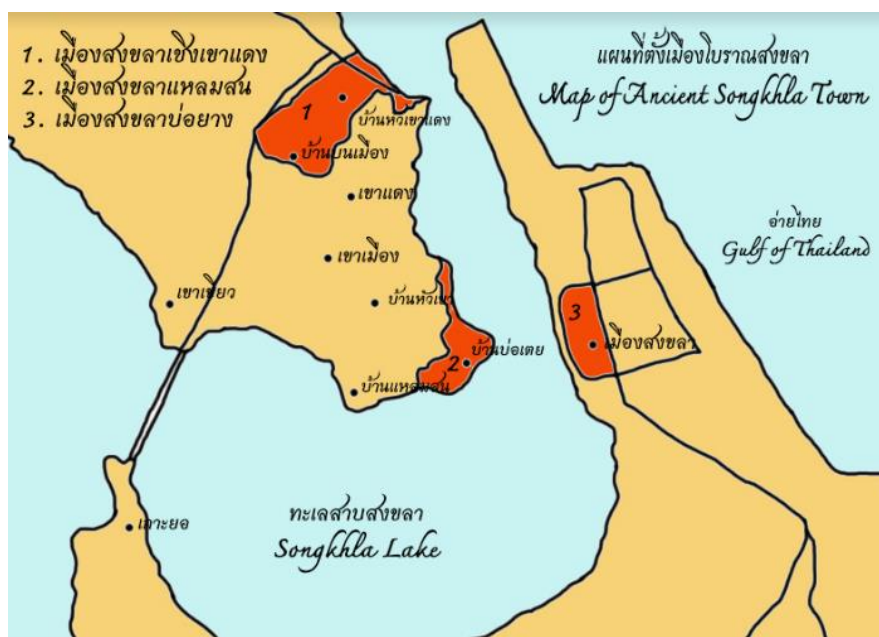
แหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำพื้นที่จังหวัดสงขลา

1. อำเภอเมืองสงขลา

1. แหล่งโบราณสถานเมืองเก่าสงขลา

ทะเลสาบสงขลาตอนล่าง มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา พื้นที่เมืองสงขลาตั้งแต่อดีตกาลจวบจนกระทั่งปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทางทิศตะวันออก เป็นเมืองท่าโบราณที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในฐานะเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าขายทางทะเลระหว่างอารยธรรมโบราณ คือ จีน และอินเดีย มีชุมชนโบราณ ขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่นพื้นเมือง ศิลปะพื้นบ้าน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองสงขลา ชื่อเมืองสงขลา มีการเรียกชื่อเมืองแตกต่างกันหลายชื่อ เช่น บ้านทีกของพ่อค้าและนักเดินเรือชาวอาหรับ – เปอร์เซียในพุทธศตวรรษที่ 20 เรียกว่า เมืองชิงกูร์ หรือ ชิงกอร่า หนังสือประวัติศาสตร์ธรรมชาติและเมืองแห่งราชอาณาจักรสยามของนิโกลาส์ แซร์แวส ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตรงกับสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศส เรียกว่า เมืองสิงขร และมีข้อสันนิษฐานว่า คำว่า สงขลา น่าจะเพี้ยนมาจากชื่อสิงหลา (อ่าน สิง-หะ-ลา) หรือ สิงขร

บริเวณเมืองเก่าสงขลา มีสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมหลากหลาย ทั้งด้านความเชื่อ ประเพณี ศาสนา อาชีพ ศิลปกรรม ศิลปะการแสดง โดยเฉพาะ โบราณสถาน โบราณวัตถุและแหล่งโบราณคดีซึ่งมีทั้งในบริเวณที่เป็นเมืองสงขลาหัวเขาแดง และเมืองสงขลาแหลมสน และเมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง

ภาพที่ 4.32 เมืองเก่าสงขลา

ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลา สงขลาเป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งในภาคใต้ที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานและมีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ชุมชนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ของสงขลา น่าจะเริ่มพัฒนาขึ้นบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ โดยปรากฏหลักฐานชัดเจนเมื่อเข้าสู่พุทธศตวรรษที่ 12 และรุ่งเรืองเรื่อยมาจนกระทั่งถึงพุทธศตวรรษที่ 18-19 ได้พบชุมชนโบราณกระจายอยู่หลายชุมชน ที่สำคัญมี 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนโบราณปะโอ ชุมชนโบราณ

สทิงพระ ชุมชนโบราณบริเวณเขาควหา-เขาพะโคะ และชุมชนโบราณสีหยัง ประวัติศาสตร์ของเมืองสงขลา ได้เริ่มขึ้นอย่างแท้จริงประมาณพุทธศตวรรษที่ 22-24 ซึ่งสามารถแบ่งศูนย์กลางปกครองได้ 3 แห่ง โดยมีลำดับพัฒนาการ ได้แก่ เมืองสงขลาหัวเขาแดง (เมืองสิงขระ) เมืองสงขลาฝั่งแหลมสนและเมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง

ในปี พ.ศ. 2150 เมืองสงขลาเริ่มปรากฏชื่อชัดเจนในบันทึกของพ่อค้าชาวดัชต์และชาวอังกฤษ ต่อมาในปี พ.ศ.2151 นายคอร์เนลิส สเปนซ์ พ่อค้าชาวดัชต์เป็นชาวตะวันตกคนแรกที่เดินทางเข้ามาพำนักที่เมืองสงขลาหัว เขาแดงถึง 4 วัน ในระยะนี้เมืองสงขลายังเป็นชุมชนปากน้ำแขวงเมืองพัทลุง อยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าเมืองพัทลุง ซึ่งเป็นบุตรชายของเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช หลังจากนั้นประมาณ 5 ปี “โมกุล” หรือ “ตะโตะ โมกอลล์” เจ้าเมืองสงขลาเป็นมุสลิมได้ส่งบรรณาการให้แก่อยุธยา โดยพงศาวดารเมืองสงขลาได้กล่าวถึงเมืองสงขลาหัวเขาแดงได้ว่า “เดิมครั้งหนึ่งเมืองสงขลาเป็นเมืองแขก ตั้งอยู่ริมเขาแดง เจ้าเมืองชื่อ สุลต่านสุไลมาน ได้สร้างป้อมคูเมืองและจัดแจงสร้างบ้านเมืองเสร็จแล้วยอม ขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา แต่หลังจากสมเด็จพระเจ้าปราสาททองได้เสด็จขึ้นครองราชย์กรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ.2173 เมืองสงขลา หรือ เมืองสิงขระ ได้เริ่มแข็งเมือง ไม่ยอมรับอำนาจของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองโดยกรุงศรีอยุธยาได้ส่งกองทัพมาปราบปรามเมืองสงขลาหลายครั้งแต่ไม่อาจตีเมืองสงขลาได้ เพราะเมืองสงขลาตั้งอยู่บนชัยภูมิที่เหมาะสม รวมทั้งยังมีป้อมปราการและคูเมืองที่ล้อมรอบอย่างแข็งแรง จนกระทั่งในปี พ.ศ.2192 เมืองสงขลา ได้บุกเข้ายึดเมืองนครศรีธรรมราช และยักรวมเมืองปัตตานีและพัทลุงไว้ในอำนาจได้อีกด้วย

ครั้งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้เสร็จขึ้นครองราชย์กรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ.2199 เมืองสงขลา ก็ยังตั้งแข็งเมือง ต่อมาสุลต่านสุไลมานหรือพระเจ้าเมืองสงขลาสิ้นพระชนม์ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้โปรดเกล้าฯ ให้ส่งกองทัพเรือลงมาปราบปรามซึ่งมีเรือรบเป็นจำนวนมากมาตี พระเจ้าเมืองสงขลา ได้ต่อสู้อย่างสามารถ แต่เนื่องจากผู้รักษाप้อมแห่งหนึ่งได้คิดประทุษร้ายเอาใจออกห่างพระเจ้าเมืองสงขลา กองทัพของกรุงศรีอยุธยาจึงสามารถเข้าไปในป้อมแล้วได้เอาดอกไม้เพลิงโยนเข้าไปในเมือง เพลิงได้ติดลูกกลมหิมะวังของเจ้าเมืองสงขลาจนหมดสิ้น และได้ทำลายป้อม คู ประตู หอรบ และบ้านเรือนจนเหลือแต่แผ่นดิน เพราะเกรงจะมีคนอื่นมาตั้งมั่นคิดกบฏอีก

เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ปราบปรามเมืองสงขลาได้แล้ว โปรดเกล้าฯ ให้กวาดต้อน ชาวสงขลาและนำบุตรหลานของสุลต่าน พร้อมด้วยข้าราชการบริพารไปไว้ที่อำเภอไชยาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้หมู่บ้านแห่งนั้น เรียกว่า บ้านสงขลามาจนทุกวันนี้ และอีกส่วนหนึ่งไปไว้ยังกรุงศรีอยุธยา ซึ่งได้สืบเชื้อสายเป็นเจ้าเมืองไชยาและเมืองพัทลุงในเวลาต่อมา

หลังจากเมืองสงขลาหัวเขาแดงถูกทำลายลงอย่างราบคาบในปี พ.ศ.2223 ทำให้ชาวเมืองส่วนหนึ่งได้โยกย้ายไปตั้งชุมชนใหม่ทางปลายสุดของคาบสมุทรสทิงพระ ซึ่งอยู่ทางใต้ของเมืองสงขลาหัวเขาแดง บริเวณบ้านแหลมสน จึงเรียกเมืองสงขลาใหม่นี้ว่า “เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน” กลุ่มผู้ปกครองที่มี ส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเมืองสงขลาในยุคนี้เป็นพวกอดีตจีนสลัด ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองสงขลา ตอนปลายสมัยอยุธยา ซึ่งชาวจีนโดยทั่วไปรู้จักกันในนามของเฮ้าเหียงหรือพระยาสงขลา (พ.ศ.2318-2325) อันเป็นต้นตระกูล ณ สงขลา ตระกูลเก่าแก่และมีชื่อเสียงมากที่สุดตระกูลหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทยยุครัตนโกสินทร์ ซึ่งเจ้าเมืองสงขลาในยุคนี้ได้ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับกรุงศรีอยุธยาเพื่อพัฒนาเมืองสงขลาให้เจริญก้าวหน้าเป็นหัวเมืองชั้นโทภายในพระราชอาณาจักรสยามอย่างสมบูรณ์แบบจนในที่สุดเมืองสงขลา ฝั่งแหลมสนเจริญก้าวหน้ามากขึ้น แต่พื้นที่ตั้งตัวเมืองคับแคบเพราะเป็นที่ราบระหว่างเชิงเขาบ่อทรัพย์ กับปากทะเลสาบสงขลาในปี พ.ศ.2375 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2364-2394) จึงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายตัวเมืองสงขลาไปตั้งบนสันทรายฝั่งตรงกันกับเมืองสงขลาฝั่งแหลมสนที่ตำบลบ่อยาง จึงมีการสร้าง

เมืองใหม่ อันประกอบด้วย จวนเจ้าเมือง กำแพงเมือง ป้อมปราการ และวัดวาอาราม รวมทั้งศาลหลักเมือง แต่กว่าจะสร้างแล้วเสร็จและย้ายเมืองสงขลาได้ก็ล่วงเลยเวลาไปประมาณ 10 ปี กล่าวคือ ในปี พ.ศ.2385 จึงสามารถทำพิธีสมโภชหลักเมืองใหม่ที่ตั้งอย่างหรือเมืองสงขลาปัจจุบันนั่นเอง

ในการพัฒนาเมืองสงขลาฝั่งแหลมสนให้บรรลุผลสำเร็จนั้น รัฐบาลได้เลือกกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่มีประสบการณ์ทางการค้า และเคยมีอิทธิพลในฐานะจีนสลัดมาก่อนเป็นผู้นำในการพัฒนา โดยวางกลไกให้กลุ่มชาวจีนดังกล่าวมีความผูกพันกับราชตระกูล และตระกูลขุนนางในส่วนกลางอย่างใกล้ชิด ทั้งทางด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และอำนาจทางการเมือง อีกทั้งชาวจีนยังเป็นกลุ่มเชื้อชาติเดียวที่สามารถประนีประนอมและประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่นต่างๆ ได้ ทั้งชาวไทยพุทธหรือชาวมุสลิม และยังเป็นทีไว้วางใจของรัฐบาลกลางอีกด้วย ด้วยเหตุผลข้างต้นในปี พ.ศ.2318 รัฐบาลจึงได้แต่งตั้งเจ้าเหยี่ยงหัวหน้าชาวจีนโพ้นทะเลในเมืองสงขลา ซึ่งพำนักอยู่ที่บ้านแหลมสนขึ้นเป็นเจ้าเมืองสงขลา หลังจากนั้นมาเป็นเวลานานกว่าหนึ่งศตวรรษที่เมืองสงขลาได้พัฒนาเติบโตขึ้นภายใต้การนำของกลุ่มผู้ปกครองที่มีเชื้อสายจีนผสมชาวพื้นเมือง กลุ่มผู้ปกครองดังกล่าวได้พัฒนาเมืองสงขลาขึ้นเป็นท่าเรือนานาชาติขนาดใหญ่ที่มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เมืองสงขลา

ประวัติศาสตร์ของเมืองสงขลาได้เริ่มขึ้นอย่างแท้จริง ประมาณพุทธศตวรรษที่ 22 – 24 โดยมีศูนย์กลางการปกครองหรือสถานที่ตั้งเมือง 3 แห่ง โดยลำดับพัฒนาการ ได้แก่ เมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง (เมืองสิงขระ หรือนครมิลาญสงโฆรา) เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน และเมืองสงขลาฝั่งบ่อทราย (สงขลาปัจจุบัน) มีเรื่องราวดังต่อไปนี้

1. สมัยเมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง (พุทธศตวรรษที่ 22 ถึง ปลายพุทธศตวรรษที่ 23)

ชุมชนเมืองสงขลาฝั่งเขาแดงน่าจะมามีมาก่อนพุทธศตวรรษที่ 22 เนื่องจากพบหลักฐานการประดิษฐ์สถานสถูปอิฐขนาดใหญ่บนเขาน้อยที่กำหนดอายุได้ไม่น้อยกว่าที่ปรากฏชื่อในเอกสารพ่อค้าตะวันตกว่า SINGORA บ้าง SINGOR บ้าง น่าจะมีชื่อเมืองว่าเมือง สิงขระ ซึ่งเป็นชื่อของบ้านเมืองที่ปรากฏในจดหมายเหตุของอาหรับประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 21 เรียกว่า “สิงกูร” หรือ “สิงขรา” (SINGUR/SIMGORA) ส่วนคนพื้นเมืองออกเสียงเป็น “สิง – ขอน” หรือ “สิง – ขอ – ระ” ซึ่งเป็นคำที่มาจากภาษาบาลีว่า สิงขร , สิงคะ แปลว่า จอม ที่สูงสุดยอดเขา หรือ ภูเขา และในภาษาไทยว่า “สิงขร” เป็นความหมายที่สอดคล้องกับที่ตั้งเมืองสงขลา บริเวณฝั่งหัวเขาแดงที่บางส่วนตั้งอยู่บนเขา ได้แก่ เขาแดง ว่า “นครมิลาญสงโฆรา” ดังที่ปรากฏจารึกอยู่บนหลุมฝังศพของสุลต่านสุลัยมานผู้ปกครองเมืองนี้ด้วย อย่างไรก็ตามชื่อเมืองสงขลาปรากฏในเอกสารของไทย ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา กล่าวถึงเมืองสงขลาว่าเป็นเมืองหนึ่งในเมืองพระยาประเทศราช 16 เมืองที่ขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พ.ศ. 1893 – พ.ศ. 1912 หรือสมัยพระเจ้าอู่ทองผู้สถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี

เรื่องราวของเมืองสงขลาที่หัวเขาแดงในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏในเอกสารชาวต่างชาติที่เข้ามาติดต่อค้าขาย เป็นต้นว่าในสำเนาจดหมายของนายแมร์ เทนเฮาท์แมนจากอยุธยาถึงนายเฮนดริก แจนเซน นายพานิชย์ คนที่ 1 ชาวดัตช์ ที่ปัตตานี ในปี พ.ศ. 2156 ออกชื่อเจ้าเมืองสงขลาในขณะนั้นว่า “โมกุล” แต่ในบันทึกของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษที่ได้กล่าวถึงเมืองสงขลาในปี พ.ศ. 2165 เรียกชื่อเจ้าเมืองว่า “ตะโตะโมกอลล์” จึงพอสรุปได้ว่าผู้สร้างเมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดงประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 22 เป็นมุสลิมที่ชาวอังกฤษในสมัยอยุธยาเรียกว่า “โมกุล” และชาวดัตช์ เรียกว่า “โมกอลล์”

เมื่อตะโตะโมกอลล์ ได้ตั้งเมืองสงขลาขึ้นที่ฝั่งหัวเขาแดงบริเวณเขาแดง เขาค่ายม่วงและเขาน้อย ซึ่งน่าจะอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2153 – 2155 ในระยะแรกเจ้าเมืองสงขลาอยู่มารับในอำนาจของกรุงศรีอยุธยา ซึ่ง

ตรงกับสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ และได้ดำเนินการชักชวนพ่อค้านานาชาติเข้ามาค้าขายที่เมืองสงขลาฝั่งเขาแดงหรือเมืองสิงขรอย่างมากมาย เช่น พ่อค้าดัตช์หรือฮอลันดา พ่อค้าอังกฤษ พ่อค้าฝรั่งเศส เป็นต้น ทำให้สงขลากลายเป็นเมืองท่าและเป็นศูนย์กลางการค้าที่มีความเจริญอย่างรวดเร็ว ชาวตะวันตกชาติแรกที่เข้ามาทำการค้าที่เมืองสงขลาได้แก่ ชาวดัตช์ หรือ

การค้าที่เมืองสงขลาได้เจริญรุ่งเรืองมาเป็นลำดับ ได้สร้างความมั่นคงแก่เมืองสงขลา เป็นอย่างมาก สันนิษฐานว่า ผู้ปกครองเมืองสิงขรหรือเมืองสงขลาฝั่งเขาแดงที่สำคัญคนหนึ่ง มีนามว่า สุลต่านสุลัยมาน ซึ่งปรากฏนามจารึกอยู่บนหลุมฝังศพที่ชาวบ้านเรียกว่า มรหุ่ม หรือทวดหุ่ม และนอกจากพระนามแล้ว ยังจารึกชื่อเมืองเรียกในภาษามลายูว่า “นคริมลายุ สงโฆรา” อีกด้วย

เมืองสงขลาหรือเมืองสิงขรได้เริ่มแข่งเมือง ไม่ยอมรับอำนาจของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

ภาพที่ 4.33 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลาฝั่งเขาแดง

ได้ตั้งตัวเป็นใหญ่ที่เมืองสงขลา และได้กบฏต่อพระเจ้ากรุงสยาม ได้ทำป้อม คู ประตู หอรบอย่างแข็งแรงแน่นหนาและในไม่ช้าก็ได้ชักชวนบรรดาพ่อค้าทั้งหลายให้ไปทำการค้าขายในเมืองสงขลาอย่างใหญ่โตมาก ฝ่ายไทยก็ยกกองทัพไปปราบหลายครั้ง แต่ก็แพ้กลับมาทุกครั้งหลังจากนั้นแขกมลายูคนนี้ก็ตั้งตัวเป็นกษัตริย์เรียกกันว่า พระเจ้าเมืองสงขลา ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินอยู่จนสิ้นพระชนม์ โอรสของพระเจ้าแผ่นดินองค์นี้จึงได้ครอบครองเมืองสงขลาต่อไป

2. สงขลาท่าแหลมสน

ภายหลังการสิ้นสุดของเมืองสงขลา หัวเขาแดง จนกระทั่งถึงแผ่นดิน พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2275 – 2301) จึงปรากฏชุมชนเมืองสงขลาขึ้นใหม่ที่บริเวณ ท่าแหลมสน ซึ่งตั้งอยู่คนละด้านกับหัวเขาแดง

โดยไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นเจ้าของเมือง ในชั้นแรกอยู่ในความดูแลของเมือง นครศรีธรรมราช ก่อนที่จะเปลี่ยนไปขึ้นกับ กรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งหลังเสียกรุงใน พ.ศ.2310 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (พ.ศ.2310 – 2325) ทรงยึดเมืองสงขลาได้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ชาวเมืองสงขลาคนหนึ่งเป็นเจ้าเมือง แต่เพราะเจ้าเมืองสงขลาคนนี้หย่อนสมรรถภาพจึงโปรดเกล้าฯ ให้คนจีนชาวเมืองเจียงจิ๋ว นายอากรรังนก เกาะสี เกาะห้า ชื่อ นายเหยี่ยง แซ่เฮา ผู้มีความดีความชอบเป็น หลวงอินทรีศรีสมบัติ เจ้าเมืองสงขลา เมืองสงขลาจึงได้รับการยกฐานะเป็นเมืองเอกขึ้นตรงต่อกรุงธนบุรี

หลวงอินทรีศรีสมบัติ (เหยี่ยง แซ่เฮา) เป็นต้นตระกูล ณ สงขลา สืบทายาทมาจนถึงเจ้าเมืองสงขลาคนที่ 3 มีพระนาม พระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ย้ายเมืองสงขลาจากท่าแหลมสนมาตั้งที่บ้าน บ่อยาง คือที่ที่เป็นเมืองสงขลาปัจจุบันเมื่อ พ.ศ.2385 โดยครั้งแรกมาตั้งหลักเมืองอยู่ที่ถนนนางงาม เมืองสงขลาจึงขยายตัวตามลำดับจนมาเป็นจังหวัดสงขลาในปัจจุบันนี้

3. เมืองสงขลาเก่าฝั่งบ่อยาง

เมืองสงขลาเก่าฝั่งบ่อยาง มีพัฒนาการมาจาก หลวงอินทรีศรีสมบัติ (เหยี่ยง) เจ้าเมืองสงขลาคนที่ 1 เมืองยังอยู่ฝั่งแหลมสน ต่อมาเจ้าเมืองคนที่ 3 คือ พระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าเมืองสงขลาท่านนี้ ไปสร้างกำแพงและสร้างบ้านแปลงเมืองยังฝั่งบ้านบ่อยางซึ่งอยู่ตรงข้ามเมืองสงขลาเก่าฝั่งแหลมสน จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 4.34 แผนที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่าพื้นที่ทะเลสาบตอนล่าง มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลาทั้ง 3 เมืองเก่า นอกจากนี้ปัจจุบันยังมีสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็น สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ที่น่าชื่นชมและอนุรักษ์ไว้เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้บริเวณเมืองสงขลาเก่าอุดม

ด้วยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ด้านตะวันออกเป็น หาดทราย ขาวสะอาดทอดยาวไปตามฝั่งทะเลอ่าวไทย จากทางเหนือลงไปทางใต้ กระทั่งถึงปากน้ำทะเลสาบสงขลา มีหาดแก้ว ที่ปัจจุบันตื่นขึ้นจนมาจดแผ่นดินใหญ่ กับ เกาะแมว และ เกาะหนู สามภูมิทัศน์ที่ก่อให้เกิดนิทานพื้นบ้านอันลือเลื่องของจังหวัดสงขลา เรื่อง “เกาะหนู เกาะแมว หาดแก้ว และ เขาตังกวน” ตอนกลางลงไปทางใต้เป็นภูเขา ประกอบด้วยภูเขาใหญ่ 2 ภู คือ เขาแดง หรือ เขาค่ายม่วง หรือ เขานกร้า อยู่ทางเหนือ กับ เขาใหญ่ หรือ เขาแหลมสน อยู่ทางใต้ มีทะเลสาบสงขลาอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ปากทะเลสาบเจ้ามาจนถึงทางใต้ของท่าแหลมสน มองเห็น เกาะยอ “ไข่มุกแห่งทะเลสาบสงขลา” อยู่ไม่ไกลนัก โดยมีสะพาน “ติณสูลานนท์” ช่วงเหนือ เชื่อมเกาะยอกับแผ่นดินใหญ่ฝั่งสิงหนคร เมืองสงขลาเก่า จึงเป็นต้นทาง “เมืองสองทะเล” ส่วนทางตะวันตกเป็นทุ่งนา ดงตาลและภูเขาเตี้ย ๆ ตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 408 ช่วงสิงหนคร – เกาะยอ

ภาพที่ 4.35 กิจกรรมสำรวจแหล่งโบราณสถานเมืองเก่าสงขลา

ผลจากการสำรวจแหล่งโบราณสถานเมืองเก่าสงขลา ทั้งเมืองเก่าฝั่งหัวเขา เมืองเก่าฝั่งแหลมสน เมืองเก่าฝั่งบ่อทราย สรุปได้จัดทำแผนที่แหล่งโบราณสถานในเขตเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง เมืองสงขลาแหลมสน เมืองสงขลาบ่อทราย โดยมีทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวเป็นดังนี้

ตาราง 4.1 แหล่งท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา

หมายเลข	แหล่งท่องเที่ยว	หมายเลข	แหล่งท่องเที่ยว
1	สุสานสุลต่านสุลัยมานชาร์	21	วัดภูผาเบิก
2	สุสานวิลันดา	22	สุสานต้นตระกูล ณ สงขลา
3	กำแพงเมืองเก่าหัวเขาแดง	23	ศาลาหลบเสือ
4	โบราณสถานเจดีย์วัดเขาน้อย	24	ศาลาวิหาร
5	ป้อมปราการหมายเลข 1	25	พลับพลาที่ประทับ
6	ป้อมปราการหมายเลข 2	26	พระเจดีย์หลวง
7	ป้อมปราการหมายเลข 3	27	หอประภาคาร
8	ป้อมปราการหมายเลข 4	28	ป้อมปากน้ำแหลมทราย
9	ป้อมปราการหมายเลข 5	29	ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา
10	ป้อมปราการหมายเลข 6	30	ถนนนครนอก – นครใน
11	ป้อมปราการหมายเลข 7	31	สวนสองทะเล
12	ป้อมปราการหมายเลข 8	32	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
13	ป้อมปราการหมายเลข 9	33	พิพิธภัณฑพะอำมะรงค์
14	ศูนย์ข้อมูลโบราณคดีเมืองสงขลา หัวเขาแดง	34	กำแพงเมืองเก่าสงขลาบ่ออย่าง
15	เจดีย์สองพี่น้อง	35	วัดมัสยิดมิมาวาส
16	สุสานเจวีลาเซน	36	โรงสีแดง
17	ซุ้มประตูบ่อแก้ว	37	แหลมสมิหลา
18	วัดสุวรรณคีรี		
19	วัดบ่อทรัพย์		
20	วัดศิริวรรณาวาส		

จากการรวบรวมเอกสารและศึกษาข้อมูลข้างต้น ลงพื้นที่สำรวจ และสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้องจึงได้แบ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นตามยุค 3 ยุค อันได้แก่ ยุคสงขลาฝั่งหัวเขาแดง สงขลาฝั่งแหลมสน และสงขลาฝั่งบ่อทราย จากการสำรวจแหล่งโบราณสถานเมืองเก่าสงขลา ทั้งเมืองเก่าฝั่งหัวเขา เมืองเก่าฝั่งแหลมสน เมืองเก่าฝั่งบ่อทราย สรุปได้สถานที่ท่องเที่ยวแบ่งตามเขตเมืองเก่าได้ดังนี้

เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง

1. หลุมฝังศพสุลต่านสุลัยมาน

ภาพที่ 4.36 หลุมฝังศพสุลต่านสุลัยมาน

สุไลมาน ชาร์ คือ พระเจ้าสงขลาที่ 1 ผู้ประกาศให้เมือง สงขลาหัวเขาแดง เป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ.2185 เป็นบุตรของ ดาโต๊ะโมกอลล์ เชื้อสายอาหรับ ข้าหลวงในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม คนทั่วไปมักเรียกว่า มรหุ่ม หรือ ทวดหุ่ม นับถือเป็น ทวด หรือ เทพผู้ศักดิ์สิทธิ์ หลุมฝังศพ สุลต่านสุไลมานตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลหัวเขา ริมทางหลวงหมายเลข 408 สงขลา – นครศรีธรรมราช ตรงระหว่างหลัก ก.ม. ที่ 155 – 156 กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติเมื่อ พ.ศ.2478 นับเป็นแหล่งโบราณคดีเก่าแก่ของเมืองสงขลาเขาแดง ที่มีอายุกว่า 300 ปี

2. สุสานวิลันดา

ชาววิลันดา หรือ ฮอลันดา หรือ ดัตช์ ได้รับพระบรมราชานุญาตจากทางกรุงศรีอยุธยาให้ตั้งห้างขายสินค้าพร้อมปลูกสร้างที่พักอาศัยที่เมืองสงขลาได้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2156 สุสานวิลันดา มีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ 76 ตารางวา ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลหัวเขา บนสันทรายชายฝั่งทะเลทางเหนือของเขาแดงไปตามทางหลวงหมายเลข 408 สงขลา – นครศรีธรรมราช 1.75 กิโลเมตร จากหัวเขาแดง ในที่ดินกรรมสิทธิ์ของนางสาวสุนีย์ เลขะกุล 1 ไร่ นอกนั้นอยู่ในที่ดินกรรมสิทธิ์ของบริษัทโทเทิลเอ็กซ์พลอเรชั่น ประเทศไทย จำกัด กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อ พ.ศ.2535

3. คูเมืองเก่าเมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง

ภาพที่ 4.37 คูเมืองเก่าเมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง

คูเมืองสงขลาเก่าเป็นคูขุด สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2185 โดยสุลต่านสุไลมาน ชาร์ มี 2 สาย สายแรกเริ่มจากป้อมหมายเลข 9 ไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ ทางป้อมหมายเลข 1 เลี้ยวโค้งที่ป้อมหมายเลข 13 ขนานกับฝั่งทะเลอ่าวไทยไปออกทะเลสาบสงขลาทางตะวันออกเฉียงใต้ของเมือง อีกสายเริ่มต้นจากร่องเขาแดงเชิงป้อมหมายเลข 4 และ 5 ผ่านทางหน้าป้อมหมายเลข 3 และ 2 ตามลำดับ ไปบรรจบคูเมืองสายแรกตรงหน้าป้อมหมายเลข 1 คูเมืองส่วนใหญ่ตื่นหินหมดสภาพ ยังคงปรากฏให้เห็นแนวร่องน้ำแต่เพียงบางตอน แนวร่องน้ำหลายตอนถูกบุกรุก ส่วนที่ยังพอมองเห็นเด่นชัดที่สุดอยู่ตรงบริเวณมุมด้านตะวันออก ตามแนวทางหลวงหมายเลข 408 ท่าแพขนานยนต์ – นครศรีธรรมราช

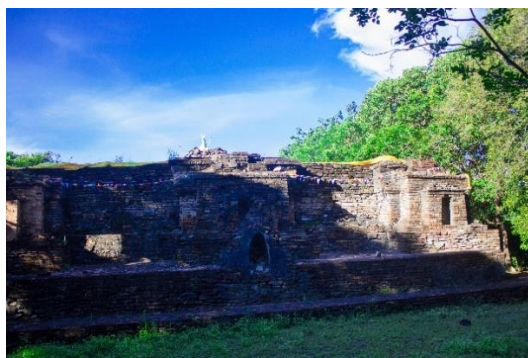
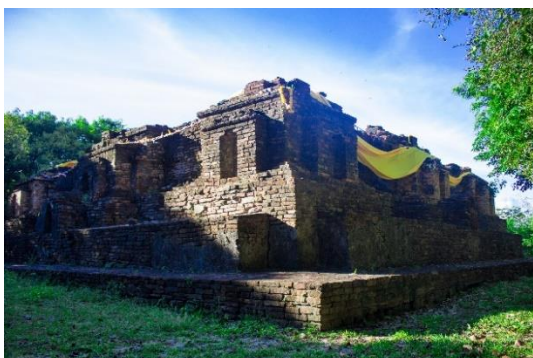
4. กำแพงเมือง

ภาพที่ 4.38 แนวกำแพงเมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง

กำแพงเมืองสงขลาเก่าสร้างพร้อมกับคูเมืองในปี พ.ศ.2185 โดย สุลต่านสุไลมาน ชาร์ เช่นกัน เริ่มจาก ป้อมหมายเลข 1 ไปทางตะวันออกเฉียงเหนือถึงป้อมหมายเลข 13 ความยาวประมาณ 12.30 เมตร กว้าง 7.50 เมตร ก่อด้วยหินดินดานฉาบปูน สภาพพังทลายทั้งหมด บางตอนเห็นเพียงเนินดินมีวัชพืชขึ้นปกคลุม

5. เจดีย์เขาน้อย

ภาพที่ 4.39 เจดีย์วัดเขาน้อย

เจดีย์เขาน้อยก่อด้วยอิฐไม่ถือปูน องค์เจดีย์ปรางหักพังเหลือแต่ฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุมกว้าง $\times$ ยาวประมาณ 20 เมตร การเรียงอิฐไม่เป็นระบบอันเป็นแบบช่างสมัยศรีวิชัย ที่มุมทั้งสี่ของฐานยังเหลือซุ้มประตูคูหารูปโค้งภายในมีพระพุทธรูปปางมารศรีวิชัยฝีมือช่างท้องถิ่นสมัยกรุงศรีอยุธยาซากเจดีย์ตั้งอยู่บนเขาน้อยซึ่งเป็นเขาเล็ก ๆ หลัง วัดเขาน้อย ถัดจากป้อมหมายเลข 9 ในพื้นที่หมู่ที่ 7 ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร ริมทางหลวงหมายเลข 408 ช่วงสิงหนคร – เกาะยอ การเดินทางไปชมซากเจดีย์โดยเข้าทางวัดเขาน้อยเป็นเส้นทางที่สะดวกที่สุด กรม ศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติเมื่อ พ.ศ.2525

6. ป้อมหมายเลข 1

ภาพที่ 4.40 ป้อมปราการหมายเลข 1

มีลักษณะเป็นรูปครึ่งวงกลม กว้าง 17 เมตร ยาว 22 เมตร สูง 4.5 เมตร แต่ละด้านมีช่องระหว่างใบบังสำหรับวางปืนใหญ่ ปัจจุบันส่วนบนพังเกือบหมดแล้ว ด้านขวาของตัวป้อมมีร่องรอยของกำแพงต่อยื่นออกไปทางทิศเหนือมีความยาวประมาณ 100 เมตร ด้านซ้ายส่วนหลังของป้อมเป็นรูปมนด้านหลังโค้ง มีร่องรอยของส่วนค้ำยันฐานผนังป้อมชำรุดบริเวณด้านมุมส่วนหลังด้านขวาของป้อม 1 แห่ง และที่บริเวณส่วนหลังด้านขวาก็ 1 แห่ง ป้อมนี้ตั้งอยู่บนพื้นราบทางด้านตะวันตกห่างจากถนนสายหัวเขาแดง-ระโนด ประมาณ 240 เมตร

7. ป้อมหมายเลข 2

ภาพที่ 4.41 ป้อมปราการหมายเลข 2

ป้อมหมายเลข 2 เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 8.5 เมตร ยาว 16.5 เมตร สูง 5 เมตร มีค้ำยันฐานผนังป้อม 11 แห่ง ตั้งอยู่บนพื้นราบด้านทิศใต้ ห่างจากป้อมหมายเลข 1 ประมาณ 192 เมตร

8. ป้อมหมายเลข 3

ภาพที่ 4.43 ป้อมปราการหมายเลข 3

ป้อมหมายเลข 3 เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 10.6 เมตร ยาว 11.5 เมตร สูง 4 เมตร ตั้งอยู่บนพื้นราบด้านทิศใต้ ห่างจากป้อมหมายเลข 2 ประมาณ 195 เมตร

9. ป้อมหมายเลข 4 เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 8.20 เมตร ยาว 12.50 เมตร สูง 4.20 เมตร อยู่บนเชิงเขาค่ายม่วง ซึ่งลาดชัน มองเห็นด้านข้างทั้งสองด้านเป็นรูปสามเหลี่ยม มีใบบังทั้งสี่ด้าน แต่บางส่วนชำรุดไปบ้างแล้ว ตั้งอยู่ในแนวป้อมด้านซ้าย ห่างจากป้อมหมายเลข 3 ประมาณ 470 เมตร

10. ป้อมหมายเลข 5 เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 7.50 เมตร ยาว 12.50 เมตร สูง 3.80 เมตร มีรูปแบบเหมือนกับป้อมหมายเลข 4 อยู่สูงขึ้นไปบนเขาค่ายม่วง มีความลาดชันมากกว่าในแนวป้อมเมืองด้านทิศใต้ ห่างจากป้อมหมายเลข 4 ขึ้นไปบนเขาค่ายม่วงประมาณ 103 เมตร

11. ป้อมหมายเลข 6 มีลักษณะผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 14.80 เมตร ยาว 23.50 เมตร สูง 2.80 เมตร มีใบบังทั้ง 4 ด้าน ตั้งอยู่ส่วนบนของเขาค่ายม่วงในแนวป้อมด้านทิศใต้ ห่างจากป้อมหมายเลข 5 ขึ้นไปบนเขาค่ายม่วงประมาณ 120 เมตร

12. ป้อมหมายเลข 7 มีลักษณะผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 7 เมตร ยาว 10 เมตร สูง 1 เมตร ส่วนฐานและส่วนบนชำรุดเกือบหมดจากตำแหน่งและรูปแบบที่เหลือ มีลักษณะคล้ายคลึงกับป้อมหมายเลข 4 และ 5 ตั้งอยู่บนเขาค่ายม่วงทางด้านทิศเหนือ ห่างจากถนนสายระโนด-สงขลา ประมาณ 20 เมตร

13. ป้อมหมายเลข 8 ลักษณะผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 12 เมตร ยาว 18 เมตร สูง 1.80 เมตร มีใบบังทั้งสี่ด้าน ตั้งอยู่บนปลายสุดของเขาค่ายม่วงทางมุมเมืองด้านทิศตะวันออกถึงทิศเหนือ

ป้อมหมายเลข 9

ภาพที่ 4.44 ด้านหลังของป้อมปราการหมายเลข 9

14. ป้อมหมายเลข 9 ลักษณะผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 9.60 เมตร ยาว 10.20 เมตร สูง 5 เมตร มีใบบังทั้งสี่ด้าน ระหว่างใบบังจะมีช่องมองซึ่งจะต้องมองเฉียงจึงจะมองเห็นภายนอกได้ มีส่วนค้ำยันฐานผนังป้อมทางด้านตะวันออก ตะวันตกและทิศเหนือ ป้อมนี้อยู่บนพื้นราบเชิงเขาหน้าทางทิศตะวันตก 300 เมตร ห่างจากป้อมหมายเลข 1 ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 1,072 เมตร

15. ป้อมหมายเลข 13 ลักษณะเป็นเนินดิน กว้าง 7.50 เมตร ยาว 12.30 เมตร สูง 0.80 เมตร ตั้งอยู่ริมอ่าวไทย เป็นป้อมในแนวทิศตะวันตก ห่างจากป้อมหมายเลข 1 ขึ้นไปทางทิศเหนือประมาณ 260 เมตร

16. ป้อมหมายเลข 14 ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 18.20 เมตร ยาว 20 เมตร สูง 0.90 เมตร พบร่องรอยอยู่ในทะเลเหนือป้อมหมายเลข 13 ประมาณ 283 เมตร (ไอวาท โกลัญจนาวรรณ. 2535: 162-164) กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติ วันที่ 17 กันยายน พ.ศ.2535

เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา ประกอบแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. เจดีย์สองพี่น้อง

ภาพที่ 4.45 เจดีย์สองพี่น้อง ภาพจากสืบค้นจาก (<http://unseensongkhla.com>, 2560)

บนยอดเขาแดงมีเจดีย์ 2 องค์ องค์แรกเป็นเจดีย์องค์ที่ลักษณะเป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ก่อด้วยหินฉาบปูนยอดปรางค์หักพัง มีสีดำ คนทั่วไปจึงมักเรียกว่า เจดีย์องค์ดำ สร้างเมื่อ พ.ศ.2375 โดย เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ บุนนาค) หรือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ส่วนเจดีย์องค์ที่สองเป็นเจดีย์องค์น้อย เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ตั้งบนฐานสี่เหลี่ยมเช่นกัน องค์เจดีย์ก่อด้วยอิฐฉาบปูน มีสีขาว คนทั่วไปจึงมักเรียกว่า เจดีย์องค์ขาว สร้างขึ้นระหว่าง พ.ศ.2382 – 2484 โดยพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา (ทัต บุนนาค) หรือ สมเด็จเจ้าพระยามหาพิชัยญาติ ผู้เป็นน้องร่วมมารดา กับเจ้าพระยาพระคลังฯ ชาวบ้านทั่วไปจึงเรียกเจดีย์สององค์นี้ว่า เจดีย์สองพี่น้อง ระหว่างองค์เจดีย์ทั้งสองมี ศาลาเก๋งจีน ชำรุด เหลือแต่พื้นกับผนังที่เจาะช่องหน้าต่างเป็นวงกลม ปัจจุบันองค์เจดีย์ทั้งสองได้รับการขุดแต่งบูรณะจากหน่วยศิลปากรที่ 9 สงขลา กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติเมื่อ พ.ศ.2525

2. สุสานเจวีลาเซน

ภาพที่ 4.46 สุสานฝังศพเจวีลาเซน

สุสานเจวีลาเซน เป็นที่ฝังศพของ นาย เจ.วี.ลาร์เซน (J.V'LARSEN) ซึ่งเสียชีวิตเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2452 ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร ตั้งอยู่ริมถนนเยื้องชุมประตูปะทะไปทางท่าแหลมสน ประมาณ 100 เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ.2452 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลัการึก ทำด้วยหินแกรนิต ปัจจุบันสุสานอยู่ในบริเวณที่ดินในความครอบครองของ นายประมาณ สวัสดิ์โพธิ์ชา มีสภาพสมบูรณ์ คำจารึกบนเสาหินที่ปักอยู่บนหลุมฝังศพเป็นหลักฐานสำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่แสดงว่าเมืองสงขลา เรียกกันมาแต่เดิมว่า SINGORA กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติเมื่อ พ.ศ.2542

3. ชุมประตูปะทะ

ภาพที่ 4.47 ประตูบ่อแก้ว

บ่อแก้ว เป็นชื่อบริเวณราชพัสดุที่เป็นแหล่งโบราณสถานและโบราณคดีเมืองสงขลา ฝั่งแหลมสน ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร เส้นทางเลียบริมทะเลสาบสงขลา ระหว่างท่าแหลมสน – ท่าแพขนานยนต์ หัวเขาแดง สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 24 ช่วงที่เมืองสงขลาตั้งอยู่บริเวณฝั่งแหลมสนประกอบด้วย ชุมประตูปะทะขึ้นทางขึ้นลงท่าเรือซึ่งเป็นซากสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นที่สุด กำแพงเมืองป้อมปืน ซากฐานอาคารก่อด้วยอิฐ เสาหินบ่อน้ำที่เรียกกันทั่วไปว่า “บ่อแก้ว” มีแท่นนั่งและที่พักน้ำ กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติเมื่อ พ.ศ.2542

4. วัดสุวรรณคีรี

ภาพที่ 4.48 วัดสุวรรณคีรี

วัดสุวรรณคีรี ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า วัดออก เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองสงขลาฝั่งแหลมสนน่าจะสร้างก่อน พ.ศ. 2340 โดยเจ้าเมืองสงขลาคนใดคนหนึ่งในจำนวน 2 คน คือ หลวงสุวรรณคีรีสมบัติ (เหยียง ณ สงขลา) เจ้าเมืองคนที่ 1 (พ.ศ. 2318 – 2322) หรือ หลวงสุวรรณคีรีสมบัติ (บุญฮุย ณ สงขลา) เจ้าเมืองสงขลาคนที่ 2 (พ.ศ. 2322 – 2355) วัดสุวรรณคีรีจึงเป็นวัดประจำตระกูล ณ สงขลาด้วย ภายในวัดประกอบด้วย พระอุโบสถ ที่หน้าบันประดับด้วยถ้วยชามเครื่องเคลือบจีน ตรงหน้าประตูมีตุ๊กตาหินจีน 2 ตัว ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังลบลี้น หอระฆัง เจดีย์แบบจีนหรือ ณะ ที่มีจารึกการสร้าง เจดีย์สมัยรัตนโกสินทร์ที่ตั้งอยู่บนก้อนหินใหญ่หน้าวัด อนุสาวรีย์สมเด็จพระราชินี เขากุดเกาะยอ (สมเด็จพระเจ้าเกาะยอ) ภูมิโบราณ ชุมไบเสมาและ บัวเก็บอัฐิ วัดสุวรรณคีรีตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร วัดสุวรรณคีรีได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติจากกรมศิลปากรเมื่อ พ.ศ. 2535

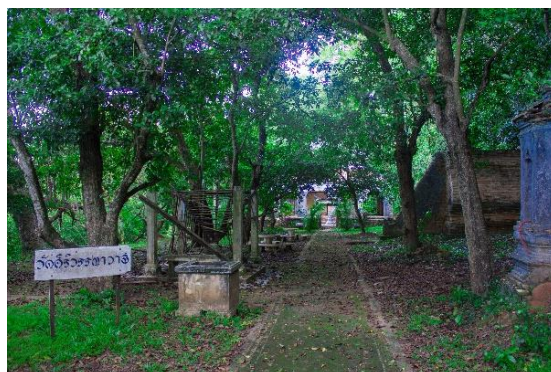
5. วัดบ่อทรัพย์

ภาพที่ 4.49 วัดบ่อทรัพย์

วัดบ่อทรัพย์ สันนิษฐานว่า สร้างประมาณ พ.ศ. 2360 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร โบราณสถานภายในวัดประกอบด้วย พระอุโบสถ ซึ่งได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2400 ภูมิโบราณ บัวเก็บกระดูก และที่สำคัญคือ บ่อน้ำใหญ่หน้าวัดที่เรียกว่า บ่อซับ ซึ่งเป็นบ่อน้ำที่ซึมซับลงมาจากภูเขาอันเป็นที่มาของชื่อวัด วัดบ่อทรัพย์ได้รับการขุดแต่งและบูรณะโดยหน่วยศิลปากรที่ 9 สงขลา กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2535

6. วัดศิริวรรณवास

ภาพที่ 4.50 วัดศิริวรรณवास

วัดศิริวรรณวาสปัจจุบันเป็นวัดร้าง ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร ระหว่างวัดบ่อทรัพย์ กับ วัดภูผาเบิก โบราณสถานภายในวัดประกอบด้วย พระอุโบสถ ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว ที่ประตูทางเข้าด้านตะวันออกเป็นซุ้มแบบจีน เจดีย์ก่อด้วยอิฐถือปูนตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสและฐานปัทม์ หอระฆัง อาสน์สงฆ์กลางลานไถ่ร่มไม้ กุฏิไม้โบราณ ศาลา และ บัวที่เก็บอัฐิ วัดศิริวรรณวาสได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติจากกรมศิลปากรเมื่อ พ.ศ. 2535

7. วัดภูผาเบิก

วัดภูผาเบิก ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีเนื้อที่ประมาณ 29 ไร่ 48 ตารางวา สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น วัดภูผาเบิก มีโบราณสถานที่สำคัญดังต่อไปนี้ 1. อุโบสถ เป็นอุโบสถสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น 2. กำแพงกันดินและบันได เป็นหินแกรนิตวางทับซ้อนกัน 3. หอระฆังสร้างตามแบบนิยมของวัดในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ฝีมือช่างพื้นถิ่นได้ 4. กุฏิเรือนไทย แบ่งตัวอาคารออกเป็น 3 ส่วน อาคารด้านหน้า อาคารด้านกลาง อาคารด้านหลัง เป็นกุฏิไม้ทรงไทยหลังคาจั่วมุงด้วยกระเบื้องดินเผาพื้นถิ่นปลายแหลมแบบเกาะยอ วัดภูผาเบิกเป็นแหล่งโบราณสถาน ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

8. สุสานต้นตระกูล ณ สงขลา

ภาพที่ 4.51 สุสานต้นตระกูล ณ สงขลา

สุสานตระกูล ณ สงขลา ตั้งอยู่ที่ หมู่ 4 บ้านหัวเขา อำเภอสิงหนคร หรือเรียกกันว่า “บ้านโน” เป็นฮวงซุ้ย ตั้งเรียงรายอยู่ตามเชิงเขาเมือง รวม 13 สุสานและยังมีสุสานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตระกูล ณ สงขลา อีก 4 สุสาน รวมทั้งสิ้นเป็น 17 สุสาน มีเนื้อที่ทั้งหมด 3 แปลง ไม่ติดต่อกัน รวมเนื้อที่ประมาณ 59 ไร่ 47 ตารางวา แต่ละสุสานมีศิลาจารึกภาษาจีน บอกปีที่สร้างและบอกประวัติไว้ชัดเจนมีสุสานฝังศพเจ้าเมือง 5 สุสาน คือ แปลงที่ 1 (ตั้งอยู่หมู่ที่ 3) หลวงสุวรรณคีรีสมบัติ (เหยี่ยง) เจ้าเมืองอินทรี (บุญหุย) และแปลงที่ 2 (ตั้งอยู่หมู่ที่ 3-4) พระวิเศษภักดี (เถียนจง) พระยาวิเชียรคีรี (เม่น) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาคนที่ 6 และแปลงที่ 3 (ตั้งอยู่หมู่ที่ 6) สุสานเหล่านี้กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติไว้แล้ว

9. ศาลาหลบเสือ

ภาพที่ 4.52 ศาลาหลบเสือ

ศาลาหลบเสือ หรือ ศาลาจอม ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านสวนจันทร์ ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นศาลากลางหน (ทาง) ใช้สำหรับพักแรมกลางคืน มีฝากำบังมิดชิดแข็งแรงสามารถป้องกันสัตว์ร้ายได้ โดยเฉพาะเสือ ศาลาหลบเสือสร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ปรากฏผู้สร้าง ตั้งอยู่บนเส้นทางเดินโบราณระหว่างหัวเขา - สทิงหม้อ สมัยก่อนบริเวณดังกล่าวเสือชุม ดังประจักษ์พยานรอยเสือข่วนที่ศาลา ถึงกับเจ้าเมืองสงขลาในสมัยนั้น คือ พระยาวิเชียรคีรี (เถียนเส่ง) ได้พาชาวบ้านออกไป

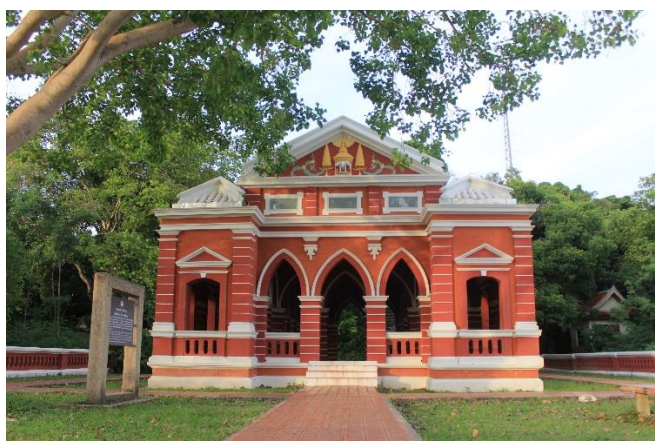
ล้อมจับเสือและยิงเสือตายจนชาวบ้านเรียกขนานกันว่าพระยาสงขลาเสือ กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ.2542

เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง

1. ศาลาวิหาร

ศาลาวิหาร อยู่บนยอดเขาชั้นที่สอง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้พระยาวิเชียรคีรี (ชม ณ สงขลา) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาสร้างขึ้น มีความยาว 12.70 เมตร กว้าง 9 เมตร เป็นอาคารแบบ ยุโรปผสมจีนก่ออิฐถือปูนหน้าบันด้านตะวันตกมีรูปปั้นพระมหาพิชัยมงกุฏ และ รูปฉัตรขนานทั้งสองข้าง แต่อาคารหลังนี้มาเสร็จในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อครั้งเสด็จประพาสแหลมมลายู พ.ศ.2432 ทรงเสด็จขึ้นไปนมัสการพระเจดีย์หลวงบนยอดเขาดังกล่าวด้วย

2. พลับพลาที่ประทับ

ภาพที่ 4.53 พลับพลาที่ประทับ

พลับพลาที่ประทับ เป็น พลับพลาที่ประทับสร้างถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2431 แต่ยังไม่แล้วเสร็จ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาวิเชียรคีรี (ชม) สร้างต่อเติมพร้อมด้วยสร้างบันไดนาคทางขึ้นลงจนแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2440 พลับพลาที่ประทับบนเขาดังกล่าวเป็นตึกผนังฉาบปูนสีดินแดง ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่หน้าบันด้านหน้าทางทิศตะวันตกตรงกลางประดับตกแต่งปูนปั้นเป็นรูปพระมหาพิชัยมงกุฏและรูปฉัตรประดับทั้ง 2 ข้าง

3. พระเจดีย์หลวง

ภาพที่ 4.54 พระเจดีย์หลวง

พระเจดีย์หลวงอยู่บนยอดเขาจุดสูงสุด สร้างเมื่อ พ.ศ.2409 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมอบให้พระยาวิเชียรคีรี (ชม ณ สงขลา) ผู้ว่าราชการเมืองสงขลาคนที่ 5 บุรณะซากเจดีย์เดิมให้สูงใหญ่สวยงามกว่าเก่า เป็นเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยมขนาด 9 x 9 เมตร สูง 18.75 เมตร มีบันไดทางขึ้น 2 ด้าน

4. ประภาคารเมืองสงขลา

ภาพที่ 4.55 ประภาคารเมืองสงขลา

ประภาคาร อยู่ทิศเหนือของพระเจดีย์หลวง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริให้พระยาวิเชียรคีรี (ชม ณ สงขลา) สร้างขึ้นตามแบบที่กรมทหารเรือทำเป็นหุ่นจำลองมาให้ เพื่อเป็นสัญญาณเครื่องหมายแก่เรือต่างๆ ที่อยู่ในทะเล สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ.2440 กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติ วันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2528

5. ป้อมปากน้ำแหลมทราย

ภาพที่ 4.46 ป้อมปากน้ำแหลมทราย

ป้อมปากน้ำแหลมทราย อยู่ใกล้ปากน้ำสงขลา ในเขตเทศบาลนครสงขลา เป็นหาดทรายเกิดใหม่ตอนหัวแหลมมักเรียกว่า “แหลมสนอ่อน” เพราะเพิ่งนำดินสนไปปลูกขยายให้เต็มเมื่อหลัง พ.ศ.2500 เป็นป้อมที่เจ้าพระยาวิเชียรคีรี (บุญสังข์ ณ สงขลา) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาสร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ.2390-2408 เรียกว่า “ป้อมรักษาขอบเขต” ป้องกันเรือที่แล่นผ่านปากน้ำเข้ามาเป็นป้อมยกพื้นสูงรูป 8 เหลี่ยม ก่อด้วยอิฐและศิลาขนาดกว้างยาว 10 วาเศษ มีช่องโอบเสมาสำหรับจุกกระบอกปืนใหญ่โดยรอบ 30 กระบอก ซึ่งปืนใหญ่นำมาจากเมืองควนธานี จังหวัดตรัง เมืองสงขลา แหลมสน และที่อื่นๆ

6. ศาลหลักเมืองสงขลา

ภาพที่ 4.57 ศาลหลักเมืองสงขลา

ศาลหลักเมืองสงขลา อยู่ ถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา เป็นที่ตั้งฝังเสาหลักเมืองสงขลา บ่อยางโดยทำจากไม้ชัยพฤกษ์ ทำพิธีฝังเมื่อ พ.ศ.2385 ในสมัยพระยาสงขลา (เถียนเส่ง) ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระอุดมปิฎกประธานสงฆ์ฐานานุกรมเปรียญ 8 รูป ออกมาเป็นประธานกับพระราชครู อธิการยพราหมณ์กับพราหมณ์แปดนาย ออกมาเป็นประธานฝ่ายพราหมณ์ สร้างอาคารแบบจีน 3 หลังครอบหลักเมืองไว้ ส่วนศาลเจ้าพระเสื้อเมืองสร้างแยกไว้คนละหลัง ทางตะวันออกบริเวณเดียวกัน (ต่อมา ยุบรวมกัน) ในบริเวณศาลเจ้าหลักเมืองยังมีศาลเจ้าพ่อกวนอู ศาลเจ้าสำเล้งเตียน กวนตัก๊วน บริเวณ ด้านหลังเป็นที่ตั้งสมาคมฮกเกี้ยน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และเป็นที่ตั้งของโรงเรียนสงขลาวิทยานุสรณ์ ภายในศาลหลักเมือง ประกอบด้วย เสาหลักเมืองสูงประมาณ 1 เมตรเศษ เสาของเดิมถูกปลวกกิน จึงทำ ใหม่หลายสิบปีมาแล้วและทางศาลได้เก็บหัวเสาไว้เป็นหลักฐานพระเสื้อเมืองเจ้าพ่อหลักเมือง เจ้าแม่ทับทิมพระ ครูหมอ

7. ถนนนครนอก-นครใน

ภาพที่ 4.58 ถนนนครนอก - นครใน

ถนนนครนอก-นครใน ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นบริเวณย่านการค้าของสงขลาที่สำคัญ ในอดีต และเป็นศูนย์ กลางของเมือง และมีชาวจีนเป็นเจ้าของแต่เดิม ซึ่งมีความสามารถทางการค้าขาย ลักษณะ รูปทรงสถาปัตยกรรมจะเป็นแบบจีนอย่างเห็นได้ชัด ปัจจุบันบริเวณเหล่านี้ยังทิ้งร่องรอยความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรมของอาคารบ้านเรือนซึ่งมีรูปแบบชิโนโปรตุกีส

ภาพที่ 4.59 ย่านเมืองเก่าสงขลา

ย่านเมืองเก่าแห่งนี้จะมีการแบ่งถนน ออกเป็น 3 สาย คือ 1) ถนนนครนอก 2) ถนนนครใน 3) ถนนนางงาม ถนนทั้ง 3 เส้นนี้จะมีรูปแบบอาคารบ้านเรือนแบบชิโน-โปรตุกีสและแบบจีนฮกเกี้ยนอายุเก่าแก่ปะปนกันไป ผังอาคารจะตกแต่งด้วยสตรีทอาร์ต จำลองบรรยากาศในอดีต ได้แก่ ภาพวาดร้านน้ำชาฟูเจา ภาพวาดโรงสีข้าวโบราณ หรือที่ชาวสงขลา เรียกว่า หับ ให้ หิน นอกจากสตรีทอาร์ตแล้วในบริเวณโรงสียังมีหุ่นคนแบกกระสอบข้าวสารเพื่อระลึกถึงสถานที่แห่งนี้อีกด้วย ตลอดถนนเส้นนี้ และยังมีร้านอาหารอร่อยมากมายที่ต้องมาลิ้มลองกัน เช่น ก๋วยจั๊บ กะลอจี ข้าวสตูเกียดฟิง ซาลาเปาลูกยักษ์สูตรโบราณ ขนมพื้นเมืองต่างๆ และไอศกรีมโอ่ง ซึ่งเป็นที่นิยมมาก และมีสถานที่สำคัญให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสบรรยากาศในอดีต ได้แก่ ศาลเจ้ากวนอู โรงสีโบราณ โรงเรือนนางงาม ซึ่งโรงแรมแห่งนี้ออกแบบด้วยลายฉลุไม้สวยงาม

8. สวนสองทะเลแหลมสนอ่อน

ภาพที่ 4.60 สวนสองทะเลแหลมสนอ่อน

สวนสองทะเลแหลมสนอ่อนตั้งอยู่ที่ บริเวณแหลมสมิหลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ร่มรื่นไปด้วยทิวสนทะเล บริเวณปลายแหลมเป็นที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ซึ่งก่อตั้งโดยกลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติในทะเล จังหวัดสงขลา ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพอันเกี่ยวเนื่องกับการปกครอง ร่วมกับกองทัพเรือ สร้างเมื่อปี พ.ศ.2530 เพื่อให้ชาวเรือได้สักการะบูชาก่อนออกไปประกอบอาชีพในทะเล บริเวณแหลมสนอ่อนมีประติมากรรมพญานาคพ่นน้ำ ซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมมาถ่ายรูปเป็นที่ระลึก ประติมากรรมพญานาคนี้แบ่งออกเป็นสามส่วนตั้งอยู่สถานที่ต่างกัน ส่วนหัวอยู่ที่แหลมสนอ่อน ส่วนลำตัวหรือสะดือพญานาคอยู่ที่แหลมสมิหลา ส่วนหางอยู่ที่ถนนชลาทิศน้หาดสมิหลา จากแหลมสนอ่อนสามารถชมทัศนียภาพอันสวยงามของทะเลสาบสงขลา และมองเห็นเกาะหนูได้ใกล้และชัดที่สุด รอบ ๆ บริเวณมีที่นั่งพักผ่อนยามเย็นสำหรับประชาชน กิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ สักการะอนุสาวรีย์กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ และถ่ายรูปเป็นที่ระลึก ประติมากรรมพญานาค

9. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา

ภาพที่ 4.61 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา มีลักษณะเป็นกลุ่มอาคารแบบสถาปัตยกรรมจีน ก่ออิฐถือปูน สร้างขึ้นโดยพระยาสุนทรานุรักษ์ (เนตร ณ สงขลา) ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา เมื่อปี พ.ศ. 2421 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อใช้เป็นบ้านพัก ต่อมา ทางราชการได้ซื้ออาคารดังกล่าวจากพระอนันตสมบัติ (เอม ณ สงขลา) ใช้เป็นศาลาว่าการ มณฑลนครศรีธรรมราช และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2460 ใช้เป็นที่ทำการศาลากลางจังหวัดสงขลา จนถึงปี พ.ศ. 2496 จึงย้ายที่ทำการศาลากลางจังหวัดสงขลา ไปอยู่ ณ ที่ปัจจุบันที่ถนนราชดำเนิน ตัวอาคารหลังนี้ถูกทิ้งร้างอยู่หลายปี ปี พ.ศ. 2516 กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน

10. วัดมัชฌิมาวาส

ภาพที่ 4.62 วัดมัชฌิมาวาส

วัดมัชฌิมาวาส เดิมชื่อ วัดเลียบ วัดกลาง วัดยายศรีจันทร์ อยู่ถนนไทรบุรี อำเภอเมือง เป็นวัดใหญ่และสำคัญที่สุดในจังหวัดสงขลา เมื่อ 400 ปีมาแล้ว ยายศรีจันทร์ คหบดีผู้มั่งคั่งในเมืองสงขลา ได้อุทิศเงินสร้างขึ้น ต่อมาประชาชนพากันเรียกว่า "วัดกลาง" มีผู้สร้างวัดในจังหวัดสงขลาขึ้นทางทิศเหนือวัดหนึ่ง ชื่อ วัดเลียบ และ ทิศใต้ สร้างอีกวัดหนึ่ง ชื่อ วัดโพธิ์ ชาวสงขลาจึงเรียกวัดยายศรีจันทร์ว่า วัดกลาง พ.ศ. 2431 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส เสด็จเมืองสงขลา ทรงเปลี่ยนชื่อวัดเป็นภาษาบาลีว่า วัดมัชฌิมาวาส ในวัดมีโบราณสถานที่น่าสนใจหลายแห่ง อาทิ พระอุโบสถ สร้างสมัยรัชกาลที่ 1 เป็นศิลปะประยุกต์ไทย - จีน ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ เช่น ภาพท่าเรือสงขลาที่หัวเขาแดงที่มีการค้าขายกันคึกคัก ชุ่มประตุ เป็นศิลปะจีนกับยุโรป และมีพิพิธภัณฑ "ภัทรศิลป์" เป็นที่เก็บพระพุทธรูป วัดอุโบสถ ซึ่งรวบรวมมาจากเมืองสงขลา สทิงพระ ระโนด ซึ่งเป็นหลักฐานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ควรค่าแก่การศึกษา

11. วัดโพธิ์ปฐมาวาส

พระอารามหลวง สังกัดปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ ถนนไทรบุรี ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นวัดโบราณ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใดและใครเป็นผู้สร้าง มีผู้สันนิษฐานต่อกันมาว่าสร้างขึ้นตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2200 บริเวณที่ตั้งวัดเดิมเรียกว่าสถานที่ค้าโกศ (หมายถึงตลาดนัด) แต่เดิมจึงเรียกวัดนี้ว่า "วัดโกศ" ต่อมาได้เพี้ยนเป็น "วัดโพธิ์" และได้เปลี่ยนชื่อเป็น "วัดโพธิ์ปฐมาวาส" ในสมัยพระครูสังฆโสภณเป็นเจ้าอาวาส กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2528 และได้ยกฐานะเป็นพระอารามหลวงในปี พ.ศ. 2548 ตัวอุโบสถและศาลาการเปรียญสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2360 ในรัชกาลที่ 2 โดยพระยาศรีสมบัติจางวาง (บุญขึ้น ณ สงขลา) ผู้ตรวจราชการพิเศษเมื่อสงขลาและได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ในรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2402) โดยเจ้าพระยาวิเชียรคีรี (บุญสังข์ ณ สงขลา) ผู้สำเร็จราชการ

เมืองสงขลา ต่อมาในรัชกาลที่ 6 ราว พ.ศ. 2461ก็ได้มีการปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่เป็นครั้งที่ 2 ซึ่งมีการบันทึกปีพุทธศักราชไว้เป็นลายปูนปั้นที่หน้าบันพระอุโบสถ

12. โรงสีแดง (หับโห้หิ้น)

ภาพที่ 4.63 โรงสีแดง (หับโห้หิ้น)

โรงสี “หับ โห้ หิ้น” ชาวบ้านเรียกติดปากว่า “โรงสีแดง” เพราะอาคารทั้งหมดทาสีแดง ตั้งอยู่เลขที่ 13 ถนนนครนอก ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2457 โดย ขุนราชกิจการิย์ (ขุนเลี้ยง เสาวพฤกษ์) ต้นตระกูล “รัตนปรการ” เชื้อสายฮกเกี้ยน “แซ่ก้วย” จากมณฑลฮกเกี้ยน มาตั้งรกรากที่สงขลา ตั้งแต่ พ.ศ.2250 ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าเสือ สมัยกรุงศรีอยุธยา คำว่า “ก้วย” แปลว่า “กำแพงเมือง” จึงเป็นที่มาของนามสกุล “รัตนปรการ” หมายความว่า “กำแพงแก้ว” หับ โห้ หิ้น เป็นภาษาจีนฮกเกี้ยน หมายถึง ความสามัคคี ความกลมเกลียว และความเจริญรุ่งเรือง

โรงสีแดงเป็นโรงสีข้าวโรงที่ 3 ที่ตำบลบ่อยาง เริ่มแรกใช้มอเตอร์ไฟฟ้าอุตสาหกรรม เรียกรวมโรงสีมอเตอร์ พ.ศ.2473 นายสุชาติ รัตนปรการ ดำเนินการโรงสีข้าวต่อจาก ขุนราชกิจการิย์ โดยปรับปรุงใช้เครื่องจักรไอน้ำเป็นกำเนิดพลังงาน ใช้กลบเป็นเชื้อเพลิง โรงสีแดงเป็นอาคารทรงปั้นหยา สูง 4 ชั้น ด้านหน้าขนานไปตามแนวถนนนครนอก ยาว 70 เมตร ลึก 25 เมตร สร้างด้วยไม้เนื้อแข็ง ผนังภายนอกและภายในชั้นล่างบุด้วยไม้กระดานหนา 2 นิ้ว ผนังภายนอกชั้นบนและหลังคาบุด้วยสังกะสีหนานำเข้าจากประเทศอังกฤษ สภาพอาคารปัจจุบันภายในเหมือนเดิม เปลี่ยนแปลงเพียงหลังคาบางส่วนมุงด้วยกระเบื้องลอนคู่และ Metal Sheet แทน นับว่าทันสมัยมากในยุคนั้น ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ.2484 – 2488 โรงสีข้าวต้องหยุดกิจการ เพราะทหารญี่ปุ่นยึดโรงสีแดงเป็นคลังเวชภัณฑ์กองทัพญี่ปุ่นภาคใต้พื้นบูรพาตลอดระยะเวลาสงคราม เมื่อสงครามสงบเกิดภาวะข้าวขาดแคลน โรงสีแดงได้เป็นแกนนำรวบรวมโรงสีข้าวในจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ให้เป็นรูปแบบสหกรณ์ ชื่อบริษัทไทยปักษ์ใต้ จำกัด สีขาวจำหน่ายให้ราษฎรในราคาถูก ต่อมาใน พ.ศ.2590 โรงสีแดง ได้ปิดกิจการลง เนื่องจากโรงสีข้าวขนาดเล็กเป็นที่นิยมมากขึ้นเพราะชาวบ้านสามารถนำข้าวเปลือกไปให้โรงสีขนาดเล็กสีข้าวให้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เจ้าของข้าวเปลือกได้ข้าวสารกลับบ้าน ส่วนเจ้าของโรงสีขนาดเล็กได้ปลายข้าวและรำข้าว

เป็นคำตอบแทน เมื่อเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัว ยางพาราเป็นวัตถุดิบอีกชนิดหนึ่งที่ตลาดโลกต้องการมาก พ.ศ. 2591 นายสุชาติ รัตนปราการ ได้ต่อเติมด้านหลังโรงสีแดงให้สูงขึ้น เพื่อตัดแปลงเป็นโกดังเก็บยางพารา และได้ตั้งบริษัทเรือลำเลียงรับขนส่งยางพาราให้บริษัทต่างๆในประเทศไปลงเรือเดินสมุทร โดยใช้เรือใบสองเสาแบบสำเภากันหลายลำที่เคยขนส่งข้าวเปลือก มาเป็นเรือลำเลียงไปส่งยางพาราลงเรือลำใหญ่ที่มาจอดทอดสมอคอยอยู่นอกอ่าวทำให้ยางพาราในประเทศไทยสามารถส่งตรงไปขายในยุโรปและสหรัฐได้โดยตรง ต่อมา เมื่อมีการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกสงขลาและเรือใหญ่สามารถเข้ามาเทียบจอดโดยตรง กิจกรรมขนส่งทางทะเลด้วยเรือลำเลียงต้องหยุดกิจการลงใน พ.ศ. 2521 ท่าเทียบเรือโรงสีแดงก็กลายเป็นท่าเทียบเรือประมงขนาดเล็กมาจนถึงปัจจุบัน ได้มีการดูแลอนุรักษ์สภาพของความเป็นอาคารพาณิชย์เก่าแก่ ทรงคุณค่าให้อยู่คู่เมืองสงขลาในสภาพเดิมตลอด ปัจจุบันโรงสีแดงอยู่ภายใต้การดูแลของ นายรังสี รัตนปราการ นายภคิ คนรักเมืองสงขลา ซึ่งเป็นทายาทรุ่นที่ 4 ของขุนราชกิจย์ ผู้สร้างโรงสีแดงแห่งนี้ และได้มอบโรงสีแดงให้เป็นที่ตั้งของสำนักงานภคิคนรักเมืองสงขลา ตลอดจนอนุญาตให้เทศบาลนครสงขลาใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านการแสดงศิลปะ ดนตรี และละครเวที ปัจจุบัน โรงสีแดง เป็นแหล่งท่องเที่ยวของเมืองสงขลาที่นักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษา นิยมมาเยี่ยมชม ถ่ายรูป และศึกษาหาความรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่า เป็นที่ถ่ายภาพคู่บ่าวสาว และมีผู้มาเยี่ยมชมเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกวัน กิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ สักการะศาลเจ้ากวนอู ชมอาคารบ้านเรือนเก่าแก่ ถ่ายรูปกับสตรีทอาร์ต รับประทานอาหารอร่อยๆ มากมาย

13. พิพิธภัณฑ์พธำมะรงค์

ภาพที่ 4.64 พิพิธภัณฑ์พธำมะรงค์

พิพิธภัณฑ์พธำมะรงค์จัดสร้างขึ้นโดยกรมราชทัณฑ์ เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2530 เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้รำลึกถึงตำแหน่งเก่าแก่ของกรมราชทัณฑ์ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา คือตำแหน่งพธำมะรงค์ ในขณะเดียวกันก็เป็นการเชิดชูเกียรติวงศ์ตระกูล ‘ดิณสุลลำนนท์’ เนื่องจากบิดาของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ คือรองอำมาตย์โทขุนวินิจทัณฑกรรม (ปึ้ง ติณสูลานนท์) ได้เคยดำรงตำแหน่ง พธำมะรงค์ พิเศษเมืองสงขลา โดยได้จำลองรูปแบบบ้านพักเดิมของบิดาท่าน จากความทรงจำของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ภายในพิพิธภัณฑ์มีการจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ของครอบครัวดิณสุลลำนนท์ในอดีต เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับอนุชนรุ่นหลังต่อไป ภายในพิพิธภัณฑ์จะมี เครื่องใช้ภายในบ้านตระกูลดิณสุลลำนนท์ อายุกว่า 70 ปี อาทิ เตียงนอนจำลองสมัยที่พลเอกเปรม อาศัยอยู่ที่นี่ อาวุธประจำบ้านในอดีต และรูปถ่ายเก่าของตระกูล

14. กำแพงเมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง

ภาพที่ 4.65 กำแพงเมืองสงขลา

กำแพงเมืองสงขลาเป็นโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดสงขลา เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2379 ในสมัยพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ทางกรุงเทพฯ ได้มีท้องตราลงมาให้สร้างกำแพงและป้อม โดยพระราชทานยกเงินภาษีอากรเมืองสงขลาให้ 200 ชั่ง แต่การก่อกำแพงยังไม่ทันแล้วเสร็จ หัวเมืองมลายูเป็นกบฏ (พ.ศ. 2381) ยกทัพมาเผาเมืองจะนะ แล้วเลยเข้าตีเมืองสงขลา พระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) รักษาเมืองไว้จนทัพหลวงจากการกรุงเทพฯ ยกลงมาช่วยตีทัพกบฏมลายูแตกกลับไป แล้วช่วยก่อกำแพงเมืองสงขลาจนสำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2385

กำแพงเมืองสงขลาก่อด้วยศิลาก้อนสอปูนเป็นรูปสี่เหลี่ยม ล้อมรอบเมืองสงขลา มีความยาว ทิศเหนือจดใต้ ประมาณ 1,200 เมตร ทางทิศเหนือกว้าง ประมาณ 400 เมตร ทางทิศใต้กว้างประมาณ 470 เมตร กำแพง สูง 5 เมตร หนา 2 เมตร มีโบริสมาและป้อมประตุมั่นคง มีป้อม 8 ป้อม แต่ละป้อมมีปืนใหญ่กระสุน 4 นิ้ว ป้อมละ 3 - 4 กระบอก ประตูเมืองเป็นซุ้มใหญ่ 10 ประตู กับมีประตูเล็กอีก 10 ประตูโดยรอบ บัดนี้ คงเหลือแต่กำแพงด้านถนนจะนะ ตรงข้ามพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (เรือนจำเก่า) กับที่ถนนนครในเท่านั้น

15. แหลมสมิหลา

แหลมสมิหลาตั้งอยู่ที่ ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา แหลมสมิหลาหรือหาดสมิหลา เป็นชายหาดที่มีโขดหินขนาดย่อมยื่นลงทะเล ทรายาวละเอียดมากที่เรียกว่า "ทรายแก้ว" ร่มรื่นด้วย ป่าสน และจากหาดสมิหลายังสามารถมองเห็นทิวทัศน์อันงดงามของเกาะหนูเกาะแมว จนมีคำกล่าวว่าใคร มาเยือนสงขลาแล้วไม่มาเยือนสมิหลาก็เหมือนมาไม่ถึงสงขลา อีกทั้งบริเวณหาดยังมีสัญลักษณ์ที่มีชื่อเสียง นั่นก็คือ รูปปั้นนางเงือกทอง ที่ทุกคนต้องแวะมาถ่ายภาพเก็บไว้ บรรยากาศโดยรอบของชายหาดเต็มไปด้วยความเงียบสงบ มีร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกมากมาย

ภาพที่ 4.66 แหลมสมิหลา

มีกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ เพลิดเพลินกับการนั่งรับประทานอาหารในร้านอาหารจำนวนมาก ริมหาดเลียบ นั่งกระเช้าลอบฟ้าชมวิว ช่วยสร้างความผ่อนคลายในวันหยุดได้เป็นอย่างดี

16. เขาดังกวน

ภาพที่ 4.67 เขาดังกวน

ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสงขลา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 105 เมตร บนยอดเขาดังกวนเป็นที่ประดิษฐานโบราณสถานสำคัญ ประกอบด้วย พระเจดีย์หลวง พลับพลาที่ประทับ รัชกาลที่ 4 และประภาคาร พระเจดีย์หลวงบนยอดเขาดังกวน เป็นพระเจดีย์ก่ออิฐถือปูนทรงระฆัง ไม่ปรากฏหลักฐานความเป็นมา จนปี พ.ศ.2402 รัชกาลที่ 4 เสด็จพระราชดำเนินประพาสเมืองสงขลา หลังจากนั้นในปี 2409 จึงได้โปรดเกล้าให้เจ้าพระยาวิเชียรคีรี (เม่น) ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ให้สูงใหญ่กว่าของเก่า ได้สร้างคฤหาส์ที่ฐานพระเจดีย์ และต่อเติมกำแพงที่มุมกำแพง และเมื่อ พ.ศ. 2539 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมสารีริกธาตุ และเครื่องสักการะบูชาประดิษฐานไว้ ณ พระเจดีย์หลวง การขึ้นเขาดังกวน มีลิฟท์บริการ ผู้ใหญ่ 30 บาท เด็ก 20 บาท

มีกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ สักการะบูชาพระบรมสารีริกธาตุ จากยอดเขาดังกวนก็จะมองเห็นวิวของเมืองสงขลาได้แบบ 360 องศา มีที่นั่งให้นั่งชมวิว ลานชมวิวแห่งนี้มีรูปหลวงปู่ทวดอยู่กลางลาน บนฐานที่ยกสูงขึ้นไป ลานชมวิวหน้าพระเจดีย์หลวงจะมองเห็นตัวเมืองสงขลาได้กว้างไกลมากๆ ทั้ง วิวตัวเมือง และทะเลสาบสงขลา รวมทั้งหาดสมิหลา

17) แก้วเส้ง

แก้วเส้งตั้งอยู่ที่ ตำบลบ่อทราย อำเภอเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เขาแก้วเส้ง ห่างจากหาด สมิหลาประมาณ 3 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางไปสถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งแห่งชาติ มีตำนานเล่าถึงเขาแก้วเส้ง หรือที่เรียกกันในภาษาพื้นเมืองว่า ห้วยนายแรง ว่า ครั้งนั้นทางเมืองนครศรีธรรมราชกำหนดบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในเจดีย์ และจัดงานเฉลิมฉลองใหญ่โต บรรดา 12 หัวเมืองปักษ์ใต้ต่างก็นำเงินทองไปบรรจุในพระบรมธาตุ เมืองที่นายแรงเป็นเจ้าของก็เป็นเมืองขึ้นนครศรีธรรมราชด้วย

ภาพที่ 4.68 แก้วเส้ง

ประกอบกับนายแรงมีความศรัทธาในพุทธศาสนา จึงขนเงินทองเป็นจำนวนมากถึงแก้วนบวรทุกเรือสำเภา พร้อมด้วยไพร่พลออกเดินทางไปเมืองนครศรีธรรมราช ขณะกำลังเดินทางเรือสำเภาถูกคลื่นลมซัดรุนแรง จึงเข้าจอดเรือที่ชายฝั่งหาดทรายแห่งหนึ่ง เพื่อซ่อมแซมเรือ พอได้ทราบข่าวว่าทางเมืองนครศรีธรรมราชได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุเสร็จแล้ว นายแรงเสียใจมาก จึงให้ไพร่พลขนเงินทองบรรจุไว้บนยอดเขาสูงหนึ่ง สิ่งให้ลูกเรือตัดหัวของตนไปวางไว้ที่ยอดเขา นายแรงกลั้นใจตาย ลูกเรือต้องจำใจตัดหัวเจ้านายไปวางไว้บนยอดเขาตามคำสั่ง เขาภูนี้ภายหลังเรียกว่า เขาแก้วแสน เรียกเพี้ยนไปเป็น แก้วเส้งก้อนหินที่ปิดทับบนยอดเขาเรียกว่าห้วยนายแรง ชาวบ้านเชื่อว่าดวงวิญญาณของนายแรงยังเป็นปู่โสมเฝ้าทรัพย์มาจนทุกวันนี้

18) เกาะยอ

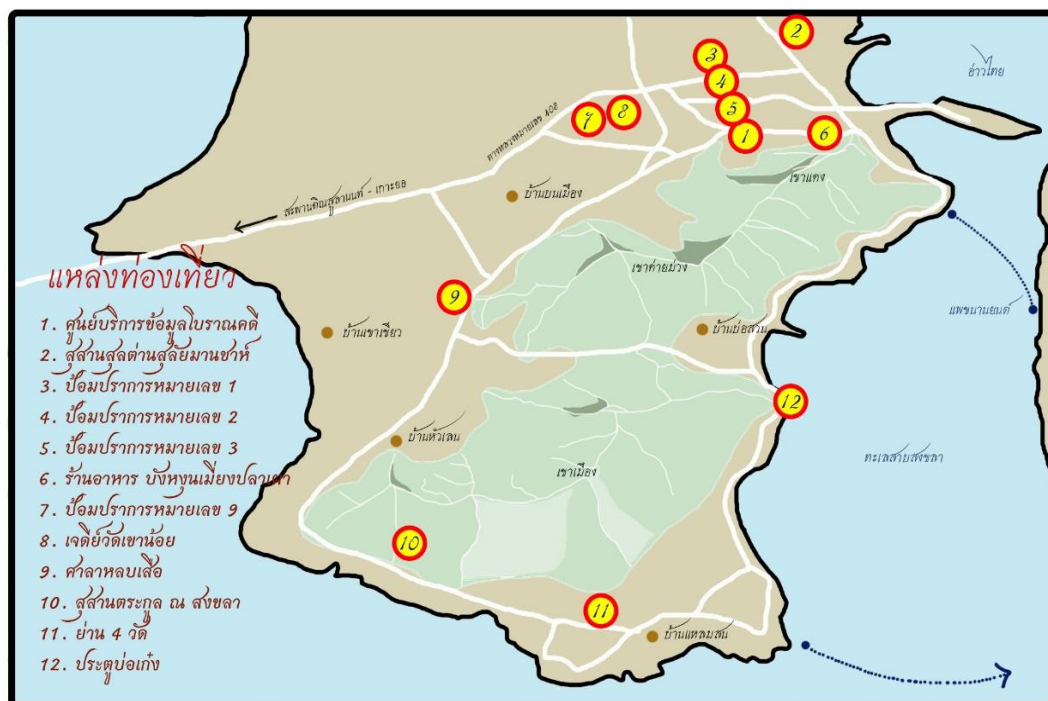
เกาะยอตั้งอยู่ที่ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เกาะยอเป็นเกาะเพียงแห่งเดียวในทะเลสาบสงขลาตอนล่าง มีเนื้อที่รวมพื้นน้ำ 17.95 ตารางกิโลเมตร เป็นแหล่งเลี้ยงปลากระชังในทะเลสาบสงขลา นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งผลิตผ้าทอเกาะยอ ที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมจากผู้สวมผ้าไทยเป็นอย่างมาก เพราะมีลายที่เป็นเอกลักษณ์ เนื้อผ้าดูแลรักง่าย เหมาะที่จะซื้อเป็นของขวัญให้กับคนรู้ใจ นอกจากนี้ยังสามารถล่องเรือหางยาวชมทะเลสาบ เรียนรู้วิถีชีวิตประมงพื้นบ้านรวบเกาะ นับเป็นประสบการณ์แสนประทับใจของนักท่องเที่ยว การเดินทางมาเกาะยอต้องผ่าน สะพานติณสูลานนท์ หรือสะพานเปรม เป็นสะพานคอนกรีตข้ามทะเลสาบที่ยาวที่สุดในประเทศไทย มีความยาวทั้งสิ้น 2,640 เมตร

ภาพที่ 4.69 เกาะยอ

กิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ไหว้พระวัดแหลมพ้อ รับประทานอาหารริมน้ำ นั่งเรือชมบรรยากาศ ยามเย็นและพักผ่อนกับครอบครัวที่โฮมเสย์เกาะยอ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองมีจำนวนมากแต่โดดเด่นเป็นแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณสถานเกี่ยวกับเมืองสงขลา

ภาพที่ 4.70 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลาฝั่งเขาแดง

ตารางที่ 4.2 รายชื่อแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลาฝั่งเขาแดง

หมายเลข	แหล่งท่องเที่ยว
1	ศูนย์บริการข้อมูลโบราณคดี
2	สุสานสุลต่านสุลัยมาลชาร์
3	ป้อมปราการหมายเลข 1
4	ป้อมปราการหมายเลข 2
5	ป้อมปราการหมายเลข 3
6	ร้านอาหาร บังหงุนเมี่ยงปลาเผา
7	ป้อมปราการหมายเลข 9
8	เจดีย์วัดเขาน้อย
9	ศาลาหลบเสือ
10	สุสานตระกูล ณ สงขลา
11	ย่าน 4 วัด วัดสุวรรณคีรี วัดบ่อทรัพย์ วัดศิริวรรณवास วัดภูผาเบิก
12	ซุ้มประตูบ่อแก้ว

ภาพที่ 4.71 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย

ตารางที่ 4.3 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อয়ง

หมายเลข	แหล่งท่องเที่ยว
1	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
2	พิพิธภัณฑท์พะอำมรงค์
3	แนวกำแพงเมืองเก่าสงขลา
4	โรงสีแดง
5	ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา
6	ถนน นครนอก - นครใน
7	วัดมณีมาวาส
8	ป้อมปราการปากน้ำแหลมทราย
9	เขาดังกวน (ที่ตั้ง ศาลาวิหาร พลัปปลาที่ประทับ เจดีย์หลวง)
10	สวนสองทะเล (ที่ตั้ง หั้วพญานาคพ่นน้ำ)
11	แหลมสมิหลา (ที่ตั้ง นางเงือกทอง)

แผนที่แหล่งท่องเที่ยว ชมเมืองเก่าสงขลา

ภาพที่ 4.72 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลา

ตารางที่ 4.4 รายชื่อแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เมืองเก่า

เลข	แหล่งท่องเที่ยว	เลข	แหล่งท่องเที่ยว
แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานวันที่ 1		แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานวันที่ 2	
1	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ	1	ศูนย์บริการข้อมูลโบราณคดี
2	พิพิธภัณฑท์พระอัมระรงค์	2	สุสานสุลต่านสุลัยมาลชาร์
3	แนวกำแพงเมืองเก่าสงขลา	3	ป้อมปราการหมายเลข 1
4	โรงสีแดง	4	ป้อมปราการหมายเลข 2
5	ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา	5	ป้อมปราการหมายเลข 3
6	ถนน นครนอก – นครใน	6	ร้านอาหาร บังหงุนเมี่ยงปลาเผา
7	วัดมัสยิดมิมาวาส	7	ป้อมปราการหมายเลข 9
8	ป้อมปราการปากน้ำแหลมทราย	8	เจดีย์วัดเขาน้อย
9	เขาดังกวน (ที่ตั้ง ศาลาวิหาร พลับพลา ที่ประทับ เจดีย์หลวง)	9	ศาลาหลบเสือ
10	สวนสองทะเล (ที่ตั้ง หั้วพญานาคพ่นน้ำ)	10	สุสานตระกูล ณ สงขลา
11	แหลมสมิหลา (ที่ตั้ง นางเงือกทอง)	11	ย่าน 4 วัด วัดสุวรรณคีรี วัดบ่อทรัพย์ วัดศิริวรรณาวาส วัดภูผาเบิก
		12	ซุ้มประตูบ่อเก็ง

1) อำเภอสติงพระ

- 1) อุทยานนกน้ำคูซุด หรือ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา

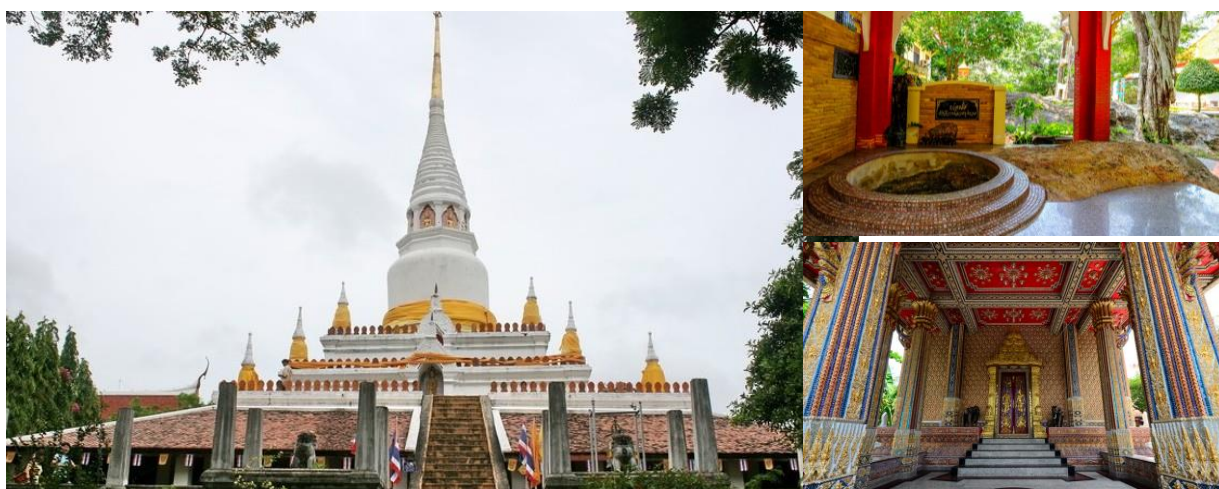

ภาพที่ 4.73 อุทยานนกน้ำคูซุด

ตั้งอยู่ที่ ตำบลคูซุด อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา อุทยานนกน้ำคูซุดเป็นอุทยานนกน้ำที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียมีพื้นที่อยู่ในเขตรับผิดชอบทั้งหมด 227,916 ไร่ (365 ตารางกิโลเมตร) ครอบคลุมพื้นที่ อ.เมืองสงขลา อ.รัตภูมิ อ.สติงพระ และกิ่ง อ.กระเสสันธุ์ และพื้นที่ส่วนหนึ่งติดต่อกับ อ.ปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลานั้น พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกาะ คือมีเกาะเล็กเกาะน้อยมากมาย และหมู่เกาะขึ้นเขียวขจีเหมือนกับทุ่งหญ้ากลางทะเลซึ่งเป็นธรรมชาติที่มีทิวทัศน์งดงามมาก เกาะเหล่านี้บางเกาะอยู่ในพื้นที่ของ อ.ปากพะยูน จ.พัทลุง เช่น เกาะนางคำ เกาะญวน เกาะเสือ เกาะหมาก และบางเกาะไม่มีคนอาศัยอยู่เลย พื้นที่บริเวณนี้มีบรรยากาศที่ดีเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ อย่างเช่น เกาะบรรทม เกาะคำเหียง เกาะกระ และเกาะโคบ ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศด้านหนึ่งติดกับทะเลสาบ อีกด้านเป็นภูเขาเล็กๆเหมาะแก่การนั่งดูนก เพราะบริเวณนี้มีต้นราโพ และต้นจากมากจึงเป็นที่อยู่และที่วางไข่ของนกอีโก้ง อุทยานนกน้ำเป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลา มีอาหารอุดมสมบูรณ์

2) วัดพะโคะ

ภาพที่ 4.75 วัดพะโคะ

ตั้งอยู่ที่ ตำบลชุมพร อ.สทิงพระ จังหวัดสงขลา วัดพะโคะเป็นที่จำพรรษาของสมเด็จพระพะโคะ หรือ หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเล พระเกจิอาจารย์ที่ประชาชนให้ความนับถือมากมาย ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็นชื่อ วัดราชประดิษฐฐาน แต่ชาวบ้านก็ยังคงนิยมเรียกกันติดปากว่าวัดพะโคะอยู่อย่างนั้น ทั้งนี้ ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจ ได้แก่ พระสุวรรณมาลิก เจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุ ซึ่งภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าที่นำมาจากลังกา พระพุทธรูปไสยาสน์ หรือพระโคตมะ พระพุทธรูปปั้นสีทองปางปรินิพพานยาว 18 เมตร สูง 2.5 เมตร ฝีมือช่างปั้นทองถนอมพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ภายในมณฑปยอดเขา ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเป็นรอยพระบาทของสมเด็จพระราชมนูสีสามิรามคุณูปมาจารย์ หรือหลวงพ่อดนนั้นเอง รูปจำลองและอนุสาวรีย์สมเด็จพระราชมนูสีสามิราม ซึ่งประดิษฐานอยู่ในมณฑปบนยอดเขา โดยวางคู่กับรอยพระพุทธรูป เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาสักการะโดยสะดวก พิพิธภัณฑวัดพะโคะซึ่งเปิดให้เข้าชมเมื่อปี พ.ศ. 2536 จัดแสดงของต่าง ๆ มากมาย เช่น พระพุทธรูป เครื่องปั้นดินเผาเครื่องทองเหลือง มีดพริ้ว ตะบันหมาก ทองเหลือง ธนบัตรและเหรียญสมัยก่อน เครื่องถ้วยกระเบื้อง นอกจากนี้ยังมีวัดที่เกี่ยวเนื่องกับหลวงพ่อดน เช่น อัฐบริวาร จิวร ไม้เท้าของหลวงปู่ทวด ลูกแก้วบารมี เป็นต้น

3. อำเภอสิงหนคร

1) สะพานทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน ชะแล้

ภาพที่ 4.76 สะพานทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน ชะแล้

ตั้งอยู่ที่ ตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา สะพานทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน พร้อมศาลานิทรรศการ บริเวณสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 38 สงขลา มีระยะทางประมาณ 700 เมตร มีการจัดโดมนิทรรศการแบ่งกลุ่มย่อย จำนวน 6 โดม นักท่องเที่ยวสามารถชื่นชมความสวยงามของทะเลสาบยามเย็นได้ในบริเวณนี้

2) ทุ่งปอเทืองบ้านรำแดง

ภาพที่ 4.77 ทุ่งปอเทืองบ้านรำแดง

ตั้งอยู่ที่ ตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ทุ่งปอเทืองบ้านรำแดงบานสะพรั่งเต็มท้องทุ่งนา บนพื้นที่กว่า 300 ไร่ ปกคลุมไปด้วยสีเหลืองของดอกปอเทืองที่สวยงามบานสะพรั่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาแวะเวียนเก็บเกี่ยวความสุขกันที่ทุ่งปอเทืองแห่งนี้ ทุ่งปอเทืองบ้านรำแดงเกิดจากชาวบ้านมีความต้องการปลูกปอเทืองเอาไว้เพื่อบำรุงดิน แต่ดอกสีเหลืองของ

ปอเทือง จะแต่งแต้มท้องนาให้ดูมีชีวิตชีวาอย่างน่าประหลาดกลายเป็นภาพที่ชวนสะดุดตาแก่ผู้พบเห็นอยู่ไม่น้อย ทางองค์การบริหารส่วนตำบลรำแดงเองก็ได้ให้ความสำคัญ โดยได้มีการจัดตกแต่งสถานที่ตามมุมต่าง ๆ มีจุดชมวิว จุดถ่ายรูปท่ามกลางทิวทัศน์ธรรมชาติของทุ่งปอเทืองและต้นตาลโตนดสูงชะลูด เชื่อแน่ว่านักท่องเที่ยวจะได้รับความประทับใจกลับไปแน่นอน

1. อำเภอรโนด

1) ตลาดน้ำคลองแดน

ภาพที่ 4.78 ตลาดน้ำคลองแดน

ตั้งอยู่ที่ ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา โดยมีคลองเล็กๆ เป็นเขตแดนตามธรรมชาติกั้นระหว่างสองจังหวัด คือ สงขลาและนครศรีธรรมราช จึงเป็นที่มาของชื่อว่า “บ้านคลองแดน” โดยแยกออกเป็นสามคลอง คือ คลองปากพ่องคลองระโนด และคลองชะอวด จากการเชื่อมต่อของสายน้ำนี้ ทำให้บ้านคลองแดนกลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าขายทางน้ำที่ยิ่งใหญ่และความเจริญรุ่งเรืองเริ่มเข้ามา ต่อมาเมื่อการคมนาคมเข้าถึง มีทางหลวงสาย 408 ตัดผ่าน เริ่มเปลี่ยนแปลงจากการสัญจรทางน้ำเป็นทางบก เส้นทางเรือชบเซาคนที่เคยอาศัยอยู่ริมคลอง ค่อยๆ โยกย้ายและร้านค้าทยอยปิดตัวลง ต่อมาในปี 2543 ด้วยความร่วมมือร่วมใจจากเจ้าอาวาสวัดคลองแดน นักวิจัยและกลุ่มจิตอาสา ทำให้ชุมชนคลองแดนกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งหนึ่ง โดยเจ้าอาวาสใช้กิจกรรมที่เรียกว่า “ธรรมะสัญจร” ทำให้ชาวบ้านเริ่มผูกพันกับวัดและให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี รวมทั้งร่วมมือกับนักวิจัยเข้ามาพัฒนาออกแบบอาคารทางศาสนาและปรับปรุงที่อยู่อาศัยเรือนไม้ริมน้ำให้คงความเป็น อัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชน ทำให้ชุมชนคลองแดนกลับมาเข้มแข็งอีกครั้งในนาม “ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน” ในปัจจุบัน สินค้าที่เป็นที่นิยม

สำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ลาหอดทรงเครื่อง (สูตรโบราณ) แป้งแดง ข้าวยา เต้าคั่ว ห่อหมกปลาอินทรี ขนมกอลและ ขนมจาก ขนมลูกโดน ขนมโค ขนมพืพื ขนมชี้หนู ขนมป้าจี ขนมค่อม ขนมเทียน ขนมดอก ลำเจียก ขนมหน้ามัน ก๋วยจั๊บ และอาหารพื้นบ้านอีกมากมาย โดยเน้นความสะอาด อร่อย และราคาถูก และยังใช้วัสดุธรรมชาติมาห่อ บริเวณตลาดน้ำคลองแดนมีโฮมสเตย์สำหรับให้บริการนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างคืนเพื่อชมบรรยากาศริมน้ำ

กิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ชมการแสดงมโนราห์ ชมการแสดงหนังตะลุง และรับประทานอาหารริมตลาดน้ำ

สรุปศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความหลากหลาย ดังนั้นการจัดการทรัพยากร/แหล่งท่องเที่ยวพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรแบ่งเป็นเขตในพื้นที่รอบลุ่มน้ำ เป็นต้นนี้ เขตธรรมชาติสันโดษ เขตธรรมชาติกึ่งสันโดษไม่ใช่นานยนต์ เขตธรรมชาติกึ่งสันโดษ ใช้นานยนต์ เขตธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้น/ดัดแปลง เขตชนบท เขตเมือง เขตต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกรอบในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงเป็นการชี้แนะถึงวิธีการและมาตรการจัดการพื้นที่และควบคุมนักท่องเที่ยว เพื่อรักษาหรือคงไว้ ทรัพยากรทางธรรมชาติ อัตลักษณ์ วิถีชีวิต เพื่อสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดของการจัดการเขตท่องเที่ยวแต่ละเขตเพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ควรได้รับ ในเขตท่องเที่ยวแต่ละเขตนอกจากนี้ควรมีกรอบวัตถุประสงค์ในการจัดการแตกต่างกันดังที่กล่าวข้างต้น สภาพแวดล้อมและสภาพการพัฒนาและจัดการในพื้นที่ เช่น ความยากง่ายในการเข้าถึง ความเป็นธรรมชาติ ระดับและรูปแบบของการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และมาตรการในการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว มีผลต่อประสบการณ์ท่องเที่ยวของแต่ละเขต

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องให้ความสนใจต่อมาตรการหรือแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต่างๆให้สอดคล้องกับโอกาสสนับสนุนทางการหรือเขตท่องเที่ยวที่จำแนกไว้ ดังรายละเอียดดังตารางวัตถุประสงค์และกรอบการจัดการหรือพัฒนาการท่องเที่ยวจำแนกตามเขตการท่องเที่ยวของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยมีการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ด้านล่างนี้

ตารางที่ 4.5 วัตถุประสงค์และการพัฒนาการท่องเที่ยวจำแนกตามเขตการท่องเที่ยวของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

เขตธรรมชาติสันโดษ	เขตธรรมชาติกึ่งสันโดษไม่ใช่ ยานยนต์	เขตธรรมชาติกึ่งสันโดษ ใช้ยานยนต์	เขตธรรมชาติที่มนุษย์ สร้างขึ้น/ดัดแปลง	เขตชนบท	เขตเมือง
วัตถุประสงค์					
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวประวัติศาสตร์/วัฒนธรรมของชุมชนในป่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์		การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยววัฒนธรรม/ ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	การท่องเที่ยวเมือง การท่องเที่ยววัฒนธรรม/ ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
กรอบการจัดการ/พัฒนาการท่องเที่ยว					
- ปล่อยพื้นที่ให้เป็นธรรมชาติดั้งเดิม ปลอดภัยจากร่องรอยของมนุษย์ หรือการพัฒนาใดๆ - ควบคุมจำนวนผู้มาเยือนให้น้อยที่สุด เพื่อให้ได้รับ	- ควบคุมพื้นที่ส่วนใหญ่ให้ปลอดภัยจากร่องรอยของมนุษย์ - ควบคุมจำนวนผู้มาเยือนในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้ได้รับประสบการณ์	ควบคุมพื้นที่ส่วนใหญ่ให้คงความเป็นธรรมชาติและให้ธรรมชาติที่มีอยู่เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวมากกว่าสิ่งอำนวยความสะดวก	- มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกหรือปรับภูมิทัศน์ให้ดึงดูดใจ แต่ต้องสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติเดิม - มีร่องรอยของ	- มีการดัดแปลงหรือพัฒนาพื้นที่มากขึ้นจนมีความเป็นธรรมชาติหลงเหลืออยู่น้อย - ความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวสูงและมีโอกาสพบ	- มีการพัฒนาสิ่งต่างๆ ที่ให้ความสะดวกสบาย และปลอดภัย - เน้นการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับคนหมู่มากหรือผู้มา

เขตธรรมชาตีสันโดษ	เขตธรรมชาตีกึ่งสันโดษไม่ใช่ ยานยนต์	เขตธรรมชาตีกึ่งสันโดษ ใช้ยานยนต์	เขตธรรมชาตีมุขย สร้างขึ้น/ดัดแปลง	เขตชนบท	เขตเมือง
ประสบการณ์ สันโดษ สงบและ เป็นอิสระอย่าง แท้จริง • ไม่มีการพัฒนาสิ่ง อำนวยความสะดวก	สันโดษและสงบ • มีการพัฒนาสิ่ง อำนวยความสะดวก น้อยที่สุด	ความสะดวกหรือ การพัฒนา • ควบคุมจำนวนผู้มา เยือนเพื่อให้ได้รับ ประสบการณ์ ท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติที่มีความ สงบ	มนุษย์ปรากฏทั่วไป • นักท่องเที่ยวมี หนาแน่นขึ้นและมี โอกาสพบเจอ นักท่องเที่ยวอื่น บ่อยครั้ง	เจอนักท่องเที่ยว อื่นๆอยู่เสมอ	เยือนแบบมวลชน

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

ผลการจัดประชุมเพื่อพัฒนาพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยคณะผู้วิจัยได้ร่วมกับ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ส่วนราชการ และชุมชนท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันพัฒนาเส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ดังนี้

ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทางทิศตะวันตกมีเทือกเขาบรรทัดเป็นสันปันน้ำ ทอดตัวยาวในแนวเหนือ - ใต้ ทางทิศใต้เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาสันกาลาศรี เทือกเขาทั้งสองปกคลุมด้วยป่าไม้และเป็นแหล่งต้นน้ำของลุ่มน้ำนี้ ถัดจากพื้นที่ภูเขาสูงลงมาจะเป็นที่ราบสลับเนินเขาเตี้ยๆ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา สวนผลไม้ ถัดลงมาเป็นที่ราบขนาดใหญ่ล้อมรอบด้วยทะเลสาบส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาข้าว ทางตอนเหนือของทะเลสาบเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่เรียกว่า "พรุควนเคร็ง" ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 137 ตารางกิโลเมตร (รวมทะเลน้อย) ส่วนทางด้านตะวันออกเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลติดต่อกับอ่าวไทย ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งกักเก็บน้ำและระบายน้ำตามธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์พิเศษ คือ มีระบบนิเวศ 3 น้ำ ที่มีการผสมผสานทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ทะเลน้อยซึ่งอยู่ทางเหนือสุดเป็นน้ำจืด ถัดลงมา คือ ทะเลสาบตอนบน ส่วนใหญ่ของรอบปีจะเป็นน้ำจืด ทะเลสาบตอนกลางมีความเค็มของน้ำเปลี่ยนแปลงระหว่างน้ำจืดและน้ำกร่อยขึ้นกับฤดูกาล ทางใต้สุด คือ ทะเลสาบตอนล่าง ซึ่งเป็นน้ำกร่อยและน้ำเค็ม และทะเลสาบตอนล่างเชื่อมกับอ่าวไทย ทำให้ความเค็มของน้ำในทะเลสาบเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล

พื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบ เป็นดินแดนที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มายาวนาน มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิตของผู้คน และงานกิจกรรมประเพณีต่างๆ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ พัทลุงทั้งจังหวัด ประกอบด้วย อำเภอเมืองพัทลุง ปากพะยูน ป่าบอน บางแก้ว เขาชัยสน ตะโหมด กงหรา ควนขนุน ศรีบรรพต ป่าพะยอม และศรีนครินทร์ จังหวัดสงขลา 12 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสงขลา หาดใหญ่ สะเดา นาหม่อม คลองหอยโข่ง รัตภูมิ บางกล่ำ ควนเนียง สิงหนคร สทิงพระ กระแสสินธุ์ และระโนด และจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอชะอวด และอำเภอหัวไทร ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ประมาณ 8,727 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นแผ่นดิน 7,685 ตารางกิโลเมตร และเป็นพื้นที่ทะเลสาบ 1,042 ตารางกิโลเมตร ความยาวจากเหนือจรดใต้ประมาณ 150 กิโลเมตร และจากตะวันออกถึงตะวันตกประมาณ 65 กิโลเมตร

พบว่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีประวัติศาสตร์ ไหลเวียน อย่างยาวนาน พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์นับพันปี ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม ที่ผลัดเปลี่ยนไปตามกาลเวลา แต่ยุคสมัย ทำให้พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นสนใจของผู้คนในหลากหลายเรื่องราว และนอกจากนี้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความหลากหลายของพื้นที่รองรับการท่องเที่ยว มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และรูปแบบอื่น ๆ อีกหลายหลาย เนื่องมาจากพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและประเพณี มีโบราณสถานที่เป็นอัตลักษณ์ในเชิงพหุวัฒนธรรมที่หลากหลาย

แต่อย่างไรก็ตามกลับพบว่าสถานการณ์การท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่ผ่าน มีอัตราการเติบโตไม่มากนัก หากแยกพิจารณาเป็นคนไทยและชาวต่างประเทศ พบว่า มีนักท่องเที่ยวคนไทยที่เป็นตลาดหลัก ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากความหว้นวิตกจากเหตุการณ์ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และค่าครองชีพที่สูงขึ้นทำให้คนพื้นที่ในภาคใต้ใช้แหล่งท่องเที่ยวใกล้บ้านเป็นหลัก ในขณะที่ผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศมีการเติบโตค่อนข้างน้อย แม้ว่าภาครัฐและเอกชนร่วมกันจัดกิจกรรมสนับสนุน อาทิ เทศกาลล่องเรือแล่นทะเลน้อย มหกรรมอาหารดีศรีเมืองลุง งานย้อนรอยประวัติศาสตร์ ร.5 เสด็จประพาสเกาะสี่ เกาะห้า งานตะลุงเกมส์และงานประเพณีแข่งโพน ลากพระ ทำให้นักท่องเที่ยวชาว

ต่างประเทศโดยเฉพาะมาเลเซียและสิงคโปร์เริ่มเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยส่วนใหญ่จัดการเดินทางมาเองและนิยมเดินทางไปชมความงามแหล่งท่องเที่ยวบริเวณหาดแสนสุขลำปำ ถ้าหาสวรรค์อุทยานนกน้ำทะเลน้อย ส่วนแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติยังไม่ได้เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ โดยแวะพักค้างแรม 1 คืนหรือเดินทางไปพักค้างแรมยังจังหวัดใกล้เคียงแทน

ดังนั้นพบว่าแหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีสภาพความพร้อมของแหล่งทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และวิถีชีวิตของชุมชนรอบรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แต่เนื่องจากปัจจุบันยังไม่สามารถใช้พื้นที่และเส้นทางการท่องเที่ยวดังกล่าวได้อย่างเต็มที่และเต็มศักยภาพเท่าที่ควร และเพื่อให้การวิจัยได้รับประโยชน์ คณะผู้วิจัยได้สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยวบนฐานของความต้องการของคนในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบ ดังนั้นแผนงานวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา จะต้องประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกัน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่ โดยเสนอเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ เพื่อการรองรับการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อันใกล้จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ ใช้รองรับการเดินทางมาท่องเที่ยวของคนในประเทศไทยและชาวต่างชาติจนกลายเป็นพลังในการสร้างฐานความรู้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ให้มีเศรษฐกิจทางเลือกโดยการใช้การท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนสร้างรายได้และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อย่างยั่งยืนต่อไป

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยการจัดประชุมและสัมภาษณ์เชิงลึกสำรวจแหล่ง และสังเกตแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยส่วนราชการ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ผู้ประสานงานแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย ผู้ประกอบการในท้องถิ่น แกนนำชุมชนและชาวบ้าน

พบว่าในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่าแม้ว่าเราจะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติและวิถีชีวิตของผู้คน และในพื้นที่มีวิถีการดำรงชีวิตของผู้ที่เป็นอัตลักษณ์แตกต่างจากที่อื่นๆ เรื่องราวเหล่านี้ควรถูกคิดสร้างสรรค์และนำมาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว เพื่อที่จะนำมาเป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ดังนั้นควรนำเสนอการพัฒนาเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในสามจังหวัด ได้แก่ นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา เพื่อให้เห็นศักยภาพของแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งหมดทุกรูปแบบที่จะสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ เช่นรูปแบบการท่องเที่ยวสอดคล้องกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น (Local Culture) รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ (Nature and adventure tourism) เพื่อนำเสนอต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมและความต้องการที่แตกต่างกัน

ทรัพยากรและเส้นทางการท่องเที่ยว

สภาพทรัพยากรทางการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่ามี จำนวน 246 แหล่ง โดยจัดแบ่งเป็น 2 ประเภท ใหญ่ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น แหล่ง ซึ่งจำแนกออกได้เป็นกลุ่มย่อยตามลักษณะของสถานที่ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก หาดทราย พื้นที่ชุ่มน้ำ เกาะ ตลาคันดัชชุมชน จำนวน 144 แหล่ง เป็นต้น และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำนวน 92 แหล่ง ได้แก่ ศาสน

สถานและชุมชนโบราณ ที่มีจุดเด่นสำคัญ เช่น เจดีย์ วัด ถ้ำโบราณ เป็นต้น และโบราณสถานอื่นๆ ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวดังกล่าวมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบเชิงเขา พื้นที่ราบ พื้นที่ราบชายฝั่งทะเลสาบ และในทะเลสาบสงขลา สามารถกำหนดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวได้ 10 ประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ การท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุ การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

คณะผู้วิจัยได้เกณฑ์การคัดเลือกทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง และได้สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยนำมาพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการต่อยอดมาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน และได้นำทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนที่สืบทอดกันมานับร้อยปีส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามในการสำรวจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้ค้นพบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ ที่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว จำนวน 11 แห่ง ซึ่งบางแหล่งได้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอยู่บ้างแล้ว ประกอบด้วย 1) บ้านท่าหิน กิจกรรมเรียนรู้วิถีโหนด นา เล ซึ่งเป็นอาชีพที่สืบทอดมานับร้อยปีของผู้คนในคาบสมุทรสทิงพระ 2) กิจกรรมทำไข่ครอบ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวกบ (พื้นที่ในคาบสมุทรสทิงพระ ประกอบด้วย 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ สิงหนคร สทิงพระ ระโนด และกระแสสินธุ์ รวมเรียกว่า ชาวกบ ซึ่งเป็นแผ่นดินที่งอกขึ้นมาใหม่) 3) กิจกรรมทำขนมขึ้น ชุมชนคลองแดน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำวัตถุดิบท้องถิ่นมาเพิ่มมูลค่า 4) การร้อยลูกปัดมโนราห์ชุมชนคลองแดน มโนราห์เป็นการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การร้อยลูกปัดก็เป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งเพื่อที่จะนำมาเป็นเครื่องประดับของมโนราห์ 5) การทำของเล่นโบราณ (ลูกหวี) ผู้คนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รู้จักของเล่นประเภทนี้เป็นอย่างดี เป็นการนำวัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่น อาทิ ลูกตาลแห้ง เศษไม้ไผ่ มาประดิษฐ์เป็นของเล่น ซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาของคนโบราณที่สืบทอดกันมา 6) ขนมปั้นขลิบ ตำบลชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านปั้นขลิบ (บางพื้นที่เรียก ปั้นลิบ) ที่มีการทำขนมชนิดนี้กับเกือบทุกบ้านทั้งที่เป็นอาชีพเสริมและอาชีพหลัก 7) การทำเครื่องมือประมง ไซดักปลา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าที่สืบทอดกันมานาน เป็นอุปกรณ์ที่ชาวประมงในทะเลสาบสงขลาต้องใช้ 8) การแกะตัวหนังตะลุง “หนังตะลุง” เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ที่ให้ความบันเทิงแก่คนในท้องถิ่นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 9) การผสมพันธุ์สละ ถือเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับการเกษตร 10) กิจกรรมทอผ้าของกลุ่มแม่บ้านนิคมลานข่อยที่มีความพร้อมในการให้คำแนะนำนักท่องเที่ยวที่ต้องการฝึกทอผ้า 11) การสานกระจูด กระจูดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่ขึ้นเองตามธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง กระจูดสามารถนำมาแปรรูปโดยนำมาสานเป็นอุปกรณ์ต่างๆ เช่น เสื่อ กระเป๋า รองเท้า ที่รองรองภาชนะ เป็นต้น

กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ค้นพบทั้ง 11 กิจกรรม ได้ถูกนำเสนอสร้างเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักของพื้นที่ได้ 4 เส้นทาง คือ

- 1) เส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์บนคาบสมุทรสทิงพระ แหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย เกาะยอ – บ้านท่าหิน “วิถีโนนด นา เล” - ทำไข่ครอบ-วัดพะโคะ-ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน -วัดคลองแดน – ตลาดชุมชนเกาะยอ – หาดใหญ่
- 2) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แหล่งเสน่ห์เมืองเสกัก แหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย พระสีมูมเมือง – วังเก่าวังใหม่ - หมู่บ้านทำกลองโพน – หัตถกรรมกะลามะพร้าว – กิจกรรมทำขนมปั้นขลิบ - แสงแรกคลองปากประ – ล่องเรือทะเลน้อย – กิจกรรมสานกระจุต - วัดเขาอ้อ – สวนไม้ขมิ้นใจ
- 3) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย วัดเขียนบางแก้ว – บ่อน้ำร้อน ธารน้ำเย็นเขาชัยสน – ศูนย์ศิลปหัตถกรรมบาแก้ว – เกะหมาก - วิถีชีวิตชาวประมงเกาะหมาก – กิจกรรมทำเครื่องมือประมง – สวนสะละล่งถัน- น้ำตกไพรวัลย์-กฤษฎาโสมสเทย์ - ถ้ำพุทธโคดม – กิจกรรมทอดผ้าลานข่อย – ล่องแก่งลานข่อย
- 4) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ชมเมืองสงขลา แหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย วันที่ 1 เยี่ยมชมแหล่งโบราณสถานเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง - ศึกษาข้อมูลโบราณคดีเมืองสงขลา ณ ศูนย์ข้อมูลโบราณคดีเมืองเก่าสงขลา -สุสานสุลต่านสุลัยมานชาร์ -โบราณสถานป้อมปราการต่าง ๆ และป้อมเขาน้อย - ชมโบราณสถานวัดเขาน้อย -โบราณสถานศาลาหลบเสือ - ชมสุสานตระกูล ณ สงขลา - เยี่ยมชมวัดเก่าแก่ 4 วัด ได้แก่ วัดภูผาเบิก วัดศิริวรรณาวาส วัดบ่อทรัพย์ และวัดสุวรรณคีรี - ชมโบราณสถาน ชุมประตูปอแก้ว วันที่ 2 เยี่ยมชมแหล่งโบราณสถานเมืองเก่าสงขลาฝั่งปอย่าง เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ – ชมพิพิธภัณฑสถานพระตำหนัก –กำแพงเมืองเก่าสงขลา – โรงสีแดงและศูนย์การเรียนรู้สงขลา – สักการะศาลเจ้าพ่อหลักเมือง – พักรับประทานอาหารและขึ้นชมย่านเมืองเก่าสงขลา – วัดมัสยิดมิมาวาส – ชมป้อมปากน้ำแหลมทราย – ศักการะและชมวิวเมืองสงขลา สองทะเลบนเขาตังกวน – ถ่ายรูปกับพญานาคพันน้ำ ณ สวนสองทะเล – ถ่ายรูปกับนางเงือกทองขึ้นชมแหลมสมิหลาและซื้อของฝาก

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยได้ดำเนินโครงการการเชื่อมโยงผลผลิตงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ได้ดำเนินการตามกิจกรรมการวิจัย 3 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 จัดทำโครงการเพื่อการสร้างรับรู้แหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้เชิญสื่อมวลชนจากทั่วประเทศมาท่องเที่ยวตามโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

กิจกรรมที่ 2 คณะผู้วิจัยจัดทำโครงการโดยเชิญผู้ประกอบการนำเที่ยวจากสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลาและผู้ประกอบการนำเที่ยวจากประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์

กิจกรรมที่ 3 ได้ดำเนินโครงการการเชื่อมโยงผลผลิตงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ นำโปรแกรมการท่องเที่ยวเข้าร่วมงานงาน World Tourism Market (WTM) 2016 ณ กรุงลอนดอน ประเทศ สหราชอาณาจักร ระหว่างวันที่ 3 - 10 พฤศจิกายน 2559 และในต่อมาจัดให้มีการทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา WTM FAM ระหว่างวันที่ 7-8 เมษายน พ.ศ. 2560 ได้เชิญกลุ่มผู้ประกอบการนำเที่ยวและนักท่องเที่ยวที่ได้ติดต่อในงาน World Tourism Market (WTM) 2016 ณ กรุงลอนดอน ได้มาทดสอบผลการพัฒนาเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้าง

สร้างสรรค์บนพื้นฐานของศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

โดยจะนำเสนอผลการวิจัยตามกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นดังนี้

กิจกรรมที่ 1 จัดทำโครงการเพื่อการสร้างรับรู้แหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โครงการนี้มีหลักการและเหตุผลอันเนื่องในอดีตที่ผ่านมาการรับรู้ของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยต่างภูมิภาคในเรื่องเส้นทาง โปรแกรม กิจกรรม และเรื่องการท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาค่อนข้างต่ำ ดังนั้น เพื่อการเปิดตัวให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยได้รับรู้ศักยภาพการท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้เชิญสื่อมวลชนจากทั่วประเทศมาท่องเที่ยวทดลองท่องเที่ยวตามโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สะท้อนภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และคณะสื่อมวลชนได้ช่วยกันประชาสัมพันธ์สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อผ่านโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ โดยผลการดำเนินงานตามกิจกรรมที่ 1 เป็นดังนี้

ตาราง 4.6 กำหนดการท่องเที่ยวของกลุ่มสื่อมวลชน

วันแรกของการเดินทาง กรุงเทพฯ – พัทลุง – หาดใหญ่

เส้นทางท่องเที่ยวสร้างสรรค์พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	
วันที่ 1	สนามบินหาดใหญ่ – บ้านท่าหิน “วิถีโหนด นา เล” เกาะหมาก
06.30 น.	คณะผู้ร่วมเดินทางพร้อมกันที่สนามบินดอนเมือง เช็คอินที่เคาท์เตอร์สายการบิน
07.40 น.	ออกเดินทางจากสนามบินดอนเมือง
09.45 น.	เรียนรู้ “วิถีโหนด นา เล” ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่ผูกพันกับวิถีการทำตาลโตนด การทำนา และการทำประมงหรือวิถีเล ซึ่งคนลุ่มน้ำได้ใช้ 3 วิถีเบื้องต้นในการประกอบอาชีพมานับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และได้กลายเป็นพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้วิถีทั้ง 3 ด้านของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน เดินทางถึงชุมชนท่าหิน เพลิดเพลินกับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน เรียนรู้ “วิถีโหนด” โดยเริ่มจาก - การป็นต้นตาลเรียนรู้อุปกรณ์ในการขึ้นตาล กระบองน้ำตาล มีดปาดตาล การปาดตาล การคาบตาล และชิมน้ำตาลสด - กิจกรรมการต้มน้ำตาลสด การก่อไฟโดยใช้ทางต้นตาล และการต้มน้ำตาลจนนำไปใช้ประโยชน์ได้ - กิจกรรมเกี่ยวน้ำตาล ยอดน้ำตาลลงในวงที่เตรียมไว้ - กิจกรรมการทำขนมลูกตาล ทำขนมจาก - การสานตะกร้า ตักแตน กระเป๋าจากใบตาล
11.30 น.	เดินทางถึงเขาชันรีสุรท์ เกาะหมาก รับฟังเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเสด็จประพาสจังหวัดพัทลุงของ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงรัชกาลที่ 5 และชมวิถีชีวิตของหมู่เกาะสี่ เกาะห้า หรือเกาะรังนก นางแอ่นที่มีชื่อเสียงของจังหวัดพัทลุง
12.00 น.	รับประทานอาหารเที่ยงที่เขาชัน รีสุรท์
13.30 น.	ชมการแปรรูปกุ้งแก้ว ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชุมชนในการถนอมอาหารโดยเฉพาะกุ้งที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา บริเวณอำเภopakพะยูน ซึ่งในปัจจุบันได้กลายมาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงของจังหวัด
15.00 น.	ชมการแกะสลักหนังตะลุงที่ ศูนย์ศิลปหัตถกรรมบางแก้ว ศูนย์แห่งนี้ได้เปิดดำเนินการมาเป็นเวลานานโดย “ครูอิม จันทรชุม” บรมครูในการแกะสลักรูปต่างๆ จากหนังวัว หนังควาย นอกจากแกะสลักเป็นรูปหนังตะลุงแล้ว ยังมีรูปเทวดา ฤๅษีเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงอีกมากมายให้ นักท่องเที่ยวได้มาทดลองแกะ และเลือกซื้อเป็นของที่ระลึก
16.30 น.	ชมการทำโพน “บ้านปรางค์หมู่” โพนหรือกลองโพน มีความสำคัญในการใช้ดีเพื่อบอกข่าวส่งสัญญาณในอดีต ปัจจุบันมีใช้อยู่ตามวัดต่างๆ เพื่อตีส่งสัญญาณภายในวัด โพนมีความผูกพันกับ ชีวิตของคนเมืองลุง (พัทลุง) มาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันช่วงเข้าพรรษาทั่วจังหวัดพัทลุงมีการแข่งขันตี โพนเพื่อหาผู้ชนะไปแข่งขันชิงถ้วยพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ในเทศกาลออกพรรษาทุกปี
18.30 น.	รับประทานอาหารเย็น
20.00 น.	กลับที่พักโรงแรม เดอะ เซ็นทริส พัทลุง พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่ 2	วันที่สองของแสงแรกปากประ-ลงเรือชมบัวทะเลน้อย-ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน คลองแดน-สงขลา
05.00 น.	เดินทางออกจากที่พัก
05.30 น.	สัมผัสแสงแรกของทะเลสาบสงขลาที่บ้านปากประ ชมวิถีชาวประมง และภาพวิวทิวทัศน์ ยอยักษ์ ตัดกับแสงยามเช้า
06.30 น.	ลงเรือหางยาวสัมผัสวิถีชีวิตชาวประมงในทะเลสาบด้วยเครื่องมือประมงนานาชนิด ฝูงควายน้ำที่ ออกหากินในยามเช้า สะพานยกระเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ทอดยาวข้ามทะเลสาบสงขลา เชื่อมต่อระหว่างบ้านหัวป่า ฝั่งระโนด จ.สงขลา กับบ้านไสกลิ่ง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง และเพลิดเพลินกับความสวยงามของดอกบัวในทะเลน้อยโดยเฉพาะในเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม ที่มีดอกบัวบานสะพรั่งอย่างสวยงาม นอกจากนี้ยังมีฝูงนกอพยพและนกท้องถิ่นบินไปมา
08.30 น.	รับประทานขนมจีนอาหารเช้าขึ้นชื่อของพัทลุง
09.30 น.	เดินทางกลับโรงแรมพร้อมจัดเก็บสัมภาระ
10.30 น.	เดินทางออกจากโรงแรมที่พัก
11.00 น.	เดินทางถึงสวนไม้ขวัญใจ เดินชมสวนไม้บนพื้นที่ 17 ไร่ ปลูกไม้เพื่อขายหน่อ เช่น ไม้ตง ไม้หวาน ไม้ลิ้มแล้ง ไม้กิมซุง และไม้ขายลำตัน เช่น ไม้ซางหม่น ไม้ไต้หวัน และไม้ปักกิ่ง ในแต่ละปีสวนไม้แห่งนี้แม้ว่าจะมีพื้นที่ไม่ถึง 20 ไร่ แต่ได้สร้างรายได้ให้กับเจ้าของสวนเป็นอย่างดี เป็นอีกหนึ่งอาชีพของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน ณ สวนไม้ขวัญใจ
13.30 น.	รับฟังตำนานความเป็นมาของสำนักเขาอ้อซึ่งก่อตั้งก่อนปี พ.ศ. 800 ผู้ก่อตั้ง คือพรหมณาจารย์หรือพรหมณ์ผู้ทรงเวทย์ที่เดินทางมาจากประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นยุคที่ศาสนาพรหมณ์เริ่มเคลื่อนไหวนอกจากประเทศอินเดีย เจ้าอาวาสวัดเขาอ้อนับจากอดีตเป็นต้นมามีความเชี่ยวชาญทางไสยเวทย์มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วภาคใต้
15.30 น.	ร่วมกิจกรรมชุมชนวิถีพุทธคลองแดน ชมสถาปัตยกรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา บริเวณตลาดริมน้ำคลองแดนและภายในวัดคลองแดนพร้อมสักการะพระพุทธรูปทองคำขนาดหน้าตักกว้าง 50 นิ้ว โดยเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ที่มีพุทธลักษณะผสมผสานกันระหว่างศิลปะล้านนา ล้านช้าง เชียงแสน อยุธยา และศิลปะนครศรีธรรมราช เริ่มกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ฟังบรรยายสรุปความเป็นมาของชุมชน และร่วมกิจกรรมร้อยลูกปัดโนรา หรือทำขนมขึ้น กิจกรรมเดินชมตลาดริมน้ำ หากตรงกับวันเสาร์นักท่องเที่ยวยังจะได้เที่ยวชม เลือกซื้อสินค้า อาหาร ชมการแสดงมโนราห์ของเยาวชนและดนตรีของชุมชน รับประทานอาหารเย็นอาหารพื้นบ้านของชุมชน เช่น ปลาแป้งแดง ปลาทอดขมิ้น ปลาดัมมะขาม เป็นต้น พุดคุยทักทายกับเจ้าของบ้านโฮมสเตย์
18.30 น.	รับประทานอาหารค่ำที่ร้านอาหารเกาะยอ
20.00 น.	เดินทางเข้าที่พักโรงแรม เซ็นธารา หาดใหญ่ และพักผ่อนตามอัธยาศัย
วันที่ 3	วันที่สามของการเดินทางหาดใหญ่ – ชุมชนพญาภิรมย์ มาเลเซีย – สนามบิน หาดใหญ่ – กรุงเทพฯ
06.30 น.	รับประทานอาหารเช้า ณ โรงแรมที่พัก
07.30 น.	นำคณะเดินทางสู่ด่านปาดังเบซาร์ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมงจากเมืองหาดใหญ่

	เดินทางต่อไปชุมชนพญากูริง (Home-stay Kampong Paya Guring) รัฐเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซีย (ระยะทางจากด่านปาดังเบซาร์ไปชุมชน ประมาณ 40 กิโลเมตร) รับฟังบรรยายสรุปและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการโฮมสเตย์ จนกลายเป็นชุมชนต้นแบบของประเทศมาเลเซียซึ่งอยู่ในพื้นที่วิจัยการเปรียบเทียบมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่าง 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ และ 4 รัฐ ของประเทศมาเลเซีย ข้อค้นพบดังกล่าวนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน ระหว่างชุมชนเมืองชายแดนทั้ง 2 ประเทศ
12.00 น.	บริการอาหารกลางวันภายในชุมชน
13.30 น.	นำคณะเดินทางไปเยี่ยมชมพระราชวัง ARAU รัฐเปอร์ลิส และมัสยิด Hussen ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงของชุมชน
16.30 น.	เดินทางกลับถึงด่านปาดังเบซาร์
17.30 น .	เดินทางถึง อ.หาดใหญ่ และรับประทานอาหารเย็น
18.30 น.	เดินทางถึงสนามบินหาดใหญ่ และเดินทางกลับกรุงเทพฯ
หมายเหตุ กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม	

ผลการดำเนินโครงการเพื่อการสร้างรับรู้แหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถสรุปได้ดังนี้ พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์นับพันปีที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม ที่ผลิตเปลี่ยนไปตามกาลเวลาแต่ยุคสมัย ทำให้พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นสนใจของ ผู้คนในหลากหลายเรื่องราว นอกจากนี้ยังมีความหลากหลายของพื้นที่รองรับการท่องเที่ยว ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งเที่ยวเชิงเกษตร และรูปแบบอื่น ๆ อีกหลาย หลาย ผลทดลองท่องเที่ยวโดยมีคณะสื่อมวลชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และคณะผู้วิจัย

ภาพที่ 4.80 คณะสื่อมวลชน

คณะที่เดินทางมีกล่าวว่าเป็นโอกาสดีมากได้ร่วมทดสอบเส้นทาง กิจกรรมและโปรแกรมการท่องเที่ยว กับโครงการวิจัยที่ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้สนับสนุนทุน ทำให้สื่อมวลชนไปชมแหล่งท่องเที่ยวสวยๆ และได้ร่วมกิจกรรมดีๆ ในโครงการวิจัยเรื่องพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา

เสียงสะท้อนจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาทดลองท่องเที่ยวแสดงให้เห็นว่า พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เนื่องจากสภาพพื้นที่ทางทิศตะวันตกมีเทือกเขาบรรทัดเป็นสันปันน้ำ ทอดตัวยาวในแนวเหนือ-ใต้ ทางทิศใต้เป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาพนมทูลกระหม่อม เทือกเขาทั้งสองปกคลุมด้วยป่าไม้และเป็นแหล่งต้นน้ำ ถัดจากพื้นที่ภูเขาสูงมาจะเป็นที่ราบสลับเนินเขาเตี้ย ๆ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา สวนผลไม้ ถัดลงมาเป็นที่ราบขนาดใหญ่ ล้อมรอบด้วยทะเลสาบส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาข้าว ทางตอนเหนือของทะเลสาบเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำขนาดใหญ่ และมีป่าพรุ เรียกว่า "พรุควนเคร็ง" ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 137 ตารางกิโลเมตร (รวมทะเลน้อย) ด้านตะวันออกเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลติดต่อกับอ่าวไทย

ภาพที่ 4.81 ล่องเรือชมทะเลสาบ

ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งกักเก็บน้ำและระบายน้ำตามธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์พิเศษ คือ มีระบบนิเวศ 3 น้ำ ที่มีการผสมผสานทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ทะเลน้อยซึ่งอยู่ทางเหนือสุดเป็นน้ำจืด ถัดลงมาคือ ทะเลสาบตอนบน ส่วนใหญ่ของรอบปีจะเป็นน้ำจืด ทะเลสาบตอนกลางมีความเค็มของน้ำเปลี่ยนแปลงระหว่างน้ำจืดและน้ำกร่อยขึ้นกับฤดูกาล ทางใต้สุดคือ ทะเลสาบตอนล่าง ซึ่งเป็นน้ำกร่อยและน้ำเค็ม โดยทะเลสาบตอนล่างเชื่อมกับอ่าวไทย ทำให้ความเค็มของน้ำในทะเลสาบเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล

ภาพที่ 4.82 ควายน้ำ

พื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบ เป็นดินแดนที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มายาวนาน มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิตของผู้คน และงานกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ พัทลุงทั้งจังหวัด ประกอบด้วย อำเภอเมืองพัทลุง ปากพะยูน ป่าบอน บางแก้ว เขาชัยสน ตะโหมด กงหรา ควนขนุน ศรีบรรพต ป่าพะยอม และศรีนครินทร์ จังหวัดสงขลา 12 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสงขลา หาดใหญ่ สะเดา นาหม่อม คลองหอยโข่ง รัตภูมิ บางกล่ำ ควนเนียง สิงหนคร สทิงพระ กระแสสินธุ์ และระโนด และจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอชะอวด และหัวไทร

ภาพที่ 4.83 วิธีชีวิตชุมชนทำหิน

คณะสื่อมวลชนได้ไปชม 7 สถานที่ที่เกี่ยวที่ที่น่าสนใจตามที่คณะวิจัยได้ออกเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยว ซึ่งคณะผู้วิจัยได้คัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและอัตลักษณ์ วิถีของคนลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นเพียงบางส่วนของการท่องเที่ยวรอบทะเลสาบ เพื่อให้สื่อมวลชนได้มาเที่ยวชมอัตลักษณ์ วิถีลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในช่วงวันแรกได้นำคณะไปชมวิถี โหนด นา เล ซึ่งวิถีชีวิตดั้งเดิมในการดำรงชีพของคนฝั่งตะวันออกของทะเลสาบ โดยเฉพาะผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ อ.สทิงพระ จ.สงขลา ที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนด ชมการขึ้นตาลโตนด และการเพาะลูกโหนด เาะลูกตาล ลูกตาลเชื่อม ซึ่งนอกจากการทำขนมแล้ว (มีขนมจากที่ผสมลูกตาล) ยังทำเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปต่างเช่นสบู่ตาลโตนด สลับกับการทำนาและวิถีชีวิตชาวประมงแบบดั้งเดิม อาทิ การทำไซ-สุ่มดักปลาในทะเลสาบ การทำกุ้งส้ม ปลาแห้ง ปลาต้มน้ำผึ้งจากตาลโตนด ที่บริเวณคาบสมุทรสทิงพระแห่งนี้เป็นดินแดนที่มีต้นตาลมากที่สุดในไทย มีหลายหมื่นต้น คณะสื่อมวลชนที่เดินทางได้เข้าร่วมเรียนรู้ วิถีชีวิตดั้งเดิมในการดำรงชีพ ได้เรียนรู้การประกอบอาชีพเกี่ยวกับตาลโตนด ชมการขึ้นตาลโตนด และการเพาะลูกโหนด เาะลูกตาล ลูกตาลเชื่อม การทำขนมลูกตาล ขนมจาก ซึ่งนอกจากการทำขนมแล้ว ยังทำเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปต่างเช่นสบู่ตาลโตนด ครีมหาน้ำ

ภาพที่ 4.84 คณะสื่อมวลชนและคณะนักวิจัย

ต่อมาได้นำคณะเดินทางไปยังเขาขันรีสอร์ท สัมผัสบรรยากาศ ทะเลสาบสงขลา จุดแวะพักที่เขานรีสอร์ท ไกลชีวิตธรรมชาติ ศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาในอดีต จนเป็นตำนาน การเสด็จ

ประภาสของ ร.5 รวมทั้ง ชมวิวหมู่เกาะสี เกาะห้า ได้ที่นี่ เขาชันรีสอร์ท เกาะหมาก ปากพะยูน คณะสื่อมวลชนได้เสวนาเรื่องกิจกรรม และโปรแกรมการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นอนาคตของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบแบบเป็นกันเอง ต่อมาได้ร่วมกันรับประทานอาหารกลางวัน มีเมนูที่ได้สัตว์น้ำในทะเลสาบมาปรุงเป็นเมนูเลิศรสที่หลากหลาย กุ้งสามน้ำย่าง แกงส้ม แกงไตปลา น้ำพริก ผัดสะตอ เป็นต้น

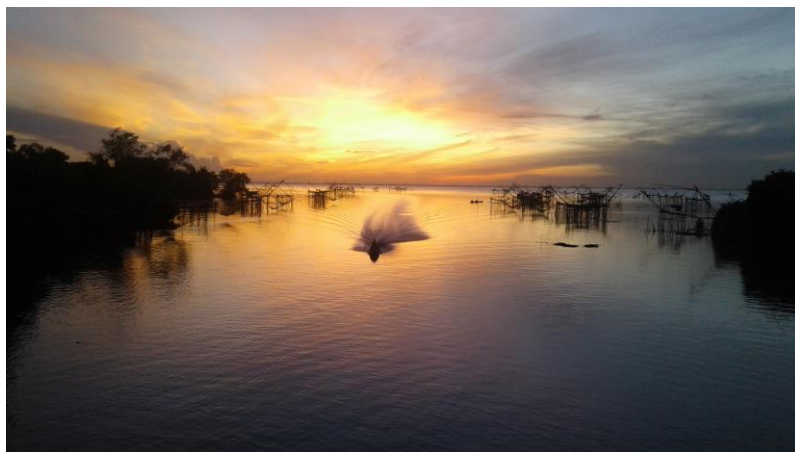

ภาพที่ 4.85 สื่อมวลชนร่วมกิจกรรมสาธิตการทำโพนบ้านปรางหมู่

ต่อมาได้เดินทางไปยังหมู่บ้านโพน ตั้งอยู่ที่บ้านปรางหมู่ อำเภอเมืองพัทลุง เป็นบ้านของนายกล่อม ชูแก้ว ได้ทำโพนกลองมาเป็นเวลาเกือบ 50 ปี ในปัจจุบันได้ชื่อว่าเป็นแหล่งผลิตโพนและเป็นศูนย์กลางจำหน่ายโพนที่มีชื่อเสียงของภาคใต้ รวมทั้งยังกระจายสินค้าไปแทบทุกที่ใน 14 จังหวัดของภูมิภาคนี้ เมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษา ทุกวัด ทุกหมู่บ้าน ต่างต้องการโพนไปใช้ใน "งานลากพระ" ประเพณีสำคัญของคนปักษ์ใต้ "โพน" คือเครื่องดนตรีพื้นบ้านชนิดหนึ่งที่มีรูปร่างคล้ายกลองทัดทำด้วยไม้เนื้อแข็งเหนียวไม่แตกง่าย มีเสียงดังดีมากเมื่อใช้ไม้ตะเคียนทองตีหมู่บ้านทำโพน ปัจจุบันลูกชายนายกล่อม ชูแก้ว เข้ามาสืบทอดการทำโพนแทน นอกจากทำโพนที่วัดต่างๆ นำไปใช้แล้ว ยังเป็นค่ายโพนที่สำคัญของจังหวัดพัทลุง ซึ่งมีการจัดการแข่งขันทุกปีในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา และแข่งขันชิงชนะเลิศในคืนวันออกพรรษา การทำโพน เป็นการทำด้วยมือทั้งสิ้น โดยอาศัยภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ในพื้นที่ใกล้เคียงยังมีอีกหลายหมู่บ้านที่ทำโพนจำหน่าย ใช้ในการแข่งขัน และตีในงานเทศกาลต่างๆ

ภาพที่ 4.86 แสงแรกคลองปากประ

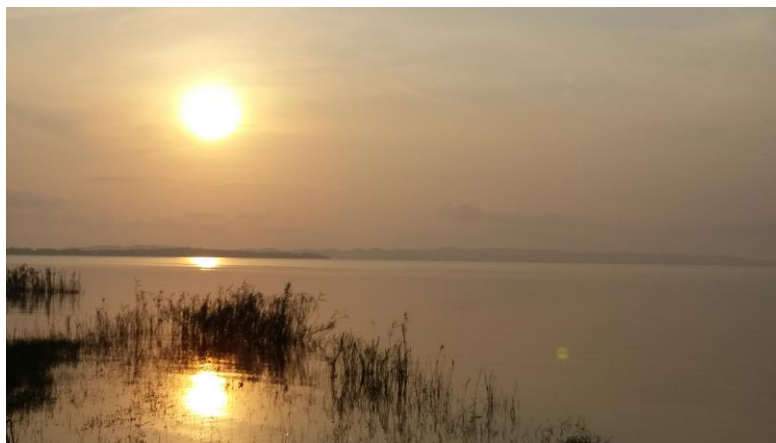
ภาพที่ 4.87 วิธีประมงยามเช้าในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ในวันต่อมาได้นำสื่อมวลชน เดินทางไปชมแสงแรกที่บ้านปากประ และลงเรือเพื่อชมแหล่งทำประมงพื้นบ้านของชุมชน พื้นที่บริเวณปากคลองปากประเป็นแหล่งจับปลาที่สำคัญ ชาวบ้านจะตั้งยอตกจับปลาเป็นจำนวนมากจนดูยุ่งเหยิง แต่กลับเป็นทิวทัศน์ที่แปลกตามาก เห็นวิถีชีวิตการกยอชักและตกจับสัตว์น้ำที่ไม่เหมือนที่ใดในเมืองไทย ต้องตื่นแต่เช้าเพื่อดูทิวทัศน์พระอาทิตย์ขึ้นกับยอชักที่บ้านปากประ เรียกได้ว่าเป็นสวรรค์ของนักถ่ายภาพเลยทีเดียว แสงอาทิตย์ขึ้นสีทองงดงามมาก

ภาพที่ 4.88 ทะเลบัวบริเวณทะเลน้อย

ต่อมานำคณะสื่อมวลชนล่องเรือเพื่อไปชมพื้นที่ชุ่มน้ำโลก Ramsar Site แห่งแรกของประเทศไทย “อุทยานนกน้ำทะเลน้อย” หรือ “ทะเลน้อย” มีทั้งที่ราบ ทุ่งนา ทุ่งหญ้า ป่าพรุเสม็ดขาว ทุ่งกระจูด ดงหญ้าขึ้นแฉะ ดงแขม ดงกกกลม หาดเลน และยังเป็นพื้นที่อาศัยของนกน้ำที่สำคัญ เช่น นกกابัว ซึ่งวางไข่และทำรังที่นี่เพียงแห่งเดียว อีกทั้งยังมีนกที่ใกล้จะสูญพันธุ์ เช่น นกแอ่นหัวดำ นกตะกรุม นกกระสาแดง นกกระสาขาว นกกابัว นกช้อนหอยดาว เหยี่ยวดำ รวมถึงนกฟีนฟุต

ภาพที่ 4.89 พื้นที่ชุ่มน้ำ

พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) เป็นลักษณะทางภูมิประเทศที่มีรูปแบบเป็นพื้นที่ราบ พื้นที่ลุ่ม พื้นที่ฉ่ำน้ำ พื้นที่ลุ่มชื้นแฉะ มีน้ำท่วม มีน้ำขัง พื้นที่พรุและพื้นที่แหล่งน้ำ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งรวมไปถึงพื้นที่ที่มีน้ำขังหรือท่วมอยู่ถาวรและชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งและน้ำกร่อยและน้ำเค็ม รวมถึงพื้นที่ชายฝั่งทะเลและพื้นที่ของทะเลในบริเวณซึ่งมีน้ำลดลงต่ำสุดมีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 3 เมตร พร้อมกับการชมทัศนียภาพต่างๆ เช่น ชมทะเลบัว ชมนกน้ำนานาชนิด ควายน้ำ สะพานไสล้ง พระตำหนักฯ นกทะเลน้อย

ภาพที่ 4.90 สวนไผ่ขวัญใจ

ต่อมาได้นำคณะสื่อมวลชนไปเยี่ยมชมสวนไผ่ขวัญใจ อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง ไผ่เป็นพืชเศรษฐกิจซึ่งสามารถนำมาเป็นพลังงานทดแทน ทั้งเป็นพลังงานเชื้อเพลิงก๊าซชีวภาพและถ่านไม้ ที่สำคัญไผ่เป็นเครื่องฟอกอากาศ ดูดซับก๊าซคาร์บอนและลดมลภาวะโลกร้อนได้เป็นอย่างดี และไผ่สามารถใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน เช่น ลำไผ่ใช้ในการสร้างบ้าน โรงเรือน เครื่องจักรสานและเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ หน่ออ่อนใช้ประกอบอาหาร สวนไผ่ขวัญใจปัจจุบันปลูกไผ่ครบวงจร ทั้งตัดหน่อเพื่อจำหน่าย ตอนกิ่งชำขาย ตลอดถึงลำต้นที่อายุเกิน 3 ปี สามารถนำมาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์

ภาพที่ 4.91 ตลาดน้ำคลองแดน

ต่อมาเดินทางไปยังตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา พื้นที่คลองแดนเป็นหมู่บ้านที่เชื่อมต่อระหว่างบ้านคลองแดน อ.ระโนด จังหวัดสงขลา กับ จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายในตลาดมีห้องแถวเก่าแก่ที่สร้างมายาวนานตั้งเรียงรายเลียบริมแม่น้ำ พร้อมการสร้างสะพานไม้เพื่อใช้เป็นทางเดินในการเยี่ยมชมตลาด ในพื้นที่ตลาดมีสินค้าประเภทเมนูอาหารที่อร่อยหลากหลายเมนู เช่น ปลาทอดทรงเครื่อง (สูตรโบราณ) แป้งแดง ข้าวยา ข้าวมันแกงไก่ เต้าคั่ว ห่อหมกปลาอินทรี ขนมห่อ ขนมห่อจาก ขนมห่อโดน ขนมห่อโค ขนมห่อพิมพ์ ขนมห่อทราย (ขนมห่อขี้หนู) ขนมห่อป้าจี ข้าวเกรียบปากหม้อ ขนมห่อค่อมขนมห่อเทียน ขนมห่อดอกกล้วยตาก ขนมห่อน้ำมัน กลัวยับ ข้าวเหนียวปิ้ง กุ้งทอด และอาหารพื้นบ้านอีกมากมาย เปิดขายเฉพาะวันเสาร์

ภาพที่ 4.92 ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง

นายวันชัย คงเกษม ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง กล่าวว่า การวิจัยจะช่วยพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะจังหวัดพัทลุงนับได้ว่ามีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายทั้งวัฒนธรรม ประเพณี ธรรมชาติ ซึ่งจังหวัดก็ส่งเสริมการท่องเที่ยวมากขึ้น รวมถึงรับนโยบายประชารัฐสามัคคีจากรัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยวสู่ชุมชน สินค้าวิสาหกิจชุมชน สินค้าเกษตร

แปรรูป เรามีทะเลน้อยที่มีความหลากหลาย มีแหล่งรังนกนางแอ่นคุณภาพดีที่สุดในประเทศ อยากเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามากัน

ภาพที่ 4.93 ผู้ประกอบการ บริษัท นัทตี้ แอดเวนเจอร์

นายนิธิ สืบพงษ์สังข์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท นัทตี้ แอดเวนเจอร์ จำกัด กล่าวว่าผู้ประกอบการได้เข้ามาดูพื้นที่จากการศึกษาวิจัย พบว่ามีศักยภาพสำหรับนำไปขายในตลาดโลกได้ ซึ่งจะต้องไปออกแบบให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า เช่นอาจเป็นการท่องเที่ยวเชิงแฟมิลี แอดเวนเจอร์ กลุ่มรีไทร์ และโพลีทัวร์ ซึ่งเมื่อออกแบบเสร็จพร้อมนำไปขายในงานท่องเที่ยว

ในวันต่อมาได้นำคณะสื่อมวลชนได้เดินทางจากหาดใหญ่เพื่อเชื่อมโยงไปยังประเทศมาเลเซีย เส้นทางท่องเที่ยวเมืองชายแดนประเทศไทย- มาเลเซีย เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนประชาคมอาเซียน ภายใต้วิสัยทัศน์ ‘หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม’ รู้เขารู้เรา เพื่อก้าวอย่างมั่นใจ ต่อไปยังรัฐปะลิสในมาเลเซีย เดินทางจากหาดใหญ่ไปชายแดนราว 1 ชั่วโมง และจากปาดังเบซาร์อีก 1 ชั่วโมงก็ถึงตัวเมืองปะลิส สะดวกมาก ๆ

ภาพที่ 4.94 ด้านปาดังเบซาร์

"รัฐเปอร์ลิส" หรือ "รัฐปะลิส" (Perlis) มีชื่อเต็มคือ "เปอร์ลิสอินดะรกายางัน" (Perlis Indera Kayangan) เป็นรัฐที่เล็กที่สุดของมาเลเซีย ซึ่งมีพื้นที่เพียง 795 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือมีเขตติดต่อกับประเทศไทยและทิศใต้ติดต่อกับรัฐเคดาห์ มี เมืองคังการ์ (Kangar) เป็นเมืองหลวง ส่วนเมืองเอรา (Arau) ที่อยู่ห่างออกไป 10 กิโลเมตร เป็นเมืองราชวงศ์

เมืองสำคัญของรัฐได้แก่ คังการ์ อาเรา กัวลาเปอร์ลิส (Kuala Perlis) และ ปาดัง เบซาร์ (Padang Besar) เมืองกัวลา เปอร์ลิส เป็นที่ตั้งของท่าข้ามพากที่สำคัญสำหรับการเดินทางสู่เกาะลังกาวิ (Langkawi) อันโด่งดัง ส่วนเมืองปาดัง เบซาร์ เป็นจุดผ่านแดนหลักสำหรับผู้ที่เดินทางมาจากเมืองไทย ด้วยรถยนต์ ซึ่งเป็นเส้นทางเดินทางของเรา แต่ต้องมาเปลี่ยนรถตู้ที่ฝั่งมาเล (มาเลเซียอนุญาตให้รถส่วนบุคคลข้ามฝั่งไปได้ แต่ถ้าเป็นรถตู้จากไทยต้องไปเปลี่ยนเป็นรถตู้ของมาเลเซีย) ประชากรของรัฐมีจำนวน 198,335 คน ในปี 2543 ในจำนวนนี้เป็นชาวมาเลย์ประมาณ 166,200 คนหรือร้อยละ 78 ชาวจีน 24,000 คนหรือร้อยละ 17 ชาวอินเดีย 3,700 คน และอื่น ๆ 5,400 คน) เมืองหลวงของรัฐปะลิส คือ กังการ์ เมืองที่เป็นที่ประทับของเจ้าผู้ครองนครคืออาเรา คณะได้เดินและชมสถานที่สำคัญของเปอร์ลิส

ภาพที่ 4.95 พระราชวัง Istana Arau

ชมพระราชวัง Istana Arau (อิสตานา อาเรา) ชมสถานที่เก็บสิ่งของเครื่องของใช้ส่วนพระองค์ ซึ่งมีมากมาย ทั้งฉลองพระองค์ ของที่ระลึกจากประเทศต่างๆ พาหนะ เก้าอี้หนัง อาวุธ ของสะสมมากมาย ล้วนมีคุณค่าและสวยงาม

ภาพที่ 4.96 มัสยิด Al-Hussein

มัสยิด Al-Hussein ซึ่งเป็นมัสยิดที่สร้างขึ้นในทะเล ความแปลกคือการสร้างในทะเล ทำให้มีความสวยงามแปลกตาไม่เหมือนใคร ชมวิวพร้อมลมเย็นๆ ที่นี่ยังเป็นท่าเทียบเรือ เพื่อเดินทางสู่เกาะลังกาวิ

ภาพที่ 4.97 พิพิธภัณฑ์ Kota Kayang

พิพิธภัณฑ์ Kota Kayang ชมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งปะลิสเดิมเป็นส่วนหนึ่งของเมืองไทรบุรี แม้ว่าจะเคยอยู่ภายใต้การปกครองของสยามก็ตาม หลังจากสยามปราบไทรบุรีได้ในปี พ.ศ. 2364 (ค.ศ. 1821) อังกฤษก็รู้สึกว่าการปกครองของสยามในเมืองปะลิสคุกคาม จนในที่สุดสนธิสัญญาอังกฤษ-สยาม ค.ศ. 1909 บังคับให้สยามต้องสละเมืองปะลิสให้กับอังกฤษ พร้อม ๆ กับเมืองไทรบุรี เมืองกลันตัน และเมืองตรังกานู

ภาพที่ 4.98 โรตีสาน ซาซึก

ชิมโรตีสาน ซาซึก มีร้านอาหารแบบนี้หลายแห่งในปะลิส เราต้องเข้าไปนั่งกับผู้คนชาวมาเลเซีย เพื่อชิมโรตีสาน ซาซึก ซึ่งจะมีน้ำจิ้มโรตีสานเป็นน้ำแกงแบบมัสมัน แต่หากใครไม่ถูกปาก สามารถขออนม้วนได้ นั่งมองชาวมาเลเซียที่ทานกันแบบใช้มือเปิดข้าวและกับข้าวแนวอาหารเครื่องเทศ

ภาพที่ 4.99 โฮมสเตย์ พญากูริง

เยี่ยมชมโฮมสเตย์ พญากูริง เป็นโฮมสเตย์ที่รัฐช่วยในการดูแล เป็นโฮมสเตย์ระบบกลุ่มที่มีหัวหน้าหมู่บ้านหรือลักษณะคล้ายสหกรณ์ บริหารจัดการให้ ค่าที่พักคืนละ 100 ริงกิตหรือประมาณ 800 บาทไทย พักได้ 3 คน มีทีวี แอร์ พร้อม

งานวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างกันได้ ในขอบเขตการศึกษาคือ ชุมชนบ้านบากันใหญ่ อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ชุมชนบ้านต้นยางลูโล๊ะ อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี ชุมชนจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอบะนัง จังหวัดยะลา และชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 12 อำเภอสุนทรารักษ์ จังหวัดนราธิวาส และชุมชนในพื้นที่ 4 รัฐของประเทศมาเลเซีย ได้แก่ รัฐเปอรลิส (Perlis) ชุมชน Kampung Paiya Guring รัฐเคดาห์ (Kedah) ชุมชน Kampung Jeruju รัฐเปรัก (Perak) ชุมชน Kampung Beng และรัฐกลันตัน (Kelantan) ชุมชน Kampung Kubang Telaga

ผลการประเมินกิจกรรมการท่องเที่ยวของสื่อมวลชน

ด้านความประทับใจ ได้แก่ ได้เรียนรู้วิถีชีวิต โหนด นา เล ที่บ้านท่าหิน ทำให้ทราบว่าพื้นที่อำเภอสังขละบุรี ที่ฝั่งทางทิศตะวันออก เป็นพื้นที่ปลูกตาลมาก และชาวบ้านได้ประโยชน์จากต้นตาลโดนดทุกส่วน และต่อชาวบ้านได้คิดค้น ร่วมกับหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาส่งเสริมในแปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นตาล เช่น น้ำตาลตะโหนดผล สบู่ อื่น ๆ ประทับใจหมู่บ้านท่าโพธิ์ ซึ่งเป็นตามอัตลักษณ์และวิถีของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หาดู หาชมได้อย่างยิ่ง และอีกหนึ่ง ประทับใจในฝีมือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตลาดน้ำวิถีพุทธคลองแดน ที่วัดคลองแดน และชาวบ้าน ได้เริ่มต้นจากการศึกษาสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นวัด หอฉันอายุ 100 ปี รูปแบบบ้านเรือนริมสองฝั่งแดน และวิถีชีวิต การฟื้นฟูการดำเนินชีวิตในอดีต ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมนำมาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนได้เป็นอย่างดี บ้านเรือนผู้คนไม่เฉพาะที่คลองแดนเท่านั้น บ้านเรือนโบราณรอบกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ส่วนใหญ่จะเป็นยกพื้นสูง ทำให้เป็นเมืองที่มีเสน่ห์ มีกลิ่นอายความเป็นปักษ์ใต้ ในเรื่องบ้านเรือน การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ของผู้คนรอบลุ่มน้ำ และที่ประชุมกล่าวว่า การที่คณะผู้วิจัยได้จัดเส้นทางเชื่อมกับประเทศมาเลเซีย เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดีมาก เพราะจะทำให้เกิดความหลากหลายของกิจกรรมและโปรแกรม ทำโปรแกรมการท่องเที่ยวมีความน่าสนใจ น่าสนใจมาก

ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ชื่นชมทรัพยากรธรรมชาติรอบทะเลสาบ มีลักษณะเป็น เขา ป่า นา เล นักท่องเที่ยวชอบสภาพความหลากหลายของพื้นที่

อาหารท้องถิ่นมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น อาหารใต้ที่แสนอร่อยทุกมื้อทั้งที่พัทลุงและสงขลา ทำให้รู้ถึงถึงวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร ความใส่ใจผสมกับความสดใหม่ แม้เป็นอาหารบ้านๆ แต่อร่อยมาก แกงส้มปลากดลูกเขาคัน แกงไตปลา ต้มส้มโหนดปลาเนื้ออ่อน ปลาตุ๋นราดทอด ได้ชิมขนมแปลกๆ อย่างขนมหัวล้าน ขนมปากหม้อ และขนมดู

ผู้เข้าร่วมทดลองเที่ยวประทับใจในการความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้มีความสำคัญกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะชุมชนท่องเที่ยววิถีพุทธคลองแดน ชุมชนท่องเที่ยวท่าหิน หมู่บ้านท่าโพธิ์ และศูนย์ศิลปหัตถกรรมบางแก้ว ชอบวิถีชีวิต วัฒนธรรม ทรัพยากรที่สมบูรณ์ สิ่งแวดล้อมมีความเป็นธรรมชาติ สวย สมบูรณ์ ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความน่าสนใจ มีหลายพื้นที่ที่น่าสนใจ และไม่เคยได้สัมผัส เช่นการชมแสงแรกที่คลองปากกระสื่อมวลชนประทับใจในความสวยงามและความเป็นธรรมชาติ ของพื้นที่เป็นอย่างมาก

ข้อควรปรับปรุง ได้แก่ เพิ่มกิจกรรมที่สามารถดึงดูดการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในแต่ละจุด ขยายช่วงเวลาในการลงพื้นที่แต่ละจุด เพื่อเอื้ออำนวยแก่นักท่องเที่ยว เช่น การถ่ายภาพ ชมธรรมชาติ จุดแวะพักในเส้นทางให้น้อยกว่านี้ เพราะอาจเหนื่อยไป ควรส่งเสริมให้มีการทำงานร่วมกันระหว่างทุกภาคส่วน ทั้งสถานประกอบการ ชุมชน และรัฐมาช่วยเสริม ผู้นำทริบควรให้ข้อมูลเพิ่มเติมก่อนลงพื้นที่แต่ละจุด เพิ่มการนำเสนอข้อมูลหรือเรื่องราวในแต่ละจุด เช่น การทำนาในทะเลสาบ ปลาโลมา หรือเพิ่มกลเม็ดในการนำเสนอ เช่นปิดด้วยความสงสัยและคลี่คลายเรื่องราว ยังขาดการให้ข้อมูลทางวิชาการ เช่น ป่าโกงกาง พันธุ์สัตว์น้ำ และให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อยากให้ชุมชนร่วมกันดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม เช่น บริเวณทะเลน้อย บริเวณป่าโกงกาง บริหากมิกังไม้ไม่ควรนำออกมาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ควรให้การดูแล บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อันเนื่องมาจากทั้งสองเรื่องนี้เป็น

สนใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย ชาวต่างชาติ ทั้งยุโรป และนักท่องเที่ยวจีน เนื่องจากมีความหลากหลาย สามารถพัฒนาให้เหมาะกับพฤติกรรมและความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมายได้ แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ามีบางจุดมีขยะ เช่น เศษแก้ว อาจมีปัญหาด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวควรมีส่วนเรื่องเส้นทางควรเพิ่มจำนวนป้ายบอกทางเพิ่มเติม เพราะนักท่องเที่ยวจะได้รู้ข้อมูลเพิ่มเติมและเดินทางไปเองได้ ควรมีการสาธิตการทำอาหารให้โดยมีการแสดงวัตถุดิบให้นักท่องเที่ยวดู เช่น เมนูอาหารท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ชุมชน

การกำหนดราคาท่องเที่ยวต้องมีความเหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมายเนื่องจากพื้นที่ขนาดใหญ่ และแตกต่างหลายในโปรแกรม เส้นทาง และกิจกรรม ดังนั้นผู้ประกอบการ หรือชุมชนที่จะดำเนินการใช้การท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ ไม่ควรมุ่งเน้นรายได้มากจนเกินไปควรตั้งราคาโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สมเหตุสมผล สื่อมวลชนกล่าวว่างานวิจัยนี้สร้างประโยชน์ให้กับชาวบ้าน ชุมชนในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ข้อมูลศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทำให้ชุมชนที่สนใจทำเรื่องท่องเที่ยวทราบพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ชุมชนได้แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่ ชาวบ้านและชุมชนในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สร้างงานสร้างรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว ชาวบ้านและชุมชนในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สร้างงานสร้างรายได้จากการจำหน่ายสินค้าเกษตร สินค้าวิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบที่พัก ร้านอาหาร และร้านจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สร้างงานสร้างรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยว ชาวบ้านและผู้ประกอบการสามารถต่อยอดใช้ประโยชน์ในวิจัยในเรื่องการพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อให้มีคุณภาพที่สูงขึ้นที่นำมาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

กิจกรรมที่ 2 คณะผู้วิจัยจัดทำโครงการโดยเชิญผู้ประกอบการจากผู้ประกอบการนำเที่ยวที่เป็นสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลาและผู้ประกอบการนำเที่ยวจากประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์

สืบเนื่องมาจากการเข้าใช้พื้นที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียและสิงคโปร์ยังไม่ใช่ที่รู้จักและนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและพำนักรในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาค่อนข้างน้อยมาก ดังนั้นเพื่อขยายตลาด และเพื่อค้นหาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และต้องการให้ตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยว ทางแผนงานโครงการวิจัยได้เชิญผู้ประกอบการเครือข่ายผู้ประกอบการนำเที่ยวที่เป็นสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลาและผู้ประกอบการนำเที่ยวจากประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์

กลุ่มผู้ประกอบการนำเที่ยวที่เป็นสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลาและผู้ประกอบการนำเที่ยวจากประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ กล่าวว่าโดยปกติพฤติกรรมการท่องเที่ยวปัจจุบัน นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวหลักของพื้นที่การท่องเที่ยวในภาคใต้ตอนล่าง โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดสงขลา ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จะมีนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และเป็นโจทย์ที่ทำทนายการวิจัย ว่าจะทำอย่างไรให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้เดินทางเข้ามาในพื้นที่ทะเลสาบมากยิ่งขึ้นโดยต้องการให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มีวันพักในพื้นที่รอบลุ่มน้ำ และเกิดการจับจ่ายใช้สอยในพื้นที่รอบลุ่มน้ำ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในประชาชนในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นแผนงานโครงการวิจัยได้ร่วมจัดโครงการร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลา เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว ให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียและสิงคโปร์ที่ส่วนใหญ่ยังไม่เป็นที่รู้จักและมีการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและ

พำนักในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ค่อนข้างน้อยมาก ดังนั้นเพื่อขยายตลาด และเพื่อค้นหาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และร่วมทดลองตามเส้นทางโปรแกรม ที่ทางคณะผู้วิจัยได้คัดสรรทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรม รวมถึงจุดแวะชม ที่สะท้อนอัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยมีรายละเอียดผลการดำเนินการโครงการเป็นดังนี้

โครงการวิจัย เรื่องการพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์ และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบ : พัทลุง สงขลา และนครศรีธรรมราช
ร่วมกับ สมาคมการส่งเสริมการท่องเที่ยวสงขลา
และหาดทองรีสอร์ท & การท่องเที่ยว

โครงการทัศนศึกษาสำรวจเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา-พัทลุง
ระหว่างวันที่ 7-8 มีนาคม 2560

วันที่ 7 มีนาคม 2560		วันที่ 8 มีนาคม 2560	
08.00-08.30	ลงทะเบียนผู้ประกอบการ ณ สมาคมการส่งเสริมการท่องเที่ยวสงขลา	07.30 -08.30	รับประทานอาหารเช้า
08.30-09.00	เดินทางเข้าสู่พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	08.30-09.00	เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว
10.30-12.00	ถึงอุทยานนกน้ำคูขุด ตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา		พื้นที่อำเภอเขาชัยสน
12.00-13.00	รับประทานอาหารกลางวัน	09.00-12.00	สำรวจเส้นทางท่องเที่ยวพื้นที่ ถ้ำสุโข
13.00-14.00	ถึงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ (วัดแหลมบ่อท่อ) หมู่ที่ 4 ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกะลาสินธุ์ จังหวัดสงขลา	12.00-13.00	ถ้ำน้ำเย็น บ่อน้ำร้อน อำเภอเขาชัยสน
14.00-16.00	ลงเรือชมวิถีชีวิตทะเลสาบสงขลา เพื่อชมความสวยงามพื้นที่ทะเลสาบ ชมวิถีชีวิตประมงในพื้นที่ทะเลสาบ	13.00	รับประทานอาหารเที่ยง ตามอัยยาศัย
16.00-17.00	แวะชมและสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เกาะกระ		เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ
18.30-18.00	เข้าพัก ณ โรงแรมหาดทองรีสอร์ท		
19.00-20.00	รับประทานอาหารร่วมกัน		
20.00-21.00	ณ ห้องอาหารหาดทองรีสอร์ท		
21.00	ประชุมระดมความเห็น การท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบ พักผ่อนตามอัยยาศัย		

ภาพที่ 4.102 โครงการทัศนศึกษาสำรวจเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่ได้ค้นพบจากกิจกรรมและกระบวนการวิจัยได้นำมาพัฒนาเป็น โปรแกรมการท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเริ่มต้นให้ผู้ประกอบการนำเที่ยวที่เป็นสมาชิกของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลาและผู้ประกอบการนำเที่ยวจากประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ รวมพลกันในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ เดินทางโดยใช้รถบัส ผ่านพื้นที่เกาะยอ และเดินทางมาถึงจุดแรกในพื้นที่

ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสงขลา อุทยานนกน้ำคูขุด ได้รับต้อนรับจาก ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลคูขุด และนักท่องเที่ยวได้ชื่นชมกับทรัพยากรทางธรรมชาติ และได้ดูนกน้ำ ต่อมาได้เดินทางไปสักการะถินกำเนิดหลวงปู่ทวด ณ วัดตันเลียบ ซึ่งเป็นสถานที่ฝังรกรับเจ้าอาวาสวัดตันเลียบให้พรกับผู้ประกอบจากผู้ประกอบกานำเที่ยวที่เป็นสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวสงขลาและผู้ประกอบนำเที่ยวจากประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ และได้ฟังบรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับหลวงปู่ทวด การอธิษฐานขอขมาหลวงปู่คุ้มครอง ต้องมาที่นี่ ณ จุดเริ่มต้นของตำนาน หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด โยมพ่อโยมแม่ของหลวงปู่ทวดได้ฝังรกรับไว้ที่ตันเลียบ ตามตำนานที่มีหลักฐานปรากฏอยู่จริงบนคาบสมุทรสทิงพระ ปัจจุบันวัดตันเลียบอยู่ อ.สทิงพระ จ.สงขลา สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ ศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านมาช้านาน ซึ่งทุกคนเชื่อกันว่ามีเทวดาคุ้มครองดูแล “สิ่งสำคัญ” ที่ฝังอยู่ที่ตันเลียบยักษ์ นั่นคือ รกของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด “ตันเลียบ” เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ อยู่ในตระกูลเดียวกับต้นโพธิ์ วัดโดยรอบแล้วมีลำต้นประมาณ 21 เมตร เป็นต้นไม้ที่อายุยืนยาวมานานแต่อดีตกาลนับได้ 400 กว่าปี ปัจจุบันนี้ยืนเด่นตระหง่าน แผ่กิ่งก้านสาขา ให้ร่มเงา และความร่มรื่นอยู่ภายในสำนักสงฆ์ตันเลียบ ควบคุมไปกับเจดีย์ที่ฝังรกรกของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ซึ่งถือกันว่าเป็นต้นไม้ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ในแถบภูมิภาคนี้ ไม่มีผู้ใดกล้าจะลบหลู่ เป็นต้นไม้ที่สำคัญในตำนานเกี่ยวกับหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด

กาลก่อนบริเวณตันเลียบแห่งนี้ ได้กลายสภาพเป็นที่รกร้าง เนื่องจากขาดผู้ดูแล มีบรรดาสรรพสัตว์น้อยใหญ่มาอาศัยเป็นที่หวาดกลัว จนบรรดาชาวบ้านไม่กล้าเข้ามาในบริเวณนี้ ตามประวัติเล่ากันว่าเมื่อนายหนู และนางจันทร์ ได้ให้กำเนิดลูกชาย (หลวงปู่ทวด) นายหนู ก็ได้นำรก มาฝังไว้ที่โคนตันเลียบด้านทิศเหนือ จวบจนท่าน อาจารย์แก้ว พุทธรุณี เจ้าอาวาสวัดดีหลวงสมัยนั้น ได้รวบรวมพระเถระ และชาวบ้านในละแวกใกล้เคียง เข้ามาพัฒนาตันเลียบ จนดูสะอาดร่มรื่น ใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระภิกษุ-สามเณร จนกระทั่งท่านมรณภาพ

เมื่อปี พ.ศ.2497 ได้มีสัปบุรุษ 2 ท่าน เดินทางมาจากถ้ำน้ำร้อน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง คือ สัปบุรุษช่วง กับสัปบุรุษเนื่อง มาทำธุระที่วัดดีหลวง หลังเสร็จธุระแล้วทั้งสองก็เตรียมตัวกลับถ้ำน้ำร้อน แต่กลับไม่ได้เนื่องจากในขณะนั้นท้องทะเลบังเกิดคลื่นลมแรง ไม่มีเรือลำใดกล้าจะไปส่งแม่หลงและบิดาก็ได้ฉันทให้สัปบุรุษทั้งสองคน มาอยู่ประจำที่ตันเลียบ เพราะเห็นว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่สมควรจะปล่อยไว้ให้เป็นที่รกร้างเหมือนอย่างที่เป็นอยู่ สัปบุรุษทั้งสองจึงรับปากและจำพรรษาอยู่ที่ตันเลียบ เป็นที่ยินดีของบรรดาชาวบ้านยิ่งนัก สัปบุรุษทั้งสอง ได้ช่วยกันร่วมแรงร่วมใจกับชาวบ้านก่อสร้างศาสนวัตถุ ขุดบ่อน้ำก่อด้วยอิฐดินเผาโคง สร้างพระประจำวัน นำมาประดิษฐานไว้รอบโคนตันเลียบ ที่ฝังรกรกของหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ภายหลังสัปบุรุษเนื่องได้ขอตัวกลับไปอยู่ที่ถ้ำน้ำร้อน อำเภอเขาชัยสน ยังคงแต่สัปบุรุษช่วง ได้นำชาวบ้านสร้างเจดีย์ทรงลังกาองค์เล็ก นำมาประดิษฐานอยู่เหนือที่ฝังรกรกของหลวงปู่ทวด และยังได้สร้างรูปเหมือนหลวงปู่ทวด (ด้วยปูนซีเมนต์) อีก 1 องค์ ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวิหารหลวงปู่ทวดไต้ตันเลียบได้เดินชมพื้นที่ ภายในวัด และกราบรูปปั้นของหลวงปู่ ในวิหารของวัดตันเลียบ หลังจากทีคณะผู้ประกอบการรับทราบความเป็นมาของวัดตันเลียบและประวัติหลวงปู่ทวดเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ต่อมาคณะผู้วิจัยได้นำคณะเดินทางไปยังบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ วัดแหลมบ่อท่อ แหล่งท่องเที่ยวเป็นท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดสงขลา และพื้นที่รอบลุ่มน้ำฝางตะวันออก ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 7 ก.ม. เล่ากันว่าพระรูปหนึ่ง คือ “พระสินนารายณ์” และ “ขุนวิชัยพรหมศาสน์” ขวราวสคนหนึ่งได้เดินทางจากประเทศอินเดียสู่กรุงศรีอยุธยา เป็นผู้สร้างบ่อน้ำนี้ไว้ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์นี้มีน้ำสะอาดใสตลอดปี สมัยก่อน

ชาวบ้าน เรียกว่า บ่อทอง เนื่องจากมีผู้เฒ่าหลายท่านเล่าสืบต่อกันมาว่าในบ่อลูกนี้มีทองแม่ขัน โดยเจ้าของทองนั้นได้เข้าฝันชาวบ้านว่าถ้าใครได้ทอง เมื่อวันศักราช ก็ให้ไปเอาได้ แต่มีข้อแม้ว่าเมื่อผู้ใดได้ทองไปแล้วจะต้องรับผลเปื่อยเท่ากับหอยไปจนตาย ปรากฏว่าไม่มีใครกล้าเพราะกลัวจะทรมาณไปจนตลอดชีวิต ตั้งแต่นั้นมาชาวบ้านเรียกว่า บ่อทอง หรือ บ่อทรัพย์ มาโดยตลอด

บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์นี้มีน้ำสะอาด ไสตลอดปี ส่วนราชการได้กำหนดในพื้นที่บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ วัดแหลมบ่อทอง เพื่อนำไปประกอบพิธีกรรม เช่นนำไปทำน้ำพระพุทธรณ์ของจังหวัด

ต่อมาคณะผู้ประกอบการนำเที่ยวได้เดินทางลงเรือที่บ้านแหลมบ่อทอง นั่งเรือข้ามฝั่งจากทิศตะวันออก ผ่านกลางทะเลสาบ ทำให้นักท่องเที่ยว ได้ชื่นชมความงดงามของทะเลสาบ ได้เห็นวิถีชีวิตของชาวประมงที่บ้านเกาะโคบ ชมควายน้ำ ชมนกน้ำนานาชนิด ต่อมาได้นั่งไปยังเกาะกระ ภายในเกาะกระเป็นเกาะกลางทะเลสาบที่มนุษย์สร้างขึ้น มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่เจ้าแม่กวนอิม หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด

ผลการประเมินกิจกรรมการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการนำเที่ยวไทยและมาเลเซีย สิงคโปร์

ด้านความประทับใจ ได้แก่ สัมผัสทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ทะเลสาบชั้นในที่เป็นผืนน้ำ มีความชอบและมีความศรัทธาในหลวงปู่ทวด ที่วัดต้นเลียบ ประทับใจและที่ประชุมกล่าวว่าควรให้คณะผู้วิจัยได้จัดเส้นทางเชื่อมกับประเทศมาเลเซีย เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดีมาก เพราะจะทำให้เกิดความหลากหลายของกิจกรรมและโปรแกรม ทำให้โปรแกรมการท่องเที่ยวมีความน่าสนใจมากขึ้น

ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ชื่นชมทรัพยากรธรรมชาติรอบทะเลสาบ มีลักษณะเป็น เขา ป่า นา เล นักท่องเที่ยวชอบสภาพความหลากหลายของพื้นที่ และได้พบกับอัตลักษณ์วิถีชีวิตแบบพื้นบ้าน ของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบ

อาหารท้องถิ่นมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น อาหารใต้ที่แสนอร่อยทุกมื้อทั้งที่พัทลุงและสงขลา ทำให้รู้ซึ่งถึงวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร ความใส่ใจผสมกับความสดใหม่

ผู้เข้าร่วมทดลองเที่ยวประทับใจในการความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้มีความสำคัญกับการท่องเที่ยว เกาะกระ เกาะโคบ ถ้าสุขใจ มีหลายพื้นที่ที่น่าสนใจและไม่เคยได้สัมผัส เช่น การชม วิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านและได้ชื่นในความสวยงามและความเป็นธรรมชาติ ของพื้นที่เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างผืนนกกาน้ำนานาชนิด

ข้อควรปรับปรุง ได้แก่ เพิ่มกิจกรรมที่สามารถดึงดูดการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในแต่ละจุด ขยายช่วงเวลาในการลงพื้นที่แต่ละจุด เพื่อเอื้ออำนวยแก่นักท่องเที่ยว เช่น การถ่ายภาพ ชมธรรมชาติ จุดแวะพักในเส้นทางให้น้อยกว่านี้ เพราะอาจเหนื่อยไป ควรส่งเสริมให้มีการทำงานร่วมกันระหว่างทุกภาคส่วน ทั้งสถานประกอบการ ชุมชน และรัฐมาช่วยเสริม ควรจัดหาเนื้อที่เพื่อประกอบการสื่อความหมายในแต่ละจุดของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มการนำเสนอข้อมูลหรือเรื่องราวในแต่ละจุด เช่น การทำนาในทะเลสาบ นกน้ำ ควายน้ำ หรือเพิ่มกลิ่นในการนำเสนอ เช่น ปิดด้วยกลิ่นหอมและคลี่คลายเรื่องราว ยังขาดการให้ข้อมูลทางวิชาการ เช่น ป่าโกงกาง พันธุ์สัตว์น้ำ และให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อยากให้ชุมชนร่วมกันดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ควรจัดหาเสื้อชูชีพให้เพียงพอต่อการเดินทางในการนั่งเรือชมทะเลสาบ

ข้อเสนอแนะการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คาดว่าจะเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวมาเลเซียและสิงคโปร์และรวมถึงนักท่องเที่ยว

จีน เนื่องจากมีความหลากหลายทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมสามารถพัฒนา ให้เหมาะสมกับพฤติกรรม และความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมายได้ บางจุดมีขยะ เช่น เศษแก้ว อาจมีปัญหาด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวควรมีป้ายบอกทางเพิ่มเติม เพราะนักท่องเที่ยวจะได้รู้ข้อมูลเพิ่มเติมและเดินทางไปเองได้ ควรการสาธิตการทำอาหารให้โดยมีการแสดงวัตถุดิบให้นักท่องเที่ยวดู เช่น เมนูอาหารท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ชุมชน

การกำหนดราคาการท่องเที่ยวต้องมีความเหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมายเนื่องจากพื้นที่ขนาดใหญ่ และแตกต่างกันในโปรแกรม เส้นทาง และกิจกรรม ดังนั้นผู้ประกอบการ หรือชุมชนที่จะดำเนินการใช้การท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ ต้องทำการกำหนดราคาการท่องเที่ยวต้องมีความเหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมายต่อไป

กิจกรรมการวิจัยที่ 3 การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยได้ดำเนินโครงการการเชื่อมโยงผลผลิตงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

โดยมีเกณฑ์ในคัดเลือกแหล่งและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยร่วมกับผู้ประกอบการนำเที่ยว เพื่อเปิดการท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวกลุ่มยุโรป และกิจกรรมในขั้นตอนสุดท้ายได้เชิญผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองเดินทางมาท่องเที่ยว ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยจะเสนอกิจกรรมการวิจัยดังนี้

โครงการการเชื่อมโยงผลผลิตงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

ในงาน World Tourism Market (WTM) 2016

ณ กรุงลอนดอน ประเทศสหราชอาณาจักร

ระหว่างวันที่ 3 - 10 พฤศจิกายน 2559

1. ความเป็นมา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้รับอนุมัติทุนวิจัยมุ่งเป้าจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ภายใต้การบริหารงานของเครือข่ายองค์การบริหารงานวิจัยแห่งชาติ (คอบช.) ให้ดำเนินโครงการวิจัยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ ที่มุ่งเน้นให้เกิดการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างรายได้ต่อชุมชนเพื่อพัฒนาประเทศ โดย สกว. ได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน อาทิ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ เป็นต้น เพื่อร่วมกันพัฒนาการดำเนินงานวิจัยให้ได้ผลผลิตที่สามารถมีส่วนในการพัฒนาและขับเคลื่อนความได้เปรียบทางการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

ในปี 2559 สกว. ได้สนับสนุนทุนวิจัย โครงการผลักดันผลผลิตการวิจัยโครงการวิจัยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ ปี 2558-2559 ไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ โดยมี อาจารย์ฉัตรฉวี คงดี เป็นหัวหน้าโครงการ ภายใต้แผนงานการติดตามประเมินผลและการผลักดันการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์โครงการวิจัยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ ปี 2559 โดยมี ผศ.ดร.จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์ เป็นผู้อำนวยการแผนงาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักในการผลักดันผลผลิตงานวิจัย

โครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ที่เป็นการดำเนินงานร่วมกับ สกว. โดยสำนักประสานงานโครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ พร้อมด้วยคณะนักวิจัย และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาผลงานวิจัยที่มีศักยภาพให้เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ไปจัดแสดง และเสนอขายอย่างเป็นรูปธรรมกับกลุ่มลูกค้าตลาดยุโรปในงาน World Tourism Market (WTM) 2016 ณ กรุงลอนดอน ประเทศสหราชอาณาจักร ที่มีกำหนดจัดขึ้นระหว่างวันที่ 7-9 พฤศจิกายน 2559 โดยผลงานวิจัยที่มีศักยภาพของเส้นทางที่มีความสอดคล้องกับแผนการส่งเสริมการตลาดในปี 2560 ของ ททท. ที่ต้องการเสนอขายเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ (local experience) ให้กับลูกค้ากลุ่มตลาดยุโรป โดยผลงานวิจัยดังกล่าวประกอบด้วยรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ที่ได้มาจากชุด โครงการต่างๆ จำนวน 4 แผนงาน โดยคณะนักวิจัยทั้ง 4 แผนงาน ได้ค้นพบศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในแต่ละภูมิภาค อีกทั้งได้ดำเนินการเชิญคุณนิธิ สืบพงษ์สังข์ ผู้จัดการบริษัท นัทตี้ส์แอดเว้นเจอร์ จำกัด และคุณสุภาภรณ์ ปราชญ์อำไพ กรรมการผู้จัดการบริษัท รอยัลซิลค์ฮอติเคอรี จำกัด ลงสำรวจและประเมินศักยภาพของพื้นที่ดังกล่าวแล้ว (คุณนิธิ ฯ เป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยว ในสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย ซึ่งเคยนำผลงานวิจัยสกว.ไปใช้ประกอบการขายเส้นทางให้กับบริษัท วิลเลจ เวย์ ประเทศอังกฤษ) ทั้งนี้ คณะนักวิจัยและบริษัทนัทตี้ฯ ได้ดำเนินการจัดเตรียมเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และพื้นที่เชื่อมโยง จำนวน 2 โปรแกรม และเส้นทางท่องเที่ยวภาคเหนือ (เชียงใหม่-น่าน) จำนวน 2 โปรแกรม ททท.จึงมีความประสงค์ขอให้ สกว. นำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวดังที่กล่าวมา โดยผลงานวิจัยดังกล่าวประกอบด้วยรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ที่ได้มาจากชุด โครงการต่างๆ ดังนี้

Photo Tour Phatthalung

Travel..... Adventure..... Excitement..... and an opportunity to take your photography to a higher level while travelling through Southern Thailand with a professional photographer and a group of like-minded people. This 8-day adventure will take you to Phatthalung, an area of great natural beauty and cultural interest that will give you every opportunity to improve the whole range of your photographic skills. Finish up with a couple of days on the beautiful island of Ko Sukorn.

(8 days / 7 nights)

Accommodation: Hotel, Homestay, Local Resort
and Eco.Inn

Transport: Air Plane, Local Van, Private transfer

Activities: Photography

Meals included: 7 x B, 6 x L, 7 x D

Phatthalung Southern Explorer

An adventure down in the South of Thailand, well away from the normal tourist trails, to explore the region's great natural beauty, including the world-famous Thale Noi Water Fowl Reserve. Take a boat trip on Thale Sap lake, stay in a fishing village and go out with the fishermen to learn about their way of life. With cycling and white-water kayaking as well, this a real adventure for everyone.

(6 Days 5 Nights)

Accommodation: Rafting house, Resort and Hotel

Transport: Night Train Private transfer

Activities: Kayaking, Biking, community activities

Meals included: 5 x B, 5 x L, 5 x D

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงผลงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์
2. เพื่อศึกษาแนวโน้มการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจากผู้ประกอบการธุรกิจชาวต่างชาติ
3. เพื่อศึกษาดูงานด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศสหราชอาณาจักร

3. หน่วยงานที่นำผลงานไปเผยแพร่

1. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
2. บริษัท นัทตี้ส์แอดเว้นเจอร์ จำกัด โดย คุณนิธิ สืบพงษ์สังข์ กรรมการผู้จัดการ

4. สิ่งที่ได้คาดว่าจะได้รับ

การได้มีโอกาสเดินทางไปร่วมงานมหกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับสากล : World Tourism Market (WTM) 2016 ณ กรุงลอนดอน ประเทศสหราชอาณาจักร ในครั้งนี้จะเป็นการสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงผลงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และทำให้ทราบแนวโน้มการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจากผู้ประกอบการธุรกิจชาวต่างชาติ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำมาเสนอแนะให้นักวิจัยได้ที่ได้รับทุนสนับสนุน สามารถมีแนวทางในการสร้างผลผลิตงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพเพื่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยต่อไป

ภาพที่ 4.104 ผู้ประกอบการนำผลงานวิจัยใช้ประโยชน์งาน World Tourism Market 2016

ต่อมา การทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา WTM FAM TRIP ระหว่างวันที่ 7-8 เมษายน พ.ศ. 2560 โดยมีรายชื่อคณะผู้ประกอบการนำเที่ยวและนักท่องเที่ยวประกอบด้วย

1. Damiano La Rocca
2. Emma Claire Shepherd (Seeable UK)
3. Katie Patricia Barretta
4. Veronique Gentillet (La Balaguere)
5. Katherine Hazel Smith
6. Simon Peter Willcock

7. Keith James Virgo (Village Ways)
8. Richard Ernst
9. Narongrith Fuengraya (James)
10. Stephen Gardner
11. Harry Gardne

ตาราง 4.7 โปรแกรมการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา WTM FAM

การทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา WTM FAM ระหว่างวันที่ 7-8 เมษายน พ.ศ. 2560	
วันที่ 7 เมษายน	เรียนหลักสูตรกระจัด ขนบป็นสิบ
13.30-15.00 น.	คณะผู้ร่วมเดินทางพร้อม เรียนรู้การทำสานกระจูดวรรณิ
15.00-17.00 น.	เรียนรู้การทำขนมป็นสิบ
18.00 น.	กล่าวต้อนรับโดยประธานสภา อบจ. พัทลุง
19.00-20.00 น.	ลิ้มรสอาหารพื้นเมือง และเข้าพักที่ โรงแรมในตัวเมืองพัทลุง
วันที่ 2	ชมแสงแรงคลองปากประ ล่องเรือชมวิถีประมง เรียนรู้การทำโพน ชมสวนไผ่ขวัญใจ
05.00-05.20 น.	เดินทางไป คลองปากประ
05.30-06.00 น.	ชมแสงแรกคลองปากประ
06.00-07.30 น.	ชมแสงแรงคลองปากประ ล่องเรือชมวิถีประมง ยกยอยักษ์ ชมการล้อมอวนจับปลา ชมควายน้ํา ชมนกในทะเลสาบ ชมทะเลล้นบัว
07.30-08.30 น.	รับประทานอาหารเช้า และชมวิถีชีวิตคนเลน้อย การทำปลาตุกร้า การแปรรูปกระจูด เดินชมร้านค้าและเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง
09.00-10.30 น.	เรียนรู้การทำโพน ทำลองตีโพนบ้านไสโด เลือกซื้อโพนเป็นของฝากของที่ระลึก
11.00-12.00 น.	ชมสวนไผ่ขวัญใจ กล่าวต้อนรับความเป็นมา เดินชมสวนไผ่ขวัญใจ
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารเที่ยง แบบพื้นเมืองพัทลุง
14.30-17.00 น.	เรียนรู้การแกะหนังศูนย์ศิลปวัฒนธรรมบางแก้ว
17.00-18.00 น.	เข้าพัก โฮมสเตย์เกาะหมาก
18.30-19.30 น.	มอบของระลึกแก่คณะ Fam Trip โดยประธานสภา อบจ. จังหวัดพัทลุง และร่วม รับประทานอาหารพื้นเมือง
วันที่ 7-8 เมษายน	ชมความสวยงามของทะเลสาบยามเช้า
05.30-08.30 น.	ชื่นชมความสวยงามของทะเลสาบยามเช้า และล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน กิจกรรมการทำประมงพื้นบ้านที่สำคัญ ได้การยกยอ ทอดแห การกู้เบ็ดราว การยกไซ
08.30-09.30 น.	รับประทานอาหารเช้า
09.30-12.00 น.	ชมหมู่บ้านชาวประมงริมทะเลสาบ และเรียนรู้วิถีชีวิตริมทะเลสาบ การทำน้ำตาลโตนด กิจการรับซื้อสัตว์น้ำจากชาวประมงพื้นบ้าน ได้พบเห็นสัตว์หลากหลายจากทะเลสาบ เช่น แม่กุง ปลานานาชนิด และสัตว์อื่น ๆ ตามฤดูกาล เรียนรู้และทดลองทำไข่ดกปลา ทดลองการทำจากมุงหลังคา
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน และเดินทางกลับ

ผลการทดลองการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับ กลุ่ม WTM FAM TRIP

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องการให้ชาวต่างชาติได้เรียนรู้และสัมผัสกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่เป็นผลิตภัณฑ์จากกระจูด เป็นพืชตระกูลเดียวกับ “กก” (Sedge) คือ ในตระกูล Cyperaccae มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า *Lepironia artica late* กระจูด เป็นวัชพืชที่เจริญเติบโตง่าย ในทะเลสาบมีต้นกระจูด ขอบขึ้นในที่ๆ มีน้ำขังอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะบริเวณริมทะเลสาบที่เป็นดินโคลน ซึ่งหรือพื้นที่ที่พุ่ม กระจูดสะท้อนถึงอัตลักษณ์ที่สำคัญของพื้นที่ทะเลสาบสมัยก่อนชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากต้นกระจูดในการสานเป็นเสื่อและกระสอบใส่ข้าวสาร น้ำตาล เพื่อเป็นบรรณาการมานานกว่า 200 ปี ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และด้วยความยั่งยืนแห่งภูมิปัญญา ที่สืบสานกันมาอย่างไม่ขาดตอน จนถึงปัจจุบัน จึงเกิดผลิตภัณฑ์จาก “กระจูด” ที่นำมาแปรรูป ผลิตภัณฑ์กระจูด เป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่งทางภาคใต้ ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันมาโดยตลอด รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่รู้จักทั่วไป คือ “เสื่อกระจูด” หรือ “เสื่อจูด” ภาษาพื้นเมืองภาคใต้เรียก “สาตจูด” นอกจากนั้นยังสานเป็นผลิตภัณฑ์กระสอบสำหรับบรรจุสิ่งของ เช่น ข้าวสาร ข้าวเปลือก น้ำตาล เกลือ ฯลฯ นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ ได้

ภาพที่ 4.105 กิจกรรมท่องเที่ยวสานกระจูด

คณะผู้วิจัยได้นำผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้เรียนรู้การทำสานกระจูด โดยเลือกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกระจูดวรรณิ ความเป็นมากระจูดวรรณิ นางวรรณิ แซ่ฮวด ชาวพัทลุงแปรรูปกระจูดวัตถุดิบในท้องถิ่น เพิ่มมูลค่าต่อยอดผลิตภัณฑ์ "กระจูดวรรณิ" ชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่ต้องการของตลาด ประธานกลุ่มชาวบ้านในนามกลุ่มหัตถกรรมกระจูดวรรณิ จังหวัดพัทลุง รวบรวมสมาชิกในท้องถิ่นมาสร้างรายได้เสริมจากการสานเสื่อกระจูด หรือ สาตจูด ซึ่งได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาต่อเนื่องกว่าหนึ่งร้อยปี เหตุเพราะมีต้นกระจูดขึ้นอย่างหนาแน่นในพื้นที่ทะเลสาบตอนบน ทำให้เกิดเป็นอาชีพใหม่หลังนำมาจักรสานใช้ในชีวิตรประจำวันแล้ว นางวรรณิ ได้ใช้ประสบการณ์จากการเข้าฝึกอบรมพัฒนางานหัตถกรรมกระจูด ให้มีรูปแบบและลวดลายที่หลากหลายขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีจุดเด่นที่รูปทรง สีสัน และประโยชน์ใช้สอย สามารถคงความเป็นธรรมชาติและปลอดภัยจากสารเคมี และการออกแบบผลิตภัณฑ์กระจูดต้องดีไซน์ให้พอดี โดยดึงเอาแรงบันดาลใจจากสิ่งรอบข้าง ความประทับใจจากธรรมชาติโดยรอบมาสร้างสรรค์ ให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่เรียบง่ายแต่มีความเก๋ไก๋อยู่ในตัว ขณะที่

ประโยชน์ใช้สอยเป็นเรื่องที่ต้องคำนึงถึงด้วย ซึ่งกลุ่มหัตถกรรมกระจูดวรรณิพัฒนาการจักสานกระจูดให้เป็นกระเป๋าก่อน จากนั้นก็มาสานเป็นตะกร้า เพราะความต้องการของตลาดนั้น กลุ่มลูกค้าที่เป็นคนทั่วไปนิยมซื้อกระเป๋าสานจากกระจูดน้อย จึงเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายใหม่ มุ่งเจาะตลาดกลุ่มโรงแรมและกลุ่มธุรกิจสปา เพราะธุรกิจเหล่านี้นิยมใช้ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติเป็นหลัก ซึ่งตะกร้ากระจูดที่ผลิตขึ้นเมื่อนำไปเสนอปรากฏว่าได้ผลตอบรับดีมาก

โดยปัจจุบันผลิตภัณฑ์กระจูดของกลุ่มหัตถกรรมกระจูดวรรณิมีเกือบ 100 ชนิด อาทิ ตะกร้า กระเป๋า กล่อง เสื้อ กระดาษ กระเช้าของขวัญ ฯลฯ ซึ่งความเอาใจใส่ในทุกขั้นตอนการผลิตของนายมนต์พงศ์ ทำให้ผลิตภัณฑ์กระจูดของกลุ่มหัตถกรรมกระจูดวรรณิได้รับคำสั่งผลิตเข้ามาอย่างต่อเนื่อง เพราะมีคุณสมบัติครบทั้งรูปทรง สี สัน และประโยชน์การใช้สอย รวมถึงการคงความเป็นธรรมชาติและปลอดภัยจากสารเคมี จึงโดนใจกลุ่มธุรกิจโรงแรมและสปาเป็นอย่างมาก รวมถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวแถบยุโรปที่นิยมสีสันแบบเอิร์ธโทนก็ให้ความสนใจสั่งซื้อด้วยเช่นกัน

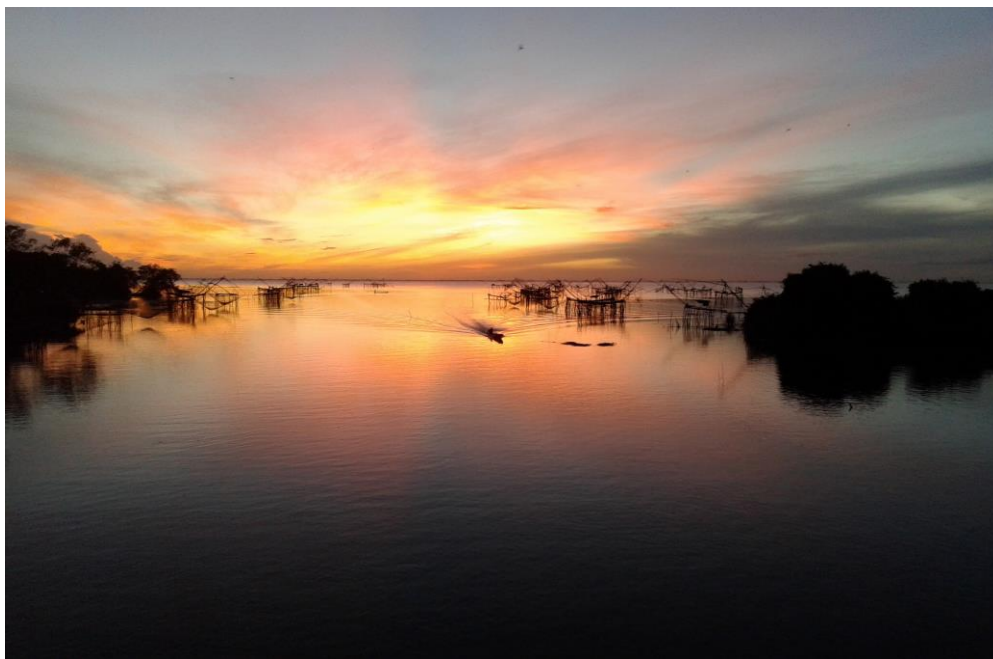
กิจการมีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ สร้างเอกลักษณ์ให้กับสินค้าให้มีความแตกต่าง นำอัตลักษณ์ภาคใต้ มาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมกระจูดวรรณิ ได้ข้อสรุปร่วมกันเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3 คอลเล็กชั่นด้วยกัน ได้แก่ Beautiful Sea, Brilliant Sand และ Beaming Sun ซึ่งจะเป็นการนำสีสันจากธรรมชาติของภาคใต้ไม่ว่าโทนสีฟ้า สีน้ำเงิน ของน้ำทะเลมาเป็นโทนสีในการย้อมกระจูดเพื่อสานเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ รวมถึงนำกระจูดสีธรรมชาติมาสานร่วมกับกระจูดที่ย้อมสีสดที่ได้ออกมาจะคล้ายกับลายของผ้ามัดหมี่เป็นต้น นอกจากนี้รูปแบบของแหและอวนซึ่งเป็นเครื่องมือประมงที่สื่อถึงชายหาดและทะเลมาพัฒนาเทคนิคการสานกระจูดรูปแบบใหม่

เรียนรู้การทำขนมป็นสิบ

คณะผู้วิจัยได้นำผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวต่างชาติได้เรียนรู้ขนมป็นสิบ เป็นขนมพื้นเมืองของพื้นที่จังหวัดพัทลุง ขนมป็นสิบคือได้เป็นอาหารไทยโบราณที่หาทานยากหนึ่ง หน้าตาคล้ายกะหรี่ปั๊บบ้างส่วน บางคนเรียกป็นสิบ เพราะ ขลิบได้ถึง 10 ที ก็จะเรียกว่า "ขนมป็นสิบ" นั่นเอง สูตรนี้ใส่ไส้หมู หน้าตาคล้าย ๆ ไส้ข้าวเกรียบปากหม้อ สามารถดัดแปลงทำเป็นขนมป็นขลิบไส้ปลา ขนมป็นขลิบไส้ไก่ ขนมป็นขลิบไส้หมูหยอง หรือขนมป็นขลิบไส้ถั่วได้นะคะ ถ้ากินไม่หมดเก็บใส่ภาชนะไว้กินได้เป็นอาทิตย์ ทำให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองทำขนมป็นสิบ และร่วมรับประทาน

หลังจากนั้นคณะผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้าพักยังโรงแรมในตัวเมืองพัทลุง กล่าวต้อนรับ โดยนายวงษ์รัตน์ เพชรดีบ ประธาน สภา อบจ. จังหวัดพัทลุง คณะได้เก็บสัมภาระ และเดินทางไปรับประทานอาหารค่ำในตัวเมืองพัทลุง เป็นอาหารพื้นเมือง เสร็จแล้วก็ได้เข้าพักตามอรัญญาลัย

เช้าตรู่ของวันที่ 2 คณะได้นัดหมายกับคณะผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว เพื่อชมแสงแรกคลองปากประและล่องเรือชมความงดงามของทะเลน้อย

ภาพที่ 4.106 ชมแสงแรกที่คลองปากประ

ล่องเรือชมวิถีประมง ยกยอยักษ์ ชมการล้อมอวนจับปลา ไปชมการทำนาในทะเล ชมควายน้ำ ชมนกในทะเลสาบ ตอนเช้าได้รับประทานอาหารเช้าที่บริเวณบ้านทะเลน้อย และได้มีโอกาสเดินชมวิถีชีวิตคนเลน้อย

ต่อมาได้นำคณะเดินทางไปยังบ้านไสโศชมการสาธิตการทำโพน ที่หาชมได้ยากยิ่ง ชาวบ้านได้อธิบายเหตุผลว่าทำไมถึงทำโพน โดยบอก โพนเป็นเครื่องให้สัญญาณ ในทางศาสนา ใช้กิจการวัด เช่น เรียกประชุมพระ เชิญพระมาฉันภัตตาหาร ที่เป็นเช่นนี้ กฎที่פקของพระสงฆ์อยู่ไกลกันออกไป จึงโพนตีเพื่อส่งสัญญาณ และช่วงเทศกาลจะโพน ในวันชักพระ เพื่อให้สัญญาณ ในลากพระระหว่างคนที่อยู่ใกล้และอยู่ท้ายแถวในระยะไกล นอกจากนี้ชาวบ้านในบางหมู่บ้านใช้โพนเพื่อส่งสัญญาณ ในการเรียกประชุม หรือในกรณี และในอดีตเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติ ชาวบ้านก็จะใช้โพนตี เพื่อแจ้งเหตุ ส่วนการทำโพนตั้งแต่ขั้นแรก จะเลือกขนาด ใหญ่ เล็ก ไม่เท่ากันขึ้นอยู่เป้าหมายการใช้งาน โดยจะตัดต้นตาลมาแล้วเอาไส้ออก ทำท่อ แชน้ำ ตากแดด ส่วนหนึ่งที่ใช้ทำโพน ส่วนใหญ่จะหนังควาย และหนังวัว โดยนำวัตถุดิบในพื้นที่มาผลิตโพนและต้องเตรียมการหนังหลายขั้นตอน เตรียมการกลองที่จากต้นตาลกว่าจะได้โพนหนึ่งลูกต้องใช้เวลาหลายวัน

ภาพที่ 4.107 เรียนรู้และร่วมกิจกรรมทำโปน

ชมสวนไผ่ขวัญใจ

ต่อมาได้นำคณะไปชมสวนไผ่ขวัญใจ เป็นพื้นที่สวนไผ่ ที่ปลูกขึ้นเองในช่วงแรกซื้อพันธุ์มาจากการเดินทางศึกษาดูงานที่ภาคกลาง เจ้าของสวนไผ่ได้ทดลองวิธีการปลูกและการแปรรูปจากไผ่ ไม่ว่าจะเป็น การตัดไม้ไผ่ขายทำเป็นแก้วนํ้า การทำเครื่องจักสาน เป็นต้น และจัดเป็นที่พักกลางสวนไผ่ โซนด้านข้าง ซึ่งต้องเดินข้ามสะพานข้ามบ่อปลาไปอีกด้าน มีบ่อปลาหรือคลองขนาดย่อม มีแพลอยอยู่ให้เราได้นั่งพักดื่มกาแฟสดในกระบอกไม้ไผ่ ต่อมาทางเจ้าของสวนไผ่ได้พัฒนาขึ้นเป็นตลาดป่าไผ่สร้างสุข เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเน้นกิจกรรม พื้นที่ที่สะท้อนอัตลักษณ์และวิถีชีวิต ของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการนำของกิน อาหารพื้นบ้าน อาหารแปลกๆ มาจำหน่าย ให้ได้แวะชิมได้ตลอดทาง พร้อมทั้งนั่งกิน นั่งพักได้ร่มเงาไผ่ได้อย่างสบายอารมณ์ ตลอดเส้นทางนี้ถือได้ว่าเป็นเส้นทางแห่งการกินมีร้านขายอาหารมากมาย เช่นภายใต้อาคารนี้มีอาหารท้องถิ่นของพัทลุงหลากหลายเมนู เช่น แกงนํ้าเคย ยอดหวาย ปลาต้มส้ม ขายปลาแดดเดียวหลายชนิด อื่นๆ อีกมากมาย สำหรับตลาดสวนไผ่ขวัญใจ ความตั้งใจให้เป็นตลาดสีเขียว ลดการสร้างขยะ ไม่มีหลอดกาแฟ ไม่มีถังขยะ แต่สามารถฝากทิ้งขยะได้กับร้านค้าทุกร้าน ร้านค้าทั้งหมดที่สวนไผ่ขวัญใจ มีทั้งหมดประมาณ 90 ร้าน สินค้า 138 รายการ ร้านค้าที่จะเข้ามาขายสินค้าได้ ก็ผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการของตลาดมาแล้วทั้งหมด เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของตลาด

ชมการแกะหนัง

ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ศาสตร์และศิลป์ของการแกะหนังตะลุงที่ไม่เพียงอาศัยความรู้ความชำนาญเฉพาะตนเท่านั้น หากยังต้องมีความตั้งใจและหัวใจรักอย่างเต็มเปี่ยมเพื่อสืบสานภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษมิให้สูญหายไปไหน รวมถึงการใช้ศิลปะ ความประณีต ความละเอียดอ่อน และมีจินตนาการเป็นเลิศ เพื่อสร้างสรรค์ให้หนังตะลุงเป็นตัวละครที่สวยงามและมี ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสสิ่งเหล่านี้จากที่นี่ ซึ่งเป็นศูนย์ฝึกอบรมแกะหนังตะลุงแห่งภาคใต้ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2524 โดย “ครูอิม จันทรชุม” บรมครูแห่งการแกะหนังตะลุงของภาคใต้ ด้วยความมุ่งหมายเพื่อต้องการสร้างมูลค่าและคุณค่าให้กับหนังตะลุง รวมทั้งสืบสานมรดกทางศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาติ

ด้านการแกะหนังตะลุงนั่นเอง ปัจจุบันศูนย์นี้มีสมาชิกจำนวน 25 คน นอกจากเป็นที่ที่คุณสามารถเลือกซื้อผลิตภัณฑ์รูปหนังตะลุง หรือสั่งทำชิ้นงานในรูปแบบตามต้องการแล้ว ยังจะได้เรียนรู้การแกะรูปหนังซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 ประเภท คือ 1. รูปหนังตะลุง มีลักษณะเด่นคือ สามารถขีด หรือขยับชิ้นส่วนได้บางส่วนเช่น ปาก แขน ขา 2. รูปหนังใหญ่ มีลักษณะเด่นคือ มีขนาดใหญ่ มีความหมายและคำตอบอยู่ในภาพ ส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับเรื่องราวเกียรติ และ 3. ภาพศิลป์ ที่เป็นงานแกะสลักหนังตามจินตนาการของช่างหรือตามความต้องการของผู้สั่งทำ

เรียนรู้วิถีชีวิตผู้คนบนเกาะหมาก

วิถีชีวิตของผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่ยังคงอัตลักษณ์โดดเด่นไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากนัก ที่นำเสนอ เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างสร้างสรรค์ ได้เรียนรู้วิถีประมงพื้นบ้าน ของชาวบ้านในพื้นที่เกาะหมาก กิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้สัมผัสอย่างใกล้ชิด โดยการนำนักท่องเที่ยวล่องเรือชมชื่นชมความสวยงามของทะเลสาบยามเช้า และชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน อวน เบ็ดราว ตาข่ายหรือกัก ไซ ยอ แห

ภาพที่ 4.108 วิถีประมงพื้นบ้าน

ต่อมาขึ้นเรือ เพื่อชมหมู่บ้านชาวประมงริมทะเลสาบ ชมการการขึ้นตาลโตนด การแปรรูปน้ำตาลเป็นน้ำตาลเหลว น้ำส้ม และน้ำตาลแว่น นำคณะนักท่องเที่ยวเดินชมหมู่บ้าน ได้พูดคุยผ่านลำม ในเรื่องการดำรงชีวิต การทำมาหากิน การแปรรูปอาหาร เช่น ปลาแห้ง กุ้งแห้ง เป็นต้น และได้เดินทางไปยังที่เป็นแพชุมชนในการเรียนการรับซื้อผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำจากทะเลสาบได้แก่ กุ้ง ปลา เป็นต้น ต่อมานำคณะนักท่องเที่ยวไปเรียนดูงานชมการทำไซ ซึ่งเป็นเครื่องมือประมงพื้นบ้าน ต่อมาได้นำคณะชมการทำหลังคาจาก จนกระทั่งถึงเวลาเที่ยง คณะได้รับประทานอาหารเที่ยงหลังจากนั้น คณะผู้วิจัยได้ส่งกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวเดินทางกลับ

ผลการประเมินโครงการการเชื่อมโยงผลผลิตงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ในงาน World Tourism Market (WTM) 2016 ณ กรุงลอนดอน ประเทศสหราชอาณาจักร

คณะผู้วิจัยได้ประเมินความสำเร็จของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์และวิถีท้องถิ่น ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่าโครงการการเชื่อมโยงผลผลิตงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ ในงาน World Tourism Market (WTM) 2016 ณ กรุงลอนดอน ประเทศสหราชอาณาจักร

ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก เนื่องจาก เป็นครั้งแรกของพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา ที่รูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้ประกอบการที่จะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ทะเลสาบ โดยการร่วมมือกันระหว่างนักวิจัย ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน ผลการดำเนินในช่วงต้นได้นำคณะผู้ประกอบการชาวไทย เดินทางลงมาสืบหาทรัพยากรการท่องเที่ยว ตามข้อค้นพบในกระบวนการวิจัย ผู้ประกอบการให้ความเห็น ทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาหลายจุดที่สามารถพัฒนาขึ้นมาเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นำเสนอขายต่อกลุ่มยุโรปได้ และคณะผู้วิจัยได้ร่วมกันพัฒนาเส้นทางและโปรแกรมร่วมกับผู้ประกอบการ เพื่อนำเสนอให้กลุ่มผู้ประกอบการกลุ่มประเทศยุโรป และได้เดินทางไปร่วมงาน World Tourism Market 2016 ผลการติดต่อเจรจากับธุรกิจคู่ค้า พบว่าผู้ประกอบการกลุ่มยุโรปได้ติดต่อเจรจากันทั้งหมด 20 บริษัทที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อไป

ต่อมาจะรายงานผลประเมินเส้นทางและการทดลองการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง พบว่าโดยส่วนใหญ่ ที่ทางคณะผู้วิจัยได้คัดเลือกแหล่งและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานทรัพยากรทางธรรมชาติและอัตลักษณ์วิถีชีวิตและได้นำเสนอให้กลุ่มผู้ประกอบการครั้งนี้ โดยภาพรวมคณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวและสังเกตพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวพบว่า ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวมีความประทับใจต่อโปรแกรมครั้งนี้โดยเหตุผลส่วนใหญ่ เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่เป็นรู้จักมาก่อน มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่บริสุทธิ์ มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เรียนรู้เห็นวิถีของผู้คนลุ่มน้ำทะเลสาบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ชื่นชมทรัพยากรธรรมชาติรอบทะเลสาบ มีลักษณะเป็น เขา ป่า นา เล นักท่องเที่ยวชอบสภาพความหลากหลายของพื้นที่สัมผัสทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ทะเลสาบที่เป็นผืนน้ำ โดยการชมแสงแรกที่คลองปากประ ได้ชมวิถีชีวิตของคนลุ่มน้ำทะเลสาบ ชมนก ชมควายน้ำ โปรแกรมที่นำเสนอมานี้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดีมาก เนื่องจากมีเวลาให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมกับชุมชน และมีหลากหลายของกิจกรรมและเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทำให้โปรแกรมการท่องเที่ยวมีความน่าตื่นเต้น น่าสนใจมาก

อีกเรื่องหนึ่งที่นักท่องเที่ยวชอบมากคืออาหารท้องถิ่นมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นอาหารใต้ที่แสนอร่อยทุกมื้อทั้งที่พัทลุง ทำให้รู้ซึ่งถึงวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร ความใส่ใจในการปรุงอาหารผสมกับความสดใหม่ทำให้ได้อาหารอร่อยมากๆ

คณะผู้ประกอบการมีความประทับใจเรื่องผลิตภัณฑ์กระจูดและความประทับใจในการความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเกาะหมาก เนื่องจากได้นำเสนอ การท่องเที่ยวที่ลึกซึ้งเกี่ยวข้องกับวิถีประมงพื้นบ้าน ทำให้ชาวต่างชาติได้มีส่วนร่วมในการจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือประมงพื้นบ้านที่หลากหลาย และมีเส้นทางเท้าเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านและได้ชื่นชมในความสวยงามและความเป็นธรรมชาติ ของพื้นที่เกาะหมากเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างผูนก นำนานาชนิด และได้เห็นควายสามารถดำนน้ำและว่ายน้ำข้ามคลองไปมาได้

ส่วนที่พักในวันแรก พักที่โรงแรมโรงแรมเดอะเซ็นทริสพัทลุงในตัวเมืองพัทลุง ส่วนวันที่สองพักที่โฮมสเตย์ท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลมกรวด ส่วนร้านอาหารร้านในวันแรกรับประทานอาหารในตัวเมืองพัทลุง และวันที่ 2 รับประทานอาหารกับที่กลุ่มของชาวบ้านแหลมกรวด

ข้อควรปรับปรุงได้แก่ เรื่องที่พักที่ของชุมชนในเรื่องความสะดวก เพื่อเอื้ออำนวยแก่นักท่องเที่ยว ที่กลุ่มยุโรป และประเด็นที่สำคัญคือการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวเป็นภาษาอังกฤษ

โดยเฉพาะเนื้อหาหรือกิจกรรมที่เป็นสนใจของนักท่องเที่ยวเพื่อประกอบการสื่อความหมายในแต่ละจุดของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มการนำเสนอข้อมูลหรือเรื่องราวในแต่ละจุด เช่น การทำนาในทะเลสาบ นกน้ำควายนํ้า หรือเพิ่มกลิ่นเม็ดในการนำเสนอ เช่น ปิดด้วยความสงสัยและคลี่คลายเรื่องราว ยังขาดการให้ข้อมูลทางวิชาการ เช่น ป่าโกงกาง พันธุ์สัตว์ และข้อเสนอประการสุดท้ายความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ควรจัดหาเสื้อชูชีพให้เพียงพอต่อการเดินทางในการนั่งเรือชมทะเลสาบ

ข้อเสนอแนะการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของผู้นครอบลุ่มนํ้าทะเลสาบสงขลา คาดว่จะเป็นสนใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศยุโรป เนื่องจากมีความหลากหลายสามารถพัฒนา ให้เหมาะกับพฤติกรรมและความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมายได้

4.3 พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ

พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้สังเคราะห์ข้อมูลจากโครงการย่อยที่ 2 ศักยภาพทางการตลาดของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มนํ้าทะเลสาบ : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลาได้ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลกับตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มนํ้าทะเลสาบสงขลา จำนวน 499 คน พบว่า ร้อยละ 75.75 เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ร้อยละ 52.50 มีอายุระหว่าง 21-30 ปี มากที่สุด ร้อยละ 39.00 รองลงมา มีอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 25.25 ประกอบอาชีพ ธุรกิจส่วนตัวมากที่สุด ร้อยละ 25.25 รองลงมา เป็นอาชีพพนักงานธุรกิจเอกชน ร้อยละ 22.50 มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,000 -15,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 32.75 รองลงมา มีรายได้ ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 26.50 ตัวอย่างมีสถานภาพสมรส มากที่สุด ร้อยละ 48.75 ตัวอย่างสำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดระดับปริญญาตรี มากที่สุด ร้อยละ 50.50 รองลงมา เป็นระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 20.25 ตัวอย่างส่วนใหญ่ มีภูมิลำเนาปัจจุบันในภาคใต้ ร้อยละ 74.50

ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน 155 คน ส่วนใหญ่มาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลา ร้อยละ 80.65 เป็นเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน กล่าวคือ เพศหญิง ร้อยละ 50.93 มีอายุระหว่าง 21-30 ปี มากที่สุด ร้อยละ 37.85 รองลงมา คือ 31-40 ปี ร้อยละ 30.84 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวมากที่สุด ร้อยละ 31.54 รองลงมา เป็นอาชีพพนักงานธุรกิจเอกชน ร้อยละ 25.47 มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 1,000 – 2,000 US\$ มากที่สุด ร้อยละ 34.35 รองลงมา ระหว่าง 2,001 – 3,000 US\$ ร้อยละ 19.16 ตัวอย่างมีสถานภาพโสด มากที่สุด ร้อยละ 50.23 รองลงมา คือ สถานภาพสมรส ร้อยละ 43.93 ตัวอย่างสำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า มากที่สุด ร้อยละ 28.50 รองลงมา เป็นระดับปริญญาตรี ร้อยละ 27.80 ตัวอย่างส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาประเทศในอาเซียน ร้อยละ 64.02 แบ่งเป็นมาเลเซีย มากที่สุด ร้อยละ 41.36 รองลงมา คือ สิงคโปร์ ร้อยละ 10.51 และอินโดนีเซีย ร้อยละ 3.50 ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาประเทศในเอเชีย มากที่สุดสามลำดับแรก คือ จีน ร้อยละ 18.46 เกาหลี ร้อยละ 4.44 และ ญี่ปุ่น ร้อยละ 2.57 ภูมิลำเนาประเทศในยุโรปมาจากสหราชอาณาจักร มากที่สุด ร้อยละ 4.44 ภูมิลำเนาประเทศในทวีปอเมริกา มาจากสหรัฐอเมริกา มากที่สุด ร้อยละ 2.34

พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มนํ้าทะเลสาบสงขลา

จากผลการวิจัยสามารถสรุปประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มนํ้าทะเลสาบสงขลา แยกนำเสนอเป็น 2 พื้นที่ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการ

ท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่จังหวัดสงขลา และจังหวัดพัทลุง เนื่องจากพื้นที่ทั้งสองจังหวัดขนาดใหญ่

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่จังหวัดสงขลา

การค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบของชาวไทยมาจากเพื่อนและคนรู้จักมากที่สุด ส่วนชาวต่างประเทศค้นหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์มากที่สุด จุดหมายหลักของการท่องเที่ยวพบว่าชาวไทยและชาวต่างประเทศมีการเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ โดยที่ชาวไทยกับชาวต่างประเทศต้องการเดินทางมาเพื่อท่องเที่ยว/พักผ่อนมากที่สุด ทั้งสองกลุ่มคือชาวไทยและชาวต่างประเทศส่วนใหญ่ไม่ได้เดินทางมาครั้งแรก และมีส่วนน้อยที่ใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวในการเดินทาง แต่ส่วนใหญ่ใช้พาหนะสำหรับการเดินทางมาจังหวัดสงขลา พบว่าชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวมากที่สุด ชาวไทยส่วนใหญ่ใช้บริการรีสอร์ท/บังกะโล ส่วนชาวต่างประเทศ ใช้บริการโรงแรม ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางท่องเที่ยวครั้งนี้ของชาวไทยกับชาวต่างประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ระหว่าง 2,500 – 5,000 บาท มากที่สุด ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวมากที่สุดของชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ได้รับอิทธิพลจากเพื่อนหรือคนรู้จัก มากที่สุด สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมหรือร่วมทำกิจกรรมมากที่สุด พบว่าสถานที่หรือกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทยมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ ตลาดกิมหยง แหลมสมิหลา เกาะยอ ตลาดน้ำคลองแห และน้ำตกโดนงาช้าง

ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

รูปแบบการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยอยากได้โปรแกรมการนำเที่ยวรูปแบบ โปรแกรม 2 วัน 1 คืน มีระดับราคาเฉลี่ยต่อวัน 1,000 – 1,500 บาท โปรแกรมการท่องเที่ยวที่จะพัฒนาในอนาคตที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โปรแกรมนำเที่ยวรูปแบบที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุด คือ โปรแกรม 2 วัน 1 คืน ราคาเฉลี่ยต่อวัน 1,000 – 1,500 บาท โปรแกรมการท่องเที่ยวที่จะพัฒนาในอนาคตที่ต้องการมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท รายการนำเที่ยวพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่เชื่อมโยงจังหวัดสงขลา กับพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบที่อยู่ในจังหวัดพัทลุง ที่นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการเดินทางไปมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ ชมนกและพืชพรรณทะเลน้อย วังเจ้าเมืองพัทลุง (วังเก่า-วังใหม่) วัดคูหาสวรรค์ น้ำตกไพรวัลย์ และบ่อน้ำร้อนเขาชัยสน ส่วนความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ที่ต้องการเดินทางไปมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ ชมนกและพืชพรรณทะเลน้อยวังเจ้าเมืองพัทลุง (วังเก่า-วังใหม่) สวนเกษตรวิถีพุทธตะโหมด วัดคูหาสวรรค์ บ่อน้ำร้อนเขาชัยสนและหมู่เกาะสี่ เกาะห้า

ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าที่ระลึกและอาหารจังหวัดสงขลา มากที่สุด 5 ลำดับแรก แยกเป็นแต่ละด้าน ได้ ดังนี้ สินค้าที่ระลึกและอาหาร พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการ ไก่ทอดหาดใหญ่ อาหารทะเลสด แต่เตี้ยม/ต้มยำ แกงส้ม และบะกุ๊ดเต้ ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการ ไก่ทอดหาดใหญ่ แกงส้ม อาหารทะเลสด ข้าวสวย และอาหารทะเลตากแห้งเกาะยอ

ส่วนอาหารหวานและของขบเคี้ยว ที่นักท่องเที่ยวต้องการได้แก่ มะม่วงดอง ขนมข้าวฟ่างกวน ขนมโก๋ และ ขนมป้าจี ส่วนสินค้าเครื่องใช้ที่บ่งบอกถึงความเป็นสงขลา นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการ

ผ้าทอเกาะยอ ผ้าบาติก กรงนก ผ้าคลุมผมสตรี และหมวกกะปิแยะ ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ต้องการ เครื่องประดับเกล็ดปลา กรงนก ผ้าคลุมผมสตรี หมวกกะปิแยะ ผ้าทอเกาะยอ

ศักยภาพทางการตลาดของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา มีศักยภาพทางการตลาดดีในทุกด้าน กล่าว นักท่องเที่ยวมีระดับความคาดหวังต่ำกว่าการรับรู้สภาพปัจจุบัน แสดงว่าทรัพยากรในอยู่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในพื้นที่จังหวัดสงขลาอยู่ในระดับสูง

ส่วนผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีระดับความคาดหวังและการรับรู้สภาพปัจจุบันไม่แตกต่างกันในผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวได้แก่ (1) การเล่นน้ำทะเล ชายหาดและ เกาะต่างๆ (2) การล่องเรือ ชมนก และพืชพรรณ ชมวิวทิวทัศน์ และสัมผัสธรรมชาติ (3) การเยี่ยมชมวัด โบราณสถาน หรือศาสนสถาน ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุง

การค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาของชาวไทยมาจากเพื่อนและคนรู้จักมากที่สุด ส่วนชาวต่างประเทศค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์มากที่สุด ชาวไทยและชาวต่างประเทศมีการเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นก่อนที่จะเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ทะเลสาบสงขลา วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางเพื่อท่องเที่ยว/พักผ่อน ระหว่างชาวไทยกับชาวต่างประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และส่วนใหญ่เดินทางมามากกว่า 1 ครั้ง การใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวในการเดินทาง พบว่าแตกต่างกัน กล่าวคือ ชาวไทยส่วนน้อยที่ใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวในการเดินทาง แต่ส่วนชาวต่างประเทศส่วนมากใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวในการเดินทาง พาหนะสำหรับการเดินทางมาจังหวัดพัทลุง พบว่าชาวไทยเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวมากที่สุด ส่วนชาวต่างประเทศเดินทางโดยรถโดยสารประจำทาง/รถตู้ มากที่สุด การใช้บริการที่พักแรมประเภทต่างๆ ตลอดการท่องเที่ยว พบว่าระหว่างชาวไทยกับชาวต่างประเทศ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ใช้บริการรีสอร์ท/บังกะโลมากที่สุด ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางท่องเที่ยวครั้งนี้ของชาวไทยกับชาวต่างประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ระหว่าง 2,500-5,000 บาท มากที่สุด ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวมากที่สุดของชาวไทยและชาวต่างประเทศแตกต่างกัน กล่าวคือ ชาวไทยได้รับอิทธิพลจากตนเอง มากที่สุด ส่วนชาวต่างประเทศได้รับอิทธิพลจากบริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ มากที่สุด สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพัทลุง ที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมหรือร่วมทำกิจกรรมมากที่สุด พบว่าสถานที่หรือกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทย มากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน ชมนกและพืชพรรณทะเลน้อย แ่งน้ำหูแร่ หาดแสนสุขลำปำ และล่องแก่งป่าพะยอม ส่วนสถานที่หรือกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ หมู่เกาะสี่ เกาะห้า ร้อยละสวนสละ บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน ชมนกและพืชพรรณทะเลน้อย ล่องแก่งป่าพะยอมและถ้ำสุมนโนตามลำดับ

ความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง

รูปแบบการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุง นักท่องเที่ยวชาวไทย ความต้องการรูปแบบโปรแกรมนำเที่ยวเป็น โปรแกรม 1 วัน โปรแกรมนำเที่ยวที่ต้องการนั้นควรมีระดับราคาเฉลี่ยต่อวัน 1,000 – 1,500 บาท โปรแกรมการท่องเที่ยวที่จะพัฒนาในอนาคตที่ต้องการมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ รูปแบบโปรแกรมนำเที่ยวที่

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการมากที่สุด คือ โปรแกรม 2 วัน 1 คืน ควรมีระดับราคาเฉลี่ยต่อวัน 2,001 – 2,500 บาท มากที่สุด ร้อยละ 36.67 โปรแกรมการท่องเที่ยวที่จะพัฒนาในอนาคตที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวการท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี

รายการนำเที่ยวพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุงและต้องการเชื่อมโยงไปพื้นที่อื่น ๆ ที่อยู่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทย ต้องการเดินทางไปมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ สักการะหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ แหลมสมิหลา ตลาดกิมหยง วัดเจดีย์งาม และสวนสัตว์สงขลา ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ต้องการเดินทางไปมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ วัดเจดีย์งาม วัดคงคาเลียบ ด่านนอก/ปาดังเบซาร์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา แหลมสมิหลา และน้ำตกโดนงาช้าง

ศักยภาพของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พื้นที่จังหวัดพัทลุง มีศักยภาพทางการตลาดดีในทุกด้าน กล่าวคือ นักท่องเที่ยวมีระดับความคาดหวังต่ำกว่าการรับรู้สภาพปัจจุบัน ในผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวทั้ง 5 ด้าน คือ (1) ด้านการเล่นน้ำตกถ้ำธาร น้ำพุร้อน และล่องแก่ง (2) ด้านท่องเที่ยวตามหมู่เกาะต่าง ๆ ในพื้นที่ทะเลสาบ (3) ด้านการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย เดินป่า เส้นทางศึกษาทางธรรมชาติ (3) ด้านการล่องเรือ ชมนก และ พืชพรรณ ชมวิวทิวทัศน์ และสัมผัสธรรมชาติ (4) ด้านการเยี่ยมชมวัด โบราณสถาน หรือ ศาสนสถาน ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าที่ระลึกและอาหารในพื้นที่จังหวัดพัทลุง

สินค้าที่ระลึกและอาหาร พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการ เครื่องแกงตำมือ ปลาตุ๋นรา คั่วกลิ้ง กุ้งแม่น้ำ และ เห็ดทอดนาโหนด ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการ กุ้งแม่น้ำ กุ้งหวาน ข้าวสังข์หยด คั่วกลิ้ง และแกงส้ม ส่วนอาหารหวานและของขบเคี้ยว พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย ต้องการ กล้วยฉาบ กะละแม ขนมปั้นสิบ เครื่องดื่มรังก และลูกหยีกวน ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ต้องการเครื่องดื่มรังก มากที่สุด

สินค้าเครื่องใช้ที่บ่งบอกถึงความเป็นพัทลุง พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการผลิตภัณฑ์ กระจุต ผ้าทอแพรงหา ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ผลิตภัณฑ์หนังตะลุง และผ้าทอลานข่อย ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการ เสื้อผ้าบาติกลำปำ ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ผ้าทอแพรงหา ผ้าทอลานข่อย ผลิตภัณฑ์กระจุต และผลิตภัณฑ์หนังตะลุง

แนวทางการสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

1) การสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่จังหวัดสงขลา นักท่องเที่ยวชาวไทยมีระดับความคาดหวังสูงกว่าสภาพความเป็นจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้าน การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย และ การจัดกิจกรรม

2) การสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่จังหวัดพัทลุง นักท่องเที่ยวชาวไทยมีระดับความคาดหวังสูงกว่าสภาพความเป็นจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการโฆษณา

3) การสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่จังหวัดสงขลาและพัทลุง นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มีระดับความคาดหวังสูงกว่าสภาพความเป็นจริง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านการส่งเสริมการขาย และ การจัดกิจกรรม

4) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พื้นที่จังหวัดสงขลา ตามความเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทย เรียงลำดับค่าดัชนีจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมด้านการโฆษณา ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมการขายและ ด้านการขายโดยพนักงาน ตามลำดับ

5) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พื้นที่จังหวัดพัทลุงตามความเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่าค่าดัชนีจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ด้านการโฆษณา ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านการจัดกิจกรรม และ ด้านการขายโดยพนักงาน ตามลำดับ

6) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พื้นที่จังหวัดสงขลาและพัทลุง ตามความเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ พบว่า เรียงลำดับค่าดัชนีจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านการจัดกิจกรรม ด้านการขายโดยพนักงาน ด้านการโฆษณา และด้านการประชาสัมพันธ์ ตามลำดับ

สรุปแนวทางการสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากการสนทนากลุ่มกับตัวแทนผู้ประกอบการในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากจังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลา รวมจำนวน 50 คน ดังนี้

1) ด้านการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า ภาครัฐควรมีแผนการกระตุ้นการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ โทรทัศน์ รองลงมาการโฆษณาผ่านสื่อวิทยุสื่อสารการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์โดยการทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวความเคลื่อนไหวขององค์กรไปยังนักท่องเที่ยวโดยตรงหรือสื่อการท่องเที่ยว สื่อออนไลน์รูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ กระดานสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยดึงการมีส่วนร่วมของชุมชนที่หลากหลาย พยายามสร้างส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และควรมีการสนับสนุนส่งเสริมด้านความรู้เชิงเทคนิคในการสร้างสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ในหลากหลายรูปแบบ สิ่งที่หน่วยงานราชการควรจะดำเนินการก่อนคือ เทคนิคการสร้างสื่อดิจิทัลมีเดียผ่านระบบออนไลน์ให้กับภาคเอกชนโดยเฉพาะผู้ประกอบการรายย่อยจนถึงระดับชุมชนเพื่อให้มีความรู้ความสามารถพัฒนาสื่อ หรือเนื้อหาด้านการท่องเที่ยว ส่งไปหากลุ่มนักท่องเที่ยวได้

2) ด้านการส่งเสริมการขาย ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า ควรเพิ่มการทำงานเชิงรุกให้มากขึ้น ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ประกอบการที่อยู่นอกพื้นที่และในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรมีความตื่นตัวกระตือรือร้นศึกษาหาความรู้ถึงเทคนิคการส่งเสริมการขายรูปแบบใหม่ๆ ที่ทันสมัยสามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยว ที่หลากหลายทางลักษณะประชากรศาสตร์และเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่ไม่เคยมาเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มาก่อนและควรทำงานร่วมกันมีการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการชาวบ้าน และภาครัฐที่ดูแลพื้นที่

3) ด้านการจัดกิจกรรม ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า ผู้ที่ดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรทำงานร่วมกันและดึงชาวบ้าน ชุมชนมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินธุรกิจผ่านการทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ต่างๆ และต้องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติการ การประเมินกิจกรรม และ การรับผลประโยชน์ร่วมกัน และควรมีการจัดกิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่าง ผู้ประกอบการ ชาวบ้าน นักท่องเที่ยว เช่นกิจกรรมอนุรักษ์ป่า สัตว์น้ำ สิ่งแวดล้อมทางทะเล เป็นต้น

4) ด้านการขายโดยพนักงาน ผู้ประกอบการมีความเห็นว่าควรมีการขายผ่านการออกบูธในงานต่างๆ ทั้งนี้ผู้ประกอบการต้องเตรียมพร้อมที่จะนำเสนอสิ่งที่น่าสนใจ ดึงดูดใจ และสร้างแรงจูงใจของลูกค้าให้อยากมาเที่ยวในพื้นที่ และควรให้ความรู้กับพนักงานขายแพคเกจการท่องเที่ยวให้มีทักษะการพูดที่ดีมีลักษณะใจผู้ให้บริการ (Service mind) กล่าวคือ นอกจากทำหน้าที่ขายแล้วต้องสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ พร้อมทั้งสามารถชี้แนะลูกค้าในทางเลือกที่หลากหลายเป็นการสร้างทางเลือกให้ลูกค้าจนลูกค้ามีความรู้สึกว่าจะต้องมาเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ให้ได้สักครั้งในชีวิต

4.4 แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่

กรอบแนวคิดหรือตัวแบบสำหรับการวิเคราะห์ความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้พิจารณาและประเมินสภาพการณ์ปัจจุบันของปัจจัยแวดล้อมทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ 4 ด้านที่จะมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยว โดยรวมในท้ายที่สุดว่าสภาพการณ์เหล่านั้นมีลักษณะที่จะเป็นการเอื้อหรือจะเป็นอุปสรรคต่อการปรับปรุงหรือพัฒนาการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รวมไปถึงการวิเคราะห์บทบาทของภาครัฐที่จะมีผลต่อปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ทั้ง 4 ด้านนั้นด้วย ทั้งนี้ปัจจัยดังกล่าวประกอบด้วย

1. เงื่อนไขด้านปัจจัยการผลิต (Input Factor Conditions) ในการวิเคราะห์ครั้งนี้หมายถึง ปัจจัยด้านทรัพยากรที่รองรับการท่องเที่ยว ได้แก่ ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น

2. เงื่อนไขด้านอุปสงค์ (Demand Conditions) ได้แก่ ทศนคติและรสนิยมของนักท่องเที่ยว ระดับความพึงพอใจและความเรียกร้องต้องการของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ลักษณะและโครงสร้างการแบ่งส่วนการตลาดสำหรับสินค้าและบริการ ความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละส่วนการตลาดเป็นที่คาดเดาได้ในระดับใด เป็นต้น

3. บริบทด้านการแข่งขันและกลยุทธ์ของธุรกิจ (Strategy and Rivalry Context) ได้แก่ ลักษณะและบรรยากาศของการแข่งขันทางธุรกิจ กลไกการตลาด เป็นต้น ที่จะมีผลต่อการกำหนดกลยุทธ์ทางธุรกิจ

4. อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนกัน (Related and Supporting Industries) ได้แก่ การมีอยู่ของกิจกรรมทางธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันในสายของห่วงโซ่อุปทานมีความครบถ้วนมากน้อยเพียงใด และมีระดับของความสัมพันธ์ร่วมมือระหว่างกันเพียงใด เช่น แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความรู้ระหว่างกัน วิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือตลาดร่วมกัน เป็นต้น

การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างผู้มีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยแบบจำลอง Diamond Model

สำหรับในส่วนนี้คณะผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงบทสรุปตามกรอบของแบบจำลอง Diamond Model โดยสะท้อนให้เห็นถึงผลสรุปจากการศึกษาในแต่ละมิติของแบบจำลอง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการประเมินความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

1. ปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผลิตภัณฑ์และสินค้าทางการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย แตกต่างกันไปตามทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์และวิถี

ชีวิตของผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ โดยในส่วนของพื้นที่พัทลุง ผลิตภัณฑ์และสินค้าทางการท่องเที่ยวจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่วนจังหวัดสงขลาถึงแม้ว่าจะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่แตกต่างจากจังหวัดพัทลุง แต่ปัจจุบันได้ใช้ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวกลุ่มนี้ค่อนข้างน้อย ส่วนการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมก็ยังมีไม่มากนัก เช่นกัน ส่วนใหญ่จะเป็นการท่องเที่ยวในเขตเมือง เช่นเมืองหาดใหญ่ เมืองสงขลา ถึงแม้ว่าพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจะมีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย แต่การนำทรัพยากรการท่องเที่ยวของพื้นที่ทั้ง 2 จังหวัดมีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนไม่มากในปัจจุบัน ในจังหวัดพัทลุงทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวมีจำนวนไม่เพียงพอ รวมถึงประเด็นเรื่องความรู้ ความสามารถในการจัดการที่ยังมีน้อย ส่วนเรื่องโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคด้านการท่องเที่ยว หลายแห่งยังขาดแคลนสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวชั้นในริมทะเลสาบ ยังขาดรถโดยสารประจำทาง และขาดพัฒนาแหล่งในหลายจุด และประเด็นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือระบบการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวที่อธิบายเรื่องราวของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบยังขาดบุคลากรเช่น ไกด์เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดพัทลุง แต่หากพิจารณาในแง่ของการแข่งขัน พบว่าศักยภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นี้ก็ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพที่น่าจับตามอง ไม่แพ้แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ของประเทศไทย

2. ปัจจัยด้านอุปสงค์

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีปัจจัยดึงดูดทั้งทางทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรม ก่อรูปกับจากนโยบายของรัฐบาลที่มีการส่งเสริมและกระตุ้นการท่องเที่ยว พบว่ามีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและนักท่องเที่ยวชาวไทย ปี 2559 ตลอดทั้งปี มีนักท่องเที่ยวต่างประเทศจำนวน 32.6 ล้านคน และมีรายได้จากการท่องเที่ยว 1.65 แสนล้านบาท ส่วนตลาดไทยเที่ยวไทยมากถึง 145 ล้านคน/ครั้ง จำนวนเม็ดเงินหมุนเวียนถึง 8.66 แสนล้านบาท ปัจจุบันจากการสังเคราะห์พบว่าพื้นที่จังหวัดพัทลุงมีจำนวนนักท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย เนื่องจากพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดพัทลุง ดังนั้นต้องการให้นักท่องเที่ยวจากภายในประเทศ ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคใต้และต่างภูมิภาคเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบให้มากขึ้น เนื่องมาจากการที่นักท่องเที่ยวภายในประเทศเดินทางเข้ามาทำให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว ส่วนอีกกลุ่มที่เป้าหมายที่ต้องการจัดการให้ทำให้เกิดเป็นรูปธรรม คือกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียและสิงคโปร์ถือว่าเป็นกลุ่มที่สนใจที่สร้างรายได้ให้เกิดขึ้นพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ส่วนนักท่องเที่ยวจากประเทศอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวจีน และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาติตะวันตก ทางพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ก็มีความสนใจที่ต้องการให้เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบเช่นเดียวกัน แต่คงต้องเตรียมความพร้อมในการทำตลาดกันต่อไป เช่นควรร่วมงานสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือเครือข่ายสมาคมการท่องเที่ยวต่าง ๆ จัดกิจกรรม Table Top Sale หรือ Business Matching หรือกิจกรรมส่งเสริมการขายร่วมกัน ระหว่างผู้ประกอบการท่องเที่ยวหรือชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวในแต่ละประเทศ เป็นต้น

3. การแข่งขันภายในอุตสาหกรรม

พื้นที่การท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหลายส่วน ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจนำเที่ยวและธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร จุดจำหน่ายของฝากของที่ระลึก จากสภาพปัจจุบันพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตจังหวัดพัทลุงมีผู้ประกอบการนำเที่ยวน้อยมากกล่าวคือปัจจุบัน พ.ศ. 2559 ทั้งจังหวัดมีผู้ประกอบการนำเที่ยวเพียง 4 รายเพียงเท่านั้น และผู้ประกอบการประเภทอื่น ๆ ก็มีไม่มากนัก

เช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามพบว่าในพื้นที่จังหวัดสงขลาแม้ว่าจะมีผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวจำนวนมาก รวมไปถึงสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่แต่ละรายเสนอให้กับลูกค้าก็มีความแตกต่างกันตามระดับของคุณภาพหรือมาตรฐานบริการ ที่แต่ละธุรกิจให้บริการการท่องเที่ยวยังไม่ได้นำทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบที่อยู่ในเขตจังหวัดสงขลามาใช้มากนัก

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่าพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลาเป็นส่วนใหญ่ พบว่าการท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หากมองเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว มีคู่แข่งที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกันรายรอบ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ตัวเมืองหาดใหญ่เอง แหล่งท่องเที่ยวกลุ่มอันดามัน ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง และสตูล กลุ่มเหล่านี้มีส่วนแบ่งทางการตลาดในภาคใต้สูงมากหรืออาจกล่าวได้ว่าแหล่งเที่ยวกลุ่มอันดามันถือส่วนแบ่งทางการตลาดของประเทศมากร้อยละ 30 ส่วนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาพบว่าเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่เพิ่งเริ่มต้นพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เนื่องจากผู้ประกอบการและชุมชนที่สนใจทำเรื่องการท่องเที่ยวที่อยู่ในจังหวัดพัทลุง ในระดับจังหวัดทั้งหมดเพิ่งเริ่มสนใจพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจังในช่วง 3-4 ปี ที่ผ่านมาทำให้ระดับเข้มแข็งยังไม่มากนักจำเป็นต้องช่วยกันพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวในหลาย ๆ เรื่อง ถึงจะทำให้ความสามารถในการแข่งขันเพิ่มมากขึ้น และส่วนจังหวัดสงขลาเองแม้ว่าในอดีตที่ผ่านมาในช่วง 2-3 ปีย้อนหลังไปพบว่ามียายได้จากท่องเที่ยวของทั้งจังหวัดไม่ต่ำกว่า 40,000 ล้านบาท แต่ถ้าวเคราะห์ให้ลึกลงไปพบว่ามียายได้จากท่องเที่ยวของทั้งจังหวัดไม่ต่ำกว่า 40,000 ล้านบาท แต่ถ้าวเคราะห์ให้ลึกลงไปพบว่ามียายได้จากท่องเที่ยวของทั้งจังหวัดไม่ต่ำกว่า 40,000 ล้านบาท แต่ถ้าวเคราะห์ให้ลึกลงไปพบว่ามียายได้จากท่องเที่ยวของทั้งจังหวัดไม่ต่ำกว่า 40,000 ล้านบาท แต่ถ้าวเคราะห์ให้ลึกลงไปพบว่ามียายได้จากท่องเที่ยวของทั้งจังหวัดไม่ต่ำกว่า 40,000 ล้านบาท

4. นโยบายและมาตรการของรัฐ

บทบาทนโยบายและมาตรการของรัฐ มีต่อการท่องเที่ยวทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งตรงและทางอ้อม เช่น นโยบายที่เกี่ยวข้องกับไทยแลนด์ 4.0 นโยบายบริษัทประชารัฐ ที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว ชุมชน และรัฐบาลโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้ประกาศนโยบาย การท่องเที่ยววิถีไทย ส่วนในระดับจังหวัดส่วนราชการมีนโยบายกระตุ้นการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น จังหวัดสงขลา มีโครงการท่องเที่ยวสงขลา มหาสนุก

พื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจากผลการวิจัยพบว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมเหล่านี้ จะกลายเป็นข้อมูลในเชิงโอกาสที่สำคัญส่วนหนึ่ง เพื่อนำกำหนดกรอบแนวทางหรือกลยุทธ์ความร่วมมือหรือกำหนดนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ มีผลต่อการพัฒนาพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบและเสริมสร้างความอยู่ดีกินดีแก่ประชาชนโดยทั่วไป การท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จะต้องที่มีองค์ประกอบซึ่งจับต้องได้ (Tangible Elements) เช่น แหล่งท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและการบริการต่าง ๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท ร้านอาหาร จุดจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก ธุรกิจที่ให้บริการด้านการพักผ่อนหย่อนใจและการขนส่ง นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีองค์ประกอบซึ่งจับต้องไม่ได้ (Intangible Elements) เช่น การได้เรียนรู้อัตลักษณ์ วัฒนธรรม วิถีท้องถิ่น ประเพณี ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีของแต่ละกลุ่มคนรอบลุ่มน้ำในแต่ละพื้นที่ ก่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ การเรียนรู้ การผจญภัย และการพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจะมีมูลค่าและนัยสำคัญทางเศรษฐกิจของชุมชนรวมถึงภาคธุรกิจในเขตจังหวัดสงขลา พัทลุง และบางส่วนของนครศรีธรรมราช ที่ส่งผลเป็นทวีคูณ

ไปยังธุรกิจในส่วนอื่น ๆ ของระบบเศรษฐกิจอย่างมากมาย อีกทั้งยังเป็นส่วนช่วยส่งเสริมการพัฒนาชุมชนรอบพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทำให้สังคมดีขึ้น โดยเอื้อประโยชน์ด้านสังคมและนอกจากนี้หากการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการขยายตัวก่อให้เกิดโอกาสการจ้างงานที่สำคัญทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวจะทำให้คนในชุมชนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว และได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว เช่น การจัดงานเที่ยว ร้านขายของและขายงานฝีมือ การจำหน่ายอาหาร ของฝากของที่ระลึก ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้ได้เพิ่มรายได้และกลายเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนในชุมชนซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ยุทธศาสตร์และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั่วโลกต้องปรับตัวอย่างมากรวมถึงประเทศไทย ซึ่งถึงแม้จะจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว ที่ได้รับความนิยมทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค และได้ผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย แต่เนื่องจากปัจจัยภายนอก และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปล้วนแต่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวของคนทั้งโลก ประเทศไทยต้องเรียนรู้และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ได้กำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 ที่อยู่ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 เป็นต้นนี้ ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าประสงค์

- 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว
- 2) การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างสมดุล
- 3) การกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสู่ทุกพื้นที่และทุกภาคส่วน
- 4) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานอัตลักษณ์และวิถีไทย และมียุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้

- 1) การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน
- 2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
- 3) การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว
- 4) การสร้างความสมดุลให้กับการท่องเที่ยวผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่ม ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทยและสร้างเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว
- 5) การบูรณาการการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ

เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยจากข้อมูลด้านสถิติของกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งได้ระบุว่าในปี 2559 ตลอดทั้งปีมีนักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว จำนวน 32.6 ล้านคน และมีรายได้จากการท่องเที่ยว 1.65 แสนล้านบาท (กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา, 2559) ส่วนตลาดไทยเที่ยวไทยมากถึง 145 ล้านคน/ครั้ง เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.32 ทำให้เกิดจำนวนเม็ดเงินหมุนเวียนถึง 8.66 แสนล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.84 โดยรวมทั้งสองตลาดแล้วคิดเป็นจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 11 ทำรายได้ 2.52 ล้านล้านบาท บรรลุเป้าหมายที่ของปี 2559 ที่ตั้งยอดรายได้จากการท่องเที่ยวไว้ที่ 2.4 ล้านล้านบาท (กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา, 2559) ที่สามารถทำรายได้ให้กับประเทศในลำดับต้นๆ ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจหลายประการ ท่ามกลางเศรษฐกิจโลกที่ซบเซา ภาคการท่องเที่ยวถือเป็นภาคเดียวที่ยังมีแนวโน้มดีขึ้นต่อเนื่อง

แนวโน้มและทิศทางการเที่ยวไทยต้องปรับตัวให้ทันกับกระแสการท่องเที่ยวดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2559)

1) กระแสโลกาภิวัตน์ เนื่องเกิดการเชื่อมโยงของผู้คนทั่วโลก ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และการเคลื่อนย้ายแรงงาน เงินทุน ทำให้การท่องเที่ยวต้องปรับตัวให้ทันกับคู่แข่ง คู่ค้า และลูกค้าที่มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว

2) กระแสสังคมสูงวัย ประชากรในหลายประเทศได้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย โดยเฉพาะลูกค้าหลักของการท่องเที่ยวไทย ได้แก่ กลุ่มยุโรป อเมริกา ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ แสดงให้เห็นว่าตลาดนักท่องเที่ยวเป็นคนสูงวัยมากขึ้น ดังนั้นผู้ประกอบการและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องปรับตัวมากขึ้น

3) กระแสสังคมเมือง ประเทศทางต่าง ๆ มีขยายตัวของชุมชน เป็นชุมชนเมืองมากขึ้น ทำให้เกิดความเจริญและสร้างโอกาสทางธุรกิจ ได้มากขึ้น ส่งผลต่อการท่องเที่ยวในแง่ความเป็นเมืองน่าท่องเที่ยว

4) ชีวิตดิจิทัล เกิดขึ้นมาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทำให้ผู้คนทั่วโลกมีความจำเป็นต้องใช้มือถือ อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ และอินเทอร์เน็ต ในการทำงาน การใช้ชีวิตประจำวัน การหาความบันเทิง ทำให้การท่องเที่ยวต้องปรับตัวเป็นอย่างมาก เพราะลูกค้าที่จะมาเที่ยวสามารถค้นหา เปรียบ รูปแบบการท่องเที่ยว ราคา และข้อมูลอื่น ๆ ก่อนเดินทางไปท่องเที่ยว

5) กระแสสุขภาพและความปลอดภัย ในอนาคต ปัญญาเรื่องโรคระบาด ความเป็นกังวลเรื่องการก่อการร้ายและภัยพิบัติทางธรรมชาติ ยังมีความสำคัญ และเป็นสิ่งที่ต้องมีการบริหารจัดการเชิงป้องกัน และความคาดหวังที่สูงในเรื่องของสุขภาพ ประเด็นส่งผลต่อการท่องเที่ยว ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องศึกษาและทำความเข้าใจเรื่องนี้ พร้อมกับเร่งสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยว

6) การคมนาคม การคมนาคมที่ดีขึ้น ส่งผลก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยว ได้สะดวกมากขึ้น ในเดินทางไปท่องเที่ยวต่างภูมิภาคได้ทั่วโลก และประเทศไทยเป็นที่ตั้งจัดตั้งกลางของอาเซียน ทำการเดินทางไม่ว่าเป็นทางบก ทางอากาศ และทางน้ำ สร้างความได้เปรียบในการเดินทางท่องเที่ยวได้

7) กระแสรักษ์สิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ จากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและผลกระทบจากการทำลายสิ่งแวดล้อม ทำให้ทั่วโลกได้รับผลกระทบ และเป็นต้นเหตุให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงขึ้น และหลายประเทศได้ให้ความสำคัญต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ดังการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ ควรให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมด้วย

8) การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สร้างมูลค่าทางการค้าเศรษฐกิจหลากหลายรูปแบบ เกิดคู่ค้า และกลุ่มลูกค้าทางการท่องเที่ยว มากขึ้น นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางอย่างสะดวก มากขึ้น

ยุทธศาสตร์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ในส่วนการของแผนการตลาดท่องเที่ยวปี 2560 (ททท.) ได้กำหนดยุทธศาสตร์แผนการตลาดท่องเที่ยวปี 2560 เพื่อเจาะตรงกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพสูงทั้งในประเทศและต่างประเทศเน้นกลุ่มคุณภาพ ทำหายด้วยตัวเลขร้อยละ 10 พร้อมชวนเที่ยวแบบลึกซึ้งกับประสบการณ์ท้องถิ่นไทย

ทิศทางการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวของ ททท. ในปี 2560 มีปัจจัยที่ทำหายหลายประการ ทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจโลกและปัจจัยทางธรรมชาติ ซึ่งล้วนแต่มีผลกระทบกับการท่องเที่ยวทั้งสิ้น รวมถึงนโยบาย ไทยแลนด์ 4.0 (Thailand 4.0) ที่รัฐบาลผลักดันให้สร้างความเข้มแข็งจากภายใน ซึ่งการท่องเที่ยวถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถทำให้บรรลุเป้าประสงค์ของรัฐบาลได้ และเป็นสิ่งที่ทำหาย ททท. จึงได้กำหนดเป้าหมายในปี 2560 คือ ตลาดในประเทศ ปรับแผนตลาดกระตุ้นคนไทยให้เดินทาง

มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 คิดประมาณการเป็น 950,000 ล้านบาท ส่วนตลาดต่างประเทศ เน้นการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายต่อการเดินทางแต่ละครั้ง มุ่งสู่กลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ โดยตั้งเป้าสร้างรายได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10 เช่นกัน คิดประมาณการรายได้เป็น 1.89 ล้านล้านบาท ส่งผลให้รายได้ภาพรวมของการท่องเที่ยวในปี 2560 เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 หรือประมาณ 2.84 ล้านล้านบาท

ทิศทางการทำการตลาดในภาพรวมของปี 2560 ททท. ยังคงนำเสนอจุดแข็งของประเทศคือ “วิถีไทย” อันเป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากประเทศอื่นๆ อีกทั้ง ยังเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสความเป็นไทยแท้ ดั้งเดิม โดยต่อยอดนำเสนอสินค้าการท่องเที่ยวที่ผูกโยงกับวิถีไทยแต่ละภูมิภาคขึ้น เพื่อนำรายได้และความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานราก ทำให้คนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว นำไปสู่ความยั่งยืนของเศรษฐกิจ สังคมและการท่องเที่ยวในอนาคต

ทั้งนี้ได้มีแนวทางในการนำเสนอ “วิถีไทย” ผ่านการสร้างประสบการณ์ที่ประทับใจจากท้องถิ่นไทย (Local Experience) ซึ่งมีหลายระดับขึ้นอยู่กับความชื่นชอบ ที่แตกต่างของนักท่องเที่ยว โดยการสร้างประสบการณ์จากการท่องเที่ยวชุมชน (CBT : Community Based Tourism) ที่สร้างประสบการณ์ให้กับการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการสื่อสารทางการตลาด ทั้งตลาดในและต่างประเทศ นั้น อยู่บนพื้นฐานการนำเสนอประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ไทยเฉพาะถิ่น แก่นักท่องเที่ยว ตลาดในประเทศใช้แคมเปญ “ท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก๋สไตล์ลิขิ่ง” โน้มน้าวให้นักท่องเที่ยวไทยได้เปิดมุมมองใหม่ต่อการท่องเที่ยววิถีท้องถิ่น เห็นถึงคุณค่าและมีส่วนร่วมกับประสบการณ์อันเป็นเอกลักษณ์แต่ละท้องถิ่นของไทย และส่งต่อประสบการณ์ ความรู้ ความประทับใจที่ได้แก่คนรอบข้าง ด้านตลาดต่างประเทศ เพื่อนำประสบการณ์จากการท่องเที่ยวอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของไทย ไปสู่สายตาคนทั่วโลก โดยมีความมุ่งมั่นให้ประเทศไทย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางยอดนิยมสำหรับนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ได้อย่างยั่งยืน โดยเน้นการเติบโตของรายได้มากกว่าจำนวนนักท่องเที่ยว อีกทั้งให้เกิดการกระจายรายได้ กระจายนักท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ส่วนด้านการจัดการทำให้เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว พร้อมส่งต่อความรู้ขององค์กรสู่ผู้ที่สนใจ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ได้แก่ ศูนย์จัดอบรมให้กับผู้ประกอบการและภาคีเครือข่าย เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในท้องถิ่น รวมถึงความรู้ด้านการตลาดสมัยใหม่ให้สามารถใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางนำข้อมูลไปสู่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ และจะบริการข้อมูลเชิงการตลาดให้กับ ผู้ประกอบการธุรกิจได้นำมาวางแผนการดำเนินงานได้

คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์และวิถีของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ต่อได้นำข้อมูลจากสังเคราะห์ผนวกกับข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิจัยมาจัดประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาทั้ง 3 ครั้ง โดยมีการผลการจัดทำยุทธศาสตร์และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นดังนี้

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง จุดแข็ง (Strengths)

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีความหลากหลาย และมีความสมบูรณ์
2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุมีความหลากหลาย
3. พื้นที่โดยส่วนใหญ่ ติดกับทะเลสาบตอนกลาง และตอนบน ทรัพยากรทางธรรมชาติ

มีความหลากหลายทางชีวภาพ และมีความสวยงาม

4. อัตลักษณ์ วิถีชีวิต และภูมิปัญญา มีความโดดเด่นและมีความหลากหลาย
5. มีวัด พระเกจิอาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา จำนวนมาก
6. มีพื้นที่เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญและมีจำนวนมาก
7. ผู้คนมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว
8. ผลิตภัณฑ์และสินค้า OTOP ความหลากหลาย เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

จุดอ่อน (Weakness)

1. ขาดแคลนบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ
2. แหล่งท่องเที่ยวไม่ได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐานรองรับการท่องเที่ยว
3. สถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย
4. ขาดการเชื่อมโยงกับเครือข่ายธุรกิจ ชุมชน และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวครอบคลุมจังหวัด
5. การท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงขาดการประชาสัมพันธ์
6. ชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
7. ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวในพื้นที่
8. สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวไม่เพียงพอ
9. สถานที่และแหล่งท่องเที่ยวยังไม่เป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างชาติ

โอกาส (Opportunity)

1. การเปิดประชาคมอาเซียน ทำให้การท่องเที่ยวขยาย
2. แนวโน้มตลาดการท่องเที่ยวภายในประเทศขยายตัวสูงมาก
3. สายการบินต้นทุนต่ำเปิดเส้นทางระหว่างจังหวัดภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น
4. กระแสการท่องเที่ยวเชิงทางเลือกเช่นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้รับความนิยมมากขึ้น
5. รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทย
6. การเติบโตของการเดินทางด้วยทางตัวเอง (FIT) เพื่อการท่องเที่ยว
7. พัทลุงตั้งอยู่จุดศูนย์กลางของภาคใต้ และมีระบบขนส่งที่สะดวกในการเชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียง

อุปสรรค (Threat)

1. การแข่งขันในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลา ตรัง กระบี่ ฯ มีสูง
2. ภัยทางธรรมชาติ เช่น ฝนตกหนัก น้ำท่วม ทำให้ฤดูกาลท่องเที่ยวไม่แน่นอน
3. ปัญหาภาพลักษณ์คนพัทลุงในอดีตที่เป็นคนดุด
4. ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของทางการท่องเที่ยว
5. งบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่มีจำกัด
6. กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลา ตรัง กระบี่ ภูเก็ต ฯ ไม่ได้เชื่อมการท่องเที่ยวสู่จังหวัดพัทลุง

ตารางที่ 4.8 การวิเคราะห์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (Strength) 1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีความหลากหลาย และมีความสมบูรณ์ 2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุมีความหลากหลาย 3. พื้นที่โดยส่วนใหญ่ ติดกับทะเลสาบตอนกลาง และตอนบน ทรัพยากรทางธรรมชาติ 4. มีความหลากหลายทางชีวภาพ และมีความสวยงาม 5. อัตลักษณ์ วิถีชีวิต และภูมิปัญญา มีความโดดเด่นและมีความหลากหลาย 6. มีวัด พระเกจิอาจารย์ และ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา จำนวนมาก 7. มีพื้นที่เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญและมีจำนวนมาก 8. ผู้คนมีความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว 9. ผลิตภัณฑ์และสินค้า OTOP ความหลากหลาย เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย	จุดอ่อน (Weakness) 1. ขาดแคลนบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ 2. แหล่งท่องเที่ยวไม่ได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐานรองรับการท่องเที่ยว 3. สถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย 4. ขาดการเชื่อมโยงกับเครือข่ายธุรกิจ ชุมชน และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวครอบคลุมจังหวัด 5. การท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุงขาดการประชาสัมพันธ์ 6. ชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว 7. ขาดผู้ประกอบการนำเที่ยวในพื้นที่ 8. สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวไม่เพียงพอ 9. สถานที่และแหล่งท่องเที่ยวยังไม่เป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างชาติ
โอกาส (Opportunity) 1. การเปิดประชาคมอาเซียน ทำให้การท่องเที่ยวขยาย 2. แนวโน้มตลาดการท่องเที่ยวภายในประเทศขยายตัวสูงมาก 3. สายการบินต้นทุนต่ำเปิดเส้นทางระหว่างจังหวัดภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น 4. กระแสการท่องเที่ยวเชิงทางเลือก เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้รับนิยมมากขึ้น 5. รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทย 6. การเติบโตของการเดินทางด้วยทางตัวเอง (FIT) เพื่อการท่องเที่ยว 7. ตั้งอยู่จุดศูนย์กลางของภาคใต้ และมีระบบขนส่งที่สะดวกในการเชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียง	SO Strategies การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน และสินค้าบริการด้านการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์วิถีไทย	WO Strategies 1. การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง 2. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

อุปสรรค (Threats)	ST Strategies	WT Strategies
1. การแข่งขันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลา ตัง กระบี่ ฯ มีสูง 2. ภัยทางธรรมชาติ เช่น ฝนตกหนัก น้ำท่วม ทำให้ฤดูกาลท่องเที่ยวไม่แน่นอน 3. ปัญหาภาพลักษณ์คนพัทลุงในอดีตที่เป็นคนดุ 4. ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของทางการท่องเที่ยว 5. งบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่มีจำกัด 6. กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลา ตัง กระบี่ ภูเก็ต ฯ ไม่ได้เชื่อมการท่องเที่ยวสู่จังหวัดพัทลุง	การสร้างความสมดุลกลุ่มนักท่องเที่ยวผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่มและการสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว	ส่งเสริมการบูรณาการการจัดการการท่องเที่ยวของภาครัฐเอกชน และชุมชนรวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศ

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา

จุดแข็ง

1. อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางการคมนาคมที่สะดวกมีสายการบินทั้งในและต่างประเทศที่สามารถเชื่อมโยงไปยังจังหวัดหลัก ๆ ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลาย
2. เป็นเมืองท่องเที่ยวและยังเป็นศูนย์การค้าของแดนใต้
3. มีอาณาเขตติดกับประเทศมาเลเซีย
4. เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของภาคใต้
5. มีประชากรและสถานที่ท่องเที่ยวจำนวนมาก
6. ประชาชนให้ความร่วมมือด้านภูมิปัญญาชุมชน
7. มีโบราณสถาน และโบราณวัตถุในบางอำเภอ
8. มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์
9. มีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของชาวไทยและต่างประเทศ

จุดอ่อน

1. นักท่องเที่ยวกระจุกอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวใจกลางเมือง
2. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวยังน้อยจังหวัดสงขลา
3. ตั้งอยู่ในเขต 4 จังหวัดของภาคใต้ที่อาจจะมีอันตรายในบางอำเภอ
4. ขาดการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
5. บุคลากรด้านการท่องเที่ยวขาดทักษะด้านภาษา
6. ไม่ค่อยมีการประสานงานที่เป็นระบบระหว่างภาครัฐและเอกชน
7. บางครั้งผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ไม่ซื่อสัตย์กับนักท่องเที่ยว เนื่องจากหวังแต่ผลกำไร
8. สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอโดยเฉพาะห้องน้ำสาธารณะในพื้นที่ต่างๆ
9. ขาดการจัดการความรู้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงศาสนา และ เชิงวัฒนธรรม
10. ขาดการบริหารจัดการเรื่องมัคคุเทศก์ที่มีประสิทธิภาพ เพราะยังมีการแฝงตัวของไกด์เถื่อน
11. การจัดการด้านน้ำเสียของโรงงานยังไม่ดี ส่งกลิ่นเหม็น (จากแพปลา)

โอกาส

1. รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทย
2. รัฐบาลให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ
3. การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตชุมชน
4. จังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจ
5. ประชาชนส่วนใหญ่มีความมั่นคงในด้านรายได้จากการท่องเที่ยว
6. มีการจัดอบรมหรือดูงานในสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตน
7. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว
8. มีการขยายตลาด การสร้างเครือข่าย
9. การส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์จากชุมชนทำให้คนในชุมชนถ่ายทอดภูมิปัญญาไปจนถึงลูกหลาน

10. คณะรัฐมนตรีได้ประกาศให้ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ทำให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณในด้านต่างๆ มาพัฒนาจังหวัดเพื่อรองรับการเจริญเติบโตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

อุปสรรค

1. ปัญหาด้านการรับรู้ข่าวสารทางด้านลบ ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้
2. สถานการณ์ความไม่สงบส่งผลต่อการตัดสินใจมาเที่ยวของนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น
3. ขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมนโยบายจากทางรัฐบาล เพราะเมื่อเปลี่ยนรัฐบาลนโยบายก็จะเปลี่ยนแปลง
4. งบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่เพียงพอ
5. ขาดการบูรณาการระหว่างภาครัฐและเอกชน
6. ราคาขายและภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ทำให้ประชาชนเริ่มใช้จ่ายในเรื่องการท่องเที่ยวลดลง
7. นโยบายจากทางภาครัฐขาดการวิเคราะห์สภาพทรัพยากรของท้องถิ่นจึงไม่เกิดเป็นการพัฒนาอย่างแท้จริง

ตารางที่ 4.9 การวิเคราะห์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (Strength) 1. อำเภหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นศูนย์กลางการคมนาคมที่สะดวก 2. เป็นเมืองท่องเที่ยวและยังเป็น ศูนย์การค้าของแดนใต้ 3. มีอาณาเขตติดกับประเทศ มาเลเซีย 4. เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและ วัฒนธรรมของภาคใต้ 5. มีประชากรและสถานที่ท่องเที่ยว จำนวนมาก 6. ประชาชนให้ความร่วมมือด้านภูมิ ปัญญาชุมชน 7. มีโบราณสถาน และโบราณวัตถุ ในบางอำเภอ 8. มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์ 9. มีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จัก ของชาวไทยและต่างประเทศ	จุดอ่อน (Weakness) 1. นักท่องเที่ยวกระจุกอยู่ในแหล่ง ท่องเที่ยวใจกลางเมือง 2. การประชาสัมพันธ์ การ ท่องเที่ยวยังน้อยจังหวัดสงขลา 3. ตั้งอยู่ในเขต 4 จังหวัดของ ภาคใต้ที่อาจจะมีอันตรายในบาง อำเภอ 4. ขาดการส่งเสริมและพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง 5. บุคลากรด้านการท่องเที่ยวขาด ทักษะด้านภาษา 6. ไม่ค่อยมีการประสานงานที่เป็น ระบบระหว่างภาครัฐและเอกชน 7. บางครั้งผู้ประกอบการด้านการ ท่องเที่ยว ไม่ สื่อ สัต ย์ กับ นักท่องเที่ยว เนื่องจากหวังแต่ผล กำไร 8. สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ 9. ขาดการจัดการความรู้ การ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงศาสนา และ เชิงวัฒนธรรม 10. ขาดการบริหารจัดการเรื่อง มัคคุเทศก์ที่มีประสิทธิภาพ เพราะ ยังมีการแฝงตัวของไกด์เถื่อน 11. การจัดการด้านน้ำเสียของ โรงงานยังไม่ดี ส่งกลิ่นเหม็น (จาก แพปลา
โอกาส (Opportunity) 1. รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการ ท่องเที่ยววิถีไทย 2. รัฐบาลให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ 3. การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำ ให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวทางเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตชุมชน 4. จังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่เขต พัฒนาเศรษฐกิจ 5. ประชาชนส่วนใหญ่มีความมั่นคง	SO Strategies การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวสู่ ความยั่งยืน และสินค้าบริการด้าน การท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์ วิถีไทย	WO Strategies 1. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการ ท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2. การพัฒนาขีดความสามารถของ บุคลากรด้านการท่องเที่ยวและ สร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยว และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ในด้านรายได้จากการท่องเที่ยว 6. มีการจัดอบรมหรือดูงานในสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตน 7. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว 8. มีการขยายตลาด การสร้างเครือข่าย 9. การส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์จากชุมชนทำให้คนในชุมชนถ่ายทอดภูมิปัญญาไปจนถึงลูกหลาน 10. คณะรัฐมนตรีได้ประกาศให้อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ		
อุปสรรค (Threats) 1. ปัญหาด้านการรับรู้ข่าวสารทางด้านลบ ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ 2. สถานการณ์ความไม่สงบส่งผลต่อการตัดสินใจมาเที่ยวของนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น 3. ขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมนโยบายจากทางรัฐบาล เพราะเมื่อเปลี่ยนรัฐบาล นโยบายก็จะเปลี่ยนแปลง 4. งบประมาณด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่เพียงพอ 5. ขาดการบูรณาการระหว่างภาครัฐและเอกชน 6. ราคาขายและภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ทำให้ประชาชนเริ่มใช้จ่ายในเรื่องการท่องเที่ยวน้อยลง 7. นโยบายจากทางภาครัฐขาดการวิเคราะห์สภาพทรัพยากรของท้องถิ่นจึงไม่เกิดเป็นการพัฒนาอย่างแท้จริง	ST Strategies การสร้างความสมดุลกลุ่มนักท่องเที่ยวผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่ม และการสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว	WT Strategies ส่งเสริมการบูรณาการการจัดการการท่องเที่ยวของภาครัฐ เอกชน และชุมชน รวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศ

จาก TOWS Matrix สามารถนำไปกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้ดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

“ท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ : เรียนรู้อัตลักษณ์วิถีไทย หลากหลายวัฒนธรรม กิจกรรมและประเพณีเด่น”

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทั้งสิ้น 5 ยุทธศาสตร์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน และสินค้าบริการด้านการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์วิถีไทย

1. โครงการปรับปรุง/ฟื้นฟูภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว
2. โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมวิถีชีวิตอย่างยั่งยืนภายใต้อัตลักษณ์ของชุมชน
3. โครงการพัฒนาและยกระดับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและมาตรฐาน
4. โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมวิถีชีวิตอย่างยั่งยืนภายใต้อัตลักษณ์ของชุมชน
5. โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง

1. โครงการพัฒนาอาสาสมัครนำเที่ยวชุมชน
2. โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว
3. โครงการอบรมส่งเสริมเยาวชนและคนในชุมชนด้านการสื่อความหมายการท่องเที่ยว
4. โครงการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครคุุเทศก์ชุมชน
5. โครงการอบรมสัมมนาเครือข่ายผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
6. โครงการจัดตั้งเครือข่ายเครือข่ายผู้ประกอบการการท่องเที่ยวกับหน่วยงานของรัฐ เอกชน ชุมชน และระดับกลุ่มพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ระดับกลุ่มพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช
7. โครงการมิตรสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว หน่วยงานของรัฐ และกับชุมชนท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

1. โครงการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์และแนะนำแหล่งท่องเที่ยว
2. โครงการจัดทำป้ายชี้ทาง/ป้ายสื่อความหมาย/ป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยว

3. โครงการพัฒนาเครื่องมือสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยว
4. โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน/จุดสาธิตในแหล่งท่องเที่ยว
5. โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความสมดุลกลุ่มนักท่องเที่ยวผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่มและการสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

1. โครงการอบรมพัฒนารูปแบบประชาสัมพันธ์เชิงรุกและการตลาดยุค 4.0
2. โครงการประกวดสื่อผสมตามแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กับนักเรียน นักศึกษา ทั่วประเทศ
3. โครงการพัฒนา Application การท่องเที่ยวของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
4. โครงการจัดทำ Digital content นำเสนอเป็นภาษาไทย อังกฤษ และจีน
5. โครงการเชิญผู้ประกอบการนำเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ เที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (FAM Trip)

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการบูรณาการการจัดการการท่องเที่ยวของภาครัฐเอกชนและชุมชน รวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศ

1. โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากกลุ่มนักท่องเที่ยว IMT-GT
3. โครงการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นครศรีธรรมราช พัทลุงและสงขลา
4. โครงการพัฒนานำท่องเที่ยวประเทศจีน เข้าท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มน้ำ
5. โครงการจัดตั้งศูนย์ประสานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในพื้นที่รอบกลุ่มน้ำ

กรอบระยะเวลาในการดำเนินงานโครงการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินงานโครงการในระยะเวลา 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564) ดังนี้

ตารางที่ 4.10 กรอบระยะเวลาในการดำเนินงานโครงการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ยุทธศาสตร์/โครงการ	ปีที่ดำเนินงาน				หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน และสินค้าบริการด้านการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์วิถีไทย					
1.โครงการปรับปรุง/ฟื้นฟูภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓	- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - อำเภอ, ท้องถิ่นจังหวัด

ยุทธศาสตร์/โครงการ	ปีที่ดำเนินงาน				หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	
2. โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมวิถีชีวิตอย่างยั่งยืนภายใต้อัตลักษณ์ของชุมชน	✓	✓	✓	✓	- สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา
3.โครงการพัฒนาและยกระดับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและมาตรฐาน	✓	✓	✓	✓	
4.โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมวิถีชีวิตอย่างยั่งยืนภายใต้อัตลักษณ์ของชุมชน	✓	✓	✓	✓	
5.โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน	✓	✓	✓	✓	
ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง					
1.โครงการพัฒนาอาสาสมัครนำเที่ยวชุมชน	✓	✓	✓	✓	-สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานหาดใหญ่ - สมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยว จังหวัดสงขลา - สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว จังหวัดพัทลุง
2.โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓	
3.โครงการอบรมส่งเสริมเยาวชนและคนในชุมชนด้านการสื่อสารความหมายการท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓	
4.โครงการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครเทศกชุมชน	✓	✓	✓	✓	
5.โครงการอบรมสัมมนาเครือข่ายผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	✓	✓	✓	✓	
6.โครงการจัดตั้งเครือข่ายเครือข่ายผู้ประกอบการการท่องเที่ยวกับหน่วยงานของรัฐ เอกชน ชุมชน และระดับกลุ่มพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ระดับกลุ่มพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช	✓	✓			
7.โครงการมิตรสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวหน่วยงานของรัฐ และกับชุมชน			✓	✓	

ยุทธศาสตร์/โครงการ	ปีที่ดำเนินงาน				หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	
ท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา					
ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม					
1. โครงการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์และแนะนำแหล่งท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓	-สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา - ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานหาดใหญ่
2. โครงการจัดทำป้ายชี้ทาง/ป้ายสื่อความหมาย/ป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓	
3. โครงการพัฒนาเครื่องมือสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓	
4. โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน/จุดสาธิตในแหล่งท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓	
5. โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	✓	✓	✓	✓	
ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความสมดุลกลุ่มนักท่องเที่ยวผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่มและการสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว					
1. โครงการ Road Show ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงรุกทั้งในประเทศและต่างประเทศ	✓	✓	✓	✓	- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)
2. โครงการสร้างอาสาสมัครดูแลความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว	✓	✓	✓	✓	
ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการบูรณาการการจัดการการท่องเที่ยวของภาครัฐเอกชนและชุมชนรวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศ					
1.โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	✓	✓	✓	✓	- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา - สมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา - ธุรกิจท่องเที่ยว - ชุมชนท่องเที่ยว - ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
2.โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากกลุ่มนักท่องเที่ยว IMT-GT	✓	✓	✓	✓	
3.โครงการสร้างเครือข่ายการ	✓	✓	✓	✓	

ยุทธศาสตร์/โครงการ	ปีดำเนินงาน				หน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4	
ท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลา นครศรีธรรมราช พัทลุงและ สงขลา					
4.โครงการพัฒนานำท่องเที่ยว ประเทศจีน เข้าท่องเที่ยวใน พื้นที่ลุ่มน้ำ	✓	✓	✓	✓	
5.โครงการจัดตั้งศูนย์ประสาน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในพื้นที่ลุ่มน้ำ	✓	✓	✓	✓	

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบ :
นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา

จากผลการวิจัยพบว่าพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม ดังนั้นแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบ : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ควรพัฒนาจากฐานทรัพยากรเดิม นอกจากนี้ในการพัฒนาควรพิจารณาจากจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค โดยมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา “ท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ : เรียนรู้อัตลักษณ์วิถีไทย หลากหลายวัฒนธรรม กิจกรรมและประเพณีเด่น” และควรนำกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาไปดำเนินการดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน และสินค้าบริการด้านการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์วิถีไทย ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความสมดุลกลุ่มนักท่องเที่ยวผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่มและการสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการบูรณาการการจัดการท่องเที่ยวของภาครัฐเอกชนและชุมชนรวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศไปดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

แผนงานเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบ : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลาสามารถสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ มีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

พื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบ เป็นดินแดนที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มายาวนาน มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ วิถีชีวิตของผู้คน และงานกิจกรรมประเพณีต่างๆ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ พัทลุง จังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีพื้นที่ประมาณ 8,727 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นแผ่นดิน 7,685 ตารางกิโลเมตร และเป็นพื้นที่ทะเลสาบ 1,042 ตารางกิโลเมตร ความยาวจากเหนือจรดใต้ประมาณ 150 กิโลเมตร และจากตะวันออกไปถึงตะวันตกประมาณ 65 กิโลเมตร

นอกจากนี้ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความหลากหลายของพื้นที่รองรับการท่องเที่ยว มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และรูปแบบอื่น ๆ อีกหลากหลาย แต่อย่างไรก็ตามกลับพบว่าสถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่ผ่านมาในรอบหลายปี มีอัตราการเติบโตไม่มากนัก หากแยกพิจารณาเป็นคนไทยและชาวต่างประเทศพบว่า นักท่องเที่ยวคนไทยที่เป็นตลาดหลัก ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีน้อย เนื่องจากปัจจุบันยังไม่สามารถใช้พื้นที่และเส้นทางการท่องเที่ยวดังกล่าวได้อย่างเต็มที่และเต็มศักยภาพเท่าที่ควร

ดังนั้นจึงวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา ต้องการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกัน เพื่อหาเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่ โดยเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ เพื่อการรองรับการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ ใช้รองรับการเดินทางมาท่องเที่ยวของคนในประเทศไทยและชาวต่างชาติ โดยการใช้การท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนสร้างรายได้ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้คนรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อย่างยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัย พบว่าในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมรวมถึงวิถีชีวิตของผู้คน ได้เสนอรูปแบบการท่องเที่ยวสอดคล้องกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อนำเสนอต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมและความต้องการที่แตกต่างกัน

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

สภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่ามี จำนวน 246 แหล่ง โดยจัดแบ่งเป็น 2 ประเภท ใหญ่ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและรวมถึงแหล่งมนุษย์สร้างขึ้น จำนวน 144 แหล่ง ซึ่งจำแนกออกได้เป็นกลุ่มย่อยตามลักษณะของสถานที่ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก หาดทราย พื้นที่ชุ่มน้ำ เกาะ และถ้ำ เป็นต้น และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำนวน 92 แหล่ง ได้แก่ ศาสนสถาน เมืองและชุมชนโบราณ ที่มีจุดเด่นสำคัญ เช่น เมืองเก่า เจดีย์ วัด ถ้ำโบราณ เป็นต้น และโบราณสถานอื่นๆ ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวดังกล่าวมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบเชิงเขา พื้นที่ราบ พื้นที่ราบชายฝั่งทะเลสาบ และในทะเลสาบสงขลา

ผลการประเมินศักยภาพด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนผลการประเมินศักยภาพด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน โดยใช้เกณฑ์ประเมินแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตามแนวทางของ GSTC 4 ด้าน คือ 1) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2) การเพิ่มผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนเจ้าของสถานที่และการลดผลกระทบเชิงลบ 3) การเพิ่มผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน นักท่องเที่ยว วัฒนธรรม และการลดผลกระทบเชิงลบ และ 4) การเพิ่มผลประโยชน์ให้สิ่งแวดล้อมและผลกระทบด้านลบ พบว่าแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ทะเลสาบสงขลาเกือบทุกแหล่งมีเพียงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเบื้องต้น ซึ่งยังไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการนำเอาหลักการการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้อย่างจริงจัง ซึ่งสามารถสรุปผลการประเมินทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

การจัดการอย่างยั่งยืน พบว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดมีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามฤดูกาล ซึ่งฤดูกาลในภาคใต้ไม่ได้สลับซับซ้อนเหมือนที่อื่นเนื่องจากมี 2 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อนกับฤดูฝน มีป้ายแจ้งเตือนภัยในแหล่งท่องเที่ยวที่ดำเนินการทั้งหน่วยงานที่เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่เป็นการเตือนภัยขั้นพื้นฐาน ในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวของกรมอุทยานแห่งชาติ มีข้อปฏิบัติในการท่องเที่ยวในพื้นที่ขั้นพื้นฐาน สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเภทวัดมีเพียงบางแหล่ง และมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สิ่งที่แหล่งเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ต้องพัฒนาเพิ่มเพื่อให้เกิดการจัดการอย่างยั่งยืน คือ การประเมินสถานที่ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่ยังคงอยู่อย่างสม่ำเสมอ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ต้องเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับบุคคลทุพพลภาพหรือผู้ที่มีข้อจำกัดทางด้านสภาพร่างกาย การตรวจสอบและรายงานความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสถานที่ และการวางแผนเพื่อตอบรับต่อวิกฤตการณ์หรือสถานการณ์ฉุกเฉินต่างๆ

การเพิ่มผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนเจ้าของสถานที่และการลดผลกระทบเชิงลบ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดมีร้านอาหาร ของที่ระลึก และที่พัก เป็นของคนในพื้นที่ซึ่งเป็นการสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็กในชุมชน มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการใช้พื้นที่เพื่อจำหน่ายสินค้า และจัดงานกิจกรรมต่างๆ และมีการจัดอบรมให้ความรู้ให้กับชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงโดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว สิ่งทำลายที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำต้องดำเนินการเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนเจ้าของสถานที่และลดผลกระทบ ได้แก่ การบันทึกรายงานสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นที่ได้จากการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว การเปิดโอกาสให้บริษัทธุรกิจภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน การรับฟังความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่นต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว สร้างวิถีปฏิบัติที่ป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่ชอบธรรม และมีระบบที่สนับสนุนท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดกลาง รวมถึงส่งเสริมและการพัฒนาความยั่งยืนของสินค้าท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

การเพิ่มผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน นักท่องเที่ยว วัฒนธรรม และการลดผลกระทบเชิงลบ พบว่า นโยบายและระบบในการวัดผล การฟื้นฟูและรักษาธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมในการด้าน CSR ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น กิจกรรมปลูกป่า ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และรณรงค์รักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว ในด้านของมาตรการในการรักษา ป้องกัน และพัฒนาสมบัติทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มีการกำหนดโซนพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติตามในบางแหล่งท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยวในความรับผิดชอบของกรมอุทยานฯ สวนสัตว์ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดยังขาดการแบ่งโซนพื้นที่อย่างชัดเจน มีการจัดป้ายสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยวทั้งภาษาไทยและอังกฤษในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนคู่มือท่องเที่ยวจะดำเนินการโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประเด็นที่หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องพัฒนาเพื่อเพิ่มประโยชน์ให้แก่ชุมชน นักท่องเที่ยว วัฒนธรรม และลดผลกระทบ ได้แก่ มีคู่มือการปฏิบัติตัวในการท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวที่มีผลต่อความรู้สึกด้านจิตใจ และความศรัทธา และนโยบายและระบบในการวัดผล การฟื้นฟูและรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ด้านการเพิ่มผลประโยชน์ให้สิ่งแวดล้อมและผลกระทบด้านลบ สิ่งที่พบจากการประเมินแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่ายังไม่มีการจัดการด้านพลังงาน น้ำเสีย เสียงรบกวน ควันทันจากท่อไอเสีย และคุณภาพน้ำดื่ม อย่างเป็นระบบ มีเพียงการเตรียมถังขยะไว้บริการส่วนใหญ่ไม่ได้แยกขยะ มีการจัดสถานที่จอดรถไว้แต่เมื่อสังเกตจะพบว่า เป็นการจัดเตรียมไว้เพื่อความเป็นระเบียบมากกว่าลดการปล่อยควันทัน ในด้านการลดมลภาวะการขนส่งในแหล่งท่องเที่ยวพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติส่วนใหญ่ยังไม่มีระบบขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว แต่บางแหล่งที่มีรถบริการ แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงต้องใช้วิธีการเดินไปยังจุดท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่สามารถเดินเท้าถึง ดังนั้นการเพิ่มผลประโยชน์ให้สิ่งแวดล้อมและผลกระทบด้านลบเป็นความท้าทายของหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อัตลักษณ์และวิถีชีวิต

ส่วนอัตลักษณ์และวิถีชีวิต ขึ้นอยู่สภาพทางภูมิศาสตร์ ที่ทางทิศตะวันตกของตกเป็นเทือกเขา ต่อมาเป็นที่ราบลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งทำนา ต่อมาก็เป็นทะเลสาบสาบสงขลา เรื่องความเป็นอยู่ของผู้คนเรียกตนเองว่า เป็นวิถี เขา นา เล วิถีชีวิตแบบนี้จะนำสร้างเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลากหลายซึ่งจะนำไปเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวได้ เช่น การเดินป่า การชมทรัพยากรธรรมชาติในป่า เช่น น้ำตก การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และวิถีชีวิตประมงในพื้นที่น้ำทะเลสาบ ชมควายน้ำ เป็นต้น นอกจากอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน พื้นที่รอบลุ่มน้ำยังเป็นอยู่วัฒนธรรม มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น เมืองเก่า วัด วัง โบราณ และรวมถึงโบราณสถานอีกหลายแห่ง

ดังนั้นทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวและอัตลักษณ์และวิถีชีวิต ควรนำมาทั้ง 2 เรื่องมาสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผ่านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี พื้นที่รอบลุ่มน้ำน้ำทะเลสาบสงขลา สามารถกำหนดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวได้ หลายประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ การท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุ การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงอาหาร และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีกิจกรรมที่สำคัญได้แก่ การเดินป่า การเรียนรู้วิธีการทำการเกษตรที่โยงถึงความมั่นคงทางอาหาร ชมวิถีชีวิต โหนด นา เล ที่บ้านท่าหิน และไร่แดง ส่วนพื้นที่ทางน้ำนั่งเรือชมวิถีชาวบ้านที่ทำประมงชายฝั่งในทะเลสาบ ชมทะเลบัวที่ทะเลน้อย

ล่องเรือชมหมู่เกาะรังนก ชมตลาดน้ำคลองแดน คณะผู้วิจัยได้เป็นการบูรณาการทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลกับตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำนวน 499 คน และชาวต่างประเทศได้เก็บข้อมูลจำนวน 155 คน

จากการสำรวจพฤติกรรมในการค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบที่เดินทางมาในจังหวัดสงขลาและพัทลุงเหมือนกันทั้งชาวไทยไทยและชาวต่างชาติ โดยชาวไทยสอบถามจากเพื่อนและคนรู้จัก ส่วนชาวต่างประเทศค้นหาข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์ จุดหมายหลักของการท่องเที่ยวพบว่าชาวไทยและชาวต่างประเทศมีการเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ โดยที่ชาวไทยกับชาวต่างประเทศต้องการเดินทางมาเพื่อท่องเที่ยว/พักผ่อนมากที่สุด ทั้งสองกลุ่มคือชาวไทยและชาวต่างประเทศส่วนใหญ่ไม่ได้เดินทางมาครั้งแรก และมีส่วนน้อยที่ใช้บริการธุรกิจนำเที่ยวในการเดินทาง แต่ส่วนใหญ่ใช้พาหนะสำหรับการเดินทางมาจังหวัดสงขลา พบว่า ชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวมากที่สุด ชาวไทยส่วนใหญ่ใช้บริการรีสอร์ท/บังกะโล ส่วนชาวต่างประเทศ ใช้บริการโรงแรม ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการเดินทางท่องเที่ยวครั้งนี้ของชาวไทยกับชาวต่างประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ระหว่าง 2,500 – 5,000 บาท มากที่สุด ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวมากที่สุดของชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ได้รับอิทธิพลจากเพื่อนหรือคนรู้จัก มากที่สุด สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสงขลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมหรือร่วมทำกิจกรรมมากที่สุด พบว่าสถานที่หรือกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทยมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ ตลาดกิมหยง แหลมสมิหลา เกาะยอ ตลาดน้ำคลองแห และน้ำตกโดนงาช้าง ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพัทลุง ที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชมหรือร่วมทำกิจกรรมมากที่สุด พบว่าสถานที่หรือกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทย มากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน ชมนกและพืชพรรณทะเลน้อย แก่งน้ำหุแร่ หาดแสนสุขลำปำ และล่องแก่งป่าพะยอม ส่วนสถานที่หรือกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ หมู่เกาะสี่ เกาะห้า ร้อยละ สวนสละ บ่อน้ำร้อนเขาชัยสน ชมนกและพืชพรรณทะเลน้อย ล่องแก่งป่าพะยอมและถ้ำสมโน ตามลำดับ

ความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยอยากได้โปรแกรมการนำเที่ยวโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โปรแกรม 2 วัน 1 คืน มีระดับราคาเฉลี่ยต่อวัน 1,000 – 1,500 บาท ส่วน ชาวต่างชาติ ต้องการการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท และการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี รายการนำเที่ยวพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่เชื่อมโยงจังหวัดสงขลา กับพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบที่อยู่ในจังหวัดพัทลุง ที่นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการเดินทางไปมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ ชมนกและพืชพรรณทะเลน้อย วังเจ้าเมืองพัทลุง (วังเก่า-วังใหม่) วัดคูหาสวรรค์ น้ำตกไพรวัลย์ และบ่อน้ำร้อนเขาชัยสน ส่วนความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ที่ต้องการเดินทางไปมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ ชมนกและพืชพรรณทะเลน้อยวังเจ้าเมืองพัทลุง (วังเก่า-วังใหม่) สวนเกษตรวิถีพุทธตะโหมด วัดคูหาสวรรค์ บ่อน้ำร้อนเขาชัยสนและหมู่เกาะสี่ เกาะห้า

ส่วนรายการนำเที่ยวพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในจังหวัดพัทลุง และต้องการเชื่อมโยงไปพื้นที่อื่น ๆ ที่อยู่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย

ต้องการเดินทางไปมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ สักการะหลวงปู่ทวดวัดพะโคะ แหลมสมิหลา ตลาดกิมหยง วัดเจดีย์งาม และสวนสัตว์สงขลา ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ต้องการเดินทางไปมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ วัดเจดีย์งาม วัดคงคาเลียบ ด่านนอก/ปาดังเบซาร์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา แหลมสมิหลา และน้ำตกโตนงาช้าง

ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าที่ระลึกและอาหารจังหวัดสงขลา มากที่สุด 5 ลำดับแรก แยกเป็นแต่ละด้าน ได้ ดังนี้ สินค้าที่ระลึกและอาหาร พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการ ไก่ทอดหาดใหญ่ อาหารทะเลสด แต่เตี้ยม/ติ่มซำ แกงส้ม และบะกุ๊ดเต๋ ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ต้องการ ไก่ทอดหาดใหญ่ แกงส้ม อาหารทะเลสด ข้าวสตู และอาหารทะเลตากแห้งเกะยอ

ส่วนอาหารหวานและของขบเคี้ยวต้องการมะม่วงดอง ขนมข้าวฟ่างกวน ขนมโก๋ และ ขนมป้าจี ร้อยละ ส่วนสินค้าเครื่องใช้ที่บ่งบอกถึงความเป็นสงขลา นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการ ผ้าทอเกะยอ ผ้าบาติก กรงนก ผ้าคลุมผมสตรี หมวกกะปิเยาะ ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ต้องการ เครื่องประดับเกล็ดปลา กรงนก ผ้าคลุมผมสตรี หมวกกะปิเยาะ ผ้าทอเกะยอ

ความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อสินค้าที่ระลึกและอาหารในพื้นที่จังหวัดพัทลุง

สินค้าที่ระลึกและอาหาร พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการ เครื่องแกงตำมือ ปลาตุ๋นรา คั่วกลิ้ง กุ้งแม่น้ำ และ เห็ดทอดนาโหนด ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการ กุ้งแม่น้ำ กุ้งหวาน ข้าวสังข์หยด คั่วกลิ้ง และ แกงส้ม ส่วนอาหารหวานและของขบเคี้ยว พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการ ก๋วยเตี๋ยว กะละแม ขนมปั้นสิบ เครื่องติ่มรังก และลูกหยิกวน ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ต้องการเครื่องติ่มรังก มากที่สุด

สินค้าเครื่องใช้ที่บ่งบอกถึงความเป็นพัทลุง พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการผลิตภัณฑ์กระจูด ผ้าทอแพรงหา ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ผลิตภัณฑ์หนังตะลุง และ ผ้าทอลานข่อย ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการ เสื้อผ้าบาติกลำปำ ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ผ้าทอแพรงหา ผ้าทอลานข่อย ผลิตภัณฑ์กระจูด และผลิตภัณฑ์หนังตะลุง

แนวทางการสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

สรุปแนวทางการสื่อสารการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากการสนทนากลุ่มกับตัวแทนผู้ประกอบการในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้ดังนี้

1) ด้านการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า ภาครัฐควรมีแผนการกระตุ้นการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ โทรทัศน์ รองลงมา การโฆษณาผ่านสื่อวิทยุ การท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์โดยการทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว ความเคลื่อนไหวขององค์กรไปยังนักท่องเที่ยวโดยตรงหรือสื่อการท่องเที่ยว สื่อออนไลน์รูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ กระดานสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยดึงการมีส่วนร่วมของชุมชนที่หลากหลาย พยายามสร้างส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และควรมีการสนับสนุนส่งเสริมด้านความรู้เชิงเทคนิคในการสร้างสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ในหลากหลายรูปแบบ สิ่งที่หน่วยงานราชการควรจะทำเป็นการก่อนคือ เทคนิคการสร้างสื่อดิจิทัลมีเดียผ่านระบบออนไลน์ให้กับภาคเอกชนโดยเฉพาะผู้ประกอบการรายย่อยจนถึงระดับชุมชนเพื่อให้มีความรู้ความสามารถพัฒนาสื่อ หรือเนื้อหาทางการท่องเที่ยว ส่งไปหากลุ่มนักท่องเที่ยวได้

2) ด้านการส่งเสริมการขาย ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า ควรเพิ่มการทำงานเชิงรุกให้มากขึ้น ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งผู้ประกอบการที่อยู่นอกพื้นที่และในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรมีความตื่นตัว

กระตือรือร้นศึกษาหาความรู้ถึงเทคนิคการส่งเสริมการขายรูปแบบใหม่ๆ ที่ทันสมัยสามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยว ที่หลากหลายทางลักษณะประชากรศาสตร์และเป็นผู้ที่นักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่ไม่เคยมาเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มาก่อนและควรทำงานร่วมกันมีการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการชาวบ้าน และภาครัฐที่ดูแลพื้นที่

3) ด้านการจัดกิจกรรม ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า ผู้ที่ดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรทำงานร่วมกันและดึงชาวบ้าน ชุมชน มาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินธุรกิจผ่านการทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ต่างๆ และต้องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติการ การประเมินกิจกรรม และ การรับผลประโยชน์ร่วมกัน และควรมีการจัดกิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่าง ผู้ประกอบการ ชาวบ้าน นักท่องเที่ยว เช่นกิจกรรมอนุรักษ์ป่าสัตว์น้ำ สิ่งแวดล้อมทางทะเล เป็นต้น

4) ด้านการขายโดยพนักงาน ผู้ประกอบการมีความเห็นว่าควรมีการขายผ่านการออกบูธในงานต่างๆ ทั้งนี้ผู้ประกอบการต้องเตรียมพร้อมที่จะนำเสนอสิ่งที่น่าสนใจ ดึงดูดใจ และสร้างแรงจูงใจของลูกค้าให้อยากมาเที่ยวในพื้นที่ และควรให้ความรู้กับพนักงานขายแพคเกจการท่องเที่ยวให้มีทักษะการพูดที่ดีมีลักษณะใจผู้ให้บริการ กล่าวคือ นอกจากทำหน้าที่ขายแล้วต้องสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ พร้อมทั้งสามารถชี้แนะลูกค้าในทางเลือกที่หลากหลายเป็นการสร้างทางเลือกให้ลูกค้าจนลูกค้ามีความรู้สึกว่าจะต้องมาเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ให้ได้สักครั้งในชีวิต

แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมและกระบวนการวิจัย ปรากฏการณ์ที่สังเกตเห็นได้ทำข้อมูล และสารสนเทศ นำมาประมวลผลข้อมูล และจัดกิจกรรมโดยการวิเคราะห์ SWOT จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ได้ ทราบปัญหา/ความต้องการ จัดลำดับเพื่อแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการและมีแนวทางในการดำเนินการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มากขึ้น ได้ยกร่างกำหนดวิสัยทัศน์ สิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ตามคาดหวังต้องการจะเห็นต้องการจะเป็นต้องการให้เกิดขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะกำหนดให้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบ กำหนดวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายของการดำเนินงานตามนโยบาย การกำหนดวัตถุประสงค์จะกำหนดให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ คือ คาดหวังจะแก้ปัญหาและสนองความต้องการให้สำเร็จภายในระยะเวลา (กรอบระยะเวลาของแผน) กำหนดเป้าหมาย ผลลัพธ์สุดท้ายที่องค์กรต้องการให้เกิดขึ้น ต้องมีความชัดเจน มีความเฉพาะเจาะจง มีความเป็นไปได้ สามารถวัดผลได้ มีระยะเวลาที่แน่นอน กำหนดกลยุทธ์ วิธีการ/แนวทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ตามระดับความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำโครงการ/งาน/กิจกรรม (รองรับ) นำไปสู่การปฏิบัติ (การดำเนินการตามแผน) และมีการกำกับ ติดตาม/ตรวจสอบ/ประเมินผลการดำเนินการ สุดท้ายสรุปผลการดำเนินงาน (เพื่อรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ/นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และพัฒนาตามขั้นตอน คือ เริ่มปรับวิสัยทัศน์/พันธกิจ/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย)

นโยบายของรัฐในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยมีคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ได้กำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 ที่อยู่ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 เป็นดังนี้ ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าประสงค์ 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ

เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว 2) การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างสมดุล 3) การกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสู่ทุกพื้นที่และทุกภาคส่วน 4) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานอัตลักษณ์และวิถีไทย และมียุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้ 1) การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน 2) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 3) การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว 4) การสร้างความสมดุลให้กับการท่องเที่ยวไทยผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่ม ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทยและสร้างเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว 5) การบูรณาการการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ

ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและสภาพของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรนำทรัพยากรธรรมชาติและอัตลักษณ์และวิถีชีวิตมาสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าผ่านการท่องเที่ยวได้เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ในปี 2558 พบข้อมูลว่านักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ที่เดินทางเข้าไปพื้นที่ ทะเลสาบบริเวณจังหวัดพัทลุงที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 704,057 คน และนักท่องเที่ยวต่างจำนวน 6,217 คน และรายได้จากการท่องเที่ยว 2,555 ล้านบาท ส่วนพื้นที่จังหวัดสงขลาพบว่ามีนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 3,127,541 คน และนักท่องเที่ยวต่างจำนวน 2,300,127 คน รายได้จากการท่องเที่ยว 48,885 ล้านบาท จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพัทลุงมีน้อยมากเมื่อเทียบกับจังหวัดสงขลา ดังนั้นข้อมูลเหล่านี้จะมาเป็นฐานในการกำหนดเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ในเรื่อง จำนวนนักท่องเที่ยว ระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยของนักท่องเที่ยว (วัน) ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (บาท/คน/วัน) รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท) อัตราการเข้าพัก และจำนวนผู้เข้าพักแรม โดยตั้งเป้าหมายไว้ จะมีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 5-10 ต่อปี โดยกำหนด วิสัยทัศน์ในการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา “ท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ : เรียนรู้อัตลักษณ์วิถีไทยหลากหลายวัฒนธรรม กิจกรรมและประเพณีเด่น” ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน และสินค้าบริการด้านการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์วิถีไทย

- 1.โครงการปรับปรุง/ฟื้นฟูภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว
- 2.โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมวิถีชีวิตอย่างยั่งยืนภายใต้อัตลักษณ์ของชุมชน
- 3.โครงการพัฒนาและยกระดับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและมาตรฐาน
- 4.โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมวิถีชีวิตอย่างยั่งยืนภายใต้อัตลักษณ์ของชุมชน
- 5.โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง

- 1.โครงการพัฒนาอาสาสมัครนำเที่ยวชุมชน
- 2.โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว
- 3.โครงการอบรมส่งเสริมเยาวชนและคนในชุมชนด้านการสื่อความหมายการท่องเที่ยว
- 4.โครงการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครเทศก์ชุมชน
- 5.โครงการอบรมสัมมนาเครือข่ายผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- 6.โครงการจัดตั้งเครือข่ายเครือข่ายผู้ประกอบการการท่องเที่ยวกับหน่วยงานของรัฐ เอกชน ชุมชน และระดับกลุ่มพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ระดับกลุ่มพื้นที่จังหวัดสงขลา พัทลุง และ นครศรีธรรมราช

7.โครงการมิตรสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว หน่วยงานของรัฐ และกับชุมชนท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

- 1.โครงการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์และแนะนำแหล่งท่องเที่ยว
- 2.โครงการจัดทำป้ายชี้ทาง/ป้ายสื่อความหมาย/ป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยว
- 3.โครงการพัฒนาเครื่องมือสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยว
- 4.โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชน/จุดสาธิตในแหล่งท่องเที่ยว
- 5.โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความสมดุลกลุ่มนักท่องเที่ยวผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่มและการสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

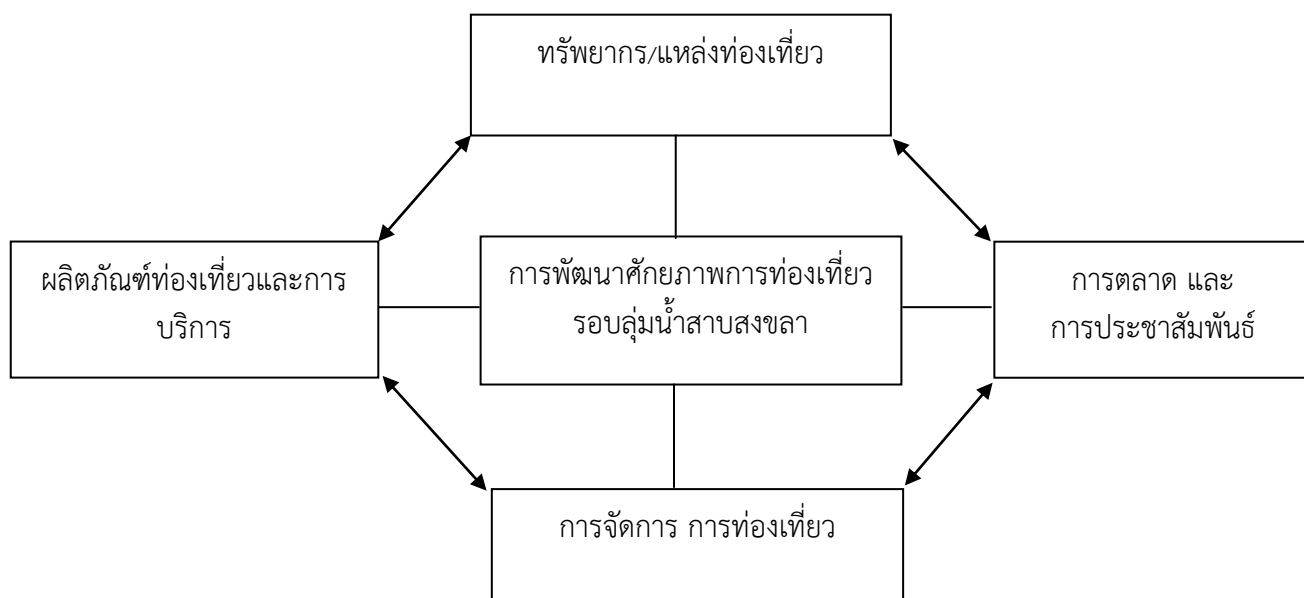
- 1.โครงการอบรมพัฒนารูปแบบประชาสัมพันธ์เชิงรุกและการตลาดยุค 4.0
- 2.โครงการประกวดสื่อผสมตามแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กับนักเรียน นักศึกษา ทั่วประเทศ
- 3.โครงการพัฒนา Application การท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- 4.โครงการจัดทำ Digital content นำเสนอเป็นภาษาไทย อังกฤษ และจีน
- 5.โครงการเชิญผู้ประกอบการนำเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ เที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (FAM Trip)

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการบูรณาการการจัดการการท่องเที่ยวของภาครัฐ เอกชนและชุมชน รวมถึงความร่วมมือระหว่างประเทศ

- 1.โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- 2.โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากกลุ่มนักท่องเที่ยว IMT-GT
- 3.โครงการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา
- 4.โครงการพัฒนานำท่องเที่ยวประเทศจีน เข้าท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- 5.โครงการจัดตั้งศูนย์ประสานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบผลการวิจัยสามารถนำมาจัดเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวยุโรปลุ่มน้ำสาบ มีเครื่องมือประกอบดังนี้ 1) ทรัพยากร/แหล่งท่องเที่ยว 2) ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวและบริการ 3) การตลาด และการประชาสัมพันธ์ 4) การจัดการ การท่องเที่ยว

ภาพที่ 4.109 องค์ประกอบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำสาบ

1) ทรัพยากร/แหล่งท่องเที่ยว

จากการสำรวจประเมินความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยว ควรพัฒนาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกรวมถึงพัฒนาระบบสื่อความหมายทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม โดยควรแบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวและแนวทางการจัดการเขตท่องเที่ยวยุโรปลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นดังนี้

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวในเขตท่องเที่ยวต่างๆ

เขตท่องเที่ยวธรรมชาติสันโดษ

วัตถุประสงค์

1. จัดการพื้นที่ให้ปลอดจากร่องรอยของมนุษย์และปล่อยพื้นที่ให้เป็นธรรมชาติดั้งเดิม เพื่อให้ได้รับประสบการณ์อยู่กับธรรมชาติอย่างแท้จริง ไม่มีการพัฒนาใดๆ ต้องพึ่งพาอาศัยตนเองเป็นหลัก และเกิดความรู้สึกภูมิใจเมื่อสามารถเอาชนะความยากลำบากได้ด้วยตนเอง ผลที่ได้รับ คือ การพัฒนาความแข็งแกร่งของร่างกายและความเข้มแข็งของจิตใจ

2. ประสบการณ์สงบ สันโดษ และอิสระ

3. เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญด้านการอนุรักษ์/รักษาระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เช่น พื้นที่ส่วนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และลุ่มน้ำชั้น 1

แนวทางการจัดการ

1. คงธรรมชาติดั้งเดิม เส้นทางเดินเท้าหรือการเข้าถึงให้ใช้เส้นทางที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น ด่านสัตว์ และไม่จำเป็นต้องเข้าไปดูแลรักษาเส้นทางเป็นประจำ ห้ามใช้พาหนะและอุปกรณ์ท่องเที่ยวที่ใช้เครื่องยนต์ทุกชนิด

2. ทักษะในการเดินป่าและมีชีวิตรอดในป่าเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง ดังนั้น นักท่องเที่ยวต้องเตรียมความพร้อมและเตรียมตัวล่วงหน้า ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นที่และความยากของเส้นทางแก่นักท่องเที่ยวล่วงหน้า

3. มีเจ้าหน้าที่หรือผู้คุ้นเคยกับพื้นที่นำเดินป่าหรือประกอบกิจกรรมอื่นที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบธรรมชาติ

4. การติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์อาจไม่ประสบผลสำเร็จในเขตท่องเที่ยวประเภทนี้ เนื่องจากไม่มีเครือข่ายสัญญาณ ดังนั้น ควรนำแผนที่ เข็มทิศ และ/หรือ GPS ติดตัวไป และต้องแจ้งการเดินทาง วัน – เวลา และจุดหรือบริเวณที่จะเข้าไป รวมทั้งวันและเวลาที่จะกลับออกมาทุกครั้งก่อนเข้าไปในเขตท่องเที่ยวนี้

5. เตรียมสัมภาระที่จำเป็นในการดำรงชีพไปเอง เช่น อาหาร น้ำ เต็นท์ ถูนอน ไฟฉาย เป็นต้น เนื่องจากในเขตท่องเที่ยวนี้ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆรองรับ

6. ไม่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ ควบคุมการพัฒนาพื้นที่ทุกรูปแบบ โดยเฉพาะห้ามสร้างถนนและการปรับเปลี่ยนการใช้ที่ดินเป็นเกษตรหรืออื่นๆที่ไม่ใช่สภาพป่าธรรมชาติ

7. เน้นกิจกรรมท่องเที่ยวที่รักษาระบบนิเวศ โดยระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน้อยที่สุด การจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวควรมีวิธีควบคุมจำนวนและเน้นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพ ผลกระทบที่อาจเกิดจากการใช้พื้นที่ต้องควบคุมให้อยู่ในระดับต่ำและปล่อยให้ธรรมชาติฟื้นตัวเอง เช่น กำหนดฤดูกาลปิดเขตท่องเที่ยว เป็นต้น

8. ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว ประมาณ 1 – 3 กลุ่มต่อวัน กลุ่มละไม่เกิน 3 – 5 คน (ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยวด้วย)

9. มีมาตรการนำขยะที่ไม่ย่อยสลายออกจากเขตท่องเที่ยว และชุดหลุมฝังขยะที่ย่อยสลายได้ในบริเวณที่เหมาะสม

10. การสื่อความหมายควรใช้สื่อสิ่งพิมพ์ขนาดเล็กกะทัดรัด และ/หรือ เจ้าหน้าที่หรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

เขตท่องเที่ยวธรรมชาติกึ่งสันโดษไม่ใช่ยานยนต์

วัตถุประสงค์

1. จัดการพื้นที่ให้ส่วนใหญ่ปลอดจากร่องรอยของมนุษย์ เพื่อให้ได้รับประสบการณ์การใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ มีร่องรอยของการใช้พื้นที่ของนักท่องเที่ยวอื่นๆหรือคนในท้องถิ่นบ้างแต่น้อยมาก กิจกรรมท่องเที่ยวยังคงต้องพึ่งพาอาศัยตนเองเป็นหลัก และเกิดความรู้สึกรักภูมิใจเมื่อสามารถเอาชนะความยากลำบากได้ด้วยตนเอง ผลที่ได้รับ คือ การพัฒนาความแข็งแรงของร่างกายและความเข้มแข็งของจิตใจ

2. ประสบการณ์สงบ สันโดษ และอิสระ

3. เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในการรักษาระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เช่น พื้นที่ต่อเชื่อมกับเขตธรรมชาติสันโดษแต่ไม่ใช่บริเวณที่มีสิ่งปลูกสร้างใดๆในอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือป่าอนุรักษ์ประเภทอื่นๆ

แนวทางการจัดการ

1. มีการเข้าถึงโดยจัดเส้นทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน หรือ เส้นทางสัตว์ต่างให้มีขนาดเล็ก และกลมกลืนกับธรรมชาติ มีการบำรุงรักษาเพื่อให้สามารถสังเกตเห็นเส้นทางได้ ห้ามใช้พาหนะและ อุปกรณ์ท่องเที่ยวที่ใช้เครื่องยนต์ทุกชนิด

2. นักท่องเที่ยวต้องมีทักษะในการท่องเที่ยวในป่า เพื่อประโยชน์และความปลอดภัยของ นักท่องเที่ยวเอง ความพร้อมและการเตรียมตัวล่วงหน้าของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็น และต้องให้ข้อมูล เกี่ยวกับสภาพพื้นที่และความยากของเส้นทางแก่นักท่องเที่ยวล่วงหน้า

3. นักท่องเที่ยวควรตรวจสอบเส้นทางและแผนที่ เช็มทิศ และ/หรือ GPS ติดตัวไปด้วย รวมถึงต้องแจ้งการเดินทาง สถานที่ วัน – เวลา ที่จะเข้าไปในพื้นที่และกลับออกมา พร้อมลงทะเบียน การเข้า – ออกพื้นที่ล่วงหน้า ก่อนเข้าไปในเขตท่องเที่ยวนี้

4. เตรียมสัมภาระที่จำเป็นในการดำรงชีพไปเอง เช่น อาหาร น้ำ เต็นท์ ถูนอน ไฟฉาย เป็นต้น เนื่องจากในเขตเหล่านี้จะไม่มีบริการร้านค้า อาหารหรือที่พัก

5. สิ่งอำนวยความสะดวก มีเฉพาะป้ายบอกทางเท่าที่จำเป็น สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกัน อันตรายแก่นักท่องเที่ยว หรือป้องกันผลกระทบต่อทรัพยากรท่องเที่ยว ต้องมีขนาดเล็กกลมกลืนกับ ธรรมชาติ ใช้วัสดุในพื้นที่หรือวัสดุเลียนธรรมชาติมีความกลมกลืนอย่างมาก มีความคงทน ไม่ต้องการ บำรุงรักษาบ่อยครั้ง ไม่พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทที่พักและห้องสุขาถาวร สถานที่กางเต็นท์ ไม่มีการพัฒนาหรือปรับพื้นที่ใดๆ หรืออาศัยสภาพทางธรรมชาติที่มีอยู่เป็นแหล่งพักค้าง เช่น ถ้ำ หรือผุ กเปลงนอน เป็นทางเลือกสำหรับการท่องเที่ยวในเขตนี้

6. เน้นการท่องเที่ยวอย่างรักษาระบบนิเวศ การจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวใช้ วิธีควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวและเน้นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพ ผลกระทบต้องควบคุมให้อยู่ใน ระดับต่ำและปล่อยให้ธรรมชาติฟื้นตัวเอง และกำหนดมาตรการลดผลกระทบต่างๆ ที่ไม่ใช่การก่อสร้าง หรือการปรับเปลี่ยนพื้นที่

7. ควบคุมการพัฒนาพื้นที่ทุกรูปแบบ โดยเฉพาะห้ามสร้างถนนและการปรับเปลี่ยนการใช้ที่ดิน เป็นเกษตรหรือเมือง

8. ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว ประมาณ 3 – 5 กลุ่มต่อวัน กลุ่มละไม่เกิน 5 – 10 คน (ขึ้นกับ ความเหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยว)

9. กำหนดมาตรการนำขยะที่ย่อยสลายไม่ได้ออกมาทิ้งข้างนอก และชุดหลุมฝังขยะที่ย่อยสลาย ได้ในบริเวณที่เหมาะสม

10. การสื่อความหมายควรใช้สื่อสิ่งพิมพ์ที่สามารถนำติดตัวไปได้ และ/หรือ เข้าหน้าที่/ มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยว

เขตท่องเที่ยวธรรมชาติกึ่งสันโดษใช้ยานยนต์

เป้าหมาย

1. จัดการพื้นที่ส่วนใหญ่ให้คงความเป็นธรรมชาติ โดยให้ธรรมชาติที่มีอยู่เป็นสิ่งที่ดึงดูดความ สนใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลักอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวธรรมชาติให้มากขึ้น สำหรับ นักท่องเที่ยวที่ต้องการใกล้ชิดธรรมชาติ แต่อาจไม่มีทักษะในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ตนเองคุ้นเคยมา เป็นแบบพึ่งพาธรรมชาติเต็มที่ หรืออาจมีข้อจำกัดด้านร่างกาย หรืออาจมีข้อจำกัดด้านร่างกาย หรือเป็น ผู้พึ่งพากับประสบการณ์ท่องเที่ยวแบบใกล้ชิดธรรมชาติแต่มีความสะดวกสบายพอสมควร ผลที่ได้รับ

คือ การได้พักผ่อนกับธรรมชาติ ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ที่ไปเยือน เกิดความผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ

2. ประสบการณ์สงบ ใกล้ชิดกับธรรมชาติ แต่มีความสะดวกสบายพอควรในการประกอบกิจกรรมท่องเที่ยว/นันทนาการ

3. เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในการรักษาระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เช่น ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติต่างๆ แต่มีนโยบายในการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวธรรมชาติทั่วไป

แนวทางการจัดการ

1. การเข้าถึงโดยรถยนต์ 4 ล้อเข้าถึงได้สะดวก มีการจัดเส้นทางเดินเท้า จักรยาน หรือ สัตว์ต่างที่มีขนาดและพื้นผิวที่คงทนสามารถรองรับปริมาณการใช้ประโยชน์ของคนจำนวนมากขึ้น แต่ยังมีขนาดเล็กและกลมกลืนกับธรรมชาติ มีการบำรุงรักษาเส้นทางเพื่อให้สามารถสังเกตเห็นได้ และรองรับการใช้ประโยชน์อนุญาตให้ใช้อุปกรณ์ท่องเที่ยวที่ใช้เครื่องยนต์ได้ เช่น รถยนต์ จักรยานยนต์ เป็นต้น

2. มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นที่และความยากของเส้นทางแก่นักท่องเที่ยวล่วงหน้า

3. สิ่งอำนวยความสะดวก มีทั้งป้ายบอกทางเท่าที่จำเป็น สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันอันตรายแก่นักท่องเที่ยวป้องกันผลกระทบต่อการพักอาศัยท่องเที่ยว และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการประกอบกิจกรรมในเขตท่องเที่ยว แต่ต้องมีขนาดเล็กและกลมกลืนกับธรรมชาติ ใช้วัสดุเลียนแบบธรรมชาติมีความกลมกลืนอย่างมาก มีความคงทนต่อการใช้งานที่มีสม่ำเสมอ สถานที่ทางเดินที่มีการปรับพื้นที่และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกจำเป็นเช่น ลานกางเต็นท์ ห้องน้ำ ห้องสุขา ลานจอดรถ รถยนต์สามารถเข้าถึงได้ หรือพักค้างในบ้านพักแบบโฮมสเตย์ในชุมชนในป่า เป็นทางเลือกสำหรับที่พักในเขตนี้

4. เน้นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั่วไป มีการสร้างหรือจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการจัดการป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ใช้ทั้งวิธีควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวและเน้นการเตือนหรือประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ป้าย หรือ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆถึงวิธีการเที่ยวอย่างไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม อาจใช้การก่อสร้างหรือเกิดการปรับเปลี่ยนพื้นที่บ้างเพื่อป้องกันหรือแก้ไขผลกระทบประกอบทางเลือกอื่นๆ

5. ควบคุมให้มีการพัฒนาพื้นที่ต่ำ โดยเฉพาะเรื่องถนนควรห้ามขยายความกว้างและห้ามใช้พื้นผิวถนนเป็นคอนกรีต เพราะไม่กลมกลืนกับธรรมชาติ

6. ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้แออัดและเกิดความวุ่นวาย จำนวนคนขึ้นกับความเหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยว

7. จัดภาชนะรองรับขยะแบบคัดแยกในที่ที่เหมาะสม มีการจัดการขยะและของเสียอย่างถูกสุขลักษณะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

8. การสื่อความหมายใช้ได้ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ หรือ เจ้าหน้าที่/มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยว หรือ ป้ายสื่อความหมาย

เขตท่องเที่ยวธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือธรรมชาติดัดแปลง

เป้าหมาย

1. จัดการให้เกิดสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในลักษณะสภาพการเลียนแบบธรรมชาติ เช่น ตกแต่งพื้นที่ด้วยไม้ดอกไม้ประดับแบบสวนต่างๆ ความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว อยู่ไม่ห่างไกลจากตัวเมืองนัก หรือการเข้าถึงง่ายและสะดวกสบาย ผลที่ได้รับ คือ การได้พักผ่อนกับธรรมชาติที่ปรุงแต่งขึ้นเกิดความผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ

2. ประสบการณ์ท่องเที่ยวแบบสะดวกสบาย และใกล้ชิดกับธรรมชาติที่เกิดจากการปรุงแต่ง
แนวทางการจัดการ

1. เน้นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั่วไป
2. การเข้าถึงโดยรถยนต์ 4 ล้อเข้าถึงได้สะดวก มีการจัดเส้นทางเดินเท้า จักรยาน หรือ สัตว์ต่าง
ที่มีขนาดและพื้นผิวที่คงทนสามารถรองรับปริมาณการใช้ประโยชน์ของคนจำนวนมาก
3. สามารถปรุงแต่งพื้นที่โดยใช้พืชหรือสัตว์เลี้ยงในลักษณะเลียนแบบธรรมชาติ
4. อนุญาตให้ใช้อุปกรณ์ท่องเที่ยวที่ใช้เครื่องยนต์ได้ เช่น รถยนต์ จักรยานยนต์ เป็นต้น
5. มีสิ่งอำนวยความสะดวกเกือบทุกรูปแบบที่สามารถจัดให้มีได้ในพื้นที่นอกตัวเมือง เช่น
ร้านอาหาร ร้านขายกาแฟ ของที่ระลึก ที่พัก บริการมินิมาร์ท เป็นต้น สิ่งอำนวยความสะดวกออกแบบ
ให้น่าสนใจ อาจเลียนแบบธรรมชาติ หรือสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และสำหรับรองรับการใช้ประโยชน์จาก
นักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ บ้านพักแบบรีสอร์ทท่ามกลางธรรมชาติหรือสวนที่ตกแต่งขึ้น หรือบ้านพักใน
ชนบทท่ามกลางไร่ นาหรือสวนต่างๆ เป็นทางเลือกสำหรับพักในเขตนี้

6. ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้แออัดและเกิดความสับสนวุ่นวาย จำนวนคนขึ้นกับความ
เหมาะสมของแหล่งท่องเที่ยว

7. จัดหาขณะรองรับขยะแบบคัดแยกในสถานที่เหมาะสม มีการจัดการขยะและระบบบำบัดของ
เสียอย่างถูกต้องลักษณะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

8. มีระบบสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา และโทรศัพท์

9. การสื่อความหมายมีได้ทุกประเภท

เขตท่องเที่ยวชนบท

เป้าหมาย

1. จัดการพื้นที่ให้เกิดความศิวิไลซ์หรือการปรุงแต่งที่ไม่ใช่ธรรมชาติ เพื่อรองรับคนหมู่มาก และ
กิจกรรมทางสังคมที่มีการพบปะกันอื่นๆสูง

2. ความสะดวกสบายคล้ายอาศัยในชุมชนหรือหมู่บ้านที่อยู่ชานเมืองหรือนอกเมืองใหญ่

3. ประสบการณ์ท่องเที่ยวแบบสะดวกสบาย และเน้นการปรุงแต่งที่ไม่ใช่ธรรมชาติ

แนวทางการจัดการ

1. เน้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือ การท่องเที่ยวชนบทที่มีผู้คน
อาศัยหนาแน่น

2. การเข้าถึง ค่อนข้างรวดเร็ว มีระบบถนนที่เอื้อให้เกิดความสะดวก สามารถรองรับปริมาณการ
ใช้ประโยชน์ของคนจำนวนมาก

3. มีการปรุงแต่งที่ไม่ใช่ธรรมชาติผสมปนเปกับธรรมชาติที่ปรุงแต่งบ้าง

4. ใช้อุปกรณ์ท่องเที่ยวที่ใช้เครื่องยนต์ หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือระบบอิเล็กทรอนิกส์ ในการ
ประกอบกิจกรรมเป็นส่วนใหญ่

5. มีสิ่งอำนวยความสะดวกเกือบทุกรูปแบบที่สามารถจัดให้มีได้ในพื้นที่ใกล้ตัวเมืองขนาดใหญ่
เช่น ร้านอาหาร ร้านขายกาแฟ ของที่ระลึก ที่พัก บริการมินิมาร์ท ปั๊มน้ำมัน ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร
 เป็นต้น สิ่งอำนวยความสะดวกออกแบบให้น่าสนใจ มีความทันสมัย (modern) หรืออาจเลียนแบบ
ธรรมชาติ หรือสถาปัตยกรรมท้องถิ่น สำหรับรองรับการใช้ประโยชน์จากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก
บ้านพักมีหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่ โรงแรม เกสต์เฮาส์ บังกะโล เรือนพัก ห้องแบ่งเช่าพัก โฮมสเตย์ ฯ
เป็นทางเลือกสำหรับที่พักในเขตนี้

6. มีการจัดการขยะและระบบบำบัดของเสียอย่างถูกสุขลักษณะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
7. ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่อิงธรรมชาติ เช่น กีฬาต่างๆ การเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี หรือกิจกรรมการเกษตรต่างๆ ที่อาจเป็นไปตามปกติวิถีชีวิตหรือสร้างขึ้นมาก
8. มีระบบสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา และโทรศัพท์
9. มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ตำรวจ ภูธร เบี่ยง และการรักษากฎหมายสำหรับคนหมู่มากอยู่ร่วมกันอย่างชัดเจน
10. การสื่อความหมายมีได้ทุกประเภท

เขตท่องเที่ยวเมือง

เป้าหมาย

1. จัดการพื้นที่ให้เกิดความศิวิไลซ์ สภาพแวดล้อมแบบเมือง หรือการปรุงแต่งที่ไม่ใช่ธรรมชาติ เพื่อรองรับคนหมู่มากและกิจกรรมทางสังคมที่มีการพบปะคนอื่นๆ สูง

2. ความสะดวกสบาย รวดเร็วและปลอดภัย มีมาตรฐานการดำรงชีพแบบเมือง

3. ประสพการณ์ท่องเที่ยวแบบสะดวกสบาย และเน้นการปรุงแต่งที่ไม่ใช่ธรรมชาติ

แนวทางการจัดการ

1. เน้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ สิ่งบันเทิง กีฬา
2. การป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวกระทำได้ทุกรูปแบบ
3. การเข้าถึง: รวดเร็ว มีถนนและระบบจราจรที่เอื้อให้เกิดความสะดวก สามารถรองรับปริมาณการใช้ประโยชน์ของคนจำนวนมาก พาหนะทุกรูปแบบ แต่เน้นการขนส่งมวลชน เช่น รถเมล์ รถไฟฟ้า รถรางฯ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการเดินทาง

4. กิจกรรมหรือการบริการพึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนใหญ่

5. มีสิ่งอำนวยความสะดวกเกือบทุกรูปแบบ เช่น ร้านอาหาร ร้านขายกาแฟ ของที่ระลึก ที่พัก บริการมินิมาร์ท ปั๊มน้ำมัน ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร ตู้กดเงิน โรงพยาบาล เป็นต้น สิ่งอำนวยความสะดวกออกแบบให้น่าสนใจ มีความทันสมัย (modern) หรืออาจเลียนแบบธรรมชาติ หรือสถาปัตยกรรมท้องถิ่น สำหรับรองรับการใช้ประโยชน์จากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ที่พักมีหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่ โรงแรม หอพัก เกสต์เฮาส์ ห้องแบ่งเช่าพักๆ เป็นทางเลือกสำหรับที่พักในเขตนี้

6. มีการจัดการขยะและระบบบำบัดของเสียอย่างถูกสุขลักษณะ

7. มีการจัดการกับมลภาวะต่างๆ เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น การจัดการกับขยะ ของเสีย อากาศเป็นพิษ เป็นต้น

8. การท่องเที่ยวเน้นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือกิจกรรมต่างๆ เช่น เกมส์ กีฬา หนังสือ ละครต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวไม่อิงธรรมชาติ

9. มีระบบสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา และโทรศัพท์

10. มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ตำรวจ ภูธร เบี่ยง และการรักษากฎหมายสำหรับคนหมู่มากอยู่ร่วมกันอย่างชัดเจน

11. การสื่อความหมายมีได้ทุกประเภท

2) ผลผลิตนักท่องเที่ยวและการบริการ

การสร้างผลผลิตนักท่องเที่ยวและการบริการของการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบ จากผลการวิจัยพบว่า ด้านนโยบายด้านการส่งเสริมผลผลิตนักท่องเที่ยวและการบริการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความเห็นว่า ภาครัฐควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความโดดเด่นเชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวในระดับนานาชาติ เพิ่มการประชาสัมพันธ์ในแต่ละผลผลิตท่องเที่ยวและการบริการ ในเชิงรุกผ่านสื่อช่องทางที่หลากหลาย เจาะกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิต และวัฒนธรรม เปิดตลาดการท่องเที่ยวครอบครัว และการท่องเที่ยวที่เดินทางด้วยตนเอง ด้วยการเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวจากจังหวัดใกล้เคียงเช่น ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และชาวต่างชาติจากพื้นที่ข้างเคียงสู่พัทลุงและจังหวัดสงขลาและพื้นที่บางส่วนของจังหวัดนครศรีธรรมราชให้เพิ่มมากขึ้น

มาตรฐานการบริการ

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวและมาตรฐานการบริการ ควรการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดให้มีความโดดเด่น ผู้ประกอบการ และชุมชนท่องเที่ยว และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความเห็นว่า ควรสร้างปฏิทินการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ร่วมกันในระดับจังหวัด พัฒนากิจกรรมด้านการท่องเที่ยวตามปฏิทินการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ พัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ครอบคลุมพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพื่อเพิ่มระยะเวลาการท่องเที่ยวให้เกิดอัตราการพักค้างเพิ่มขึ้น ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ทำร่วมกับชุมชน เน้นพัฒนาเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่น พร้อมกันเสนอว่าควรพัฒนามาตรฐานการบริการในกลุ่มกิจการที่พัก ร้านอาหาร จุดจำหน่ายของที่ระลึก และระบบขนส่งมวลชนในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจุดสำคัญเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว

3) การตลาด และการประชาสัมพันธ์

สรุปแนวทางการพัฒนาการตลาด และ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จากการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความเห็นว่าในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาจากจังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลาและพื้นที่บางส่วนของจังหวัดนครศรีธรรมราชดังนี้

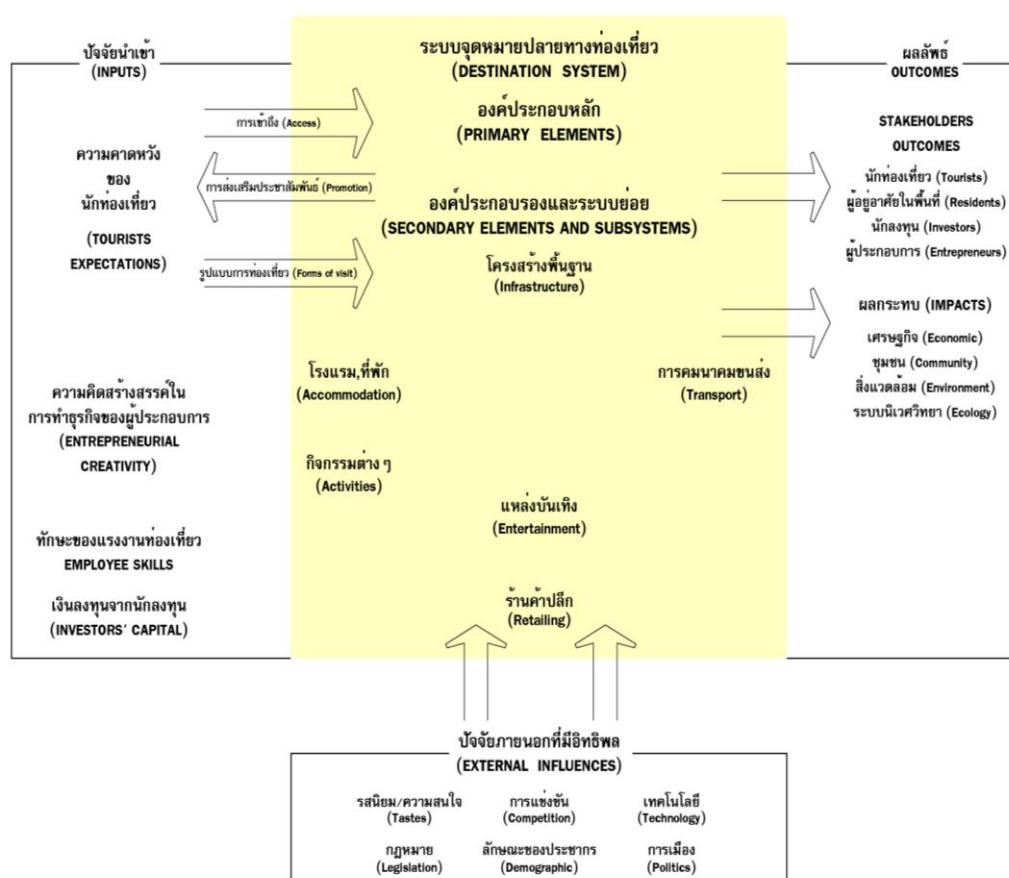
1) การวิจัยตลาด เพื่อศึกษาตลาดและกำหนดกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มเจาะลึกถึงพฤติกรรมและความต้องการ โดยการพัฒนาการพัฒนากลยุทธ์การตลาดและการส่งเสริมและการประชาสัมพันธ์ ด้านนโยบายด้านการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความเห็นว่า ภาครัฐควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความโดดเด่นเชื่อมโยงกับภูมิภาคเพื่อพร้อมรองรับ นักท่องเที่ยวในระดับนานาชาติ เพิ่มการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกผ่านสื่อช่องทางที่หลากหลาย เจาะกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิต และวัฒนธรรม เปิดตลาดการท่องเที่ยวครอบครัว การท่องเที่ยวเชิงอาหาร และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวที่เดินทางด้วยตนเอง (FIT) ด้วยการเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวจากจังหวัดใกล้เคียง และนำนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจากพื้นที่ข้างเคียงสู่พัทลุงและสงขลาให้เพิ่มมากขึ้น

2) ด้านการส่งเสริมการตลาดเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการท่องเที่ยว โดยเชื่อมโยงกับจังหวัดอื่น ๆ ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และอันดามัน ภาคใต้ตอนล่าง ผู้ประกอบการมีความเห็นว่า ภาครัฐควร

สนับสนุนส่งเสริมขีดความสามารถชุมชนท่องเที่ยวให้มีศักยภาพในการออกแบบรายการ ส่งเสริมผู้ประกอบการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวและสถานที่พักในรูปแบบของบูติกที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด รวมถึงการพัฒนาและยกระดับโฮมสเตย์ให้มีมาตรฐาน

4) การจัดการ การท่องเที่ยว

การวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรพัฒนาภายใต้แนวคิดการพัฒนาจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวคุณภาพระดับชาติ เพื่อสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของประเทศไทยที่อยากเห็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพสูงรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวหลากหลายกลุ่ม และสอดคล้องกับผลการวิจัยจากแผนงานแผนงานวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภายใต้อัตลักษณ์และวิถีของท้องถิ่นลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา พบความหลากหลายของทรัพยากรทางธรรมชาติ มีทั้งเขา ป่า นา เล และความหลากหลายทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์และวิถีชีวิต ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบที่จะสามารถส่งเสริมให้จุดหมายปลายทางของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบที่สามารถสร้างปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ให้มีการพัฒนาภายในตัวจุดหมายปลายทางเองและการบริหารจัดการที่ดีอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาซึ่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน จากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ผ่านมาควรมีการดำเนินการที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ และปัจจัยต่าง ๆ ในเชิงระบบ โดยองค์ประกอบหลักดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 4.110 แนวการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

1) ระบบจุดหมายปลายทาง (Destination System) ภายในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรมีองค์ประกอบสำคัญที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางมายังจุดหมายปลายทางแห่งนั้นได้ องค์ประกอบหลัก (Primary Elements) ได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม กิจกรรมของชุมชน วิถีชีวิต อาหารพื้นเมือง และรองรับด้วยองค์ประกอบสนับสนุน (Secondary Elements) ได้แก่ โรงแรมที่พัก โครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมขนส่ง กิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ แหล่งบันเทิง และร้านค้าปลีกย่อย เป็นต้น

2) ปัจจัยนำเข้า มีปัจจัยที่สำคัญอยู่หลายปัจจัยด้วยกัน ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว อาทิเช่น

(1) ความคาดหวังของนักท่องเที่ยว มาจากการที่จุดหมายปลายทางมีการเข้าถึงที่ดี คือ มีโครงข่ายเชื่อมโยงการเดินทางของนักท่องเที่ยวมายังจุดหมายปลายทางอย่างสะดวก นักท่องเที่ยวมีความต้องการเดินทางในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เดินทางมาเรียนรู้ดูงาน เดินทางมาสัมผัสวิถีชีวิตหรืออัตลักษณ์ท้องถิ่น การเดินทางที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา และสุดท้ายคือมีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ที่กระตุ้นการรับรู้เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักกับพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบ

(2) ความคิดสร้างสรรค์ในการทำธุรกิจของผู้ประกอบการ เป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างความคาดหวังของนักท่องเที่ยว และองค์ประกอบสนับสนุน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาธุรกิจในรูปแบบลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว อาทิเช่น กิจกรรมท่องเที่ยวของแต่ละชุมชนหรือธุรกิจของชุมชนในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่นการแปรรูปสินค้าพื้นเมือง กิจกรรมประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแบบ บูติค รีสอร์ท เป็นต้น

(3) ทักษะของแรงงานท่องเที่ยวรวมถึงทักษะในการทำงาน เช่น การให้บริการ การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ทักษะทางเทคนิค เช่น การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูล การจัดสื่อแสดงข้อมูลเพื่อแสดงความงดงามของทรัพยากรทางธรรมชาติและอัตลักษณ์วิถีชีวิตของผู้นั้นในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และทักษะการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวทั้งจากภาครัฐและเอกชน

(4) เงินลงทุนจากนักลงทุน ในการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ว่าพื้นที่ใดก็ตามกลไกหลักประกอบด้วย ภาคส่วนราชการ ภาคส่วนชุมชน และภาคส่วนธุรกิจเอกชนในพื้นที่ ดังนั้นการส่งเสริมและการกระตุ้นการลงทุนในพื้นที่เป็นปัจจัยซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาในระดับต่าง ๆ การสนับสนุนนโยบายการลงทุนของภาครัฐมีส่วนในการสนับสนุนการเข้ามาลงทุนจากภาคเอกชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก และหากมีการลงทุนในธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ก็จะทำให้การท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบขยายตัวได้เช่นกัน

3) ผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนา จากองค์ประกอบของจุดหมายปลายทาง ผสมกับปัจจัยนำเข้าจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในด้านต่าง ๆ

(1) ผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ชุมชนท่องเที่ยว

(2) ผลกระทบต่อพื้นที่ อาทิเช่น ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศวิทยา เป็นต้น

4) ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อพื้นที่ ได้แก่ รสนิยม ความสนใจของนักท่องเที่ยว การแข่งขันจากเมืองท่องเที่ยวหรือจุดหมายปลายทางอื่น ๆ เทคโนโลยี กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน ลักษณะของประชากร และสถานการณ์ทางการเมือง

ศักยภาพของจุดหมายปลายทางและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลานั้น สามารถนำมาประเมินได้จากการศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนา ที่กล่าวมาในเบื้องต้น การเปลี่ยนแปลงใด ที่เกิดขึ้นต่อปัจจัยนำเข้าและปัจจัยภายนอกจะส่งผลกระทบต่อระดับการเติบโตของทิศทางการพัฒนาจุดหมายปลายทางนั้น ๆ

การพัฒนาทรัพยากรบุคลากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ด้านการบริหารจัดการ เร่งพัฒนามาตรฐานผู้ประกอบการมีความเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวคือ การขาดบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เช่น ผู้ให้บริการในชุมชนท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่รัฐ และไกด์นำเที่ยว ภาครัฐควรสนับสนุนส่งเสริมบุคลากรให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเครือข่าย สร้างจิตสำนึกการเป็นเจ้าบ้านที่ดี และประเด็นที่สำคัญที่เป็นกลไกการพัฒนาคือการสร้างเครือข่ายและการสร้างการมีส่วนร่วมหรือความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครศรีธรรมราช ซึ่งดูแลการท่องเที่ยวของจังหวัดพัทลุง ควรหาจุดประสานงานหรือมาตั้งสาขาในพื้นที่จังหวัดพัทลุงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อไป และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 จังหวัด เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพัฒนาการจังหวัด รวมถึงผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และชุมชนท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรสร้างเป็นเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และติดต่อประสานงานร่วมกันในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบต่อไป

การวิจัยและพัฒนา

ควรให้การสนับสนุนงานวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอย่างยั่งยืน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นอีกหนึ่งยุทธศาสตร์ที่รัฐบาลให้ความสำคัญ เนื่องจากประเทศไทยได้รับรายได้จากการเดินทางท่องเที่ยวของทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นจำนวนมหาศาลในแต่ละปี และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ควรสนับสนุนการวิจัยทางการท่องเที่ยว ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญมากในการสร้างเข็มทิศที่ช่วยทำให้เราทราบถึง สถานการณ์การท่องเที่ยว จุดอ่อน จุดแข็ง และทิศทางในการพัฒนาที่แน่ชัด ในแต่ละเขตท่องเที่ยวหรือแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยว และประเด็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท่องเที่ยว และรวมถึงผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำ โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบบริเวณจังหวัดพัทลุงที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่ติดทะเลสาบ ผลการวิจัยปัจจุบันพบว่าการขับเคลื่อนเพื่อสร้างมูลค่าและรายได้จากการท่องเที่ยวค่อนข้างต่ำ ดังนั้นจึงควรใช้การวิจัยด้านการท่องเที่ยวเพื่อเน้นสร้าง "กลไก" การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม และสร้าง "องค์ความรู้" ต่างๆ ทางการท่องเที่ยว แล้วเก็บองค์ความรู้ที่ได้นั้นฝากไว้ในธนาคารข้อมูลเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สามารถถอนข้อมูลนำไปใช้วางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวในระดับต่างๆ ทั้งในระดับชาวบ้านที่อยู่ในชุมชน ธุรกิจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และก่อให้เกิดการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม แต่ในขณะเดียวกันควรสนับสนุนการวิจัยที่พัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถรักษา "สิ่งแวดล้อม" (ทรัพยากรธรรมชาติ, ศิลปวัฒนธรรม, อัตลักษณ์ท้องถิ่น ฯลฯ) ดังนั้นการวิจัยด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จึงเน้นสร้าง "กลไก" การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม และสร้าง

"องค์ความรู้" ต่างๆ ทางการท่องเที่ยว และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาต่อไป

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ศักยภาพแตกต่างกันหลากหลายพบว่าแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ ยังขาดเอกภาพในการจัดการเพื่อยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว สถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ไม่ได้มีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรงโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และกรมชลประทาน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ไม่ได้รับการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง เช่นเดียวกับแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานโบราณวัตถุ ส่วนใหญ่เป็นวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งหลายวัดมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง แต่กลับไม่ได้พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวและสร้างสิ่งดึงดูดใจให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากแต่ละวัดมีอิสระในการจัดการพื้นที่เอง หลายวัดมีการพัฒนาที่ผิดเพี้ยนไปเนื่องจากขาดองค์ความรู้ด้านวิชาการเข้ามาหนุนเสริมเท่าที่ควร เช่นเดียวกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตชุมชนซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์สะท้อนความเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อย่างโดดเด่นแต่กลับถูกเพิกเฉยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยว จึงสูญเสียโอกาสในการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าจากคุณค่าที่มีอยู่ตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ดังนั้น เพื่อเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทางออกของการพัฒนา คือ การจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานพิเศษขึ้นมาบริหารจัดการพื้นที่ที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำกับ ดูแล และมีหน้าที่ในพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากลด้านการท่องเที่ยวรองรับนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่มที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และสามารถเชื่อมโยงกับภูมิภาคอื่นและเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศอาเซียนทางตอนใต้ (มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย) ในโอกาสต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา สิ่งในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนเพื่อรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวตามนโยบายของรัฐบาล คือ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะการออกแบบสิ่งก่อสร้างที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทุกเพศทุกวัย เพื่อให้สอดคล้องการอย่างเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยทั้งของนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ รวมถึงการเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของแหล่งท่องเที่ยวด้วยระบบอินเทอร์เน็ตในแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับและสร้างโอกาสให้นักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ที่ผ่านมาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีงานศึกษาวิจัยจำนวนมากในแทบทุกมิติของการจัดการเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามแต่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตลาดการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กลับมีน้อยหรือแทบไม่มี ดังนั้น เพื่อค้นหากลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ การศึกษาด้านการตลาดการท่องเที่ยวทั้งในด้านของสินค้าการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ตลอดจนช่องทางการตลาดที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยว จึงมีความจำเป็นอย่างสูง กับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังกระจุกอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหลักเพียงไม่กี่จุด ดังนั้นกระจาย

ตัวของนักท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นหากพื้นที่ได้รับการศึกษาด้านความต้องการของนักท่องเที่ยวแล้วนำไปสู่การพัฒนาทั้งกายภาพและการจัดการ

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2557). รายงานสถานะการท่องเที่ยวไทย . กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543). โครงการศึกษาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทงานประเพณีและกิจกรรมพิเศษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กิตติ ดันไทย. (2552). หนึ่งศตวรรษเศรษฐกิจของคนกลุ่มทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- คันธรส พวงแก้วและคณะ (2552) ศึกษาการท่องเที่ยวพื้นประวัติศาสตร์ตามรอยพระพุทธเจ้าหลวง ใน 5 จังหวัดภาคใต้ คือ สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช ตรัง และสตูล. รายงานวิจัย. กองทุนสนับสนุนการ วิจัย (สกว).
- แคล้ว ทองสม (2526) แนวทางพัฒนาทะเลสาบสงขลาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ. รายงานวิจัย.
- จิราภรณ์ นวลทอง (2553) ผลกระทบจากการท่องเที่ยว ที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใน เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง. รายงานวิจัย.
- พจนา สวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2548). การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉัตรไชย รัตนไชย และคณะ (2548). โครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา . รายงาน ฉบับสมบูรณ์, สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ชัยรัตน์ จุสปาโล. (2557). การพัฒนาการตลาดอิเล็กทรอนิกส์เพื่อรองรับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านปากน้ำใหญ่ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล. วารสารการประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาบริหารธุรกิจและการบัญชี ครั้งที่ 2. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ขวลิต อังวิทยาธร. (2544). การแลกเปลี่ยนและการค้าข้าวบริเวณชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ชัยสมพล ชาวประเสริฐ. (2550). การตลาดบริการ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- เนาวรัตน์ พลายน้อยและคณะ. (2538). พฤติกรรมนักท่องเที่ยวภายในประเทศของนักท่องเที่ยวชาวไทย.วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์
- ปรัชญากรณ์ ไชยคช. (2554). รูปแบบการท่องเที่ยวชนบท กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา International Journal of Management & Information Systems – Second Quarter 2012 Volume 16, Number 2.
- ปริญญา อุไรรัตน์. (2554). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณทะเลสาบสงขลา. รายงานวิจัย.
- บุษกร ถาวรประสิทธิ์. (2550). แนวทางการพัฒนาระบบขนส่งเพื่อการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา .รายงานวิจัย.

- บุษกร ถาวรประสิทธิ์ (2554) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. รายงานวิจัย.
- ประมาณ เทพสงเคราะห์และจรินทร์ เทพสงเคราะห์ (2554) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ฝั่งตะวันตก. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยทักษิณ
- ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร และกำพล มีสวัสดิ์. (2548). การประสานข้อมูลและเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ปรัชญากรณ์ ไชยคช.(2554). รูปแบบการท่องเที่ยวชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา . รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- นาฬิกาอติภัก แสงสนิท(2556). www.dasta.or.th/creativetourism/th/creativetourism/531.html
- มณฑารพ ยมาภัย และคณะ (2554) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา . รายงานวิจัย
- วินิจ วีรยางกูร. (2532). การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ยูหนา หลงสมัน (2557)รูปแบบและการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดสตูล. รายงานวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- วศิน ปัญญาอุตรตระกูล (2550) การศึกษาวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ระยองวัฒนธรรมโดยมีพื้นที่การวิจัย คือจังหวัดกำแพงเพชร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และสุโขทัย. รายงานวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- เลิศชาย ศิริชัย และนฤทธิ์ ดวงสุวรรณ. (2552). ประมวลพินบ้านลุ่มทะเลสาบวิถีและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- สมชาย เลียงพรพรรณ (2542) การศึกษาแหล่งทรัพยากรนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณ ทะเลน้อย ทะเลหลวง และทะเลสาบสงขลา. รายงานวิจัย.
- สุจิตราภรณ์ จุสปาโล และชัยรัตน์ จุสปาโล. (2555). “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เกาะสาหร่าย จังหวัดสตูล.” เอกสารประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ประจำปี 2555 โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ร่วมกับ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุจิตราภรณ์ จุสปาโล และชัยรัตน์ จุสปาโล. (2553). “รูปแบบการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อการเรียนรู้และเชื่อมโยงในอุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า 5 จังหวัดใน ภาคใต้ : นครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง สตูล และสงขลา. รายงานวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2548. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา . รายงานวิจัย.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2550. เกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ.
- สุปัญญา ไชยชาญ . (2542). หลักการตลาด. กรุงเทพฯ : พี. เอ. ลีฟิ่ง
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2538) . พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ : วิสิทธิ์พัฒนา.

- อมฤต หมดทอง. (2553). รายงานวิจัยเรือนพินถิ่นรอบทะเลน้อย จ.พัทลุงและนครศรีธรรมราช. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (เอกสารอัดสำเนา).
- อัจฉรา วงศ์วัฒนมงคล (2550) โครงการวิจัยลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา . รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.รายงานวิจัย.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism management*, 21(1), 97-116.
- Coltman, Michael M. (1989). *Tourism Marketing*. New York : Van Nostrand Reinhold.
- Dickman, S. (1996), *Tourism: An introductory text*. 2nd ed. Hodder Education: Australia.
- Engel, James F. et al. (1995). *Consumer Behavior*. 8th ed. New York : The Dryden Press.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism management*, 21(1), 97-116.
- http://www.creativetourism.com/c_main/about
- Huybers, T., & Bennett, J. (2003). Environmental management and the competitiveness of and Resource Economics, 24(3),
- Dymond, S. J. (1997). Indicators of Sustainable tourism in New Zealand; A local government perspective. *Journal of Sustainable Tourism*, 5(4), 279-293.
- GLOBE '90. (1990). *An Action Strategy for Sustainable Tourism*. Ottawa: Tourism Canada.
- nature-based tourism destinations. *Environmental*. University.
- Kotler, P. (2000). *Marketing Management (The millennium edition)*. New Jersey : Prentice Hall International.
- McIntosh, R.; and Goeldner. C.R. (1986). *Tourism Principles, Practices, Philosophies*. 5th ed. New York : John Wiley & Son. Inc.
- Middleton, V.T.C. (1994) . *Marketing in Travel and Tourism*. Butterworth Heinemann:Oxford.
- Morrison, Alastair M. (1996) . *Hospitality and travel marketing*. 2nd ed . New York. DelmarPublishers.
- Payne, A. (1993). *The essence of services marketing*. London. Prentice Hall International.
- Halme, M. (2001). Learning for sustainable development in tourism networks. *Business strategy and the environment*, 10(2), 100-114.
- Tinsley, R., & Lynch, P. (2001). Small tourism business networks and destination development. *International Journal of Hospitality Management*, 20(4), 367-378.
- Scott, N., Cooper, C., & Baggio, R. (2008). Destination networks: four Australian cases. *Annals of Tourism Research*, 35(1), 169-188.
- Gibson, L., Lynch, P. A., & Morrison, A. (2005). The local destination tourism network: Development issues. *Tourism and Hospitality Planning & Development*, 2(2), 87-99.

- Wheelen, Thomas L. and Hunger, J. David. (2004). Strategic Management and Business Policy. (9th ed.). Singapore: Pearson Prentice Hall.
- Norman, A.2004. Spiritual Tourism: Religion and Spirituality in Contemporary Travel. A thesis submitted in partial completion of the requirements of the degree of Bachelor of Arts (Honours y of Sydney.
- Richards, G. and Fernandes, C. 2007. Religious Tourism in Northern Portugal. Cultural tourism: global and Local Perspectives.
- UNWTO.2011. Religious Tourism in Asia and Pacific. Published and Printed by World Tourism Organization, Madrid, Spain. First Printing: 2011
- Zeithaml, V.A., Bitner, M.J. and Gremler, D.D. (2006). Services Marketing : Intergrating Customer Focus Across the Firm. 4th ed. Singapore: McGraw-Hill.

ภาคผนวก

การประชุมการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำ

สำรวจแหล่งท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำ

การประชุมระดมความเห็นและลงพื้นที่สำรวจความต้องการพัฒนาท่องเที่ยว

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นการพัฒนาการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
ในวันที่ 28 มิถุนายน 2559
ณ โรงแรมหาดทองรีสอร์ท

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หมายเลขโทรศัพท์
1	นายอนุรัฐ ไทยตรง	รองผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง	-
2	นายบัญญัติ พัทธธรรม	ประธานสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง	-
3	รศ.ดร.ธีรฤดี ไศภิชญกุล	ผู้อำนวยการโครงการผลิตและเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับเมืองพัทลุงและลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	-
4	นายสิทธิชัย ลาภานุพัฒน์กุล	นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง	093-6197500
5	นายอภิรัตน์ จันทร์สีหราช	แทนนายอำเภอปากพะยูน	-
6	นายพิชิต ชันติพันธุ์	นายกเทศมนตรีตำบลนางตุง	081-3681510
7	นายพิเชษฐ พรหมเช็ก	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ (ตำบลนางตุง)	091-9858723
8	นายปวัน พรหมพิทักษ์	พัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง	084-8240613
9	นายวิโรจน์ ทัพพะวาสน์	แทนนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง	081-7662994
10	นายประดิษฐ์ จาริยะ	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก	-
11	นายธนิชธรณ์ ขุนจันทร์	นายกสมาคมท่องเที่ยวชุมชน จ.พัทลุง	087-2988588
12	นายสานิตย์ พันเศรษฐ์	ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดพัทลุง	081-4028003
13	นางสุวารีย์ พูลสุด	ผู้ช่วยพัฒนาการท่องเที่ยว	082-2838440
14	นายสมบุรณ์ กลีบโกมุท	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางขน	081-0969034

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หมายเลขโทรศัพท์
15	นายสุรสิทธิ์ สุวรรณโร	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 ต.ผาละมี	081-0953625
16	นายเจริญ สุวรรณเจริญ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ต.ผาละมี	081-8981714
17	นายมนูญ เห็นดิน	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ต.ผาละมี	
18	นายเจษฎา กัมดั่ง	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 11 ต.ผาละมี	
19	นายบรรจบ ัญญพัญญ	หัวหน้าหน่วยพิทักษ์ป่าอ่าวท่ายาง	084-368389
20	นายสุรกิจ สุพันธ์	สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว จ.พัทลุง	081-3687726
21	นางสดใจ นวลหลีผา	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาปะขอ	081-9593198
22	น.ส.ภัทรวดี ภัคศิวนิช	ตัวแทนสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จ.พัทลุง	-
23	น.ส.จิรายุ ชุมไชโย	ตัวแทนสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จ.พัทลุง	-
24	น.ส.วราภรณ์ นาคนุ่น	ตัวแทนสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จ.พัทลุง	-
25	น.ส.ทัดดาว เส่งมี	ตัวแทนสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จ.พัทลุง	-
26	นายนิพันธ์ เมืองสง	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชัยสน	081-7664473
27	นายวงษ์รัตน์ เพชรดีบ	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง	-
28	นายเกียรติ นิมดวง	อุปนายกพัทลุง	-
29	ผศ.สุภาวดี โพธิยะราช	ผู้ประสานงานโครงการวิจัยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ	-
30	ศิวาภรณ์ สวัสดิ์โซ	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย	-

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หมายเลขโทรศัพท์
31	สุพัตรา เรืองรุก	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย	-
ผู้ประสานงานชุมชน			
32	น.ส.ศิริภาณี ชูช่วย	กลุ่มแพปลาชุมชนบ้านช่องพิน ต.เกาะหมาก	087-2858340
33	นายมุฮัมหมัด ขุนล่า	กลุ่มแพปลาชุมชนบ้านช่องพิน ต.เกาะหมาก	-
34	นายคมสัน ขุนล่า	กลุ่มแพปลาชุมชนบ้านช่องพิน ต.เกาะหมาก	080-7050825
35	นางดลฤดี จันทนา	กลุ่มแพปลาชุมชนบ้านช่องพิน ต.เกาะหมาก	086-9552152
36	น.ส.จิตตนันท์ ชูศรี	กลุ่มแพปลาชุมชนบ้านช่องพิน ต.เกาะหมาก	089-9860447
37	น.ส.กาญจนา ปานทอง	ผู้ประสานงานชุมชนท่องเที่ยววงหรีด	083-9150122
38	น.ส.วิรัตดา เพชรโชติ	ผู้ประสานงานชุมชนท่องเที่ยววงหรีด	089-2122822
39	นางเนตรนภา ศรีพุทธ	ผู้ประสานงานชุมชนท่องเที่ยววงหรีด	083-3998463
40	น.ส.พิมพ์กานต์ เหมือนทอง	ผู้ประสานงานชุมชนท่องเที่ยวคลองแดน	087-5594314
41	นายอภิชาติ เหมือนทอง	ผู้ประสานงานชุมชนท่องเที่ยวคลองแดน	086-9582776
42	น.ส.วิรัชฐา เหมือนทอง	ผู้ประสานงานชุมชนท่องเที่ยวคลองแดน	095-0408241
43	ฉวีวรรณ จันทรชุม	ประธานชุมชนท่องเที่ยวบางแก้ว	081-7983286
44	เรณูภา ไขผล	กรรมการชุมชนท่องเที่ยวบางแก้ว	093-3734227
45	จุไร อินทโชติ	กรรมการชุมชนท่องเที่ยวบางแก้ว	063-8655010

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หมายเลขโทรศัพท์
46	นายสุชิต ชูเชิด	ประธานชุมชนท่องเที่ยวเขาชัยสน	089-8794675
47	นายการุณ แดงปรก	ผู้ประสานงานชุมชนท่องเที่ยวเขาชัยสน	080-0416537
48	นายอัศรคุปต์ อ่อนดำ	ผู้ประสานงานชุมชนท่องเที่ยวศรีนครินทร์	088-8976795
49	นายณเรศ หอมหวล	ประธานสภาองค์กรชุมชนเทศบาล ต.ปากพะยูน	089-7729573
50	นายระลึก ปานเพชร	ผู้ประสานงานชุมชนหลักสิบ	089-5984110
51	น.ส.ชีวิตา เหมือนจันทร์	ผู้ประสานงานชุมชนหลักสิบ	098-464432
52	นางวรรณ มาหมัด	ผู้ประสานงานชุมชนฝาละมี	061-1828460
53	สุกเศรษฐ ไอลิหาร	ผู้ประสานงานชุมชนพนางตุง	081-9539914
ผู้ประกอบการ			
54	นายจรูญ แก้วจันทน์	ประธานบริษัทเทียนฉาย	-
55	นายสมบุรณ์ เขาไขแก้ว	ล่องแก่งหนานมดแดง	-
56	นายอภัย คงมานนท์	หนานมดแดง	-
57	นายวิชัย คำเรือง	สวนสะละลูงถัน	-
58	นายภูตะวัน ชูรัตน์	เขาจันทร์โฮมสเตย์	086-2585535
59	กษมนต์ พัทธธรรม	เขาขันรีสอร์ท	092-4749366
คณะผู้วิจัย			
60	รศ.ดร.ก้าน จันทน์พรหมมา	ที่ปรึกษาอธิการบดีฝ่ายวิจัย	-

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หมายเลขโทรศัพท์
61	ผศ.ดร.ชัยรัตน์ จุสปาโล	ผู้อำนวยการโครงการวิจัย	-
62	ผศ.สุจิตรา จุสปาโล	นักวิจัยมหาวิทยาลัยหาดใหญ่	-
63	ผศ.สวຍ หลักเมือง	นักวิจัยมหาวิทยาลัยหาดใหญ่	-
64	ดร.ชุติมา หวังเบญหมัด	นักวิจัยมหาวิทยาลัยหาดใหญ่	-
65	ดร.สิริลักษณ์ ทองพูน	นักวิจัยมหาวิทยาลัยหาดใหญ่	-
66	ดร.ปรัชญากรณ์ ไชยคช	นักวิจัยมหาวิทยาลัยหาดใหญ่	-
67	ดร.กนกวรรณ วัตกีนส์	นักวิจัยมหาวิทยาลัยหาดใหญ่	-
68	อ.พิฑูรย์ ทองฉิม	นักวิจัยมหาวิทยาลัยหาดใหญ่	-
69	อ.ชาฟูเราะห์ สาเฮาะ	นักวิจัยมหาวิทยาลัยหาดใหญ่	-
70	อ.กรกมล ชื่นสุวรรณ	นักวิจัยมหาวิทยาลัยหาดใหญ่	-
71	นายเอกชัย แซ่พุ่น	นักวิจัยมหาวิทยาลัยหาดใหญ่	-
72	นายวงศกร มีสวัสดิ์	ทีมวิจัย	-

รายชื่อผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและชุมชนท่องเที่ยวที่เข้าร่วมประชุม
โครงการวิจัย การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวตามวิถีอัตลักษณ์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา :

นครศรีธรรมราช สงขลา พัทลุง

วันที่ 26 ตุลาคม 2559

ณ โรงแรมชัยคณาธานี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/ผู้ประกอบการ	เบอร์โทรศัพท์
1	นายเชียว คงช่วย	ท่องเที่ยวชัยบุรี	0813880291
2	นายปวัน พรหมพิทักษ์	พัฒนาการจังหวัดพัทลุง	
3	นายพิภูษณ์ อินจันทร์		0813884166
4	นายปรีชา ชูเอียด	สวพ.พัทลุง	0872867535
5	นางจำเป็น จริงจิต	ไพรวลีสอร์ท อ.งหรา	0838705399
6	นางจินดา มีจันทร์	ประธานกลุ่มทอผ้า ลานข่อย	0862971599
7	น.ส.เจนตราภรณ์ ไชยงาน	กลุ่มแม่บ้านกลาง	0888955813
8	นางวรรณเพ็ญ จันทระเสน	กลุ่มบ้านต้นกระจุต	0869617906
9	นางพนธนาธิป รักษ์แก้ว	ประธานท่องเที่ยวชุมชน ต.ทะเลน้อย	0894681446
10	นางวรรณิ์ เข็กรวก	พัฒนาชุมชนจังหวัด	0895896370
11	นางอภิสิทธิ์พร อินจันทร์	Home Stay นาปะขอ	0810937806
12	นางเรณู ชูพิทักษ์หาเวช	ประธานกลุ่มหัตถกรรม กะลามะพร้าวควนขนุน	0896570413
13	นายธวัชชัย กาญจนะพันธุ์	ครัวคุณล้าน	0813687333
14	นายบัญญัติ ทำธรรม	ประธานสภาอุตสาหกรรม ท่องเที่ยว	0898121276
15	นายวิวัฒน์ รุ่งพัฒนชัย	พัฒนาชุมชน	0642568217
16	นางสาพร คงแสง	ประธานกลุ่มลำสินธุ์	0807049887
17	ธนัด คนแก้ว	ล่องแก่งหนานหินงาม	0818964083
18	ปฤษฎี สงนุ้ย	ศูนย์โอบบบุญ แม่ขี	0640378899
19	นายธนพล มะหาราจัน	ถั่วอินคา	0899754529
20	นายสิทธิชัย มะเอียด	ผลิตภัณฑ์กระจุต โคกเมา	0831841438
21	นายธนิษฐา ชุนจันทร์	นายกสมาคมท่องเที่ยว	0872988588
22	น.ส.สุพิชญา ชนะสิทธิ์	กรรมการท่องเที่ยว	0807724303
23	ณภิญญา สุขเหลือ	ถั่วอินคา	0942017133
24	นายสมชาย โต๊ะเต๊ะ	สมาคมท่องเที่ยว	0872925754
25	นายอำมร สุขวิน	ข้าวสังข์หยดตามทุ่งชัยรอง	0894641187
26	นายสมใจ เกื้อนุ่น	ตลาดน้ำทะเลน้อย	0814455991
27	นายสมเสริม ชูรักษ์	ประธานชมรมรักโลมา	0898696033
28	นายอริษฐ์ นิมดวง		0814568910

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/ผู้ประกอบการ	เบอร์โทรศัพท์
29	นายกิตติศักดิ์ ชนะสงคราม	ตลาดนัดปิ่นโต	0967120012
30	นางเสริมศรี ดั่งฉิด	หจก.ของฝากแพรทอง	0813883710
31	นายจรรยา แก้วจริทย์	ผู้จัดการหาดทองรีสอร์ท	0849419199
32	นางวราภรณ์ แก้วจริทย์		0878488811
33	น.ส.ณัฐยาชนก พลฤทธิ์	หัตถกรรมกระจูดวรรณิ	0824250413
34	นางบุญทิพย์ บุญรอด	แม่บ้านไสยวามวลชน	0831922502
35	ดร.นาที รัชสิกรประการ	ประธาน กพสจ.	0876821397
36	นางพันธนาธิป รัชแก้ว	กลุ่มโรงฟาง	0894681446
37	นายอนันต์ เสือทอง	หจก.เอ็นพี กำจัดปลวก	0872922715
38	นางนาริรัตน์ จันทรราม	สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวพัทลุง	0980258164
39	นายสวัสดิ์ กุลศิริศรีตระกูล		0849954706
40	นายปลื้ม ชูคง	ประธานกลุ่ม OTOP	0862872542
41	นางบุญทิพย์ บุญสนิท	ประธานกลุ่ม OTOP ทำช้างพื้นปู	0873943725
42	นางมาลี พันธวงศ์	ประธานกลุ่มข้าวสังหยด	0899781044
43	นายเจริญสิงห์ ชนะสิทธิ์	ประธนท์ท่องเที่ยว OTOP บ้านตะ โหมด	0849650641
44	นายสิทธิชัย ลาภานุพัฒน์กุล	สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว	0936197500
45	ปิ่นภา เอกทิศ		0869688391
46	น.ส.ชนิษฐา ขวัญเนตร	หัตถกรรมกระจูดวรรณิ	0848328309
47	กายนัด อ่อนแก้ว	วสช. บ้านเขาทอง	0872866446
48	นางสมบุรณ์ เขาไขแก้ว	รองผู้จัดการท่องเที่ยวแห่งนานมด แดง	0813702123
49	นางปริญยา เกตสุวรรณ	บริษัทพีจีทัวร์แอนทราเวล	0937521144
50	นายเสนอ จันทร์ปราบ	ประธานศูนย์	0954312479
51	นางกัญญ์วรา เรืองมี	บ้านนารา	093736235
52	นางหนูจับ หนูชู	บ้านนารา	0872931652
53	นางอรทัย หนูช่วย	กลุ่มบ้านขนมครกเอก	0892989688
54	นางปริญนุช ทรัพย์ทอง	กลุ่มสตรีพัฒนาผ้าทอแพรง	0808733397
55	นางเอลา ดั่งเรือง	ปลาตุ๊กร้า	0860755203
56	นางสุชญา เมฆอรุณ	ท.ท.ท.	0898690219
57	น.ส.ชีสา เนียมวงศ์	ท.ท.ท.	0897348004
58	น.ส.ภาดา คงสุวรรณ	ท.ท.ท.	08888936124
59	นางสุปรียา ไชยพันธ์	ร้านสายบัว	0941087553
60	นายบวร วันประสิทธิ์พร	แผงลอยรถไฟ	0887851992
61	น.ส.อุมารณ รัตตะโน	บริษัทปั้นเงินอินเตอร์ฟู้ด จำกัด	0926655495

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/ผู้ประกอบการ	เบอร์โทรศัพท์
62	นางคุณามน แสงสมบูรณ์	ร้านอาหารเคียงทะเล	0887529532
63	นางณิชนน สงไชย	ข้าวแกง	0843134093
64	วรรณธิรา เดชทิพรักษ์	ผู้ช่วยเลขาธิการสมาคม	0937207536
65	สิทธิษา ศรีรอด	ร้านอาหารชายแดน	0801401245
66	วสุสิริ มาแสง	ฝ่ายการตลาดเห็นนาโหนด	0936079558
67	วาสนา แจ้งชาติ	คณะกรรมการตลาดน้ำลำปำ	0815994032
68	สุทกิจ สุทิน	ท.ท.ท. พัทลุง	0813687726
69	อัญชลี แสงวรรณ	ผู้จัดการเดอะซัน	0895997284
70	นายธวัชชัย ชูริยา	ประธานกลุ่มหนังตะลุง	0858972605
71	นายชุมพล ชูอักษร	OTOP โฮมสเตย์ศรีนครินทร์	0846303830
72	นางพัชรี เมฆมุสิก	ร้านของฝากมัลลิกา	0818973871

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบ

คณะกรรมการและอนุกรรมการด้านการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง

วันที่ 26 กันยายน 2559 เวลา 08.30-14.00 น.

ณ โรงแรมลำปารีสอร์ท อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	สังกัดหน่วยงาน/ชุมชน	หมายเลขโทรศัพท์
1	นายไพโรจน์ ชูใหม่	สำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง	091-8497549
2	นางวิสาสินี หนูช่วย		086-5973917
3	นางสาวสุวรรณ สุวรรณมณี	102 ม. 9 ต.นาปะขอ	089-7371501
4	นางเดิณดวง จันเวียด	93 ม.9 ต.นาปะขอ	096-7202091
5	นางอภินิหาร อินจันทร์	ชุมชนท่องเที่ยวนาปะขอ	081-0937806
6	นางคล่อง อินสมบัติ	-	-
7	นางปราณี จัวแก้ว	ชุมชนท่องเที่ยวทะเลน้อย	087-0309566
8	นันทนาธิป รักษ์แก้ว	ชุมชนท่องเที่ยวทะเลน้อย	089-4681446
9	นางสาวเพียง ไข่เสน	ชุมชนท่องเที่ยวทะเลน้อย	086-0309740
10	สุจิน ชุมจันทร์	ชุมชนท่องเที่ยวทะเลน้อย	-
11	ดต.ฉลาด หมอดจันทร์	-	081-7985048
12	นางอรรณพ แก้วสองเมือง	สำนักงานส่งเสริมการปกครอง ท้องถิ่น	089-9744997
13	นายเขียน ชัยเกตุ	ชุมชนท่องเที่ยวศรีนครินทร์	086-9684808
14	จ.อ.พิภูษณ์ อินจันทร์	ชุมชนท่องเที่ยวนาปะขอ	081-3884166
15	นางสุพรรณ หมวดจันทร์	ชุมชนชัยบุรีเมืองเก่าพัทลุงโฮมส เตย์	089-5979326
16	นางอัครคุปต์ อ่อนดำ	ชุมชนท่องเที่ยวศรีนครินทร์	088-8976795
17	นางสาคร หงสิงห์	ชุมชนท่องเที่ยวศรีนครินทร์	081-0948353
18	ผศ.ดร.ชัยรัตน์ จุสปาโล	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่	086-5989056
19	ผศ.สุจิตราภรณ์ จุสปาโล	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่	091-0254446
20	นางสมบุรณ์ เขาไข่แก้ว	ล่องแก่งหอนามดแดง	081-3702123
21	นางช่วยรีน ชุนจันทร์	ชุมชนชัยบุรีเมืองเก่าพัทลุงโฮมส เตย์	-
22	นายจรัสเขาไข่แก้ว	ล่องแก่งหอนามดแดง	084-0994331
23	นายสุจิต ชูเชิด	ชุมชนบ่อน้ำร้อนเขาชัยสน	089-8794655
24	นายการุณ แดงปรก	ชุมชนบ่อน้ำร้อนเขาชัยสน	080-0416537
25	นายสุทิน คงเอียด	ชุมชนบ่อน้ำร้อนเขาชัยสน	082-1202966
26	นายสำราญ แก้วรอด	ชุมชนบ่อน้ำร้อนเขาชัยสน	086-8264268
27	นายธนิธรรณ ชุนจัน	เครือข่ายชุมชนโฮมสเตย์เพื่อ การท่องเที่ยวบ้านตะโหมด	087-2988588

28	นายสายจิตร อินทมา	เครือข่ายชุมชนโฮมสเตย์เพื่อ การท่องเที่ยวบ้านตะโหมด	082-8211559
29	นางปราณี ธรรมแก้ว	เครือข่ายชุมชนโฮมสเตย์เพื่อ การท่องเที่ยวบ้านตะโหมด	088-2970040
30	จรัญสิงห์ ชนะสิทธิ์	เครือข่ายชุมชนโฮมสเตย์เพื่อ การท่องเที่ยวบ้านตะโหมด	084-9650641
31	นายวิชัย คำร้น	ชุมชนท่องเที่ยวป่าบอน	084-8595571
32	นางสาวกาญจนา ม่านทอง	ชุมชนท่องเที่ยว อำเภอองครักษ์	083-9150122
33	นางสาวเนตรนภา ศรีพุทธา	ชุมชนท่องเที่ยว อำเภอองครักษ์	083-3998463
34	นางสาวศรีัญญา คงฉิมล่า	ชุมชนท่องเที่ยว อำเภอองครักษ์	084-9633904
35	นางสาวอินทิรา ชุ่มทอง	ชุมชนท่องเที่ยวศรีนครินทร์	082-9214073
36	นายมนตรี ประดิษฐ์ผล	ชุมชนท่องเที่ยว ศรีบรรพต	085-6890223
37	นางสาวอมรรรณ อินทร์ช่าง	ชุมชนท่องเที่ยว ศรีบรรพต	085-1633248

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมจัดประชุมจัดทำยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา

ลำดับ	ชื่อ	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
1	นายบัญญัติ สุวรรณมณี	ท่องเที่ยวและกีฬาสงขลา	สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาสงขลา
2	น.ส.ดริณพร หยงสตาร์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานจังหวัดสงขลา
3	นายสนั่น ณ นุวงศ์	หัวหน้ากลุ่มงานพัฒนายุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด	สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้
4	นางวรินทร์ ศรีวิไล	นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ	อบจ.สงขลา
5	นายอุทัย คงนวลไย	นักพัฒนาการท่องเที่ยวปฏิบัติการ	อบจ.สงขลา
6	นางพิชชาพร คงยะฤทธิ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสงขลา
7	นายภาณุ วรรณมิตร	ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานหาดใหญ่
8	นายประโมทย์ คำจวน	ผู้อำนวยการกลุ่มงานพัฒนาชุมชน	สำนักงานพัฒนาการชุมชนจังหวัดสงขลา
9	น.ส.เพ็ญศรี รักนุ้ย	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา
10	นางสนทญา ผุดผ่อง	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ	สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลา
11	นางเปรมวดี สันหนู	นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการ	สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสงขลา
12	นายอรัญ จันทรรัตน์	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดสงขลา
13	นายกฤษชัย มักคำ	ผช. ประชาสัมพันธ์ จ.สงขลา	สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา
14	นางสุนันทา สกลสันต์	จนท. จัดผลประโยชน์ชำนาญการพิเศษ	สำนักงานธนารักษ์พื้นที่สงขลา
15	นางมุกดารัตน์ สุวรรณรัตน์	หัวหน้าฝ่ายวิชาการสถิติและวางแผน	สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา
16	น.ส กาญจนา กังแฮ	นักวัดการขนส่ง	สำนักงานขนส่งจังหวัดสงขลา
17	น.ส เปมิ์สกา ชูแก้ว	เจ้าพนักงานธุรการอาวุโส	ด้านบุคลากรปาดังเบซาร์
18	นางยุพาวดี ไชยทองศรี	เจ้าพนักงานบุคลากรปฏิบัติงาน	ด้านบุคลากรปาดังเบซาร์
19	นายปเวศ ศิเษอรุ่น	ผอ.ส่วนกิจการพิเศษ	ท่าอากาศยานหาดใหญ่
20	นายเฉลิมวุฒิ เกษตรสมบูรณ์	ผู้อำนวยการสวนสัตว์สงขลา	สวนสัตว์สงขลา
21	นายอำนาจ เปียกกลิ่น	หัวหน้าฝ่ายพัฒนารุรกิจสวนสัตว์สงขลา	สวนสัตว์สงขลา

ลำดับ	ชื่อ	ตำแหน่ง	หน่วยงาน
22	นายโตทอง แซ่หลี่	นายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพจังหวัดสงขลา	สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพจังหวัดสงขลา
23	นายวัชรสิทธิ์ ภูญโญชนนันท์	กรรมการที่ปรึกษาฯ	สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพจังหวัดสงขลา
24	ร.ต.อ.หญิง ภวิชา รัตนรัตน์	รองสว.ส.ทท.๕กก.๕บก.ทท	สถานีตำรวจท่องเที่ยว
25	ผศ.สมมาตร จุลิกพงศ์	กรรมการบริหาร	หอการค้าจังหวัด
26	นายโสภณ จะยะสีกุล	กรรมการบริหาร	หอการค้าจังหวัด
27	นางวาสนา ศรีกรรต	หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป	เทศบาลนครสงขลา
28	นายจีระศักดิ์ ส่งศรี	หัวหน้าฝ่ายแผนงานและงบประมาณ	เทศบาลนครหาดใหญ่
29	นางกัลยากร มณีโชติ	นักพัฒนาการท่องเที่ยวปฏิบัติการ	เทศบาลนครหาดใหญ่
30	นางสุกีนดา มานะการ	นักพัฒนาการท่องเที่ยวปฏิบัติการ	เทศบาลเมืองคอหงส์
31	น.ส. ธัญญลักษณ์ แซ่หล่อ	พนักงานจ้างทั่วไป	เทศบาลเมืองสะเดา
32	นายธนกร สังข์โร	นายกเทศมนตรีเมืองสิงหนคร	เทศบาลเมืองสิงหนคร
33	นางอารี สุวรรณศิริ	หัวหน้าฝ่ายบริการและเผยแพร่วิชาการ	เทศบาลเมืองสิงหนคร
34	น.ส.ทัศนีย์ รัตนพันธ์	หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ	เทศบาลตำบลสะบ้าย้อย
35	นายวิทย์ สุขขัง	หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล	เทศบาลตำบลสะทิงพระ
36	น.ส.เสาวลักษณ์ หวังมะโน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ	เทศบาลตำบลสะทิงพระ
37	นายณริศ พรหมมา	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ	องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ
38	นางพัฒนพัตร พันขาว	หัวหน้าแผนอำนวยการ	เทศบาลเมืองคลองแห
39	นายทรงชัย มุ่งประสิทธิ์ชัย	นายกสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยว	สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา
40	นายเชมธนิดาภา ฤทธิกาญจน์	นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว	สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมจัดประชุมจัดทำยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน
1	นายภูวนนท์ แก้วเดิม	เทศบาลตำบล
2	น.ส.จตุพร ไกรรัตน์	อบต.เกาะหมาก
3	นางฉวีวรรณ จันท์ชุม	ชุมชนบางแก้ว
4	นางจุไร อินทโชติ	ชุมชนบางแก้ว
5	น.ส.รัตติยา จันท์ชุม	ชุมชนบางแก้ว
6	นายอานนท์ ขำแก้ว	พัฒนาชุมชน
7	นายพิเชษฐ์ พรหมเป็ก	ทต.พนางตุง
8	นายอำนวย เกิดฉิม	ทต.บางแก้ว
9	นางบุญเรือน จันท์ชุม	ชุมชนบางแก้ว
10	นางสงบ ลักษณะ	อบต.เขาชัยสน
11	นายการุณ แดงปรก	ชุมชนบ่อน้ำร้อยเขาชัยสน
12	นายฐานา อินริสุพงศ์	เขตห้ามล่าทะเลน้อย
13	นางสมบุรณ์ เขาไข่แก้ว	ล่องแก่งหนานมดแดง
14	นายศุภชัย ทุมพระสาร	ศูนย์เรียนรู้อำเภอบางแก้ว
15	นายอัศวิน อ่อนดำ	ชุมชนศรีนครินทร์
16	นางกาญจนา ปานทอง	ชุมชนงหรา
17	นายโยธิน เขาไข่แก้ว	ชุมชนลานข่อย
18	นางประไพ ทองเชิด	ป่าไผ่ สร้างสุข
19	นายธนาธิป นวลเกริ	ป่าไผ่ สร้างสุข
20	นายเด่น เทพกล่า	อบจ.พัทลุง
21	นางสุภาวดี เกิดแสง	อบต.นาปะขอ
22	น.ส. ศวิตา โสภณรัตน์	ทต.พนางตุง
23	นางพินนาธิป รักษ์แก้ว	ทต.ทะเลน้อย
24	นางรวรรณ ชุนจันทร์	ชัยบุรีเมืองเก่าพัทลุง
25	นางปราณี บัวแก้ว	ชุมชนทะเลน้อย
26	นายชาญวิทย์ เรืองโรจน์	ทต.ลานข่อย
27	นายดุสิต จันท์น้อย	ทต.ป่าบอน
28	นางสมใจ นิลพันธุ์	ชุมชนบางแก้ว
29	นายภูตะวัน ชูรัตน์	ชุมชนป่าบอน
30	นายบุญช่วย หนูมาก	ชุมชนป่าบอน
31	นางนิตยา ศิริวานิช	อบต.คลองเฉลิม
32	นางมฤดี เพชรโชติ	อบต.คลองเฉลิม
33	น.ส.วิรัตดา เพชรโชติ	ชุมชนงหรา
34	นายฤทธิชัย พลน้อย	อบต.คลองเฉลิม
35	นายวิชัย ดำเรือง	สวนสละลุงถัน

รายชื่อสื่อมวลชนที่เดินทางทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำ
ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	สังกัด
1	ผศ.สุภาวดี โพธิยะราช	สกว.
2	อ.ฉัตรฉวี คงดี	นักวิจัย
3	ดร.ปรัชญากรณ์ ไชยคช	นักวิจัย
4	ผศ.ดร.ชัยรัตน์ จุสปาโล	นักวิจัย
5	ผศ.จิตราภรณ์ จุสปาโล	นักวิจัย
6	ดร.นราวดี บัวขวัญ	นักวิจัย
7	น.ส.สุพัทธา เรืองรุก	สปว.ท่องเที่ยว
8	น.ส.ศิริรัตน์ สง่างาม	สปว.ท่องเที่ยว
9	น.ส.นิธิปรียา จันทวงษ์	สกว.
10	น.ส.กาญจนา กาญจนวี	บางกอกโพสต์
11	น.ส.วนิดา ทูลภรณ์	ผู้จัดการ 360 องศา
12	นายจันทร์กลาง กันทอง	ผู้จัดการ 360 องศา
13	นายวงศ์พันธ์ อมรินทร์เทวา	โมเดิร์นไนน์
14	น.ส.วรรณกนก แสงกระจ่าง	โมเดิร์นไนน์
15	น.ส.วัชรินทร์ เศรษฐภูตัน	วิทยุ อสมท
16	นายไมตรี ลิ้มปชาติ	เดลินิวส์
17	นายสุเทพ พวงมะโหด	IDOTRAVELLERS
18	นายนิธิ สืบพงศ์สังข์	Nutty's Adventuers
19	นายนิพนธ์ เรียบเรียง	สยามธุรกิจ
20	น.ส.จุฬารัตน์ แสงปัสสา	เดอะ เนชั่น
21	น.ส.ชุติมา ชื่นเจริญ	กรุงเทพธุรกิจ
22	นายปริญญา ชาวสมุน	กรุงเทพธุรกิจ
23	นายชวตล สัตถาภรณ์	ช่อง 3 SD
24	น.ส.ปณณนุช เกรียงไกรวิช	ช่อง 3 SD
25	น.ส.ปฐมพร แสงศิริไพศาล	ช่อง 3 SD
26	น.ส.สาธิตา โสรัสสะ	มีเดีย บล็อกเกอร์ คลับ
27	น.ส.สุรีพร แซ่ว่อง	BlogGang.com
28	น.ส.มณฑิา พฤษภาปาริชาติ	ทีมวิจัย
29	น.ส.กมลวรรณ บุตรศรี	ทีมวิจัย
30	นายจรรยวรรธ สุธรรมมา	ทีมวิจัย

รายชื่อผู้ประกอบการนำเที่ยวไทย และมาเลเซีย สิงคโปร์
ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
วันที่ 7-8 มีนาคม 2560

ลำดับที่	ชื่อ	หน่วยงาน	เบอร์โทรศัพท์
1	อัมศิริพร แซ่ลิ้ม	วรารทัวร์	081-8974540
2	สมจิตร แซ่เลี้ยว	ไล่เพ่งทัวร์	081-7672876
3	กมล จองปานนิล	วรารทัวร์	081-8970459
4	สมจิตร เจนศิริเจริญ	หาดใหญ่ลักกัทัวร์	081-8965549
5	เหลือง สุวรรณโร	ชุมชนผาละมี	
6	Lesie Lee	Karayulcy Travel	012-6836655
7	นฤภัทร แซ่ลิ้ว	K&K Tours	087-3915335
8	ยี่ซิง แซ่เหลียง	เขาน้ำค้าง	081-8984830
9	สรวิส ขุนชิด	ส คอนกรีต	087-8991795
10	หยูตี้ แซ่ลู่	จันทุกทัวร์	081-9900670
11	บรรจง รุ่งเรืองใบหยก	ไพล่เพ่งทัวร์	081-3286502
12	ทรงชัย พู่ประสิทธิ์	นิวเอเชียทัวร์	081-8989242
13	จิรศักดิ์ จันทวดี	P.M. Tours	086-1886397
14	วงษ์รัตน์ เพชรตีบ	ประธานสภาอบจ.พัทลุง	089-8188592
15	อารียา หมดศรี	หาดใหญ่ลักกัทัวร์	089-4621006
16	สุรสิทธิ์ สุวรรณโร	ผู้ใหญ่บ้านผาละมี	081-0953625
17	นรนนท์ แซ่ตั้ง	มายเกสท ทัวร์	080-5195656
18	ชาติ สองประสม	มายเกสท ทัวร์	083-6449625
19	TEY PENG HUHT	ANDUR HOLIDAY	012-7141111
20	รัตนา อะเจ๊ะ	หาดใหญ่ ทีที ทัวร์	089-9786771
21	อุดม แซ่ฉิว	หาดใหญ่ R&K	087-3905335
22	สว่าง พงพหลธิ์	สว่างทราเวล	081-6980900
23	สายพิน แลลัง	เวลด์ สตาร์ทัวร์	089-7393828
24	อัครกร แซ่ก๊ก	วรารทัวร์	081-9597224
25	Lai Sum Lian	S L H.D	+60123456769
26	LAN WAT SHYANG	LONFERUS TRAVEL	012-3031230
27	CHOW KHENG SENG	K.S CHOW	0124115220
28	อนัญญา อรุณรุ่งรวี	เฟรนด์ แทรเวล	0987195539
29	มาริญา เบญจอาหลี	สมิทธาไธส์	099-3581492
30	โสธยา ใบหา	สมิทธาไธส์	099-7161529
31	เพียร เมืองสง	ชุมชนเขาชัยสน	081-6084597
32	จำนันท์ จิตราภรณ์	ชุมชนเขาชัยสน	089-8690921
33	ประภา บำรุงเสนา	ชุมชนเขาชัยสน	086-2956275

ลำดับที่	ชื่อ	หน่วยงาน	เบอร์โทรศัพท์
34	สมพงษ์ จิตราภรณ์	ชุมชนเขาชัยสน	097-1500229
35	ประจวบ นวลแป้น	อบต. เขาชัยสน	086-2984172